

**SELECTED
TOPICS**

**თავდაპირველი
ტექსტები**

- History
ისტორია
- Traditions
ტრადიციები
- Geography
გეოგრაფია
- Education
განათლება
- Culture and
the Arts
კულტურა და
ხელოვნება
- Famous
People
ბრძანებულნი
აღმშენებნი

GREAT BRITAIN

დიდი ბრიტანეთი

მანანა არჩვაძე
Manana Archvadze

UNITED KINGDOM OF GREAT BRITAIN AND
NORTHERN IRELAND

თემატური ტექსტები
ინგლისურ და ქართულ ენებზე

SELECTED TOPICS
IN ENGLISH AND GEORGIAN

დიდი ბრიტანეთისა და ჩრდილოეთ ირლანდიის
შეერთებული სამეფო

გამომცემლობა „ცოტნე“
თბილისი - 2006

Foreward

The volume presents 90 thematic topics in English and Georgian languages dedicated to the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. Our major intent is to put a general acquaintance with some aspects of Great Britain (e.g. geography, important historical events, political system, education, culture, the way of life, traditions, outstanding personalities, etc.) within the reach of those who study English and are eager to know more about the English-speaking countries.

The volume is based on the worldstudy materials compiled from various references and encyclopedic editions, papers and magazines, different kinds of literature. The attached appendix contains some facts about the English language, units of weights and measures, list of geographical names, British monarchs from 927 to the present day.

The book is designed for secondary school pupils of intermediate and advanced levels, for students and a wide range of learners of the English language.

წინათქმა

წინამდებარე წიგნში წარმოდგენილი 90 თემატური ტექსტი ინგლისურ და ქართულ ენებზე ეძღვნება დიდი ბრიტანეთისა და ჩრდილოეთ ირლანდიის შუერთებულ სამეფოს.

აგებულია მრავალენოვან ქვეყანაში ცოდნებით მასალაზე (გამოყენებულია საცნობარო და ენციკლოპედიური გამოცემები, აგრეთვე, სხვადასხვა სახის ლიტერატურა); მოიცავს ინფორმაციას ქვეყნის გეოგრაფიული მდებარეობის, პოლიტიკური სტრუქტურის, ისტორიის, განათლების, კულტურის, ცხოვრების წესისა და ტრადიციების შესახებ; მოცემულია, აგრეთვე, გამოჩენილ ბრიტანელთა მოკლე ბიოგრაფიები. წიგნს აქვს დანართი, რომელიც მოიცავს ბრიტანელი მონარქების ჩამონათვალს 927 წლიდან დღემდე, წინისა და ზომის ერთეულებს, გეოგრაფიული სახელწოდებების სიას.

ვიმედოვნებთ გამოცემა საინტერესო იქნება მათთვის, ვინც სწავლობს ინგლისურ ენას და სურს მეტი იცოდეს ამ ენაზე მოლაპარაკე ქვეყნების შესახებ.

განკუთვნილია როგორც უფროსკლასელებისა და სტუდენტებისათვის, ასევე ინგლისური ენის შემსწავლელთა ფართო წრისათვის.

რედაქტორი: **მადონა შელია.**

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი

ISBN 99940-41-00-2

© გამოცემლობა „ცოტნე“, 2005 წ.

Foreword	2
წინათქმა	2
1. British or English	9
1. ბრიტანული თუ ინგლისური	9
2. The United Kingdom	10
2. შერთებული სამეფო	11
3. The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland	12
3. დიდი ბრიტანეთისა და ჩრდილოეთ ირლანდიის შუერთებული სამეფო	14
4. England	17
4. ინგლისი	19
5. Scotland	22
5. შოტლანდია	24
6. Wales	26
6. უელსი	27
7. Ireland	28
7. ირლანდია	29
8. The Weather	30
8. ამინდი დიდ ბრიტანეთში	32
9. Political System	34
9. პოლიტიკური სისტემა	35
10. The Houses of Parliament	37
10. პარლამენტი	38
11. The Origin of Parliament	40
11. პარლამენტის წარმოშობა	41
12. Parliamentary Elections	42
12. საპარლამენტო არჩევნები	43
13. Forming the Government .The Cabinet	44
13. მთავრობის ფორმირება. კაბინეტი	44
14. Political Parties	45
14. პოლიტიკური პარტიები	47
15. Constitution	49

15. კონსტიტუცია	49	33. ბრიტანეთი — გამოსაღწობი ქვაბი	104
16. Rights	49	34. The British	105
16. უფლებები	50	34. ბრიტანელები	106
17. The Royal Family	50	35. The English	108
17. სამეფო ოჯახი	52	35. ინგლისელები	109
18. The Development of the British Monarchy	54	36. English Character	110
18. ბრიტანეთის მონარქიის განვითარება	55	36. ინგლისური ხასიათი	111
19. National Emblems	56	37. Some English Traits	112
19. ეროვნული სიმბოლიკა	57	37. ზოგიერთი ინგლისური ნიშან-თვისება	113
20. Religion	59	38. Customs and Traditions	114
20. რელიგია	60	38. წეს-ჩვეულებები და ტრადიციები	116
21. Language Variation	62	39. English Meals	118
21. ენობრივი ვარიაციები	62	39. ინგლისური საჭმელი	119
22. The History of the English Language	63	40. The Way of life	121
22. ინგლისური ენის ისტორია	64	40. ცხოვრების წესი	123
23. The Origin of the British	65	41. Some Aspects of English Thought and Character	125
23. ბრიტანელთა წარმოშობა	66	41. ინგლისური აზროვნებისა და ხასიათის რამდენიმე ასპექტი ..	126
24. The Ancient Population	67	42. Canterbury - English Religious Centre	127
24. უძველესი მოსახლეობა	68	42. კანტერბერის - ინგლისური რელიგიის ცენტრი	128
25. Who Were the Britons	69	43. London	130
25. ვინ იყვნენ ბრიტები	71	43. ლონდონი	133
26. The Anglo-Saxons	73	44. The Story of London	137
26. ანგლო-საქსები	75	44. ლონდონის ისტორია	139
27. The Roman Rule	77	45. The Tower of London	141
27. რომაელთა მმართველობა	78	45. ლონდონის ტაური	142
28. William the Conqueror	79	46. St. Paul's Cathedral	145
28. უილიამ დამპყრობელი	81	46. წმ. პავლეს ტაძარი	146
29. The Invasions of British. Forming the Nation	83	47. The New Face of London	148
29. შემოსევები ბრიტანეთზე. ერის ფორმირება	84	47. ლონდონის ახალი სახე	149
30. Past Events	86	48. The Education System	150
30. წარსულის მოვლენები	91	48. განათლების სისტემა	151
31. Why the Irish Emigrated to America	98	49. Life at School	153
31. რამ განაპირობა ირლანდიელთა იმიგრირება ამერიკაში ..	99	49. სკოლის ცხოვრება	154
32. First English Printing Press	100	50. Public Schools	156
32. პირველი ინგლისური სტამბა	102	50. კერძო სკოლები	157
33. The British Melting Pot	103	51. Higher Education	159

51. უმაღლესი განათლება	160
52. The First Universities	161
52. პირველი უნივერსიტეტები	162
53. Oxford and Cambridge	163
53. ოქსფორდი და კემბრიჯი	164
54. British Theatres	166
54. ბრიტანეთის თეატრები	167
55. Theatre and Cinema in Britain	169
55. თეატრი და კინო ბრიტანეთში	170
56. Cultural Life and Music	171
56. კულტურული ცხოვრება და მუსიკა	173
57. Broadcasting	175
57. ტელე-რადიოგადაცემები	176
58. Press	178
58. პრესა	179
59. Sports	181
59. სპორტი	183
60. London Art Galleries	185
60. ლონდონის ხელოვნების გალერეები	186
61. The British Museum	187
61. ბრიტანეთის მუზეუმი	188
62. Madam Tussaud's Museum	189
62. მადამ ტიუსის მუზეუმი	190
63. Holidays	192
63. დღესასწაულები	193
64. Pubs	195
64. „პაბები“	196
65. British Writers and Poets	198
65. ბრიტანელი მწერლები და პოეტები	202
66. The British Painters	207
66. ბრიტანელი მხატვრები	209
67. Trafalgar Square and Admiral Nelson	211
67. ტრაფალგარის მოედანი და ადმირალი ნელსონი	212
68. King Alfred the Great	213
68. მეფე ალფრედ დიდი	214
69. Queen Elizabeth I	215

69. დედოფალი ელიზაბეთ (ელისაბედ) I	216
70. Queen Victoria	217
70. დედოფალი ვიქტორია	219
71. Oliver Cromwell	220
71. ოლივერ კრომველი	221
72. Sir Winston Churchill	223
72. სერ უინსტონ ჩერჩილი	225
73. Margaret Thatcher	227
73. მარგარეტ ტეტჩერი	228
74. William Shakespeare	229
74. უილიამ შექსპირი	231
75. Shakespeare's Birthplace	233
75. შექსპირის დაბადების ადგილი	234
76. Charles Dickens	235
76. ჩარლზ დიკენსი	236
77. Robert Burns	238
77. რობერტ ბერნსი	239
78. Charlotte Bronte	240
78. შარლოტა ბრონტე	241
79. Arthur Conan Doyle	242
79. ართურ კონან დოილი	243
80. George Gordon Byron	244
80. ჯორჯ გორდონ ბაირონი	245
81. Oscar Wilde	247
81. ოსკარ უაილდი	248
82. Agatha Christie	250
82. აგათა კრისტი	251
83. Important People - Builders of the British Empire	252
83. გამოჩენილი ადამიანები — ბრიტანეთის იმპერიის მშენებლები	254
84. The Problem of Environmental Protection and Ecological Activity	258
84. გარემოს დაცვის პრობლემა და ეკოლოგიური მოღვაწეობა	259
85. Youth Organizations	260
85. ახალგაზრდული ორგანიზაციები	261
86. British Commonwealth of Nations	263
86. ბრიტანეთის ერთა თანამეგობრობა	264
87. New Zealand	265

87. ახალი ზელანდია	266
88. Canada	268
88. კანადა	269
89. Australia	271
89. ავსტრალია	272
90. English as a World Language	274
90. ინგლისური — მსოფლიო ენა	275

Appendix
დანართი

Some Facts about English	277
რამდენიმე ფაქტი ინგლისური ენის შესახებ	278
British Monarchs	279
ბრიტანელი მონარქები	279
Prime Ministers	282
პრემიერ-მინისტრები	282
British (Imperial) and Metric (International) Units of Weight and Measures	284
წონის და ზომის ბრიტანული (იმპერიული) და მეტრული (საერთაშორისო) ერთეულები	284
List of Geographical Names	285
გეოგრაფიული სახელწოდებების სია	285

1. BRITISH OR ENGLISH?

For some people it is difficult to distinguish between such names as British and English, between Britain and England. What are the British Isles? The name the United Kingdom adds to the difficulty. What exactly does each of them mean?

The British Isles

This is the geographical name that refers to all the islands situated off the north-west coast of the European continent: Great Britain, the whole of Ireland (Northern and Southern), and all the smaller islands situated between and around them: the Isle of Wight, the Orkneys, the Hebrides, the Shetlands, the Isles of Scilly, the Channel Islands and the Isle of Man.

Great Britain

This is the name of the largest island of the British Isles. It is historically divided into three parts which were once independent states: England, Scotland and Wales. The people who live in England are English, the people who live in Scotland are Scots, the people who live in Wales are Welsh. At the same time all these people are British because they live in Britain. As to the word Great in the name of the island it was first introduced by the French to distinguish the island from the area in the north of France called Brittany (the French language has the same word for Britain and Brittany).

The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland is the political name of the country consisting of England, Scotland, Wales and Northern Ireland (sometimes called Ulster).

1. ბრიტანული თუ ინგლისური?

ზოგი ადამიანისთვის საკმაოდ ძნელია განასხვავოს ერთმანეთისაგან ისეთი სახელები, როგორცაა ბრიტანული და ინგლისური, ბრიტანეთი და ინგლისი. რას წარმოადგენს ბრიტანეთის კუნძულები? სახელწოდება „შეროებული სამეფო“ კიდევ უფრო ართულებს ამ საკითხს. რას ნიშნავს თითოეული მათგანი?

ბრიტანეთის კუნძულები

ეს გეოგრაფიული სახელწოდებაა, რომელიც მოიცავს ყველა კუნძულს, რომლებიც ვერობის კონტინენტის სანაპირო ხაზის

ჩრდილო-დასავლეთით მდებარეობს. ესენია: დიდი ბრიტანეთი, ირლანდია (ჩრდილოეთი და სამხრეთი) და ყველა შედარებით პატარა კუნძული, რომლებიც მათ შორის და ირგვლივ გასლაგებული: უაიტის კუნძული, ორკნის კუნძულები, ჰებრიდები, შეტლენდის კუნძულები, სცილის კუნძულები, ნორმანდიის კუნძულები და კუნძული მენი.

დიდი ბრიტანეთი

ეს ბრიტანეთის კუნძულებს შორის ყველაზე დიდი კუნძულის სახელწოდებაა. ისტორიულად ის დაყოფილია სამ ნაწილად, რომლებიც ერთ დროს დამოუკიდებელ სახელმწიფოებს წარმოადგენდნენ. ესენია: ინგლისი, შოტლანდია და უელსი. ხალხი, რომელიც ცხოვრობს ინგლისში, ინგლისელები არიან, შოტლანდიაში მცხოვრებნი — შოტლანდიელები; უელსში მცხოვრებ ხალხს ვალელები ან უელსელები ეწოდება. ამავე დროს, ყველა ეს ხალხები არიან ბრიტანელები, რადგან ბრიტანეთში ცხოვრობენ. რაც შეეხება სიტყვა „დიდს“ კუნძულის სახელწოდებაში, ის პირველად ფრანგებმა შემოიტანეს, რათა განესხვავებინათ კუნძული საფრანგეთის ჩრდილოეთში მდებარე ტერიტორიისაგან, რომელსაც ბრეტანი ეწოდება (ფრანგულ ენაზე ბრიტანეთი და ბრეტანი ერთი და იგივე სიტყვით აღინიშნება).

დიდი ბრიტანეთისა და ჩრდილოეთ ირლანდიის შეერთებული სამეფო ქვეყნის პოლიტიკური სახელწოდებაა, ქვეყნისა, რომელიც შედგება ინგლისის, შოტლანდიის, უელსისა და ჩრდილოეთ ირლანდიისაგან (ამ უკანასკნელს ზოგჯერ ოლსტერს უწოდებენ).

2. THE UNITED KINGDOM

The United Kingdom today consists of England, Scotland, Wales and Northern Ireland. It was created by Act of Parliament in 1801 and its people are known collectively as the British.

The formation of a unified state within the British Isles was by no means inevitable. Medieval Wales was made up of several small kingdoms or principalities which by 1300 had passed largely under 'English Control'. Yet Wales was formally incorporated into England only by Parliamentary legislation that began in 1536.

Scotland and England had quite separate monarchies until 1603, when

King James VI of Scotland succeeded his cousin Queen Elizabeth I on the English throne. A full merger between the two countries in the Kingdom of Great Britain followed in 1707. Meanwhile Ireland – another political patchwork – came under varying degrees of English influence from the 12th century onward, but was not united to Great Britain until 1801.

In 1922 Southern Ireland withdrew from the union. Since then, through an era of political fragmentation elsewhere, the United Kingdom has stayed intact and continued to absorb newcomers from all over the world.

2. შერეული სამეფო

შერეული სამეფო შედგება ინგლისის, შოტლანდიის, უელსისა და ჩრდილოეთ ირლანდიისაგან. ის 1801 წელს პარლამენტის აქტით შეიქმნა. ამ ტერიტორიებზე მცხოვრები ხალხი ცნობილია, როგორც ბრიტანელები.

შერეული სახელმწიფოს ჩამოყალიბება ბრიტანეთის კუნძულებზე გარდაუვალი იყო. შუა საუკუნეების უელსი, რომელიც რამდენიმე პატარა სამეფოსა თუ საგრაფოსაგან შედგებოდა, 1300 წლისათვის, ძირითადად, „ინგლისის კონტროლის“ ქვეშ გადავიდა. თუმცა ოფიციალურად უელსი ინგლისის შემადგენლობაში პარლამენტის აქტით 1536 წელს შევიდა.

შოტლანდიისა და ინგლისს სრულიად განცალკევებული მონარქიები ჰქონდათ 1603 წლამდე, სანამ შოტლანდიის მეფე ჯეიმზ VI თავისმა ბიძაშვილმა, დედოფალმა ელიზაბეთ (ელისაბედ) I-მა შეცვალა. ინგლისის ტახტზე ამ ორი ქვეყნის სრული შერწყმა დიდი ბრიტანეთის სამეფოში 1707 წელს მოხდა, ხოლო ირლანდია — კიდევ ერთი პოლიტიკური არეულობის კერა — ინგლისის სხვადასხვაგვარი გავლენის ქვეშ XII საუკუნიდან იმყოფებოდა, თუმცა დიდი ბრიტანეთის შემადგენლობაში 1801 წელს შევიდა.

1922 წელს სამხრეთ ირლანდია გამოვიდა კავშირიდან. მას შემდეგ, ყველგან მიმდინარე პოლიტიკური ფრაგმენტაციის მიუხედავად, შერეული სამეფო ზელშეუხებელია და განაგრძობს ახალმოსულთა „მთაწმინდას“ მთელი მსოფლიოდან.

3. THE UNITED KINGDOM OF GREAT BRITAIN AND NORTHERN IRELAND

The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland is situated on the British Isles. The British Isles consist of two large islands: Great Britain and Ireland, and about five thousand small islands. Their total area is over 244,000 square kilometres. The English Channel separates it from the mainland in the south. The Strait of Dover, 18 miles wide, divides it from France. From Belgium and Holland it is separated by the North Sea. The western coast of Great Britain is washed by the Atlantic Ocean and the Irish Sea.

The United Kingdom is made up of four countries: England, Wales, Scotland and Northern Ireland. Their capitals are London, Cardiff, Edinburgh and Belfast respectively. In everyday speech Great Britain is used to mean the United Kingdom. The capital of the UK is London.

The UK is one of the world's leading countries. Its population is over 59 million. The distribution of the population is rather uneven. Over 48.8 million people live in England, over million in Wales, a little over 5 million in Scotland and about 1,5 million in Northern Ireland. About 80% of the population is urban.

In spite of its comparatively small area, Great Britain presents great regional variety.

Shakespeare called Britain a "precious stone set in the silver sea" because of its natural beauty.

The country has a gently sloping surface, but in some parts there are mountains and lofty hills. Geographically the island of Great Britain is subdivided into two main regions: Lowland Britain and Highland Britain. The highest mountain Ben Nevis (1343m) is in Scotland. The highest peak in Wales is Snowdon (1085m). The range of hills on the border of England and Scotland is called the Cheviot Hills. The Pennines Chain extending from the Cheviots to Derbyshire is called "the Backbone of England". West of the Pennines there are a number of beautiful lakes and therefore this part of the country is called the Lake District.

The longest rivers of England are small compared with the great rivers of the world, but few countries are better supplied with useful streams. The principal rivers are: the Thames, the Tyne, the Trent in the east; the Severn, the Wye and some others in the west.

The greatest part of the land is a vast plain; it is a land of gentle hills and valleys; a land lacking in extremes.

The flora of the British Isles is varied and the fauna is similar to that of the northwest of Europe.

The humid and mild climate of Great Britain is good for plants and flowers. Some of them have become symbols in the United Kingdom. The poppy is the symbol of peace, the red rose is the national emblem of England, the thistle is the national emblem of Scotland and the Edinburgh International Festival. The daffodil and the leek are the emblems of Wales, the shamrock is the emblem of Ireland.

The UK was originally a land of vast forests, mainly oak and beech in the Lowlands and pine and birch in the Highlands. In the course of time, much forest land was cleared and almost all the Lowlands were put under cultivation. Today only six per cent of the total land area remains wooded. Extensive forests remain in eastern and northern Scotland and in southeastern and western England. Oak, elm, ash and beech are the commonest trees in England, while Scotland has much pine and birch.

The fauna or animal life of Great Britain is much like that of north-western Europe. Many larger mammals such as bear and wolf have been hunted to extinction, others are now protected by law. About 50 land mammals are still found in the United Kingdom.

Some 230 kinds of birds live in Great Britain, another 200 are regular visitors, and many are songbirds. Robin Redbreast is the national bird of the United Kingdom.

Great Britain is rich in coal. There are rich coal basins in Northumberland, Lancashire, Yorkshire, Nottinghamshire, South Wales, North Wales and Glasgow. — Among other mineral resources are: iron ore, tin and copper mines, and lead and silver ores.

Over three quarters of British land is used for farming; farms produce nearly half of the food that Britain needs. Great Britain is a highly developed industrial country, known as a producer and exporter of machinery, electronics, ships, aircraft and navigation equipment.

No part of Great Britain lies more than one hundred miles from the sea - and the sea is one to which Britain owes the greatest debt. A ship first appeared on the British coinage during the reign of Edward III on his gold noble; six hundred years later there is a ship on the money of everyday use - on the halfpenny of today. The sea is inextricably wo-

ven into the pattern of British life; phrases and metaphors of the sea have crept into the everyday speech even of those who live in industrial towns.

Great Britain enjoys warmer winters and cooler summers than other countries of the same latitude. It is due in large measure to the prevalence of mild south-west winds. Another factor is the Gulf Stream, which flows from the Gulf of Mexico and brings much warmth from the equatorial regions to north-western Europe.

Internationally famous ports include London, Bristol, Southampton, Portsmouth, Dover etc.

Great Britain is parliamentary monarchy. Officially the head of the state is the king or queen. But the power of the monarch is not absolute. Power in the UK is divided into three branches: the legislative branch represented by Parliament, the executive branch headed by the Prime Minister and the judicial branch.

The basic monetary unit of the United Kingdom is pound sterling. It is equal to 100 pence.

3. დიდი ბრიტანეთისა და ჩრდილოეთ ირლანდიის შერეული სამეფოს მდებარეობის პრიტანეთის კუნძულებზე

დიდი ბრიტანეთისა და ჩრდილოეთ ირლანდიის შერეული სამეფო მდებარეობს ბრიტანეთის კუნძულებზე. ბრიტანეთის კუნძულები შედგება ორი დიდი კუნძულისაგან — დიდი ბრიტანეთისა და ირლანდიის და დაახლოებით ხუთი ათასი პატარა კუნძულისაგან. მთლიანი ფართობი შეადგენს 244. 000 კვ. კმ. სამხრეთში მას ლამანის სრუტე გამოყოფს კონტინენტისაგან, 18 მილის სიგანის პანელ-კალე კი საფრანგეთისაგან. ბელგიისა და პოლანდიისაგან მას ჩრდილოეთის ზღვა ამოორებს. დიდი ბრიტანეთის დასავლეთ სანაპიროს გარს ერტყმის ატლანტიკის ოკეანე და ირლანდიის ზღვა.

შერეული სამეფო შედგება ოთხი ქვეყნისგან. ესენია: ინგლისი, უელსი, შოტლანდია და ჩრდილოეთ ირლანდია. მათი დედაქალაქებია, შესაბამისად, ლონდონი, კარდიფი, ედინბურგი და ბელფასტი. ყოველდღიურ საუბარში იყენებენ სახელწოდებას — დიდი ბრიტანეთი, რაც შერეულ სამეფოს ნიშნავს. შერეული სამეფოს დედაქალაქია ლონდონი.

შერეული სამეფო მსოფლიოს ერთ-ერთი მოწინავე ქვეყანაა. მისი მოსახლეობა 59 მილიონზე მეტია. მოსახლეობა საკმაოდ არათანაბრადაა განაწილებული. 48.8 მილიონზე მეტი ცხოვრობს ინგლისში, 3 მილიონზე მეტი უელსში, 5 მილიონზე ცოტა მეტი შოტლანდიაში და დაახლოებით 1,5 მილიონი ჩრდილოეთ ირლანდიაში. მოსახლეობის 80% ქალაქებში ცხოვრობს.

შედარებით მცირე ტერიტორიის მიუხედავად, დიდ ბრიტანეთში დიდი რეგიონული მრავალფეროვნებაა.

შექსპირი ბრიტანეთს, მისი ბუნებრივი სილამაზის გამო, უწოდებდა „ვირფას კვას ვერცხლის ზღვაში.“

ქვეყანას აქვს ოდნავ დახრილი ზედაპირი, მაგრამ ზოგან გვხვდება მთები და მაღალი გორაკები. გეოგრაფიულად დიდი ბრიტანეთის კუნძული ორ მთავარ რეგიონად იყოფა: მთიან რეგიონად და დაბლობად. ყველაზე მაღალი მთა ბენ-ნევისი (1343მ) შოტლანდიაშია, უმაღლესი მწვერვალი უელსში სნოუდონია (1085მ). ინგლისისა და შოტლანდიის საზღვარზე მდებარე მთების ქედს ეწოდება ჩეიოტის მთები. პენინის ქედს, რომელიც ჩეიოტიდან დერბიში-რამდეა გაწოლილი, „ინგლისის ხერხემალი“ ეწოდება. პენინების დასავლეთით მშვენიერი ტბებია და ქვეყნის ეს მხარე ცნობილია, როგორც „ტბის რაიონი“.

ინგლისის ყველაზე დიდი მდინარეები მსოფლიოს დიდ მდინარეებთან შედარებით პატარაა, მაგრამ ცოტა თუ მოიძებნება ქვეყანა, რომელიც ასე კარგად მარაგდება სასარგებლო ნაკადულებით. მთავარი მდინარეებია, აღმოსავლეთში: ტემზა, ტაინი, ტრენტის; დასავლეთში: სვერნი, უაი და სხვა. ტერიტორიის უდიდეს ნაწილს ვრცელი ვაკე წარმოადგენს. ეს პატარა გორაკებისა და ველების მხარეა; მხარე, რომელსაც არ გააჩნია უკიდურესობანი.

ბრიტანეთის კუთხეების ფლორა მრავალფეროვანია, ხოლო ფაუნა ჩრდილო-დასავლეთ ევროპის ფაუნის მსგავსია.

დიდი ბრიტანეთის ნოტიო და ზომიერი კლიმატი ხელსაყრელია მცენარეებისა და ყვავილებისათვის. მათგან ზოგიერთი შერეული სამეფოს სიმბოლოებად იქცა. ყაყაჩო მშვიდობის სიმბოლოა; წითელი ვარდი ინგლისის ეროვნული ემბლემაა; ნარსაჟი შოტლანდიისა და ედინბურგის საერთაშორისო ფესტივალის სიმბოლოა; ყვითელი ნარგიზი და პრასი უელსის ემბლემაა; სამეურა ირლანდიის ემბლემაა.

შერეული სამეფო თავდაპირველად ვრცელი ტყეებით იყო დაფარული, დაბლობები, ძირითადად, მუხითა და წითელი, ხოლო

მადლობები ფიჭვიანა და არყის ხეებით იყო მოფენილი. დროთა განმავლობაში ტყის დიდი ნაწილი გაკაფეს და თითქმის მთელი დაბლობი დაამუშავეს. ამჟამად მიწის მთელი ფართობის მხოლოდ ექვსი პროცენტია ტყით დაფარული. ვრცელი ტყეები აღმოსავლეთ და ჩრდილოეთ შოტლანდიაშია და სამხრეთ-აღმოსავლეთ და დასავლეთ ინგლისშია დარჩენილი. ინგლისში ყველაზე გავრცელებული ხეებია: მუხა, თულა, იფანი და წიფელი, ხოლო შოტლანდიაში ფიჭვი და არყის ხე ჭარბობს.

შეერთებული სამეფოს ფაუნა, ანუ ცხოველთა სამყარო, ჩრდილო-დასავლეთ ვერობის ფაუნის მსგავსია. ბევრ დიდ ძუძუმწოვარზე, როგორცაა ღათვი და მგელი, იმდენს ნადირობდნენ, რომ ისინი გადაშენდნენ, სხვებს ახლა კანონი იცავს. ამჟამად დიდ ბრიტანეთში დაახლოებით 50 სახეობის ძუძუმწოვარი ცხოველია.

დიდ ბრიტანეთში ფრინველთა დაახლოებით 250 სახეობაა გავრცელებული, ხოლო 200 რეგულარულად სტუმრობს მას, მათ შორის ბევრი მომღერალი ჩიტია. გულწითელა შეერთებული სამეფოში ეროვნულ ჩიტად ითვლება.

დიდი ბრიტანეთი ქვანახშირით მდიდარი ქვეყანაა. ქვანახშირის საბადოებია ნორთუმბერლენდში, ლანკაშირში, იორკშირში, ნოტინგემშირში, სამხრეთ უელსში, ჩრდილოეთ უელსსა და გლაზგოში. სხვა მინერალური რესურსებია: რკინის მადანი, კალისა და სპილენძის მადაროები და ტყვიისა და ვერცხლის მადანი.

ბრიტანეთის მიწის სამ მეთხედზე მეტი ფერმებისთვისაა გამოყენებული. ფერმები წარმოებენ ბრიტანეთისათვის საჭირო საკვების თითქმის ნახევარზე მეტს. შეერთებული სამეფო მაღალგანვითარებული ინდუსტრიული ქვეყანაა, ცნობილი, როგორც მანქანათმშენებლობის, ელექტრომანქანობის, გემების, თვითმფრინავებისა და საზღვაოსნო აღჭურვილობის მწარმოებელი და ექსპორტიორი.

დიდი ბრიტანეთის არც ერთი ადგილი არ არის ზღვიდან ას მილზე მეტად დაშორებული — და, როგორც ამბობენ, ბრიტანეთი ზღვისგან დიდად დაჯალბებულია. ბრიტანულ მონეტაზე გემი პირველად ეღუარა III-ის მეფობის დროს გამოჩნდა, ექვსასი წლის შემდეგ ყოველდღიურად ხმარებულ ღვთისნის ფულზე — ნახევარპენსზე, ისევ გემია წარმოდგენილი. ზღვა უდიდეს როლს თამაშობს ბრიტანეთის ცხოვრებაში; ზღვასთან დაკავშირებული ფრაზები და მეტაფორები ყოველდღიურ ცხოვრებაში მათ საუბარშიც კი ვხვდებით, ვინც სამრეწველო ქალაქებში ცხოვრობენ.

დიდ ბრიტანეთში უფრო თბილი ზამთარი და უფრო გრილი ზაფხულია, ვიდრე იმავე განედზე მდებარე სხვა ქვეყნებში. ეს, ძირითადად, გამოწვეულია სამხრეთ-დასავლეთის ზომიერი ქარების გავრცელებით, მეორე ფაქტორი კი გოლფსტრიმია, რომელიც მექსიკის ყურედან მოედინება და ეკვატორული რეგიონების დიდი სითბო ჩრდილო-დასავლეთ ვერობაში მოაქვს.

ცნობილი საერთაშორისო პორტებია: ლონდონი, ბრისტოლი, საუთჰემპტონი, პორთსმუთი, დუერი და სხვა.

დიდი ბრიტანეთი და ჩრდილოეთ ირლანდიის შეერთებული სამეფო საპარლამენტო მონარქიაა. სახელმწიფოს მეთაური ოფიციალურად ან მეფეა ან დედოფალი. მაგრამ მონარქის ძალაუფლება აბსოლუტური არ არის. ძალაუფლება დიდ ბრიტანეთში სამ შტოდ იყოფა: საკანონმდებლო შტოდ, რომელსაც პარლამენტი წარმოადგენს, აღმასრულებელ შტოდ, რომელსაც პრემიერ-მინისტრი მეთაურობს და სამართლებრივ შტოდ.

შეერთებული სამეფოს ფულის ერთეულია გირანქა სტერლინგი. ის 100 პენს უდრის.

4. ENGLAND

England is the largest of the four countries which make up the United Kingdom. For many centuries this country was known simply as England. It had a strong army and Navy. It waged numerous colonial wars. Once "the workshop of the world" it was the first to become a highly developed industrial country.

England occupies an area of 131,8 thousand sq. km. Over 48.8 million people of the population of UK live in England.

England borders on Scotland in the North. In the east it is washed by the North Sea. In the south it is separated from the continent by the English Channel. In the west it borders on Wales and is washed by the Bristol Channel and by the Irish Sea.

The highest part of England is in the west, from where the land gradually slopes down to the east.

The Atlantic Ocean washes the rocky and broken west coast of England, Wales and Scotland and is gradually wearing it away leaving caves and sandy beaches. On the east coast the land is low and sandy.

The rivers flowing to the east and emptying into the North Sea form

deep estuaries well protected from the sea. The greatest port of the country London is situated in the Thames estuary.

The white chalk cliffs of the south coast washed by the English Channel can be seen from many miles out at sea.

It is interesting to note that the sea has been important in the history of England. It was a good protection against the attacks of outside peoples. Fishing has always been an important industry, especially in the east. The sea also has a great effect on England's climate.

As concerns the relief, England can be divided into: Northern England mostly taken up by the low Pennine Mountains, the Central Plain, lowland Southeast England, and hilly South-west England.

The Lake District is a mountainous area in the north-west of England. Some admiring visitors called it "A paradise of mountain scenery and magical light". Picturesque lakes lie in deep hollows dug out by the glacier which covered Britain during the Ice Age. Green hills, herds of sheep and solitary farms scattered here and there are typical of this surprisingly beautiful part of England.

The Lake District is a National Park, which means that special care is taken to make sure the beauty of the countryside is not spoiled.

The capital of England is London but there are other large industrial cities, such as Birmingham, Liverpool, Manchester and other famous and interesting cities such as York, Chester, Oxford and Cambridge.

In Southern England are found some of the oldest British settlements and traces of ancient monuments such as Stonehenge. Stonehenge is one of the most famous prehistoric places in the world. This ancient circle of stones stands in Southwest England. It measures 80 metres across and is made with massive blocks of stone up to four metres high. Why it was built, is a mystery.

One theory is that it was a place from where stars and planets could be observed. At one time people thought the Stonehenge was a druid temple. The Druids were a Celtic religious group before the Norman Conquest. Some people believe that the Druids were a group of priests who practised human sacrifice and cannibalism. There is also a local legend. The legend has it that Stonehenge was built by the devil in a single night. He flew forwards and backwards between Ireland and Salisbury Plain carrying huge stones one by one and setting them in place. As he worked he laughed to himself, "That will make people think. They will never know how the stones came here!" But a friar was hiding in a ditch nearby. The devil saw the friar and

threw a stone at him which hit the friar on the heel. The stone which the devil threw is known as the "heel stone", and people will show it to a visitor lying by the side of the road.

Not far from Stonehenge stands Salisbury Cathedral. It is a splendid example of an English Gothic Cathedral; inside there is one of four copies of Magna Charta and the oldest clock in England.

Chester is a very important town in the northwest of England. In the past it was used to be a Roman fort; its name comes from the Latin word castra, meaning "fortified camp". In Chester there is a famous museum which contains over 5000 ancient and modern toys.

Oxford is the home of the oldest University of England. The most famous college is Christ Church. It has a great hall which was built during the reign of Henry VIII and its chapel has become the Cathedral of Oxford.

Cambridge is the home of Britain's second oldest university.

York was the capital of North England. It is one of the best preserved medieval cities of Europe. It was built by the Romans, conquered by the Anglo-Saxons and ruled by the Vikings.

Birmingham is often called the "City of 1.500 trades" because of the great variety of its industries.

The national emblem of England is the rose.

4. 0687080

შეერთებული სამეფოს ოთხი შემადგენელი ქვეყნიდან ყველაზე დიდი ინგლისია. საუკუნეების განმავლობაში ბრიტანეთის კუნძულზე მდებარე ქვეყანა ცნობილი იყო, როგორც ინგლისი. მას ჰყავდა დიდი არძია და საზღვაო ფლოტი, აწარმოებდა კოლონიალურ ომებს. ერთ დროს „მსოფლიოს სახელოსნო“, პირველი მაღალგანვითარებული ინდუსტრიული ქვეყანა გახდა.

მისი ფართობი 131,8 ათასი კვ. კმ-ს შეადგენს. შეერთებული სამეფოს მოსახლეობის 48,8 მილიონზე მეტი ინგლისში ცხოვრობს.

ჩრდილოეთით ინგლისს შოტლანდია ესაზღვრება, აღმოსავლეთით ჩრდილოეთის ზღვა ერტყმის, სამხრეთით კონტინენტიდან კი ლა-მანშის სრუტე გამოჰყოფს. დასავლეთით უელსი ესაზღვრება და გარს ერტყმის ბრისტოლის სრუტე და ირლანდიის ზღვა.

ინგლისის უმაღლესი მთიანი ნაწილი დასავლეთით მდებარე-

ობს. იქიდან კი ხმელეთი აღმოსავლეთისაკენ თანდათანობით დაბლდება.

ატლანტის ოკეანე ინგლისის, უელსისა და შოტლანდიის კლდოვან და დაბზარულ დასავლეთის სანაპიროს ერტემის გარს და თანდათანობით უკან იტოვებს გამოქვაბულებს და ქვიშიან პლაჟებს. აღმოსავლეთ სანაპირო დაბალი და ქვიშიანია.

მდინარეები აღმოსავლეთისაკენ მიედინებიან და ჩრდილოეთის ზღვაში ჩაედინებიან, თან ღრმა, ზღვისგან კარგად დაცულ ესტუარებს ქმნიან. ქვეყნის უდიდესი პორტი — ლონდონი მდინარე ტემზის ესტუარზე მდებარეობს.

ლა-მანშის სრუტით გარშემორტყმული სამხრეთ სანაპიროს თიერი ცარცის კლდეები ზღვიდან მრავალი მილის დაშორებიდანაც მოჩანს.

საინტერესოა აღვნიშნოთ, რომ ზღვას მეტად მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს ინგლისის ისტორიაში. ზღვა იცავდა ქვეყანას სხვა ხალხების შემოსევებისაგან. მეთევზეობა ყოველთვის მნიშვნელოვან მრეწველობად ითვლებოდა, განსაკუთრებით აღმოსავლეთში. ზღვა დიდი გავლენას ახდენს, აგრეთვე, ინგლისის კლიმატზე.

რაც შეეხება რელიეფს, ინგლისი შეიძლება ასე დაიყოს: ჩრდილოეთ ინგლისი, ძირითადად, დაბალ პენინის მთებს უჭირავს, ცენტრალური ვაკე, სამხრეთ-აღმოსავლეთ დაბლობი ინგლისი და ბორცვიანი სამხრეთ-დასავლეთ ინგლისი.

„ტბის მხარე“ მთიანი რეგიონია ინგლისის ჩრდილო-დასავლეთით. ზოგიერთი ალტაცებული ტურისტის მას მთის პეიზაჟისა და მაგიური სინათლის სამოთხეს უწოდებდა.

გამყინვარების ხანაში, ყინულის საფარქვეშ მოქცეულ ბრიტანეთში, მყინვარწვერებით გამოჭრილი ღრმა ორმოები თვალწარმტაცმა ტბებმა შეავსეს. მწვანე გორაკები, ცხვრის ფარები და აქა-იქ მიმოხეული განმარტოებული ფერძები დამახასიათებელია ინგლისის ამ გასაოცრად ლამაზი მხარისათვის. ამჟამად, „ტბის მხარე“ ეროვნული პარკია, რაც ნიშნავს, რომ ის განსაკუთრებული ზრუნვის ქვეშ იმყოფება, რათა ამ ადგილის სილამაზე არ შეიბღალოს.

ინგლისის დედაქალაქია ლონდონი. მსხვილი ინდუსტრიული ქალაქებია: ბირმინგემი, ლივერპული, მანჩესტერი. სხვა ცნობილი და საინტერესო ქალაქებია: იორკი, ჩესტერი, ოქსფორდი და კემბრიჯი.

სამხრეთ ინგლისში ნაპონია რამდენიმე უძველესი ბრიტანული დასახლება და უძველესი ძეგლები, როგორცაა მაგალითად, სტოუნჰენჯი. სტოუნჰენჯი ერთ-ერთი ყველაზე ცნობილი პრეისტორიული ადგილია მსოფლიოში. ეს უძველესი ქვების წრე სამხრეთ-დასავლეთ ინგლისშია. ქვების მასიური ბლოკებით აღმართული, ის სიმაღლით ოთხ მეტრს აღწევს, ხოლო სიგრძე 80 მეტრია. საიდუმლოებითაა მოცული მისი აშენების ისტორია.

ერთი თეორიის მიხედვით, ეს იყო ადგილი, საიდანაც ვარსკვლავებსა და პლანეტებს აკვირდებოდნენ. ერთ დროს ფიქრობდნენ, რომ სტოუნჰენჯი დრუიდების ტაძარი იყო, დრუიდები კელტური რელიგიური ჯგუფი იყო ნორმანების დასახლებაამდე. ზოგს კი სჯერა, რომ დრუიდები ძველები იყვნენ, ადამიანების მსხვერპლად შეწირვასა და კანიბალიზმს მისდევდნენ. ადგილობრივი ლეგენდის მიხედვით კი სტოუნჰენჯი ეშმაკმა ააშენა ერთ ღამეში. ის წინ და უკან დაჰქროდა ირლანდიასა და სოლსბერის დაბლობს შორის, უზარმაზარი ქვები სათითაოდ გადაჰქონდა და ერთ ადგილზე აწყობდა. მუშაობის დროს თავისთვის ჩუმად იცინოდა: „ეს ხალხს თავსატეხს გაუჩენს. ისინი ვერასოდეს მიხვდებიან, თუ როგორ გაჩნდა აქ ეს ქვები!“ მაგრამ იქვე ახლოს ორმოში ბერი იმალებოდა. ეშმაკმა ის დაინახა და ქვა ესროლა, რომელიც ბერს ქუსლზე მოხვდა. ეშმაკის მიერ ნასროლ ქვას „ქუსლის ქვას“ უწოდებენ და შეუძლიათ ნებისმიერ დროს უჩვენონ სტუმარს ის იქვე, გზაზე დადებული.

სტოუნჰენჯიდან ოდნავ მოშორებით სოლსბერის ტაძარია. ეს ინგლისური გოთური ტაძრის ბრწყინვალე ნიმუშია; აქ ინახება „მაგნა ქართას“ ოთხი არსებული ასლიდან ერთ-ერთი და ინგლისის უძველესი საათი.

ჩესტერი ჩრდილო-დასავლეთის ინგლისის მნიშვნელოვან ქალაქს წარმოადგენს. წარსულში ის რომაელთა ციხე-სიმაგრე იყო; მისი სახელი წარმოშობილია ლათინური სიტყვიდან castra, რაც „გამაგრებულ ბანაკს“ ნიშნავს. ჩესტერში არის ცნობილი მუზეუმი, სადაც 5000-ზე მეტი უძველესი და თანამედროვე სათამაშო ინახება.

ოქსფორდი ინგლისის უძველესი უნივერსიტეტის კერაა. ყველაზე ცნობილი კოლეჯია „ქრისტეს ეკლესია“. იქ უდიდესი დარბაზია, რომელიც პენრიხ VIII-ის მეფობის დროს აშენდა და მისი სამლოცველო ოქსფორდის ტაძარი გახდა.

კემბრიჯი ბრიტანეთის მეორე უძველესი უნივერსიტეტის კერაა.

ორკი ჩრდილოეთ ინგლისის დედაქალაქი იყო. ის ერთ-ერთი საუკეთესოდ შემონახული შუასაუკუნებრივი ქალაქია ევროპაში, რომელიც რომაელებმა ააგეს, ანგლო-საქსებმა დაიპყრეს, ხოლო ვიკინგები მართავდნენ.

პირმინგემს ხშირად, მისი მრავალფეროვანი ინდუსტრიის გამო, „1.500 ხელობის ქალაქს“ უწოდებენ.

ინგლისის ეროვნული ემბლემა ვარდია.

5. SCOTLAND

The Kingdom of Scotland occupies the northern part of the main island of Great Britain and includes the Inner and Outer Hebrides, the Orkney Islands, the Shetland Islands and many other islands. The total area of Scotland is 30, 420 square miles (78,789 sq. km) and the population at the 1991 census was 4, 998, 567.

The national emblem of Scotland is a thistle. The people of Scotland chose it as their national emblem because it saved their land from foreign invaders many years ago. People say that during a surprise night attack by the invaders the Scottish soldiers were awakened by the shouts of the invaders as their bare feet touched the horns of the thistles in the field they were crossing. This, of course, was a good reason to choose the thistle as a national emblem.

The north of Scotland is known as the Highlands. The Grampian Mountains cover the southern Highlands and include Ben Nevis, the highest point in the British Isles (4, 406 feet). The longest river is the Tay (117 miles). It flows into the North Sea, with the city of Dundee at its mouth. Loch Lomond is one of the largest and most famous of the Scottish lakes. Only 1. 4 percent of the Scottish population speak the Scottish form of Gaelic. The flag of Scotland is known as the Saltire. It is a white diagonal cross on a blue field and represents St Andrew, the patron saint of Scotland. The Saltire is included in the Union Flag of the United Kingdom. Scotland is divided into administrative districts, formerly known as counties.

Scotland was an independent kingdom, often at war with England, until 1603 when King James VI of Scotland became King of England. In 1707 the Act of Union was passed under which Scotland and England became a united part, but the Scots kept their own legal system,

religion and administrative systems and still keep them now.

The capital of Scotland is Edinburgh. It has been the capital since the 15th century. Edinburgh is the cultural centre of Scotland. It is associated with the world-famous Edinburgh Festival of Music and Drama. The festival was first held in 1947 and has been held annually ever since. The chief centre of commerce and industry is Glasgow, on the Clyde. Scotland's most important industries are shipbuilding, iron and steel, heavy and light engineering and coal mining.

Scotland has no Parliament of its own, but has a number of seats in the United Kingdom House of Commons.

The Scots particularly the 'Highlanders' from the mountainous north, object to being called 'English'. Their earliest known ancestors were the Celts and the Gaelic language, still spoken in remote parts, comes from the ancient language of the Celtic tribes.

The Scottish Highlander considers himself the 'true' Scot and he wears his national dress, the kilt, with pride. Kilts, the pleated skirts made of the material with a squared, coloured design called a tartan, probably derive from the costume of the Roman conquerers. Each Scottish clan (a Gaelic word for 'tribe' or 'family') has its own tartan with special colours and design and only members of that clan are entitled to wear it. There are tartans for all the famous Scottish names like Campbell, Macleod, Gordon, Stuart and Macdonald. 'Mac' or 'Mc' in many Scottish names, means 'son of'.

The Highlanders are proud and independent people. They mainly live by farming sheep in the mountain areas; others, on the coasts and islands, are fishermen.

The urban areas of southern Scotland are heavily industrialised. Since mid 1800s there has been the constant flow of young men from the Highlands to Lowland industrial centres where work opportunities are greater.

The Scots are known as inventive, hardworking, serious-minded and cautious with money.

Scotland is the land of tartans and fine whisky, of romantic castles and the melodies of bagpipes. The lively Highland Games take place up and down the country between May and September.

The history and atmosphere of Scotland as well as the character of its people have been portrayed by such famous Scottish writers as Robert Burns, Sir Walter Scott and Robert Louis Stevenson.

5. შოტლანდია

შოტლანდიის სამეფოს დიდი ბრიტანეთის მთავარი კუნძულის ჩრდილოეთი ნაწილი უჭირავს და მოიცავს შიგა და გარე კებრიდებს, ორკნის კუნძულებს, შეტლენდის კუნძულებსა და ბევრ სხვა კუნძულს. შოტლანდიის მთელი ტერიტორია 30.420 კვადრატული მილია (78,789 კვ. კმ), ხოლო მოსახლეობა 1991 წლის აღწერით 4.398.567 იყო.

შოტლანდიის ეროვნული ემბლემა ნარშვი. შოტლანდიელებმა ის თავის ეროვნულ სიმბოლოდ იმიტომ აირჩიეს, რომ ერთხელ, მრავალი წლის წინ, ამ მცენარემ ქვეყანა დამპყრობლებისგან იხსნა. ამბობენ, ღამით, მტრის მოულოდნელი შემოსევის დროს, შოტლანდიელი ჯარისკაცები ყვირილმა გამოადგინა. დამპყრობლები ევიროდნენ, რადგან მინდორზე გადმოსვლისას შიშველ ფეხებზე ნარშვის ეკლები ერჭობოდათ. ეს, რა თქმა უნდა, საკმაო მიზეზი იყო იმისათვის, რომ ნარშვი ეროვნულ ემბლემად ქცეულიყო.

შოტლანდიის ჩრდილოეთი ცნობილია, როგორც მთიანეთი. გრამპიანის მთები ფარავს სამხრეთ მთიანეთს. მასში შედის ბენ ნევისი, უმაღლესი ადგილი ბრიტანეთის კუნძულებზე (4. 406 ფუტი). ყველაზე გრძელი მდინარეა თეი (117 მილი). ის ჩრდილოეთის ზღვაში ჩაედინება, მის შესართავთან მდებარეობს ქალაქი დანდი. ლოქ-ლომონი ერთ-ერთი უდიდესი და ყველაზე ცნობილი ტბაა შოტლანდიაში. შოტლანდიის მოსახლეობის მხოლოდ 1,4 პროცენტი ლაპარაკობს გელური ენის შოტლანდიურ ვერსიაზე. შოტლანდიის დროშა ცნობილია, როგორც „სოლტერი“. ეს თეთრი დიაგონალური ჯვარია ლურჯ ფონზე, მასზე გამოსახულია წმ. ანდრეა, შოტლანდიის მფარველი წმინდანი. სოლტერი ჩართულია შეერთებული სამეფოს დროშაში. შოტლანდია იყოფა ადმინისტრაციულ რეგიონებად, რომლებსაც უწინ საგრაფოებს უწოდებდნენ.

შოტლანდია დამოუკიდებელი სამეფო იყო და 1603 წლამდე, სანამ შოტლანდიის მეფე ჯეიმზ VI ინგლისის მეფე გახდებოდა, ხშირად ეომებოდა ინგლისს. 1707 წელს ე. წ. „უნის აქტით“ შოტლანდია და ინგლისი გაერთიანდა, მაგრამ შოტლანდიელებმა შეძლეს საკუთარი საკანონმდებლო სისტემის, რელიგიისა და ადმინისტრაციული სისტემების შენარჩუნება.

XV საუკუნიდან შოტლანდიის დედაქალაქია ედინბურგი, შოტლანდიის კულტურის ცენტრი. მის სახელთან ასოცირდება მსოფ-

ლიოში ცნობილი „მუსიკისა და დრამის ედინბურგის ფესტივალი“, რომელიც პირველად 1947 წელს ჩატარდა და მას შემდეგ ყოველ წელს ტარდება. ინდუსტრიისა და ვაჭრობის მთავარი ცენტრია გლაზგო, რომელიც მდინარე კლაიდზე მდებარეობს. შოტლანდიაში მრეწველობის ყველაზე მნიშვნელოვანი დარგებია: გემთმშენებლობა, რკინისა და ფოლადის წარმოება, მანქანათმშენებლობა და ნახშირის მოპოვება.

შოტლანდიას საკუთარი პარლამენტი არ ჰყავს, მაგრამ მთელი რიგი ადგილები აქვს შეერთებული სამეფოს თემთა პალატაში.

შოტლანდიელებს, განსაკუთრებით მაღალმთიან ჩრდილოეთში მცხოვრებლებს, არ მოსწონთ, როცა მათ „ინგლისელებს“ უწოდებენ, მათი უძველესი წინაპრები ცნობილი კელტები იყვნენ და გელური ენა, რომელზეც ჯერ კიდევ ლაპარაკობენ ცენტრიდან დაშორებულ ადგილებში, კელტური ტომების უძველესი ენიდან წარმოიშვა.

შოტლანდიელი მთიელი თავისთავს ჭკმშარიტ „შოტლანდიელად“ მიიჩნევს და სიამაყით ატარებს ეროვნულ ტანსაცმელს „კილტს“. „კილტი“ — ქვედაბოლო დამზადებულია ოთხკუთხა, ფერადი დიზაინის მქონე ქსოვილისაგან, რომელსაც „ტარტანი“ უწოდებენ და რომელიც, ალბათ, რომელიც დამპყრობლების ჩაცმულობისაგან წარმოდგება, ყველა ცნობილ შოტლანდიურ გვარს, როგორებიცაა კემპბელი, მაკლეოდი, გორდონი, სტიუარტი და მაკდონალდი, თავისი „ტარტანი“ აქვს და მხოლოდ ამ კლანის წარმომადგენლები ატარებენ მას. „Mac“ ან „Mc“ შოტლანდიურ გვარში ნიშნავს „(ვინმე)-ის ძეს.“

მაღალმთიანეთის მოსახლეობა ამაყი და დამოუკიდებელი ხალხია. მთიან ადგილებში, ძირითადად, მეც ხვარეობას მისდევენ, სანაპიროებსა და კუნძულებზე მცხოვრებნი კი მეფეზეები არიან.

სამხრეთ შოტლანდიის ქალაქებში მსხვილი მრეწველობაა განვითარებული. 1800-იანი წლების შუა ხანებიდან მაღალმთიანი რაიონებიდან ახალგაზრდები ინდუსტრიული ცენტრებისაკენ დაიძრნენ, რადგან იქ სამუშაოს შივნის გაცილებით დიდი შესაძლებლობები იყო.

შოტლანდიელები ცნობილია, როგორც საზრიანი, შრომისმოყვარე, სერიოზული და ხელმომჭირნე ხალხი.

შოტლანდია „ტარტანისა“ და კარგი ვისკის, რომანტიკული ციხე-დარბაზებისა და გუდასტვირების ქვეყანაა. „მაღალმთიანეთის თამაშები“ მთელ ქვეყანაში მაისიდან სექტემბრამდე ტარდება.

შოტლანდიის ისტორია და ატმოსფერო, მისი ხალხის ხასიათი კარგად წარმოაჩინეს ისეთმა ცნობილმა შოტლანდიელმა მწერლებმა და პოეტებმა, როგორცაა რობერტ ბერნსი, სერ უოლტერ სკოტი და რობერტ ლუის სტივენსონი.

6. WALES

On the western side of Britain lies one of the most beautiful parts of the British Isles: the principality of Wales. It is divided into eight administrative counties and has an area of 8,019 square miles (20,768 square km) and a population of nearly 3 million. Wales occupies a peninsula jutting westward from England into the Irish Sea.

After defeating the native prince of Wales, King Edward I of England named his son "Prince of Wales". Since then the eldest son of the king or queen of England has traditionally been given this title. The administrative boundary with England was established in 1536 as part of the Act of Union that linked England with Wales. It has its own flag called the Welsh Dragon. The national emblem of Wales is the daffodil.

The native language, Welsh, belongs to the Celtic languages. It is spoken today by half a million of people, 20 per cent of the population of Wales. The Welsh language is still very much a living force and is taught side by side with English in schools of Wales. Welsh and English are both official languages in Wales.

Wales has been called "The Land of Song". The Welsh people are renowned for their good voices and it is rare to find a village without at least one choir competing in "Eisteddfod" or arts festival. The biggest festival of all is the International Eisteddfod held every year in Llangollen. Singers, dancers, musicians and poets come from all over the world to compete for the awards, wearing colourful national costumes. The Welsh girls wear their national dress – a tall black hat, a scarlet skirt and a starched white apron. The streets of this little town bustle with the comings and goings of visitors speaking many languages.

In Central and North Wales the main occupation is farming, but the valleys of south Wales are very heavily industrialised.

The Welsh call their country Cymru, and themselves they call Cymry, a word which has the same root as "comrade, friend".

The capital of Wales is Cardiff. It is situated near the mouth of the

Taff River. It is an important industrial city and a port as well as an administrative and educational centre.

6. უელსი

ბრიტანეთის დასავლეთ მხარეს მდებარეობს უელსის სამთავრო, ბრიტანეთის კუნძულების ყველაზე მშვენიერი მხარე. ის დაყოფილია რვა ადმინისტრაციულ საგრაფოდ და უჭირავს 8, 019 კვადრატული მილი (20, 768 კვ. კმ.). მოსახლეობა თითქმის 3 მილიონია. უელსი მდებარეობს ნახევარკუნძულზე, რომელიც ინგლისიდან დასავლეთით ირლანდიის ზღვაშია შეჭრილი.

უელსის ადგილობრივი პრინციის დამარცხების შემდეგ, ინგლისის მეფე ედუარდ I-მა თავის ვაჟს „უელსის პრინცი“ უწოდა. მას შემდეგ ამ ტიტულს ტრადიციულად ინგლისის მეფის ან დედოფლის უფროსი ვაჟი ატარებს. ადმინისტრაციული საზღვარი ინგლისთან 1536 წელს დაფუძნდა, როგორც „უნიის აქტის“ ნაწილი, რის საფუძველზეც ინგლისი და უელსი გაერთიანდა. უელსს საკუთარი დროშა აქვს, რომელსაც „ვალაური ურჩხული“ უწოდებენ. ქვეყნის ეროვნული ემბლემა ვვითელი ნარგიზია.

მშობლიური ენა უელსური (ვალაური) — კელტურ ენათა ჯგუფს განეკუთვნება. ნახევარი მილიონი ლაპარაკობს ამ ენაზე — უელსის მოსახლეობის ოცი პროცენტი. უელსური ენა ისევ ცხოველუნარიანია და ინგლისურთან ერთად ისწავლება სკოლებში. უელსში ორივე ენა — ინგლისური და უელსური სახელმწიფო ენებია.

უელსს „სიმღერის ქვეყანას“ უწოდებენ. ვალიელები (უელსელები) განთქმულნი არიან თავიანთი ხმებით და იშვიათად თუ ნახავთ სოფელს, რომ ერთი გუნდი მაინც არ ჰყავდეს და აისტედვოლის ხელოვნების ფესტივალში არ მონაწილეობდეს. „საერთაშორისო აისტედვოლი“ ყველაზე დიდი ფესტივალია, რომელიც ყოველწლიურად იმართება ლანგოლინში. მომღერლები, მოცეკვავეები, მუსიკოსები, პოეტები მსოფლიოს ყველა ქვეყნიდან ჩამოდიან და მონაწილეობას იღებენ კონკურსში. ისინი ეროვნულ ტანსაცმელში არიან ჩაცმულნი. ვალიელი გოგონები გამოწვობილნი არიან მაღალ შავ ქუდში, ალისფერ ქვედაბოლოსა და გახამებულ თეთრ წინსაფარში. ამ პატარა ქალაქის ქუჩებში ისმის ხმაური, ჩამოდიან და მიდიან სტუმრები, რომლებიც სხვადასხვა ენაზე საუბრობენ.

ცენტრალურ და ჩრდილო უელსში, ძირითადად, მიწათმოქმედებას მისდევენ, სამხრეთ უელსის დიდი ნაწილი კი სამრეწველო რეგიონია.

ვალელები თავის ქვეყანას „კიმრუ“-ს უწოდებენ, საკუთარ თავს კი — „კიმრის“, ამ სიტყვის ფუძე ვალიურ ენაზე იგუვია, რაც სიტყვისა — „მეობარი“. უელსის დედაქალაქი კარდიფი მდებარეობს მდინარე ტაფის შესართავთან. ის მნიშვნელოვანი პორტი და ადმინისტრაციული და საგანმანათლებლო ცენტრია.

7. IRELAND

Ireland is one of the British Isles, consisting of the Republic of Ireland and Northern Ireland. Its area is 32, 596 sq. miles.

Ireland was linked with Great Britain by the Act of Union in 1801. The United Kingdom of Great Britain and Ireland lasted 120 years until 1921 when the Independent Irish Republic was formed.

Ireland is divided into two parts: Northern Ireland and the Republic of Ireland.

The Republic of Ireland covers the largest part of the island and is a separate state, not part of Great Britain. The population is predominantly Catholic. Irish, often called Erse, is a form of Gaelic language. It was in danger of dying out, but when the territory of the Republic became independent (the Irish 'Free State', 1921), Erse was revived and is now the official first language of the republic, English is the second. The Irish are known for their charm and vivacity. The capital of Ireland is Dublin.

Northern Ireland is a self-governing country within the United Kingdom, established in 1920. It occupies an area of 5, 452 square miles (14, 120 square km). The estimated population for 1992 is 1, 610, 000. The recent history of Northern Ireland dates from the early 17th century when Protestant Scottish and English settlers occupied the north of Ireland and formed a society with an outlook very different from the rest of the island where the Roman Catholic tradition strongly prevailed. Since 1920 Northern Ireland has had its own parliament — the House of Commons which elects the Senate, the upper chamber. There is a governor representing the British sovereign, and a cabinet, consisting of a prime-minister and 9 ministers. The country is often referred to as the

province of Ulster, though it includes only part of the historic Ulster. The capital of Northern Ireland is Belfast.

Northern Ireland is famed for its linen, but also produces man-made fibres. Engineering is now of greater importance than ship-building. It is also a centre for the production of cigarettes and tobacco.

If one asks an Irishman away from home what he misses most about Ireland he will probably tell you "the greenness", as really the grass in Ireland is greener than in other parts of Great Britain. Irish poets put it in a different way when they call Ireland "the Emerald Isle."

The national emblem of Ireland is Shamrock. Tradition says that St Patrick used a shamrock to illustrate the doctrine of the Holy Trinity and it was made the Irish national badge.

7. ირლანდია

ირლანდია ბრიტანეთის ერთ-ერთი კუნძულია, რომელიც ირლანდიის რესპუბლიკისა და ჩრდილოეთ ირლანდიისაგან შედგება. მისი ფართობი 32, 596 კვ. მილია.

ირლანდია დიდ ბრიტანეთს „უნიის აქტით“ 1801 წელს შეუერთდა. დიდი ბრიტანეთისა და ირლანდიის შეერთებულმა სამეფომ 120 წელი იარსება. 1921 წელს კი შეიქმნა ირლანდიის დამოუკიდებელი რესპუბლიკა.

ირლანდია ორ ნაწილადაა გაყოფილი: ჩრდილოეთ ირლანდიად და ირლანდიის რესპუბლიკად.

ირლანდიის რესპუბლიკას კუნძულის დიდი ნაწილი უჭირავს და ცალკე სახელმწიფოა, ის არ წარმოადგენს დიდი ბრიტანეთის ნაწილს. მოსახლეობის უმრავლესობა კათოლიკეა. ირლანდიული ენა, რომელსაც ხშირად ერსს უწოდებენ, ვალიურის ფორმაა. მას გაქრობის საშიშროება ელოდა, მაგრამ როდესაც ირლანდიის ტერიტორია დამოუკიდებელი გახდა (ირლანდიის „თავისუფალი სახელმწიფო“, 1921), ერსი აღორძინდა და ახლა რესპუბლიკის ოფიციალურ ენად ითვლება, ინგლისური კი მეორე ენაა. ირლანდიელები მომხიბვლელი და ჰიცოცხლისმოყვარე ხალხია. ირლანდიის რესპუბლიკის დედაქალაქია დუბლინი.

ჩრდილოეთ ირლანდია, რომელიც 1920 წელს დაარსდა, თვითმმართველი ქვეყანაა შეერთებული სამეფოს საზღვრებში, მი-

სი ტერიტორია 5. 452 კვ. მილია. (14. 120 კვ. კმ.). 1922 წლის აღწერის მიხედვით მოსახლეობა 1. 610 000. ჩრდილოეთ ირლანდიის ახალი ისტორია XVII საუკუნიდან თარიღდება, როდესაც პროტესტანტმა შოტლანდიელებმა და ინგლისელებმა ირლანდიის ჩრდილოეთი დაიკავეს და ჩამოაყალიბეს საზოგადოება ისეთი მსოფლმხედველობით, რომელიც ძლიერ განსხვავებულია კუნძულის დანარჩენი მოსახლეობის მსოფლმხედველობისაგან, რადგან იქ რომაული კათოლიკური ტრადიცია იყო გაბატონებული. 1920 წლიდან ჩრდილოეთ ირლანდიას თავისი პარლამენტი ჰყავს — თემა პალატა, რომელიც ირჩევს სენატს — ზედა პალატას. ჰყავს გუბერნატორი, რომელსაც ნიშნავს ბრიტანეთის მონარქი (მეფე ან დედოფალი) და კაბინეტი, რომელიც პრემიერ-მინისტრისა და 9 მინისტრისაგან შედგება. ქვეყანას ოლსტერის პრიინციასაც უწოდებენ, თუმცა ის ისტორიული ოლსტერის მხოლოდ ნაწილია. ჩრდილოეთ ირლანდიის დედაქალაქია ბელფასტი.

ჩრდილოეთ ირლანდია ცნობილია თეთრეულის პროდუქციით, აწარმოებს, აგრეთვე, ხელოვნურ ბოჭკოებს. აქ მანქანათმშენებლობა უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე გემთმშენებლობა. იგი, ასევე, სიგარეტისა და თამბაქოს წარმოების ცენტრია.

თუ სამშობლოდან შორს მყოფ ირლანდიელს ჰკითხა, რა ენატრება ყველაზე მეტად ირლანდიაში, ის, ალბათ, გეტყვით „სიმწვანე,“ რადგან, ბალახი ირლანდიაში უფრო მწვანეა, ვიდრე დიდი ბრიტანეთის სხვა მხარეებში. ირლანდიელი პოეტები სხვაგვარად გამოხატავენ ამას, როდესაც ირლანდიას „ზურმუხტოვან კუნძულს“ უწოდებენ.

ირლანდიის ეროვნული ემბლემაა სამეურა. ამბობენ, რომ წმინდა პატრიკმა ის წმინდა სამების დოქტრინის საილუსტრაციოდ გამოიყენა და შემდეგ ის ირლანდიის ეროვნულ სიმბოლოდ იქცა.

8. THE WEATHER

Great Britain is situated on islands. It is washed by seas from all sides. That's why the climate and the nature of Great Britain is very specific.

“Other countries have a climate; in England we have weather”. This statement, often made by Englishmen to describe the peculiar

meteorological conditions of their country, is true, Britain has a variable climate. The weather changes so frequently that it is difficult to forecast. It is not unusual for people to complain that the weathermen were wrong.

In no other country than England one can experience four seasons in the course of a single day! Day may break as a spring morning; an hour or later black clouds may appear from nowhere and the rain may be pouring down. In the afternoon conditions may become really wintry with the temperature down by about eight degrees or more centigrade. And then in the late afternoon the sky will clear, the sun will begin to shine and for an hour or two before darkness falls, it will be summer. Mark Twain said about America: “If you don't like the weather in New England, just wait a few minutes”, but it is more likely to have been said about England. And of course, the variety of the weather is a constant topic of conversation. Even the most taciturn of Englishmen is always prepared to discuss the weather. George Mikes, a Hungarian writer, humorously remarked about it. “In England if you do not repeat the phrase “Lovely day, isn't it?” about two hundred times a day, people will say you are a bit dull”. But though the English complain about the weather bitterly they would not, even if they could, exchange it for the more predictable climate of other lands.

The common ideas people have about the weather in Britain are: “It rains all the time, it's very damp”; “There is a terrible fog in London, just like in Sherlock Holmes;...”, “The sun never shines in July or August”.

The popular belief that it rains all the time in Britain is simply not true. In fact, London gets no more rain in a year than most other European cities. There is certainly steady rainfall throughout the year, the months from September to January are the wettest. And thanks to the rain, the countryside in Britain is famous for its deep green colour. As for fogs, there are fogs, and sometimes so thick that it is impossible to see anything within 2 or 3 metres. But since 1950s most British cities have introduced clean air zone. Factories and houses cannot burn coal and must use smokeless fuel. The dirt caused by smoke used to cause terrible fogs, particularly in London. But such fogs are now a thing of the past that you can still see in old films.

But fortunately Britain does not experience extreme weather conditions, it is never very cold or very hot. The temperature rarely rises

above 32°C (90°F) in summer, or falls below 10°C (14°F) in winter.

Summers are generally cool, but due to global warming they are starting to be drier and hotter. Newspapers during a hot spell talk of "heatwaves" and an "Indian summer" (dry hot weather in September and October). Hot weather causes terrible congestion on the roads as Britons rush to the coastal resorts.

Winters are generally mild, with the most frequent and prolonged snowfalls in the Scottish Highlands, where it is possible to go skiing. If it does snow heavily in other parts of Britain, the country often comes to a standstill. Trains, buses, and planes are late. And people at once start complaining about the cold and comparing the weather conditions with previous winters.

And one thing should also be mentioned. The uncertainty of weather has had a definite effect about the Englishman's character; it tends to make him cautious, for example. The foreigner may laugh when he sees the Englishman setting forth on a brilliant sunny morning wearing a raincoat and carrying an umbrella, but he may regret his laughter later in the day! And besides, the English weather has also helped to make the Englishman adaptable. It has been said that one of the reasons why the English colonized so much of the world was that, whatever the weather conditions they met abroad, they had already experienced something like that at home!

8. ამინდი

დიდი ბრიტანეთი კუნძულებზე მდებარეობს. მას ყოველი მხრიდან გარს ზღვები აკრავს. სწორედ ამიტომაც დიდი ბრიტანეთის კლიმატი და ბუნება ძალზედ სპეციფიკურია.

„სხვა ქვეყნებს კლიმატი აქვთ, ინგლისში ჩვენ ამინდი გვაქვს“, — ხშირად ამბობენ ინგლისელები, როცა საკუთარი ქვეყნის განსაკუთრებულ მეტეოროლოგიურ პირობებს აღწერენ და ეს მართლაც ასეა, ბრიტანეთს ცვალებადი კლიმატი აქვს. ამინდი ისე ხშირად იცვლება, რომ ძნელი ხდება მისი პროგნოზირება. არც თუ უჩვეულოა ხალხის უკმაყოფილება იმის თაობაზე, რომ მეტეოროლოგისტები ხშირად ცდებიან.

არც ერთ ქვეყანაში, გარდა ინგლისისა, არ შეიძლება აღამიან-

მა წელიწადის ოთხივე დრო ერთ დღეში გამოსცადოს! დღე შეიძლება გაზაფხულის დილით დაიწყოს, ერთი საათის შემდეგ ან ცოტა მოგვიანებით, შეიძლება საიდანაც შავი ღრუბლები გაჩნდეს და წვიმა წამოიდეგ. შუადღისას უკვე ნამდვილი ზამთარი დადგეს დაახლოებით რვა გრადუსი ცელსიუსით ან ცოტა მეტი ტემპერატურით და შემდეგ, შუადღის ბოლოს, ცა შეიძლება მოიწმინდოს და მზე გამოიდეგ დაბნელებამდე ერთი-ორი საათით ადრე, ზაფხული მოიდეგ. მარკ ტვენმა ამერიკის შესახებ თქვა: „თუ არ მოგწონთ ამინდი ახალ ინგლისში, მხოლოდ რამდენიმე წუთი დაიცადეთ“, მაგრამ ეს უფრო ინგლისის შესახებ ნათქვამს ჰგავს. და, რა თქმა უნდა, ამინდის ცვალებადობა საუბრის უცვლელი თემაა. თვით ყველაზე სიტყვაძვირი ინგლისელიც კი მზად არის ამინდის შესახებ იმსჯელოს. უნგრულმა მწერალმა ჯორჯ მიკიშმა ირონიულად შენიშნა ამის თაობაზე: „ინგლისში დაახლოებით ორასჯერ დღეში თუ არ გაიმეორებთ ფრაზას: „მშვენიერი ამინდია, არა?“, თქვენზე იტყვიან, რომ ცოტა არ იყოს, მოსაწყენი აღამიანი ხართ“. და თუმცა ინგლისელები მწარედ უჩივიან ამინდს, ისინი, რომც შეეძლოთ არაფრის დიდებით არ გაცვლიდნენ მას სხვა ქვეყნების უფრო პროგნოზირებად კლიმატზე.

ბრიტანეთში ამინდის შესახებ გაურცელებული შეხედულებები ასეთია: „განუწყვეტლევ წვიმს და სინესტია“, „ლონდონში სამინელი ნისლია, ისეთი როგორიც „შერლოკ ჰოლმსშია“ აღწერილი; „მზე არასოდეს ანათებს ივლისსა და აგვისტოში“.

გაურცელებული აზრი, რომ ბრიტანეთში მუდამ წვიმს, უბრალოდ, სწორი არ არის. სინამდვილეში ლონდონში წელიწადში იმაზე მეტი ნალექი არ მოდის, ვიდრე სხვა ევროპულ ქალაქებში. რასაკვირველია, წლის განმავლობაში არის გადაუღებელი წვიმა, განსაკუთრებით, სექტემბრიდან იანვრამდე. და წვიმის წყალობით, ბრიტანეთის სოფლები ცნობილია ხასხასა სიმწვანით. რაც შეეხება ნისლს, ნისლი, რა თქმა უნდა, არის და ხანდახან ისეთი სქელი, რომ შეუძლებელია რაიმეს დანახვა 2-3 მეტრის მანძილზე. მაგრამ 50-იანი წლებიდან ბრიტანეთის ქალაქებში შემოდებულ იქნა სუფთა პაერის ზონები. ქარხნებსა და სახლებში აკრძალულია ნახშირის დაწვა, აუცილებელია იმ საწვავის ხმარება, რომელიც არ ბოლავს. ბოლით გამოწვეული ჭუჭყი ხელს უწყობდა სამინელი ნისლის წარმოქმნას, განსაკუთრებით ლონდონში. მაგრამ ასეთი ნისლი ამჟამად უკვე წარსულს ჩაბარდა და მხოლოდ ძველ ფილმებში თუ ნახეთ.

საბუნდოროდ, ტემპერატურა ძალიან იშვიათად აღემატება 32°C-ს (90°F) ზაფხულში და არ ეცემა 10°C-ზე (14°F) ღამთა ზამთარში.

ზაფხული, ჩვეულებრივ, გრილია, მაგრამ გლობალური დათბობის გამო ის უფრო მშრალი და ცხელი ხდება. სიცხის დროს გაჩეხები წვრთნენ „თბილ ტალღებსა“ და „დედაბრის ეკვილიობაზე“ (იგულისხმება მშრალი, ცხელი ამინდი სექტემბერსა და ოქტომბერში). ცხელი ამინდები დიდ საცობებს იწვევს გზებზე, რადგან ბრიტანელები ზღვისპირა კურორტებისკენ მიემგრებიან.

ზამთარი, ჩვეულებრივ, ზომიერია; ყველაზე ხშირად და ხანგრძლივად შოტლანდიის მთებში თოვს, სადაც შესაძლებელია თბილ-ამურებით სრიალი. თუ ბრიტანეთის სხვა მხარეებში ძლიერ თოვს, ქვეყანაში ცხოვრება პარალიზებული ხდება. მატარებლები, ავტობუსები და თვითმფრინავები იგვიანებენ, მაშინვე იწყება სიცხვეზე წუწუნი და ამინდის პირობებს გასული ზამთრის პირობებს აღარებენ.

და კიდევ ერთი რამ უნდა ითქვას. ცვალებადმა ამინდმა ინგლისელის ხასიათზე გარკვეული გავლენა მოახდინა, მაგალითად, ის უფრო ფრთხილი გახდა. უცხოელს შეიძლება გაეცინოს, როდესაც ხედავს კაშკაშა მზიან დილას როგორ მიაბიჯებს ინგლისელი ღაბაღათა და ქოლგით ხელში, მაგრამ მოგვიანებით იმავე დღეს, შეიძლება სანანებელი გაუნდეს სიცილი. გარდა ამისა, ინგლისური ამინდის წყალობით ინგლისელებს უფრო შემგუებადი ხასიათი აქვთ. ისიც კი ითქვას, რომ ერთ-ერთი მიზეზი იმისა თუ როგორ მოახდინეს ინგლისელებმა მსოფლიოს ასე დიდი ნაწილის დაპყრობა, იყო ის, რომ მათ ყველანაირი ამინდი შინ უკვე ნაცადი ჰქონდათ!

9 . POLITICAL SYSTEM

Great Britain is a parliamentary monarchy. Officially the head of the state is the king or queen. The power of the monarch is not absolute but constitutional. The monarch acts only on the advice of ministers.

The hereditary principle upon which the monarchy is founded is strictly observed. The now reigning monarch, Queen Elizabeth II is a descendant of the Saxon king Egbert.

The monarch, be it king or queen, is the head of the executive body, an integral part of the legislature, the head of the judicial body, the com-

mander in-chief of the armed forces of the crown, the head of the Established Church of England and the head of the British Commonwealth of Nations.

Power in the United Kingdom is divided among three branches: the legislative branch, the executive branch and the judicial branch.

The legislative branch is represented by Parliament, which consists of two chambers, or houses: the House of Lords and the House of Commons.

Parliament in Britain has existed since 1265. Having been organized in the reign of King Edward I, it is the oldest parliament in the world.

Parliament's main function is to make laws.

The executive branch is headed by the Prime Minister, who is appointed by the king (queen). According to tradition, the Prime Minister is the leader of the party that has won the elections and has the majority in the House of Commons. The Prime Minister appoints the ministers and forms the Cabinet.

The main function of the executive branch of the government is to administer the laws (to see to it that the laws are carried out, actually to rule the country).

The judicial branch interprets the laws.

The highest judicial branch is the Supreme Court of Judicature, which consists of two divisions: The High Court of Justice and the Court of Appeal. It is often said that English law is superior to the law of most other countries. Indeed, the English judicial system contains many rules which protect the individual against arbitrary action by the police and the government.

9. პოლიტიკური სისტემა

დიდი ბრიტანეთისა და ჩრდილოეთ ირლანდიის შეერთებული სამეფო საპარლამენტო მონარქიაა. სახელმწიფოს მეთაური ოფიციალურად ან მეფეა, ან დედოფალი. მონარქის ძალაუფლება აბსოლუტური კი არ არის, არამედ კონსტიტუციურია. მონარქი მხოლოდ მინისტრთა რჩევით მოქმედებს.

მემკვიდრეობითი პრინციპი, რაზედაც მონარქიაა დაფუძნებული, მკაცრად არის დაცული. ახლანდელი მონარქი, დედოფალი ელიზაბეთი (ელიზაბეთ) II, საქსონელი მეფე ედვარტის შთამომავა-

ლია.

მონარქი, მეფე იქნება ეს თუ დედოფალი, არის აღმასრულებელი ორგანოს მეთაური, საკანონმდებლო ორგანოს ინტეგრალური ნაწილი, სასამართლო ორგანოს მეთაური, საშველო გვირგვინის შეიარაღებული ძალების მთავარსარდალი, ინგლისის ეკლესიისა და ბრიტანეთის ერთა თანამეგობრობის მეთაური.

შეერთებულ სამეფოში ძალაუფლება სამ შტოდ იყოფა: საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო ორგანოებად.

საკანონმდებლო შტოს წარმოადგენს პარლამენტი, რომელიც შედგება ორი პალატისაგან: ლორდთა პალატისა და თემთა პალატისაგან.

პარლამენტი ბრიტანეთში 1265 წლიდან მოქმედებს. ის ჩამოყალიბდა მეფე ედუარდ I-ის მეფობის დროს და წარმოადგენს უძველეს პარლამენტს მსოფლიოში.

პარლამენტის ძირითადი ფუნქცია კანონების შექმნაა.

აღმასრულებელ შტოს მეთაურობს პრემიერ-მინისტრი, რომელსაც ნიშნავს მეფე (ან დედოფალი). ტრადიციის თანახმად, პრემიერ-მინისტრი იმ პარტიის ლიდერია, რომელიც არჩევნებში იმარჯვებს და რომელიც უმრავლესობას წარმოადგენს თემთა პალატაში. პრემიერ-მინისტრი ნიშნავს მინისტრებს და აყალიბებს კაბინეტს.

მთავრობის აღმასრულებელი ორგანოს ძირითადი ფუნქციაა კანონების აღსრულება (ფაქტიურად, ქვეყნის მართვა).

სამართლებრივი შტო კანონების ინტერპრეტაციას ახორციელებს.

უმაღლეს სამართლებრივ შტოს წარმოადგენს უზენაესი სასამართლო, რომელიც ორი დანაყოფისაგან: სამართლის უზენაესი სასამართლოსა და სააპელაციო სასამართლოსაგან შედგება. ხშირად ამბობენ, რომ ინგლისის სასამართლო კოდექსი აღემატება ყველა სხვა ქვეყნის სამართალს და, მართლაც, ინგლისური იურიდიული სისტემა შეიცავს ბევრ ისეთ კანონს, რომელიც ინდივიდუალური პოლიციისა და მთავრობის თვითნებური ქმედებებისაგან იცავს.

10. THE HOUSES OF PARLIAMENT

“England is the mother of Parliament,” John Bright.

Great Britain is a monarchy but the powers of the Queen are limited by the Parliament, which consists of two Chambers, the House of Lords and the House of Commons. The membership and duties of these chambers have evolved slowly over centuries: the House of Lords (or Upper House), whose members sit there by hereditary right or conferred privilege (there is an increasing number of life peers, whose titles cease when they die), and the House of Commons, where the elected Members of Parliament sit. The Upper House is larger in membership — more than eight hundred peers have the right to attend the sittings. The legislation is chiefly initiated in the House of Commons and presented to the Lords for approval. This is, however, a little more than a formality, for the powers of the House of Lords are strictly limited. The Queen enters the Palace of Westminster only on the day of the State Opening of Parliament, at the beginning of a session. Crowned and wearing many of the finest Crown Jewels, she makes her speech from the Throne in the House of Lords.

The Parliamentary session begins in November and, with recessions at holiday periods (Christmas, Easter and in summer), lasts for about one hundred and sixty days. Before every sitting of the House of Commons, the speaker wearing wig and gown walks in procession to the Chamber from his residence within the Royal Palace. The sittings begin at 2.30 p. m. from Monday to Thursday and at 11 a. m. on Friday. There is no set finishing time for sittings and if there is an urgent matter to discuss the sittings may go on until late at night, or indeed, all through the night. All the time Parliament is in session, a flag flies at the top of the Big Ben tower and when the House is still sitting after dark, a light burns over the clock face of Big Ben.

Before the Throne in the House of Lords and dividing the benches, is the Woolsack upon which the Lord Chancellor presides over the Lords. By tradition the Woolsack is stuffed with wool from England, Scotland, Wales and Northern Ireland and from Commonwealth countries. The Peers' benches, covered in red leather, are arranged in five rows on either side of the House. Members of the Government and their supporters are to the right of the Throne, those of the Opposition are to the left. The galleries are reserved for diplomats and distinguished stran-

ers or guests and reporters. The benches in the House of Commons are covered in green leather and the floor is covered by a green carpet bearing on either side a red stripe, over which no member may cross when addressing the House.

The party which obtains the majority of seats in the House is called the Government and the others the Opposition. The two leading parties in Great Britain are the Labour Party and the Conservative Party.

The Houses of Parliament are among the most admired buildings in Europe. They are also called the Westminster Palace. These buildings are in Gothic style. They were built in 1840 on the site of the old palace which was destroyed by fire in 1834.

10. პარლამენტი

„ინგლისი პარლამენტის დედა“, ჯონ ბრაიტი.

დიდი ბრიტანეთის მონარქიაა, მაგრამ დედოფლის ძალაუფლებას ზღუდავს პარლამენტი, რომელიც ორი პალატის: ლორდთა პალატისა და თემთა პალატისაგან შედგება. პალატებში წევრების არჩევის წესი და მათი უფლება-მოვალეობები თანდათანობით, საუკუნეების განმავლობაში ყალიბდებოდა.

ლორდთა პალატის (ანუ ზედა პალატის) წევრობა მემკვიდრეობითი უფლება ან მინიჭებული პრივილეგიაა (სულ უფრო იზრდება იმ ლორდთა რაოდენობა, რომელიც ტიტული მათი სიკვდილის შემდეგ მემკვიდრეობით აღარ გადაიცემა, უქმდება), თუმცა პალატაში კი პარლამენტის არჩეული წევრები სხედან. ზედა პალატის წევრთა რაოდენობა უფრო მეტია — რეაგზე მეტ ლორდს აქვს უფლება დაესწროს სხდომებს. კანონების შემუშავება, ძირითადად, თუმცა პალატაში ხდება და ამის შემდეგ ხდება ლორდთა პალატაში მისაღებად წარდგენა. ეს თითქმის ფორმალურაა, რადგან ლორდთა პალატის ძალაუფლება მკაცრად ლიმიტირებულია. დედოფალი უესტმინსტერის სასახლეში მხოლოდ ერთხელ, პარლამენტის ოფიციალური გახსნის დღეს, სესიის დაწყების დროს შედის და გვირგვინით და ურიცხვი საუცხოო სამეფო სამკაულით მორთული, პარლამენტს ლორდთა პალატის ტახტიდან სიტყვით მიმართავს.

ლორდთა პალატის ტახტის წინ, სკამებს შორის მოთავსებუ-

ლია შალის ბალიში ლორდ-კანცლერისათვის, რომელიც ლორდთა პალატას თავმჯდომარეობს. ტრადიციის მიხედვით, ბალიში დატენილია მატყლით, რომელიც შემოაქვთ ინგლისიდან, შოტლანდიიდან, უელსიდან და ჩრდილოეთ ირლანდიიდან, აგრეთვე, ბრიტანეთის თანამეგობრობის სხვა ქვეყნებიდან. ლორდთა სკამებზე წითელი ტყავია გადაკრული და ხუთ მწკრივად დაწყობილი პალატის ორივე მხარეს. მთავრობის წევრები და მათი მხარდამჭერნი ტახტის მარჯვნივ, ხოლო ოპოზიციონერები კი მარცხნივ სხედან. ქანდარაზე ადგილებია დიპლომატებისათვის, გამოჩენილი სტუმრებისა და ჟურნალისტებისათვის. თუმცა პალატის სკამებზე მწვანე ტყავია გადაკრული, ხოლო იატაკი მწვანე ხალიჩითაა დაფარული, რომელსაც ორივე მხარეს დაჰყვება წითელი ზოლი და რომლის გადაკვეთა არც ერთ წევრს არ შეუძლია იმ დროს, როდესაც პალატას სიტყვით მიმართავს.

პარლამენტის სხდომა იწყება ნოემბერში და დღესასწაულების დროს შესვენებებით (შობაზე, აღდგომასა და ზაფხულში) გრძელდება დაახლოებით 160 დღე. ყოველი სხდომის წინ, პარიკსა და მოსახლბაში გამოწყობილი სპიკერი თავისი რეზიდენციიდან სამყოფო სასახლეში ფეხით მიდის. სხდომები იწყება 14 სთ. 30 წთ. ორშაბათიდან ხუთშაბათის ჩათვლით, ხოლო პარასკევს II საათზე. სხდომები არ მთავრდება განსაზღვრულ დროს, და თუ გადაუდებელი საკითხია განსახილველი, სხდომა შეიძლება გაგრძელდეს გვიან ღამემდე ან მთელი ღამის განმავლობაშიც კი. იმ დროს, როდესაც პარლამენტში სხდომა მიმდინარეობს, ბიგ ბენის კომპლექსზე დროშა ფრიალებს, ხოლო როდესაც პალატა განაგრძობს სხდომას გვიან ღამით, ბიგ ბენის ციფერბლატი სინათლე ანათებს.

პარტია, რომელიც ხმათა უმრავლესობას მოიპოვებს პარლამენტში, მთავრობას აყალიბებს, დანარჩენები კი ოპოზიციას წარმოადგენენ. დიდ ბრიტანეთში ორი წამყვანი პარტიაა: ლიბერალ-ტული პარტია და კონსერვატიული პარტია.

პარლამენტის შენობა ერთ-ერთი შესანიშნავი შენობაა ევროპაში. მას უესტმინსტერის სასახლე ჰქვია. აგებულია გოთურ სტილში, 1840 წელს აშენდა ძველი სასახლის ადგილას, რომელიც 1834 წელს ცეცხლმა გაანადგურა.

11. THE ORIGIN OF PARLIAMENT

The coming of feudalism may be dated in England from the Norman Conquest of 1066. Since then there was a body called the 'Great Council' or "magnum consilium" which was composed entirely of the great feudatories, lay and ecclesiastical who hold land and right over land by the direct grant of the King. This was a body which equally claimed and sought to exercise a right of counsel and consent. But it was only the land and the great landed proprietors that it represented and its natural tendency was a tendency to defend the claims and privileges of owners of land. Its limitations were the source and cause of the next advance – the crucial and final advance – in the history of the growth of an English Parliament.

During the thirteenth century, and in the first half of the fourteenth, the feudal Great Council was gradually changed into the Houses of Parliament. The Great Council became one of the Houses – the House which is henceforth called the 'House of Lords', the other House was the House which is henceforth known to history as the 'House of Commons'. It was, in the main, the action of the King – he was responsible for this great change. He wanted to escape from the sole and undivided presence of a single body of feudal magnates and he called into alliance the people: he summoned to a new House of Commons representatives elected by the people – two representatives from each of the counties or shires of which there were nearly 40, and two representatives from each of the towns or boroughs, of which there were nearly 100. (The whole House of Commons was thus, by the fourteenth century a body of nearly 300 members).

The Parliament which was thus gradually created in the thirteenth century and the first half of the fourteenth century has had a continuous life ever since, there have indeed been one or two slight intermissions of the regular meeting of Parliament in England. The longest was the eleven years' intermission between 1629 and 1640; but that ended in a civil war between King and Parliament and its eventual result was the establishment of Parliament not only as a regular and indispensable part of the system of government, but also as the major and sovereign part.

11. პარლამენტის წარმოშობა

ფეოდალიზმის შემოსვლა ინგლისში თარიღდება 1066 წლით — ნორმანდიელთა დაპყრობის ხანიდან. მას შემდეგ იქ შეიქმნა ორგანო, რომელსაც „დიდი სათათბირო“, ანუ „მაგნუმ კონსილიუმ“ ეწოდებოდა და რომელიც მთლიანად შედგებოდა დიდი ფეოდალებისაგან, რომელნიც ფლობდნენ მიწას და მიწათმფლობელობის უფლებას — გარანტირებულს პირდაპირ მეფის მიერ. ეს იყო ორგანო, რომელიც მოითხოვდა და ამავდროულად ცდილობდა გამოეყენებინა სათათბირო და თანხმობის უფლებები. მაგრამ ის წარმომადგენდა მხოლოდ მიწასა და დიდ მიწათმფლობელებს და მისი ბუნებრივი ტენდენცია იყო მიწათმფლობელების მოთხოვნებისა და პრივილეგიების დაცვა. მისი შეზღუდვა გახდა წყარო და მიზეზი შემდგომი წინსვლისა — გადამწყვეტი და საბოლოო წინსვლის — ინგლისური პარლამენტის განვითარების ისტორიაში.

XIII საუკუნესა და XIV საუკუნის პირველ ნახევარში ფეოდალური „დიდი სათათბირო“ თანდათან პარლამენტით შეიცვალა. „დიდი სათათბირო“ ერთ-ერთ პალატად იქცა — პალატად, რომელსაც შემდეგ „ლორდთა პალატა“ ეწოდა; მეორე პალატა იყო პალატა, რომელიც შემდგომ ისტორიაში ცნობილია, როგორც „თემთა პალატა“, რომელიც, ძირითადად, მეფის შექმნილი იყო — ის იყო ამ ცვლილებაზე პასუხისმგებელი. მას ხურდა თავი დაეღწია ფეოდალ მაგნატთა ერთადერთი და განუყოფელი ორგანოსგან და მოკავშირედ ხალხი აირჩია: მან უფლება მიანიჭა ახალ თემთა პალატას, ჰყოლოდა ხალხის მიერ არჩეული წარმომადგენლები — ორი წარმომადგენელი თითოეულ საგრაფოდან, რომელთა რაოდენობა დახლოებით 40 იყო და ორი წარმომადგენელი ყოველი ქალაქიდან, რომელთა რაოდენობა დაახლოებით 100 იყო (მთელი თემთა პალატა, ამგვარად, XIV საუკუნისათვის დაახლოებით 300 წევრისაგან შედგებოდა).

პარლამენტი, რომელიც თანდათანობით, XIII საუკუნესა და XIV საუკუნის პირველ ნახევარში იქმნებოდა, მას შემდეგ მოქმედებს და მართლაც ინგლისში პარლამენტის რეგულარული სესიები მხოლოდ ერთხელ თუ ორჯერ შეწყდა. ევლანზე ხანგრძლივი შესვენება გაგრძელდა თერთმეტი წლის განმავლობაში, 1629-1640 წლებში და დასრულდა სამოქალაქო ომით მეფესა და პარლამენტს შორის. მისი საბოლოო შედეგი იყო პარლამენტის, არა მარტო როგორც მთავრობის რეგულარული და განუყოფელი ნაწილის, არამედ როგორც მთავარი და სუვერენული ნაწილის დამკვიდრება.

12. PARLIAMENTARY ELECTIONS

Every citizen over 18 has the right to vote in free elections to the House of Commons, although voting is not compulsory. Elections take place by secret ballot. Britain is divided into 651 constituencies each of which is represented by one MP (Member of Parliament). The average number of voters in a constituency is between 55,000 and 70,000.

Any British citizen, with few exceptions, can stand for election to the Commons if aged 21 or over.

Elections to the Commons have to be held at least once every five years. If a Commons member resigns or dies during the life of a Parliament, a by-election is held.

Candidates are normally chosen by the local constituency organizations of the main political parties. A short list is usually drawn up by the local party committee and, although arrangements vary between the parties, ordinary party members have a say in which candidate is chosen to fight the election.

Local campaign intensifies in the three-to-four week period before polling day and rival party supporters canvass voters for support by door to door visits. Public meetings give voters the chance to find out more about the candidates and the different party policies. Leafleting in market squares and shopping centres by candidates and their supporters keeps local issues alive.

On polling day party workers try to increase the party vote by calling on supporters and reminding them of the importance of the election.

The amount of money that a candidate can spend on an election is limited by law. This is intended to prevent corruption and to deny wealthy candidates or parties an unfair advantage over there.

The candidate obtaining the largest number of votes in a constituency is elected as an MP. Candidates' election addresses to electors are posted free of charge.

12. საპარლამენტო არჩევნები

18 წლის ზევით ყოველ მოქალაქეს აქვს უფლება მონაწილეობა მიიღოს თემთა პალატის არჩევნებში, თუმცა ხმის მიცემა საჯაროდ არ არის. არჩევნები ფარული კენჭისყრით ტარდება. ბრიტანეთი დაყოფილია 651 საარჩევნო უბნად. თითოეულ უბანს პარლამენტის ერთი წევრი წარმოადგენს. საარჩევნო უბნის ამომრჩეველთა საშუალო რაოდენობა 55.000-დან 70.000-მდეა.

ბრიტანეთის ნებისმიერი მოქალაქე, მცირე გამოწაკლისების გარდა, 21 წლის ასაკიდან შეიძლება არჩეულ იქნას თემთა პალატაში.

თემთა პალატის არჩევნები ხუთ წელიწადში ერთხელ მაინც ტარდება. თუ პარლამენტის რომელიმე დეპუტატი უფლებამოსილებას იხსნის ან კვდება, ხელმოკლე არჩევნები ტარდება.

კანდიდატების შერჩევა, ძირითადი პოლიტიკური პარტიებიდან, ჩვეულებრივ, ადგილობრივი საარჩევნო უბნის ორგანიზაციების მიერ ხდება. სიას პარტიის ადგილობრივი კომისიები ადგენენ.

ადგილობრივი კამპანია არჩევნებამდე სამი-ოთხი კვირით ადრე ძლიერდება და მოწინააღმდეგე პარტიის მხარდამჭერნი ხმებს კარდაკარ ვიზიტების მეშვეობით აგროვებენ. საჯარო კრებები და შეხვედრები საშუალებას აძლევს ამომრჩევლებს, რაც შეიძლება მეტი რამ შეიტყონ კანდიდატებისა და სხვადასხვა პარტიების პოლიტიკური პროგრამების შესახებ. ბაზრის მოედნებსა და საჯარო ცენტრებში სააგიტაციო ფურცლების გაფრცელება კანდიდატებისა და მათი მომხრეების მიერ ადგილობრივ პოლიტიკურ გამოცემებს უფრო საინტერესოს ხდის.

კენჭისყრის დღეს პარტიის წევრები ცდილობენ მოიპოონ ხმების დიდი რაოდენობა. ისინი მოუწოდებენ მხარდამჭერებს მივიდნენ არჩევნებზე და ახსენებენ მათ არჩევნების მნიშვნელობას.

თანხა, რომელიც კანდიდატმა შეიძლება არჩევნებისათვის დახარჯოს, კანონით ლიმიტირებულია. ეს ხელს უშლის კორუფციას, აგრეთვე, მდიდარი პარტიებისა თუ კანდიდატების არასამართლიან უპირატესობას.

კანდიდატი, რომელიც ხმათა უმრავლესობას მოიპოებს საარჩევნო უბანში, არჩეული იქნება პარლამენტის წევრად. კანდიდატების საარჩევნო მიმართულები ამომრჩევლებისადმი, რომლებიც ფოსტით იგზავნება, უფასოა.

13. FORMING A GOVERNMENT. THE CABINET

The party which wins the most seats in the General Election forms the government in Britain. The leader of the winning party becomes Prime Minister. As leaders of their political parties and leaders of the country, Prime Ministers are powerful because they have the majority support in Parliament and they can choose their own ministers and government. The PM chooses a committee of ministers called the Cabinet. This is made up of a selection of senior MPs from the House of Commons and some members of the House of Lords. Each member of the Cabinet is a minister responsible for a government departments, for example, the Secretary of State for Education and Science is responsible for all the schools, universities and teachers in Britain. The Cabinet of ministers runs the country. The Cabinet meets at the Prime Minister's house - 10 Downing Street. The cabinet works as a team and all ministers must accept the decisions of the 'group'. The team of ministers must always agree in public because they are collectively responsible for the decisions they make. If a minister cannot agree with all the others, he usually resigns from the Cabinet. Cabinet meetings are held in private and the details must remain secret for at least 30 years. Margaret Thatcher tried to change this style of the Cabinet and was forced to resign when the other ministers could not agree with her. Cabinet ministers cannot, however, do as they please! They are responsible to Parliament and must answer questions from backbenchers from the House of Commons. Even the Prime Minister must answer questions every Tuesday and Thursday in the Commons - this is called Prime Minister's Question Time. Everyone wants to know what has been decided behind the closed doors of the Cabinet Room.

13. მთავრობის წარმოება. კაბინეტი

ბრიტანეთში პარტია, რომელიც უმეტეს ხმებს მოიპოვებს სა-
ყოველთაო არჩევნებში, აყალიბებს მთავრობას. გამარჯვებული პარ-
ტიის ლიდერი პრემიერ-მინისტრი ხდება. პრემიერ-მინისტრებს,
როგორც თავისი პოლიტიკური პარტიებისა და ქვეყნის ლიდე-
რებს, დიდი ძალაუფლება აქვთ, რადგან მათ უმრავლესობის მხარ-

დაჭერა აქვთ პარლამენტში და შეუძლიათ აირჩიონ საკუთარი
მინისტრები და მთავრობა. პრემიერ-მინისტრი ირჩევს მინისტრთა
კომიტეტს, რომელსაც კაბინეტი ეწოდება. ეს ხორციელდება თქმ-
თა პალატიდან პარლამენტის მთავარი წევრებისა და ლორდთა
პალატიდან ზოგიერთი წევრის შერჩევით. კაბინეტის თითოეული
წევრი არის მინისტრი, რომელიც პასუხისმგებელია სამთავრობო
უწყებაზე. მაგალითად, სახელმწიფო განათლებისა და მეცნიერე-
ბის მდივანი პასუხისმგებელია ბრიტანეთის ყველა სკოლაზე, უნი-
ვერსიტეტსა და მასწავლებლებზე. მინისტრთა კაბინეტი განაგებს
ქვეყანას. კაბინეტი იკრიბება პრემიერ-მინისტრის სახლში — და-
უნინგ სტრიტზე №10. კაბინეტი მუშაობს, როგორც გუნდი და ყვე-
ლა მინისტრმა უნდა მიიღოს „ჯგუფის“ გადაწყვეტილებები. მი-
ნისტრთა გუნდი ერთმანეთს საჯაროდ უნდა ეთანხმებოდეს, რად-
გან ისინი ერთად აგებენ პასუხს თავის გადაწყვეტილებებზე. თუ
რომელიმე მინისტრი არ ეთანხმება სხვებს, ის, ჩვეულებრივ, კაბი-
ნეტს ტოვებს. კაბინეტის შეხვედრები ფარულად მიმდინარეობს და
დეტალები, 30 წლის განმავლობაში მაინც, საიდუმლოდ უნდა იყოს
შენახული. მარგარეთ ტეტჩერმა სცადა კაბინეტის მუშაობის სტი-
ლის შეცვლა და იძულებული გახდა დაეტოვებინა კაბინეტი, რო-
დესაც მინისტრები მას არ დაეთანხმნენ. კაბინეტის მინისტრებს არ
შეუძლიათ აკეთონ ის, რაც სურთ. ისინი პასუხს აგებენ პარლა-
მენტის წინაშე და უნდა უპასუხონ იქმთა პალატაში მყოფი ოპო-
ზენტების შეკითხვებს. თვით პრემიერ-მინისტრმაც კი უნდა გას-
ცეს პასუხები ყოველ სამშაბათსა და ხუთშაბათს თქმთა პალატაში
— ამას „პრემიერ მინისტრის შეკითხვების დრო“ ეწოდება, ყველას
სურს იცოდეს, თუ რა ხდება კაბინეტის დახურულ კარს მიღმა.

14. POLITICAL PARTIES

Political parties first emerged in Britain at the end of the 17th centu-
ry. The Conservative and Liberal Parties are the oldest and until the
end of the 19th century they were the only parties elected to the House
of Commons. The main British political groupings are the Conservative
and Labour Parties and the Party of Liberal Democrats. The Conser-
vative Party is the present ruling party, the Labour Party — the opposi-
tion to the Conservative — and the party of Liberal Democrats is called

“conservatively oriented”. The Social Democratic Party was formed in 1981 and made an alliance with the Liberal Party in 1988.

The Conservative Party is often called the Tory Party. The Tory Party is that of big business, industry, commerce and landowners. Most of the money needed to run the party comes from large firms and companies. The party represents those who believe in private enterprise as opposed to state-owned undertakings. The word “tory” means an Irish highwayman and was applied to the conservatives by their opponents but later they adopted the name to describe themselves.

The Conservative Party and the Liberal Party are more than three hundred years old. The Tories called the Liberals “Whigs”. A “whig” was a Scottish preacher who could go on for 4 or 5 hours at a time preaching moralising sermons. In the middle of the 19th century the Liberal Party represented the trading and manufacturing classes. Its slogan at that time was “Civil and Religious Liberty”. William Gladstone (1809-1898), the outstanding Liberal Statesman in the reign of Victoria, headed the first administration (1868-1874) and for long periods the liberals had a Parliamentary majority.

The Labour Party, formed in 1900, was the one which drew away working people's support. It was founded by the Trade Unions. When the Labour Government was first elected in 1945 it showed a considerable change in policy from the Tories.

There are also some other parties: the Scottish National and Welsh Nationalist Parties, the Communist Party of Britain, formed in 1988 and the Communist Party of Great Britain, formed in 1920.

Because of the electoral method in use, only too major parties obtain seats in the House of Commons. People belonging to smaller political parties join one of the larger parties and work from within to make their influence felt. The exception to this are members of the Scottish National and Welsh Nationalist Parties who, because their votes are concentrated in specific geographical areas, can manage to win seats although their total support is relatively small.

14. პოლიტიკური პარტიები

ბრიტანეთში პოლიტიკური პარტიები პირველად XVII საუკუნის ბოლოს გაჩნდა. კონსერვატიული და ლიბერალური პარტიები უძველესია და XIX საუკუნის ბოლომდე ისინი ერთადერთი პარტიები იყო, რომლებსაც თემთა პალატაში ირჩევდნენ. ძირითადი ბრიტანული პოლიტიკური დაჯგუფებები კონსერვატიული და ლეიბორისტული პარტიები და ლიბერალ-დემოკრატიული პარტიაა. ამჟამად მმართველი პარტია ლეიბორისტული პარტიაა, კონსერვატიული პარტია მისი ოპოზიციანია, ხოლო ლიბერალურ-დემოკრატიულ პარტიას „კონსერვატიულად ორიენტირებული“ ეწოდება. სოციალ-დემოკრატიული პარტია 1981 წელს ჩამოყალიბდა და 1988 წელს ალიანსში შევიდა ლიბერალურ პარტიასთან.

კონსერვატიულ პარტიას ხშირად ტორის პარტიას უწოდებენ. ტორის პარტია დიდი ბიზნესის, მრეწველობის, კომერციისა და მიწათმფლობელთა პარტიაა. ფულის დიდი ნაწილი, რაც პარტიის შენახვას სჭირდება, დიდი ფირმებიდან და კომპანიებიდან შემოდის. პარტია წარმოადგენს მათ, ვისაც სჯერა კერძო საწარმოების უპარატესობისა სახელმწიფო საწარმოებთან შედარებით. სიტყვა „ტორი“ ნიშნავს ირლანდიელ აჯანჯას, რომელიც კონსერვატიულ პარტიას მისმა ოპონენტებმა უწოდეს, მაგრამ შემდეგ მათ თვითონ დაირქვეს ეს სახელი.

კონსერვატიული და ლიბერალური პარტიები სამასზე მეტი წლისაა. ტორი ლიბერალებს „ვიგებს“ უწოდებდა. „ვიგი“ იყო მოტლანდიელი მქადაგებელი, რომელსაც 4 ან 5 საათის განმავლობაში შეეძლო ეკითხა მორალური ქადაგებანი. XIX საუკუნეში ლიბერალური პარტია ვაჭართა და მრეწველთა კლასს წარმოადგენდა. იმ დროს მათი ლოზუნგი იყო: „სამოქალაქო და რელიგიური თავისუფლება“. უილიამ გლადსტონი (1809-1898), გამოჩენილი ლიბერალი, სახელმწიფო მოღვაწე, დედოფალ ვიქტორიას მეფობის ხანაში პირველი ადმინისტრაციის (1864-74) მეთაური იყო და დიდი ხნის განმავლობაში ლიბერალები პარლამენტში უმრავლესობას წარმოადგენდნენ.

ლეიბორისტული პარტია, რომელიც 1900 წელს ჩამოყალიბდა, იყო პარტია, რომელმაც მშრომელი ხალხის მხარდაჭერა მოიპოვა. ის პროფკავშირებმა შექმნეს. როდესაც ლეიბორისტული პარტია პირველად იქნა არჩეული, მათ ტორისგან განსხვავებით, მნიშვნელოვანი ცვლილება შეიტანეს პოლიტიკაში.

არის კიდევ სხვა პარტიები: შოტლანდიური ნაციონალური და ვალური ნაციონალისტური პარტიები, ბრიტანეთის კომუნისტური პარტია, რომელიც 1988 წელს შეიქმნა და დიდი ბრიტანეთის კომუნისტური პარტია, რომელიც 1920 წელს შეიქმნა.

პრაქტიკაში არსებული არჩევნების ჩატარების მეთოდის გამო, მხოლოდ ორ მთავარ პარტიას შეუძლია თქმის პალატაში ადგილების მოპოვება. ისინი, ვინც უფრო პატარა პოლიტიკურ პარტიებს განეკუთვნებიან, უერთდებიან უფრო დიდ პარტიებს და მათთან ერთად მუშაობენ, რომ მათი გავლენა საგარეო სფეროში გამოაკლეს წარმოადგენენ შოტლანდიური ნაციონალისტური და ვალური ნაციონალური პარტიები, რომლებსაც შეუძლიათ მიიპოვონ ადგილები მიუხედავად იმისა, რომ მათი მხარდამჭერნი შედარებით მცირერიცხოვანი არიან, რადგან მათი ხმები სპეციალურ გეოგრაფიულ ტერიტორიებზეა კონცენტრირებული.

15. THE CONSTITUTION

Practically speaking, there is no written constitution in Great Britain. The term "English Constitution" means the leading principles, conventions, and laws, many of which have been existing for centuries, though they have undergone modifications and extensions in agreement with the advance of civilization. These principles are expressed in such documents of major importance as "Magna Carta", a famous document in English history agreed upon in 1215 by King John and the barons, which set certain limits on royal power and which was later regarded as a law stating basic civil rights; Habeas Corpus Act, a law passed in 1679, which guarantees to a person arrested the right to appear in court of justice so that the jury should decide whether he is guilty or not guilty; "The Bill of Rights", an act of parliament passed in 1689, which confirmed certain rights of the people; the laws deciding the succession of the royal family, and a number of constitutional acts, separate laws and agreements.

15. კონსტიტუცია

პრაქტიკულად თუ ვისაუბრობთ, დიდი ბრიტანეთში არ არსებობს დაწერილი კონსტიტუცია. ტერმინი „ინგლისის კონსტიტუცია“ ნიშნავს სახელმძღვანელო პრინციპებს, კონვენციებსა და კანონებს, რომელთა დიდი ნაწილი საუკუნეებია, რაც არსებობს, თუმცა მათი ერთგვარი მოდიფიკაცია და განვრცობა ცივილიზაციის განვითარების თანახმად ხდება. ეს პრინციპები მოცემულია ისეთ მნიშვნელოვან დოკუმენტებში, როგორცაა „მაგნა ქარტა“ — ცნობილი დოკუმენტი ინგლისის ისტორიაში, ხელმოწერილი და შეთანხმებული 1215 წელს მეფე ჯონისა და ბარონების მიერ, რომელმაც ერთგვარად შეზღუდა სამეფო ძალაუფლება და რომელიც შემდგომ მიღებულ იქნა, როგორც კანონი, რომელშიც დამტკიცებულია ძირითადი სამოქალაქო უფლებები. Habeas Corpus Act - კანონი, რომელიც გამოსცეს 1679 წელს და რომელიც არის პატიმრობაში აყვანილი პირის იმ უფლების გარანტი, რომ მას შეუძლია გამოცხადდეს სასამართლოში, რათა ნაფიცმა მსაჯულებმა გადაწყვიტონ, დამნაშავეა ის თუ არა; „უფლებათა კანონპროექტი“, პარლამენტის მიერ 1689 წელს გამოცემული კანონი, რომელიც ადამიანების გარკვეულ უფლებებს ამტკიცებს; კანონები, რომლებიც სამეფო ოჯახის მემკვიდრეობითობას ეხება, აგრეთვე, მთელი რიგი კონსტიტუციური კანონები, ცალკეული კანონები და შეთანხმებები.

16. RIGHTS

All residents, regardless of income, have the right to the full range of medical services provided by the National Health Service (NHS). The NHS is financed mainly out of general taxation. Some forms of treatment, such as hospital care, are provided free; others are charged for. People are free to choose their family doctor, dentist, optician or pharmacist, who have contracts with the NHS. About 5 per cent of the population choose to join health insurance schemes which provide for private health care in return for annual subscriptions.

All children between the ages of 4 or 5 and 16 have the right to free full time education from public funds. Parents of about 7 per cent of pupils choose to send their children to private fee-paying schools.

Freedom of speech and publication are an essential part of the British democratic process, as are the rights of people to meet freely in public and take part in peaceful processions.

16. უფლებები

ყველას, ვინც ცხოვრობს დიდ ბრიტანეთში, შემოსავლის მიუხედავად, აქვს ყველა სახის სამედიცინო მომსახურების უფლება, რომელსაც უზრუნველყოფს ეროვნული ჯანმრთელობის სამსახური (NHS). ეროვნული ჯანმრთელობის სამსახური, ძირითადად, საერთო გადასახადებიდან ფინანსდება. მკურნალობის ზოგიერთი ფორმა, როგორცაა, მაგალითად, სტაციონალური მკურნალობა, უფასოა, სხვები ფასიანია. ადამიანებს თავისუფლად შეუძლიათ აირჩიონ თავისი ოჯახის ექიმი, სტომატოლოგი, თვალის ექიმი თუ ფარმაცევტი, ყველა, ვისაც კონტრაქტი აქვს დადებული ეროვნული ჯანმრთელობის სამსახურთან. მოსახლეობის დაახლოებით ხუთი პროცენტი ირჩევს ჯანმრთელობის დაზღვევის პროექტს, რომელიც უზრუნველყოფს კერძო მკურნალობას ყოველწლიური ხელმოწერების საშუალებით.

ყველა ბავშვს, 4 ან 5 წლის ასაკიდან 16 წლამდე აქვს განათლების უფლება სახალხო ფონდების საფუძველზე. მშობლებს დაახლოებით 7 პროცენტი თავიანთ შვილებს კერძო სკოლებში აგზავნიან.

სიტყვისა და პრესის თავისუფლება ბრიტანეთის დემოკრატიული პროცესების არსებით ნაწილს წარმოადგენს, ისევე, როგორც ადამიანთა სხვა უფლებები, თავისუფლად შეზღუდვებს ეროვნული საჯაროდ და მიიღონ მონაწილეობა მშვიდობიან დემონსტრაციებში.

17. THE ROYAL FAMILY

At present the British royal family is headed by Queen Elizabeth II. Her surname is Windsor. The House of Windsor is royal dynasty of the United Kingdom which succeeded the House of Hanover on the death of its last representative, Queen Victoria, in 1901. From that year till 1917 it was known under the name Saxe-Coburg-Gotha which was the dynastic name of Prince Albert, Victoria's German-born husband. Dur-

ing the anti-German atmosphere of World War I, George V declared that all descendants of Queen Victoria in Britain would adopt the Surname of Windsor. The dynasty has included Edward VII (reigned 1901-10), George V (1910-36), Edward VIII (1936), George VI (1936-52) and the recent queen Elizabeth II, who was crowned in 1953.

When the Queen was born on April 21, 1926, her grandfather, King George V was on the throne and her uncle was his heir. The death of her grandfather and the abdication of her uncle brought her father to the throne as King George VI.

As a child she studied constitutional history and law as well as art and music. She also learned to ride and acquired her enthusiasm for horses. As she grew older she began to take part in public life, making her first broadcast at the age of 14.

The young princess married Philip, Duke of Edinburgh in 1947. She came to the throne after her father's death in 1952 and was crowned in Westminster Abbey in June 1953.

Among Queen Elizabeth's many duties are the regular visits to foreign countries and especially those of the Commonwealth, whose interests and welfare are very important to her. She also started the tradition of 'walkabout', an informal feature of an otherwise formal royal visit when she walks among the public crowds and stops to talk to some people. The annual Christmas broadcast made by the Queen on radio and television has become a traditional and popular feature of the season.

The Queen's husband, Duke of Edinburgh, was born in 1926 and served in the Royal Navy. He takes a great deal of interest in industry, in the achievements of young people (he founded Duke of Edinburgh's Award Scheme in 1956) and in saving wild animals from extinction.

The Queen's heir is Charles, Prince of Wales (Title first granted to Prince Edward in 1301. Since that time it has been normally conferred on the monarch's eldest son). Prince Charles was invested as the 21st Prince of Wales at Caernarvon Castle in 1969.

He was born in 1948, married Lady Diana Spenser and has two children, Prince William and Prince Harry. The Prince of Wales is well-known as a keen promoter of British interests. His wife Diana, Princess of Wales (often called by mass media Princess Di) won the affection of many people by her kindness, modesty and beauty. Unfortunately, she died in a car accident in August 1997.

The Queen's other children are Princess Anne (born in 1950), Prince Andrew (born in 1960) and Prince Edward (born in 1964).

The Queen is widely known for her interest in horses and horse-racing. She is now president of the Save the Children Fund, Chancellor of the University of London and carries out many public engagements.

The Queen Mother, the widow of the late King George VI, celebrated her one hundred birthday in 2000 and died in 2002. The Queen's only sister, Princess Margaret, Countess of Snowdon, is well-known for her charity work.

17. საეფუო ოჯახი

ამჟამად ბრიტანეთის სამეფო ოჯახის მეთაურია დედოფალი ელიზაბეთ (ელისაბედ) II. მისი გვარია უინძორი. უინძორთა დინასტია შეერთებული სამეფოს დინასტიაა, რომელიც ჰანოვერთა დინასტიის შემკვიდრება 1901 წლიდან მისი უკანასკნელი წარმომადგენლის — დედოფალი ვიქტორიას გარდაცვალების შემდეგ. 1917 წლამდე ის ცნობილი იყო საქსე-კობურგ-გოთას სახელით, რომელიც პრინცი ალბერტის — დედოფალ ვიქტორიას გერმანული ქმრის დინასტიის სახელი იყო. პირველი მსოფლიო ომის დროს შექმნილი ანტი-გერმანული ატმოსფეროს გამო, ჯორჯ V-მ გამოაცხადა, რომ დედოფალი ვიქტორიას შთამომავლებს ბრიტანეთში უინძორის გვარი უნდა მიეღოთ. დინასტიის წარმომადგენლები იყვნენ ედუარდ VII (1936 წ.), ჯორჯ VI (1936-1952 წ.წ.) და ამჟამინდელი დედოფალი ელიზაბეთ (ელისაბედ) II, რომელიც დედოფლად 1953 წელს აკურთხეს.

როდესაც დედოფალი დაიბადა, 1926 წლის 21 აპრილს, ტახტზე მისი ბაბუა, მეფე ჯორჯ V იყო, ხოლო მისი მემკვიდრე დედოფლის ბიძა იყო. ბაბუის გარდაცვალებისა და მისი ბიძისათვის მემკვიდრეობის ჩამორთმევის შედეგად, ტახტზე დედოფლის ძამა — ჯორჯ VI ავიდა. ბავშვობაში დედოფალი სწავლობდა ისტორიასა და სამართალს, ხელოვნებასა და მუსიკასთან ერთად. იგი სწავლობდა, აგრეთვე, ცხენოსნობას და დიდ ინტერესს ამჟღავნებდა ცხენების მიმართ. როდესაც გაიზარდა, დაიწყო საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მონაწილეობის მიღება. პირველად რადიოთი 14 წლის ასაკში გამოვიდა.

ახალგაზრდა პრინცესა ცოლად გაჰყვა ფილიპს, ედინბურგის ჰერ-

ცოგს. ტახტზე მამის გარდაცვალების შემდეგ, 1952 წელს ავიდა და 1953 წლის ივნისში უესტმინსტერის მონასტერში აკურთხეს.

დედოფლის მრავალრიცხოვან მოვალეობათა შორის შედის რეგულარული ვიზიტები უცხო ქვეყნებში, განსაკუთრებით თანამეგობრობის ქვეყნებში, რომელთა ინტერესები და კეთილდღეობა მისთვის მეტად მნიშვნელოვანია. მან შემოიღო, აგრეთვე, არაოფიციალური ხასიათის სამეფო სეირნობის ტრადიცია, რაც არ ჰგავს ოფიციალურ ვიზიტებს — ის სეირნობს ხალხში, ჩერდება და ესაუბრება ზოგიერთ მათგანს. დედოფლის ყოველწლიური საშობაო რადიო და ტელეკამოსვლები სეზონის ტრადიციულ და პოპულარულ ნიშნად იქცა.

დედოფლის მეუღლე ფილიპი, ედინბურგის ჰერცოგი დაიბადა 1926 წელს და მსახურობდა სამეფო სამხედრო-საზღვაო ფლოტში. იგი დიდად დაინტერესებულია მრეწველობით, ახალგაზრდების მიღწევებით (მან დააარსა ედინბურგის ჰერცოგის ჯილდოების პროექტი 1956 წელს) და ველური ცხოველების გადარჩენით გაღმავლებისაგან.

დედოფლის მემკვიდრეა ჩარლზი, უელსის პრინცი (ტიტული, რომელიც პირველად მიენიჭა პრინც ედუარდს 1301 წელს. მას შემდეგ ამ ტიტულს ატარებს მონარქის უფროსი ვაჟი). 1969 წელს პრინცი ჩარლზი უელსის 21-ე პრინცად აღიარეს კარნეჯის სასახლეში.

ის დაიბადა 1948 წელს, ცოლად შეირთო ლედი დაიანა სპენსერი და ჰყავს ორი შვილი — პრინცი უილიამი და პრინცი ჰარი. უელსის პრინცი ცნობილია, როგორც ბრიტანეთის ინტერესების მგზნებარე დამცველი. მისმა მეუღლემ დაიანამ, უელსის პრინცესამ (მასმედიაში ხშირად პრინცესა დის უწოდებდნენ), ხალხის სიყვარული დაიმსახურა თავისი სიკეთით, მოკრძალებულობითა და სილამაზით. სამწუხაროდ, 1997 წლის აგვისტოში ის საავტომობილო კატასტროფაში დაიღუპა.

დედოფლის დანარჩენი შვილები არიან: პრინცესა ანა (დაიბადა 1950 წელს), პრინცი ენდრიუ (დაიბადა 1960 წელს) და პრინცი ედუარდი (დაიბადა 1964 წელს). პრინცესა ანას ქედმაღალი ადამიანის რეპუტაცია ჰქონდა, თუმცა ბოლო ხანებში საკამოდ პოპულარული გახდა ხალხში.

დედოფალი ცნობილია თავისი ინტერესით ცხენების და ცხენოსნობისადმი. ამჟამად ის ბავშვთა დაცვის ფონდის პრეზიდენტია, ლონდონის უნივერსიტეტის რექტორია და საზოგადოებრივ მოღვაწეობას ეწევა.

პრინცი ენდრიუ, იორკის ჰერცოგი, სამეფო სამხედრო-საზღვაო

ფლორენსში მუდრისადაც მსახურობდა. 1986 წელს მან ცოლად შეირთო სარა ფერგიუსონი და ჰყავს ორი შვილი.

პრინც ედუარდს უყვარს თეატრი. ეს ინტერესი მან ჯერ კიდევ უნივერსიტეტში სწავლისას გამოამჟღავნა. მან დატოვა სამსახური სამედიცინო სახლგანო ქვეით ჯარში და ახლა თეატრის დასის შემადგენლობაშია.

დედა-დედოფალმა, მეფე ჯორჯ VI-ის ქვრივმა, ასი წლის იუბილე 2000 წელს აღნიშნა. იგი 2002 წელს გარდაიცვალა. დედოფლის ერთადერთი და, პრინცესა მარგარიტა, სნოუდონის გრაფის მეუღლე, ცნობილია თავისი საქველმოქმედო მოღვაწეობით.

18. THE DEVELOPMENT OF THE BRITISH MONARCHY

The British Monarchy is older than the British Parliament, which goes back 700 years to the thirteenth century; it is older than English law courts, which go back 800 years to the twelfth century; It is older than the oldest Universities - Oxford and Cambridge. The remarkable illustration of this long continuity is that Queen Elizabeth II can trace her descent straight back to King Egbert in the year 829.

The continuity of the monarchy gives abilities to British political forms and social structure; it helps to prevent revolutionary dreams and sensational changes. But it is not a merely conservative institution. It does not prevent change. On the contrary, it has helped and fostered change; and it has changed itself in the process. This is the cause of its long survival. The British Monarchy has survived because it has changed, and because it has moved with the movement of time.

The office of Prime Minister was created in 1783. And that meant that the monarch henceforth ceased to take decisions, in any limits or under any conditions. He confined himself to taking the advice of his Prime Minister. But the King remained. And remained in a position not only of dignity but also of authority.

Of course, the monarch suffers when he becomes the formal representative of the state and ceases to be a living only and acting person; he only signs everything in obedience to advice and does not have the power of decision. But actually he not only receives and follows the

advice of his ministers, he may also offer them advice and suggestions in the strength of his long tenure and accumulated experience.

But even if the King were merely a symbol, he would still be of a high and valuable function. Though nowadays people have become too utilitarian, we forget that sentiment matters as well as utility. British monarchy, itself stable, and get changing has helped the whole country to combine stability with change by adapting her existing institutions harmoniously to the changing requirements of life.

18. ბრიტანეთის მონარქიის განვითარება

ბრიტანეთის მონარქია უფრო ძველია, ვიდრე ბრიტანეთის პარლამენტი, რომელიც 700 წლით ადრე — XIII საუკუნით თარიღდება, უფრო ძველია, ვიდრე ინგლისური სასამართლო დარბაზები, რომლებიც 800 წლის წინ — XII საუკუნეში შეიქმნა; უფრო ძველია, ვიდრე უძველესი უნივერსიტეტები — ოქსფორდი და კემბრიჯი. ამ ხანდაზმულობის შესანიშნავი ილუსტრაციაა ის ფაქტი, რომ დედოფალი ელიზაბეთ II-ის წარმომავლობა პირდაპირ მეფე ეგბერტიდან — 829 წლიდან მომდინარეობს.

მონარქიის ეს სიძველე ქმნის ბრიტანეთის პოლიტიკურ ფორმებსა და სოციალურ სტრუქტურებს; ხელს უშლის რევოლუციურ ოცნებებსა და სენსაციურ ცვლილებებს, მაგრამ ის უბრალოდ კონსერვატიული ინსტიტუტი როდია. ცვლილებას ხელს კი არ უშლის, პირიქით, ის ეხმარებოდა და ხელს უწყობდა ცვლილებას. და ეს არის მისი გადარჩენის მიზეზი. ბრიტანეთის მონარქია გადარჩა იმიტომ, რომ ის იცვლებოდა და დროის ცვლილებასთან ერთად ვითარდებოდა.

პრემიერ-მინისტრის კაბინეტი 1783 წელს შეიქმნა. ეს კი ნიშნავდა, რომ იმ დროიდან მონარქმა შეწყვიტა ერთპიროვნული გადაწყვეტილებების მიღება. ის შემოიფარგლა პრემიერ-მინისტრის რჩევების მიღებით, მაგრამ, ამავე დროს, დარჩა როგორც მმართველი.

რა თქმა უნდა, მონარქი განიცდის, როდესაც ის აღარ არის აქტიური პირი და იქცევა სახელმწიფოს ფორმალურ წარმომადგენლად, მორჩილად იღებს რჩევებს, აწერს ხელს და არ გააჩნია გადაწყვეტილების მიღების უფლება. თუმცა მონარქი არა მარტო იღებს და ახორციელებს თავისი მინისტრების რჩევებს, მას თავადაც შეუძლია რჩევა მისცეს მათ თავისი ხანგრძლივი გამოცდი-

ლების საფუძველზე.

მაგრამ იმ შემთხვევაშიც კი, მეფე მხოლოდ სიმბოლოდ რომ დარჩენილიყო, მას მაინც ექნებოდა დიდი და მნიშვნელოვანი ფუნქცია. მიუხედავად იმისა, რომ დღესდღეობით ადამიანები მეტად პრაგმატულნი გახდნენ, ზოგჯერ გვაკვირდება, რომ გრძნობებს არანაკლები მნიშვნელობა აქვს. ბრიტანეთის მონარქია, თავისთავად მყარი, დაუხმარა თავის ქვეყანას, რომ სტაბილურობა პარმონიულად შერწყმულიყო ცვალებადობასთან ცხოვრების მოთხოვნების ცვლილებების შესაბამისად.

19. NATIONAL EMBLEMS

The United Kingdom (abbreviated from “the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland”) is the political name of the country which consists of England, Scotland, Wales and Northern Ireland (sometimes known as Ulster).

Great Britain is the name of the island which is made up of England, Scotland, Wales, whereas the British Isles is the geographical name of all the islands off the north west coast of the European continent.

In everyday speech “Britain” is used to mean the United Kingdom.

The flag of the United Kingdom, known as the Union Jack, is made up of three crosses. The upright red cross on a white background is the cross of the St George, the patron saint of England. The white diagonal cross on a blue background is the cross of St. Andrew, the patron saint of Scotland. The red diagonal cross on a white background is the cross of St Patrick, the patron saint of Ireland.

The Union Flag was first introduced in 1606 after the union of England and Scotland under one monarch. The cross of St Patrick was added in 1801 when Ireland was included in the United Kingdom.

The Welsh flag, called the Welsh Dragon, represents a red dragon on a white and green background.

St. George’s Day falls on 23 April and is regarded as England’s national day. On this day some patriot Englishmen wear a rose pinned to their jackets. A red rose is the national emblem of England from the time of the Wars of the Roses (15th century).

St. Andrew’s Day (the 30th of November) is regarded as Scotland’s

national day. On this day some Scotsmen wear a thistle in their button-hole. As a national emblem of Scotland, thistle apparently was first used in the 15th century as a symbol of defence. The Order of the Thistle is one of the highest orders of knighthood. It was founded in 1687, and is mainly given to Scottish noblemen (limited to 16 in number).

St. Patrick’s Day (the 17th of March) is considered as a national day in Northern Ireland and an official bank holiday there. The National emblem of Ireland is shamrock. According to legend, it was the plant chosen by St Patrick to illustrate the Christian doctrine of the Trinity to the Irish.

St. David’s Day (the 1st of March) is the church festival of St David, a 6th-century monk and bishop, the patron saint of Wales. The day is regarded as the National holiday of Wales, although it is not an official bank holiday.

On this day, however, many Welshmen wear either a yellow daffodil or a leek pinned to their jackets, as both plants are traditionally regarded as national emblems of Wales.

In the Royal Army three lions symbolize England, a lion rampant – Scotland, and a harp – Ireland. The whole is encircled and is supported by a lion and unicorn. The lion has been used as a symbol of national strength and of the British monarchy for many centuries. The unicorn, a mythical animal that looks like a horse with a long straight horn, has appeared on the Scottish and British royal coats of arms for many centuries, and is a symbol of purity.

The national anthem of the United Kingdom is “God Save the Queen.” It has been in use since about the middle of the 18th century. It’s origin is controversial, it has been attributed to various composers.

19. ეროვნული სიმბოლოები

შეერთებული სამეფო (შემოკლებული სახელწოდება „დიდი ბრიტანეთისა და ჩრდილოეთ ირლანდიის შეერთებული სამეფოდან“) — იმ სახელმწიფოს ოფიციალური სახელწოდებაა, რომელშიც შედის ინგლისი, შოტლანდია, უელსი და ჩრდილოეთ ირლანდია (რომელსაც ზოგჯერ ოლსტერს უწოდებენ).

დიდი ბრიტანეთი იმ კუნძულის სახელია, სადაც მდებარეობს ინგლისი, შოტლანდია და უელსი, ხოლო ბრიტანეთის კუნძულები ეწოდება ევროპის კონტინენტის ჩრდილო-დასავლეთის სანაპიროზე მდებარე ყველა კუნძულს.

სასაუბრო ენაში „ბრიტანეთი“ შეერთებული სამეფოს მნიშვნელობით იხმარება.

შეერთებული სამეფოს დროშა, რომელიც ცნობილია, როგორც „იუნიონ ჯეკი“, სამი ჯვრისგან შედგება. ვერტიკალური წითელი ჯვარი თეთრ ფონზე ინგლისის მფარველი წმინდანის, გიორგი პირველის ჯვარია. თეთრი დიაგონალური ჯვარი ლურჯ ფონზე შოტლანდიის მფარველი წმინდანის წმინდა ანდრიას ჯვარია. თეთრ ფონზე წითელი დიაგონალური ჯვარი წმინდა პატრიკის — ირლანდიის მფარველი წმინდანის ჯვარია.

ვალიელთა დროშაზე, რომელსაც „ვალეიურ ურჩხულს“ უწოდებენ, წითელი ურჩხული თეთრ და მწვანე ფონზეა გამოსახული.

შეერთებული სამეფოს დროშა პირველად შემოღებულ იქნა 1606 წელს, ინგლისისა და შოტლანდიის ერთი მონარქის ბატონობის ქვეშ გაერთიანების შემდეგ. წმინდა პატრიკის ჯვარი დროშას მამინ დაემატა, როდესაც ირლანდია შეერთებული სამეფოს შემადგენლობაში შევიდა.

წმინდა გიორგის დღე, 23 აპრილი ინგლისის ეროვნული დღესასწაულია. ამ დღეს ზოგიერთი ინგლისელი პატრიოტი წითელ ვარდს იბნევს პიჯაკზე. წითელი ვარდი ინგლისის ემბლემაა ვარდების ომის (XV საუკუნე) დროიდან.

30 ნოემბერი, წმინდა ანდრიას დღე, შოტლანდიაში ეროვნულ დღედ ითვლება. ამ დღეს ზოგიერთი შოტლანდიელი ნარშავს დილი-გიღობი აკეთებს. XV საუკუნეში ნარშავს შოტლანდიაში დაცვის სიმბოლოდ იყენებდნენ. „ნარშავის ორდენი“ რაინდთა ერთ-ერთი უმაღლესი ორდენია. იგი დაფუძნდა 1687 წელს, ძირითადად, მას აძლევენ შოტლანდიელ არისტოკრატებს (რომელთა რაოდენობა თქვენსმეტია).

წმინდა პატრიკის დღე (17 მარტი) ჩრდილოეთ ირლანდიის ეროვნული დღეა და ოფიციალურად დიდ დღესასწაულად ითვლება. ირლანდიის ეროვნული ემბლემა სამეურაა. ლეგენდის თანახმად, წმინდა პატრიკმა ეს მცენარე იმიტომ აიარა, რომ ირლანდიელუბისათვის სამეხის ქრისტიანული დოქტრინა ეჩვენებინა.

წმინდა დავითის დღე (1 მარტი) წმინდა დავითის საეკლესიო დღესასწაულია. წმინდა დავითი, ბერი და ეპისკოპოსი, უელსის

მფარველი წმინდანია. ეს დღე უელსის ეროვნულ დღესასწაულად ითვლება, თუმცა ოფიციალურად არ აღინიშნება.

მიუხედავად ამისა, ამ დღეს ბევრი ვალიელი პიჯაკზე ყვითელ ნარცისს ან პრასს იბნევს, რადგან ორივე მცენარე უელსის ეროვნულ სიმბოლოებადაა მიჩნეული.

სამეფო გერბზე გამოსახული სამი ლომი ინგლისის სიმბოლოა, უკანა თათებზე მდგარი ლომი — შოტლანდიის სიმბოლოა, ხოლო არცა — ირლანდიის. ყველა მათგანი წრეშია მოთავსებული, რომელთა საყრდენს ლომი და მარტორქა წარმოადგენს. უკვე შრავალი საუკუნეა, რაც ლომი ეროვნული სიმბოლოს და ბრიტანეთის მონარქიის სიმბოლოდ ითვლება. მითიური ცხოველი მარტორქა, რომელიც რქიან ცხენს ჰგავს, შოტლანდიისა და ბრიტანეთის გერბებზე საუკუნეების წინ გაჩნდა და სიწმინდის სიმბოლოდ ითვლება.

შეერთებული სამეფოს ეროვნული ჰიმნია „ღმერთო, დაიფარე დედოფალი“. მას XVIII საუკუნის შუა ხანებიდან იყენებენ. მისი წარმომავლობა დღემდე საკამათოა; მას სხვადასხვა კომპოზიტორს მიაწერენ.

20. RELIGION

Church of England (Anglican Church) originated during the Roman occupation in the 2nd century. The Celtic Christian church fused later with the missionary church of St Augustine who founded the See of Canterbury in 597. At the Reformation the supremacy of the pope was repudiated and the English sovereign (Henry VIII) replaced him, assuming the right to appoint archbishops and bishops. In England, the Church is organized into 2 ecclesiastical provinces, headed by the archbishops, Canterbury and York, divided respectively into 29 and 14 bishoprics (dioceses).

The people of Great Britain are overwhelmingly Protestant. A few of the oldest and noblest families are Catholic. Altogether only three of the islands fifty-nine millions of inhabitants are Catholic. At present the Protestant population of England is evenly divided between those who are adherents of the Church of England and those who are attached to the Free Churches (the 'Nonconformists' who are generally Methodists, Baptists, Congregationalists or Presbyterians). In Scotland the mass

of the people belong to the Presbyterian Church of Scotland and in Wales most of the people belong to Nonconformist denominations.

Because it is an established Church, the Church of England is to a certain extent involved in politics. Its head is the King (Queen) of England and representatives of the Church sit in the House of Lords and help to make the law of the land. It is the Anglican clergy who perform the ceremony of crowning the King and who open Parliament with prayer. The creed of the Church of England is established by the parliamentary statute and may be changed only by parliamentary action.

More important than its present state, however, is the historical influence of the opposition between the Church of England and Nonconformity. In the Church of England authority traditionally has come from above and it is natural for those accustomed to authority in the church to support it in the state.

The English Nonconformists, in contrast, have tended to be critical of state authority ever since their persecution in the seventeenth century. The Congregationalists (who still call themselves 'Independents') and Baptists practised a peculiarly loose and individualistic form of church organization. Authority rested in the congregation not in a clerical hierarchy and members were free at any time to withdraw and form a new church.

Today it is noteworthy that all of the British church co-operate in programmes of social betterment.

20. რელიგია

ინგლისის ეკლესია (ანგლიკანური ეკლესია) რომაელთა ოკუპაციის დროს, II საუკუნეში წარმოიშვა. მოგვიანებით მოხდა კელტური ქრისტიანული ეკლესიის შერწყმა წმ. აგუსტინეს მისიონერულ ეკლესიასთან. წმ. აგუსტინემ 597 წელს დააარსა კენტერბერის ეპარქია. რეუორმაციის პერიოდში პაპის უზენაესობა უარყოფილ იქნა და ინგლისელმა მონარქმა (ჰენრი VIII-მ) შეცვალა ის. მან თავად აიღო არქიეპისკოპოსებისა და ეპისკოპოსების დანიშვნის უფლება. ინგლისში ეკლესია ორი ეკლესიასტიკური ეპარქიისაგან შედგება, რომლებიც, შესაბამისად, 29 და 14 ეპარქიებადაა დაყოფილი და რომელთა წინამძღვარნი არიან კენტერბერისა და

იორკის არქიეპისკოპოსები.

ბრიტანელი ხალხის დიდი უმრავლესობა პროტესტანტია. უძველესა და უკეთილშობილეს ოჯახსა მცირე ნაწილი კათოლიკეა. ხულ კუნძულელთა ორმოცდაცხრამეტი მილიონიანი მოსახლეობიდან მხოლოდ სამი მილიონია კათოლიკე. ამჟამად ინგლისის პროტესტანტული მოსახლეობა თანაბრადაა გაყოფილი ინგლისის ეკლესიის მიმდევრებად და „თავისუფალი ეკლესიების“ მომხრეებად („ნონკომფორტიზტებად“, რომლებიც, ჩვეულებრივ, არიან მეოლისტები, ბაპტისტები, კონგრეგაციონალისტები, ან პრესბუტერიანელები). შოტლანდიაში ხალხის დიდი მასა შოტლანდიის პრესბუტერიანული ეკლესიას განეკუთვნება, ხოლო უელსში ხალხის დიდი ნაწილი ნონკომფორმისტულ ხექტებს მისდევს.

რადგანაც ინგლისის ეკლესია სახელმწიფო ეკლესიაა, ის გარკვეულწილად პოლიტიკაშია ჩაბმული. მისი მეთაური ინგლისის მეფეა (ან დედოფალი). ეკლესიის წარმომადგენლები ღირსთა პალატაში სხედან და ქვეყნის კანონების შექმნაში თავისი წვლილი შეაქვთ. სწორედ ანგლიკანურა სამღვდელთა ატარებს მეფედ კურთხევის ცერემონიალს და ხსნის პარლამენტს ღოცვით. ინგლისის ეკლესიის კრედიო პარლამენტის სტატუსით დგინდება და მხოლოდ პარლამენტს შეუძლია მისი შეცვლა. თუმცა, მის დღევანდელ მდგომარეობაზე გაცილებით მნიშვნელოვანია ინგლისის ეკლესიასა და ნონკომფორმისტებს შორის დაპირისპირების ისტორიული ზეგავლენა. ინგლისის ეკლესიის მმართველობა, ტრადიციულად, ზემოდან ხდებოდა და ბუნებრივია, რომ ის, ვინც ეკლესიაში მმართველობასაა მიხევეული, სახელმწიფო მმართველობასაც შეუწყობს ხელს.

საპირისპიროდ, ინგლისელი ნონკომფორმისტები, დაწვებული XVII საუკუნიდან, როდესაც მათ დევნიდნენ, დღემდე, კრიტიკულად არიან განწყობილი სახელმწიფო მმართველობის მიმართ. კონგრეგაციონალისტთა (ისინი თავისთავს „ინდიპენდენტებსაც“ — „დამოუკიდებლებს“ უწოდებენ) და ბაპტისტთა ეკლესიების იერარქიული წყობა კი უფრო თავისუფალი და ინდივიდუალურია. ეკლესიას მრეკლი მართავს და არა ეკლესიური იერარქია, წევრებს ნებისმიერ დროს შეუძლიათ გამოვიდნენ ეკლესიიდან და ახალი ეკლესიები შექმნან.

აღსანიშნავია, რომ ბრიტანეთის ეკლესიები სოციალური მდგომარეობის გაუმჯობესების პროგრამებში იღებენ მონაწილეობას.

21. LANGUAGE VARIATION

English is the main language spoken in Britain, although with many regional variations in terms of accent and phraseology. It is also one of the most widely used in the world; recent estimates suggest that over 400 million people speak it as their first language, with a similar number speaking it as a second language. Modern English derives primarily from one of the dialects of Anglo-Saxon, but has been very greatly influenced by other languages over time.

About 13 per cent of the population of Wales speak the Welsh language, which is of the Celtic origin. They are concentrated in the rural north and west, where Welsh remains the first language of most of the population. Both the government and voluntary groups have taken steps to revive the use of Welsh for official purposes and in broadcasting. In the context of dealing with public authorities and the administration of justice in Wales, Welsh and English are treated on an equal basis.

Gaelic, also a language of Celtic origin is still spoken by some 70,000 people in Scotland; the greatest concentration of Gaelic speakers is in the island of the Hebrides. People in the central lowlands of Scotland have for centuries spoken Scottish, a dialect derived from the Northumbrian branch of old English. This has its own recognised literary tradition and has seen a revival in poetry in the 20th century. Many words and phrases from the Scots tongue are retained in the everyday English which is spoken throughout Scotland.

Many other languages are spoken by the ethnic minority communities living in Britain.

21. ენობრივი ვარიაციები

დიდ ბრიტანეთში ინგლისური სახელმწიფო ენაა, თუმცა ბევრი რეგიონალური ვარიაცია გააჩნია აქცენტსა და ფრაზოლოგიაში. ის, აგრეთვე, ერთ-ერთი ყველაზე ფართოდ გამოყენებული ენაა მსოფლიოში, თანამედროვე მონაცემებით დაახლოებით 600 მილიონი ადამიანისათვის ის მშობლიური ენაა, ხოლო დაახლოებით 400 მილიონისათვის, კი, მეორე ენად ითვლება. თანამედროვე ინგლისური, ძირითადად, ანგლო-საქსონურის ერთ-ერთი დიალექტი

ტისაგან განვითარდა, თუმცა დროთა განმავლობაში სხვა ენებმაც დიდი გავლენა მოახდინა მასზე.

უელსის მოსახლეობის დაახლოებით 13 პროცენტი ვალიურ ენაზე — კელტური წარმოშობის ენაზე ლაპარაკობს. მოსახლეობის ეს ნაწილი ცხოვრობს ჩრდილოეთსა და დასავლეთში და ვალიური მათი უმეტესი ნაწილის მთავარ ენად რჩება. მთავრობისა და მოხალისეთა ჯგუფების მიერ გადაიდგა არაერთი ნაბიჯი ვალიური ენის ასაღორძინებლად და გამოსაყენებლად ოფიციალური მიხედვისა და ტელე-რადიო გადაცემებისათვის. რაც შეეხება სახოგადოებრივ მმართველობებსა და სასამართლო ადმინისტრაციას, ვალიური და ინგლისური თანაბარ საწყისებზეა მიღებული.

გელურზე, კელტური წარმოშობის ენაზე, დაახლოებით 70,000 ადამიანი ლაპარაკობს შოტლანდიაში, გელურ ენაზე მოლაპარაკეთა უდიდესი ნაწილი ჰებრიდის კუნძულებზე ცხოვრობს.

შოტლანდიის ცენტრალურ დაბლობებზე ხალხი საუკუნეების განმავლობაში ლაპარაკობდა შოტლანდიურ ენაზე, ძველი ინგლისურის უორთემბრიული შტოსაგან წარმოქმნილ დიალექტზე. მას თავისი ცნობილი ლიტერატურული ტრადიცია გააჩნია და თავის გადარჩენა XX საუკუნის პოეზიაში პოვა.

ყოველდღიურ ინგლისურში შოტლანდიურიდან წარმოქმნილი მრავალი მოტივი და ფრაზაა შენარჩუნებული.

ეთნიკური უმცირესობანი, რომლებიც ბრიტანეთში ცხოვრობენ, სხვადასხვა ენაზე ლაპარაკობენ.

22. THE HISTORY OF THE ENGLISH LANGUAGE

English belongs to the Indo-European family of languages. English is hundreds of years old. However, the English we speak today is not the same as the English of long ago. The language has changed and developed over the years.

Around 500 BC, people called Celts moved to Britain. They came from central and western Europe. Their language, Celtic, became the language of Britain.

In 43 AD Romans arrived in Britain. They spoke a different language, Latin. However, Latin did not affect Celtic much. Only a few Latin words entered the Celtic language; some examples are: candle, master, port.

The Romans left Britain in the 400s. Soon after Britain was invaded by three Germanic tribes called the Angles, the Saxons, and the Jutes. Because they came from different places, they all spoke different versions of the same language. After they arrived in Britain, they started to speak the same language, Old English, which replaced Celtic. Old English lasted past the year 1000.

In 1066, French people called Normans conquered England and since then everything to do with government and the law, the army and education was in French. By 1400 thousands of French words had entered the English language, e. g. colour, dinner, government. The new language, called Middle English, lasted from about 1100 to 1500.

Around 1500 English vowel sounds began to change. But word spellings, however, stopped changing. With the invention of the printing press, around 1450 people started to use standard spellings for words. The language spoken after 1500 became known as Modern English. More exactly what we call "Modern English" comes from the period immediately following the publication of the Bible and Shakespeare's death. Generally 1640 is considered to be the beginning of modern English and the language has changed remarkably little ever since.

Modern English is the English we use today. The language continues to grow and to incorporate new words constantly.

22. ინგლისური ენის ისტორია

ინგლისური ინდო-ევროპულ ენებს ეკუთვნის. იგი ასობით წელს ითვლის. თუმცა, ინგლისური ენა, რომელზედაც დღეს ვლაპარაკობთ, იგივე არ არის, რაც დიდი ხნის წინ იყო. ენა შეიცვალა და განვითარდა წლების განმავლობაში.

დაახლოებით 500 წ. ჩვ. წ. აღ-მდე, ხალხი, რომელსაც კელტებს უწოდებდნენ, ბრიტანეთში დასახლდა. ისინი ცენტრალური და დასავლეთ ევროპიდან იყვნენ. მათი ენა, კელტური, ბრიტანეთის ენა გახდა.

43 წ. ჩვ. წ. აღ-ით რომაელები ჩავიდნენ ბრიტანეთში. ისინი სხვა ენაზე — ლათინურად ლაპარაკობდნენ. მაგრამ ლათინურმა ენამ ვერ მოახდინა დიდი გავლენა კელტურ ენაზე. მხოლოდ რამდენიმე ლათინური სიტყვა შევიდა კელტურ ენაში. ამის მაგალი-

თია: candle (სანთელი), master (პატრონი), port (პორტი).

რომაელებმა ბრიტანეთი 400-იან წლებში დატოვეს. ამის შემდეგ ძალიან მალე ბრიტანეთი სამმა გერმანულმა ტომმა დაიპყრო — ესენი იყვნენ ანგლები, საქსები და იუტები. ისინი სხვადასხვა ადგილებიდან იყვნენ და ერთი და იგივე ენის სხვადასხვა ვარიანტზე ლაპარაკობდნენ. ბრიტანეთში ჩასვლის შემდეგ მათ ერთ ენაზე დაიწყეს ლაპარაკი — კერძოდ, „ძველ ინგლისურზე“, რომელმაც კელტური ენა შეცვალა. ძველ ინგლისურზე 1000 წელზე მეტ ხანს ლაპარაკობდნენ.

1066 წელს ფრანგებმა, რომელთაც ნორმანები ეწოდებოდათ, ინგლისი დაიპყრეს. 1400 წლისთვის ათასობით ფრანგული სიტყვა შევიდა ინგლისურ ენაში, მაგ. colour (ფერი), dinner (ხადილი), government (მთავრობა). ახალი ენის პერიოდი, რომელსაც საშუალო ინგლისური ენა ეწოდება, 1100 წლიდან 1500 წლამდე გაგრძელდა.

დაახლოებით 1500 წლისათვის ინგლისური ხმოვანი ბგერები შეიცვალა. მაგრამ სიტყვათა მართლწერა არ შეცვლილა. ბექდვის გამოგონებასთან ერთად, 1450 წლისათვის დაიწყო სიტყვების სტანდარტული მართლწერის გამოყენება. ენა, რომელზედაც 1500 წლის შემდეგ ლაპარაკობენ, ცნობილია, როგორც „თანამედროვე ინგლისური“. უფრო ზუსტად ის, რასაც „თანამედროვე ინგლისურს“ ვუწოდებთ, მომდინარეობს ბიბლიის გამოქვეყნებისა და შექსპირის გარდაცვალების პერიოდიდან. ზოგადად, 1640 წელი ითვლება თანამედროვე ინგლისურის დასაწყისად, და ენამ გასაოცრად მცირე ცვლილებები განიცადა მას შემდეგ.

თანამედროვე ინგლისური არის ენა, რომელზედაც დღეს ვლაპარაკობთ. ენა განაგრძობს განვითარებას და მუდმივად იცვება ახალი სიტყვებით.

23. THE ORIGIN OF THE BRITISH

People in the four lands of Britain derive from the following ancestral sources, notably: the prehistoric cultures which produced such impressive monuments as the stone circles of Avebury and Stonehenge; the ancient Celtic peoples who inhabited western and central Europe;

the Romans who occupied Britain for over 300 years from the invasion in AD 43;

the Angles, Saxons and Jutes – Germanic peoples who began raiding and settling in Britain from the third century;

Scots from Ireland who began to settle in what became known as Scotland in the sixth century (merging with the indigenous Picts to form one kingdom under Kenneth Muculpin in the ninth century);

the Vikings from Scandinavia, who pillaged and settled areas of Britain and Ireland from the end of the eighth century and the Normans from France, who invaded England in 1066.

The last thousand years have witnessed the assimilation of all these strands – and many new ones besides, following on from global exploration, the expansion of trade and international rivalry, and the growth of the Empire.

At the same time political, social, economic and religious trends, pressures and crisis have all evolved to create the beliefs and lifestyle that are prevalent among the people today.

23. ბრიტანეთის წარმოშობა

ბრიტანეთის ოთხი ქვეყნის ხალხი შემდეგი წარმომავლობისაა, კერძოდ:

პრეისტორიული წინაპრები, რომლებმაც შთამბეჭდავი ძეგლები შექმნეს, როგორცაა ვეებერთელა ქუები („ეიზბერი“ და „სტონ-სკენჯი“), რისგანაც დღეს ნანგრევებიაა დარჩენილი;

უძველესი კელტები, რომლებიც ცხოვრობდნენ დასავლეთ და ცენტრალურ ვროპაში;

რომაელები, რომლებიც შემოიჭრნენ 43 წელს ძვ. წ. აღ-ით და ბატონობდნენ ბრიტანეთში 300-ზე მეტი წლის განმავლობაში;

ანგლები, საქსები და იუტები – გერმანული წარმოშობის ხალხები, რომლებმაც ბრიტანეთში მესამე საუკუნიდან დაიწვეს შემოსევა და დასახლება;

შოტლანდიელები ირლანდიდან, რომლებმაც დასახლება დაიწვეს იმ ადგილას, რომელიც VI საუკუნეში ცნობილი გახდა, როგორც შოტლანდია (მოსდა შერწყმა აბორიგენ პიკტებთან, რათა წარმოქმნილიყო ერთი სამეფო კენეთ მუკულონის მმართველობით IX საუკუნეში);

ვიკინგები სკანდინავიიდან, რომლებიც ჯერ ძარცვავდნენ, შემ-

დეგ კი დასახლდნენ ბრიტანეთსა და ირლანდიაში VIII საუკუნის ბოლოს და ნორმანები საფრანგეთიდან, რომლებმაც ინგლისი 1066 წელს დაიპყრეს.

უკანასკნელ ათასწლეულში მოხდა ყველა ამ შტოს ასიმილაცია. მათ ბევრი სხვა ახალი დაემატათ, რაც გლობალური კვლევების, ვაჭრობისა და საერთაშორისო მეტოქეობის გაფართოებისა და იმპერიის ზრდის შედეგი იყო.

ამავე დროს პოლიტიკურმა, სოციალურმა, ეკონომიკურმა და რელიგიურმა მიმართულებებმა, სხვადასხვა სახის შემოქმედებამ თუ კრიზისებმა განაპირობა იმ რწმენისა თუ ცხოვრების სტილის ჩამოყალიბება, რომელიც ამჟამად გავრცელებულია ბრიტანეთში.

24. THE ANCIENT POPULATION

Britain has not always been an island. It became one only after the end of the last Ice Age. The temperature rose and the ice cap melted flooding the lower lying land that is now under the North Sea and the English Channel.

Around 10,000 BC as the Ice Age drew to a close, Britain was peopled by small groups of hunters and fishers. They followed herds of deer which provided them with food and clothing. By about 5,000 BC Britain had finally become an island and had also become heavily forested. For the hunter culture it was a disaster as the cold-loving deer and other animals on which they lived largely died out.

In the course of time different groups of people kept arriving in Britain, bringing their customs and skills. Like other primitive people in other parts of the world they lived in caves and hunted animals for food. Gradually they learned to grow corn and breed domestic animals. They made primitive tools and weapons of stone. Later they learned to smelt metal and make metal tools and weapons. Archaeologists find their tools and weapons as well as remains of primitive houses.

These people were religious though little is known about their religion. Some temples which they built still stand in many parts of England and Scotland. They are just circles of great stones standing vertically. These “hengés” as they are called, were centres of religious, political and economic power. The most spectacular, both then and now, was Stonehenge, which was built in separate stages over a period of more

than a thousand years. The precise purposes of Stonehenge remain a mystery, but during the second phase of building after about 2,400 BC, huge bluestones were brought to the site from South Wales. The movement of these bluestones was an extremely important event the story of which passed from generation to generation. Three thousand years later it was recorded in Geoffrey of Monmouth's "History of Britain", written in 1136.

Stonehenge was almost certainly a sort of capital to which the chiefs of other groups came from all over Britain. Certainly, constructions like Stonehenges were built in many parts of Britain, as far as the Orkney Islands, north of Scotland and as far south as Cornwall. In Ireland the centres of prehistoric civilization grew around the River Boyne and at Fara in Ulster.

24. უკველსი მოსახლეობა

ბრიტანეთი ყოველთვის კუნძული როდი იყო. ის კუნძულად უკანასკნელი „გამყინვარების“ ბოლოს იქცა. ტემპერატურამ აიწია, ყინულის საფარველი დადნა და წყალმა დაფარა ხმელეთის გარკვეული ნაწილი, რომელიც ახლა ჩრდილოეთის ზღვის და ლამანსის სრუტის ქვეშ მდებარეობს.

დაახლოებით 10,000 წლის წინ ჩვ. წ. აღ-მდე, როდესაც გამყინვარება დასასრულს უახლოვდებოდა, ბრიტანეთი დასახლებული იყო მონადირეებისა და მკეთვეზების ჯგუფებით. ისინი ირმების ჯოგებზე ნადირობდნენ და ამით საკვებსა და ტანსაცმელს მოიპოვებდნენ. დაახლოებით 5,000 წლისთვის ჩვ. წ. აღ-მდე, ბრიტანეთი საბოლოოდ იქცა კუნძულად, რომელიც უდაბური ტყით ყოფილა დაფარული. მონადირეთათვის ეს ნამდვილი კატასტროფა იყო, რადგან სიცოცხის მოყვარული ირემი და სხვა ცხოველები, რითაც ისინი საზრდოობდნენ, გადაშენდა.

დროთა განმავლობაში სხვადასხვა ხალხის ჯგუფები ჩადიდნენ ბრიტანეთში და თან ჩაჰქონდათ თავისი წეს-ჩვეულებები, სხვადასხვა ხელობა. ისე, როგორც ყველა სხვა პრიმიტიული ხალხი მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხეში, ისინიც გამოქვაბულში ცხოვრობდნენ და საკვებს ნადირობით მოიპოვებდნენ. თანდათანობით მათ ისწავლეს ხორბლის მოყვანა და მოიშინაურეს ცხოველები. აკეთებდნენ პრიმიტიულ სამუშაო იარაღს და ქვის იარაღებს.

შემდგომ მეტალის დამუშავება ისწავლეს და მეტალის სამუშაო იარაღს აკეთებდნენ. არქეოლოგების მიერ ნაპოვნია სამუშაო იარაღი, აგრეთვე, პრიმიტიული სახლების ნაშთები.

ეს ხალხი რელიგიურად იყო, თუმცა ცოტა რამ თუ არის ცნობილი მათი რელიგიის შესახებ. ზოგიერთი ტაძარი, რომელთაც ისინი აშენებდნენ, ისევე ბევრ ადგილას დგას ინგლისსა და შოტლანდიაში. ისინი ვერტიკალურად მდგარი დიდი ქვებისაგან შექმნილი წრეებია. ეს "Henges", როგორც მათ უწოდებენ, რელიგიური, პოლიტიკური და ეკონომიკური ძალაუფლების ცენტრები იყო. მათ შორის ყველაზე სანახაობრივი, ძველადაც და ახლაც, არის სტონჰენჯი, რომელიც ეტაპობრივად შენდებოდა ათასზე მეტი წლის განმავლობაში, სტონჰენჯის ზუსტი დანიშნულება კვლავ საიდუმლოდ რჩება, შენების მეორე ფაზის განმავლობაში, ჩვ. წ. აღ-მდე 2,4000 წლის შემდეგ, სამხრეთ უელსიდან უზარმაზარი ლურჯი ქვები ჩამოიტანეს.

ამ ლურჯი ქვების გადატანა უადრესად მნიშვნელოვანი მოვლენა იყო, რომლის ისტორიაც თაობიდან თაობას გადაეცემოდა. სამი ათასი წლის შემდეგ, 1136 წელს ის ჯეფრი მონმათმა აღწერა „ბრიტანეთის ისტორიაში“.

სტონჰენჯი ერთგვარი დედაქალაქით იყო, სადაც სხვადასხვა ჯგუფის ბელადები მოელი ბრიტანეთიდან ჩადიდნენ. ისიც უეჭველია, რომ სტონჰენჯის მსგავსი კონსტრუქციები ბრიტანეთის მრავალ მხარეში იყო აშენებული: ორკნის კუნძულებზე, შოტლანდიის ჩრდილოეთით, კორნუოლში და ა. შ. ირლანდიაში წინაისტორიული ცივილიზაციის ცენტრები მდინარე ბონისის მიდამოებში და ტარაში (ოლსტერი) იყო.

25. WHO WERE THE BRITONS?

The Revolt of Queen Boadicea

Around 700 BC new people appeared in Britain. Many of them were tall, and had fair or red hair and blue eyes. These were the Celts, who probably came from central Europe or further east, from southern Russia and had moved slowly westwards in earlier centuries. Our knowledge of the Celts is slight. The Celts were organized into different tribes

and tribal chiefs were chosen from each family or tribe. They were technically advanced. They knew how to work with iron and could make better weapons than the people who used bronze. They began to control all the lowland areas of Britain and were joined by new arrivals from the European mainland.

The Celtic tribes were ruled over by a warrior class of which the priests, or Druids, seem to have been particularly important members. These Druids could not read or write but they memorized all the religious teachings, the tribal laws, history, medicine and other knowledge necessary in Celtic society. Little is known of this kind of worship except that at times it included human sacrifice. They had no temples but they met in sacred groves of trees on certain hills or by rivers.

The Romans called these people Britains and the island – Britannia. In the course of centuries the Britons partly killed the native population and partly mixed with it.

The Britons were skillful workers. They made things out of iron, bronze, tin, clay and wood and decorated them with beautifully drawn lines and patterns. They made money out of gold and silver. They began to make roads, along which they travelled about the country, buying and selling things.

There were some good and rather big houses in Britain with many rooms and corridors. The richer Britons lived in these big houses and were “very careful about cleanliness and neatness”.

The Britons often fought among themselves. The remains of forts built by Britons can be seen in different parts of the country.

The Celts are important in British history because they are the ancestors of many of the people in Highland Scotland, Wales, Ireland and Cornwall today. The Iberian people of Wales and Cornwall took on the new Celtic culture. Celtic languages which have been continuously used in some areas since that times, are still spoken. The British today are often described as Anglo-Saxon, but some scientists think it would be better to call them Anglo-Celt.

During the Celtic period women may have had more independence than they had again for hundreds of years. When the Romans invaded Britain two of the largest tribes were ruled by women who fought from their chariots. One of these two was the tribe of the Iceni who lived in what is now Norfolk. In those days this part of England was covered with swamps, and the Roman soldiers had never completely conquered it.

Less than twenty years after the Roman invasion, the men of the Iceni tribe revolted headed by their warlike Queen Boadicea.

The Roman army was far away fighting in North Wales, when Boadicea with 10.000 fighting men destroyed first the Roman town of Colchester, and then the towns of London and St Albans. These towns were all turned to the ground, and all the people were cruelly killed.

At that time the Roman Governor of Britain was a famous soldier named Suetonius. When the news of the revolt of the Iceni reached him, he was in the middle of a campaign against the men of Wales. In spite of this he marched across England to attack Boadicea and the Iceni as soon as possible.

He had about 10.000 trained Roman soldiers with him “Boadicea had ten times the number”, but Suetonius had no doubt that the training and discipline of the Roman army would bring the Romans the victory.

Suetonius placed his men on the slope of a hill protected by woods on both sides. The British thought that the Romans were trapped and they crowded in the woods to attack them. At the right moment when Boadicea’s men were so crowded together that they could not use their arms, the Romans attacked, and Queen Boadicea’s army was completely beaten.

25. 306 იყვანეს ბრიტანები?

დედოფალ ბოუდისეიას აჯანყება

დაახლოებით 700 წელს ჩვ. წ. აღ-მდე ახალი ხალხი გამოიხდა ბრიტანეთში. მათი უმრავლესობა მაღალი იყო და ქერა ან წითელი თმა და ლურჯი თვალები ჰქონდა. ისინი კელტები იყვნენ, რომლებიც, ალბათ, ადრეულ საუკუნეებში, ცენტრალური ევროპიდან ან შორეული აღმოსავლეთიდან და სამხრეთ რუსეთიდან წელნულა დასავლეთისკენ მიდიოდნენ. კელტების შესახებ მცირე ცნობები მოგვეპოვება. კელტები სზვადასხვა ტომში იყვნენ შეერთებული და ტომების ბელადებს თითოეული ოჯახიდან ან ტომიდან ირჩევდნენ. ისინი ტექნიკურად უფრო პროგრესულები იყვნენ. იცოდნენ, როგორ ემუშავათ რკინაზე და უკეთეს იარაღს ამზადებდნენ, ვიდრე ის ხალხი, ვინც ბრინჯაოს იყენებდა. მალე მათ დაიწყეს ბრიტანეთის

მთელი დაბლობის გაკონტროლება და მათ შეუერთდნენ ვეროპის კონტინენტიდან ახალმოსულები. რომაელებმა ამ ხალხს ბრიტები, ხოლო კუნძულს — ბრიტანია უწოდეს. საუკუნეების განმავლობაში ბრიტებმა ნაწილობრივ დაზოცეს მკვიდრი მოსახლეობა და ნაწილობრივ შეერივნ მათ.

კელტურ ტომებს მართავდა მეომარი კლასი, რომელთაგან მღვდლები ან დრუიდები, განსაკუთრებულ, მნიშვნელოვან წევრებს წარმოადგენდნენ. დრუიდებმა წერა-კითხვა არ იცოდნენ, მაგრამ ზეპირად იცოდნენ ყველა რელიგიური მოძღვრება, ტომის კანონები, ისტორია, მედიცინა და სხვა, რაც საჭირო იყო კელტური საზოგადოებისათვის. ცოტა რამ არის ცნობილი, ვისი ან რისი თაყვანისმცემლები იყვნენ ისინი, გარდა იმისა, რომ ზოგჯერ მსხვერპლად ადამიანებს სწირავდნენ. ტაძრები არ ჰქონდათ, შეზღუდვები იმართებოდა განსაზღვრულ ბორცვებზე წმინდა კორომებისთან ან მდინარეებთან.

ბრიტები უნარიანი მუშაკები იყვნენ. ისინი საგნებს ამზადებდნენ რკინის, თუნუკის, თიხისა და ზისაკან და მათ ლამაზად დახატული ხაზებითა და ნიმუშებით რთავდნენ. ჭრიდნენ ფულს ოქროსა და ვერცხლისაგან. დაიწყეს გზების გაყვანა. მოგზაურობდნენ მთელ ქვეყანაში და ყიდულობდნენ და ყიდდნენ სხვადასხვა ნივთებს.

იმ დროს ბრიტანეთში კარგი და დიდი სახლების საკმაო რაოდენობა იყო ბევრი ოთახითა და დერეფნით. ამ დიდ სახლებში მდიდარი ბრიტები ცხოვრობდნენ და „ძალზედ ზრუნავდნენ სისუფთავესა და აკურატულობაზე“.

ბრიტები ხშირად ეომებოდნენ ერთმანეთს. მათ მიერ აგებული ციხე-სიმაგრეების ნარჩენების ნახვა დღესაც შეიძლება ბრიტანეთის სხვადასხვა ნაწილში.

კელტები მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ ბრიტანეთის ისტორიაში, რადგან ისინი იმ ხალხების წინაპრები არიან, ვინც ამჟამად შოტლანდიის მთიანეთში, უელსში, ირლანდიასა და კორნუოლში ცხოვრობს. უელსისა და კორნუოლის იბერიელმა ხალხმა ახალი კელტური კულტურა მიიღო. კელტურ ენაზე, რომელსაც იყენებდნენ ზოგიერთ ტერიტორიაზე, ახლაც ლაპარაკობენ. დღესდღეობით ბრიტანელებს ხშირად ანგლო-საქსებიად მოიხსენიებენ, მაგრამ ზოგიერთი მეცნიერი ფიქრობს, რომ უძველესი იქნებოდა მათთვის ანგლო-კელტები გვეწოდებიან.

კელტურ პერიოდში ქალებს უფრო მეტი დამოუკიდებლობა ჰქონდათ, ვიდრე შემდგომი ასეულობით წლების განმავლობაში.

როდესაც რომაელებმა დაიპყრეს ბრიტანეთი, ორ უდიდეს ტომს ქალები მართავდნენ, რომლებიც საკუთარ ეტლებში მსხდომნი იბრძოდნენ. ერთ-ერთი მათგანია აისინაის ტომი, რომელიც ახლანდელი ნორფოლკის ტერიტორიაზე ცხოვრობდა. იმ პერიოდში ინგლისის ეს ნაწილი ჭაობით იყო დაფარული და რომაელებმა ჯარისკაცებმა ვერ შეძლეს მისი მთლიანად დაპყრობა.

რომაელთა დაპყრობიდან ოცი წლის შემდეგ აისინაის ხალხი დედოფალ ბოუდისეიას მეთაურობით აჯანყდა.

რომაელთა ჯარი მათგან შორს, ჩრდილოეთ უელსში იბრძოდა, როდესაც ბოუდისეიამ 10.000 მებრძოლით თავდაპირველად ქალაქი კოლჩესტერი, შემდეგ კი ქალაქები ლონდონი და სენტოლბენსი დაანგრია. ეს ქალაქები გადაწვეს და ხალხი უმწყვდლოდ ამოხოცეს.

იმ დროს ბრიტანეთის რომელი მმართველი ცნობილი ჯარისკაცი, სახელად სუეტონიუსი იყო, როდესაც მან აისინაის აჯანყების შესახებ შეიტყო, უელსის ჯარის წინააღმდეგ გაჩაღებულ ბრძოლაში იყო ჩაბმული. მიუხედავად ამისა, მაშინვე იქით გაემართა, რათა საჩქაროდ თავს დასხმოდა ბოუდისეიასა და აისინაის. მას დაახლოებით 10.000 გაწვრთნილი რომაელი ჯარისკაცი ახლდა. ბოუდისეიას ხალხი რომაელებს ათჯერ აღემატებოდა. მაგრამ სუეტონიუსს ეჭვი არ ეპარებოდა, რომ რომაული ჯარის წერთნა და დისციპლინა მათ გამარჯვებას მოუტანდა.

სუეტონიუსმა თავისი ხალხი ტყით დაფარული გორაკის ორივე ფერდობზე განალაგა. ბრიტანელებმა იფიქრეს, რომ რომაელები მახეში გაეხსნენ და ტყეში დაჯგუფდნენ, რომ მათ თავს დასხმოდნენ. იმ მომენტში, როდესაც ბოუდისეიას ხალხი ისე იყო შეჯგუფული, რომ იარაღის ხმარება არ შეეძლოთ, რომაელები შეტევაზე გადავიდნენ. დედოფალ ბოუდისეიას ჯარი დამარცხდა.

26. THE ANGLO-SAXONS

Towards the end of the 4th century when the Romans had to leave Britain in order to defend their own country the Britons were left to themselves but they had very little peace. Very soon sea-robbers came sailing in ships from the continent. These invaders were Germanic tribes called Angles, Saxons and Jutes. At first they only raided Britain, but after 430 AD they began to settle. They were warlike, fearless and

illiterate people and the Britons could never drive them away. The Britons fought bravely against the enemies but the enemies were stronger. They took houses, fields and cattle from the Britons and at last they were forced to retreat to the west of Britain, which the Saxons called "Wales" meaning "the land of the foreigners".

For a long time the tribes of Angles, Saxons and Jutes fought with one another for supreme power. The Angles got most of the land and became the strongest tribe. As time went on the two peoples - the Angles and the Saxons grew into one and were called Anglo-Saxons. They called their speech English and their country England - that is "the Land of the Angles". The Anglo-Saxons formed seven kingdoms - Kent, Essex, Wessex, Mercia, East Anglia, Sussex and Northumbria; in history they are commonly called the Heptarchy, hepta meaning seven. These kingdoms were at war with one another. The stronger kings took the land from the smaller kingdoms. By the middle of the 7th century the three largest kingdoms, those of Northumbria, Mercia and Wessex, were the most powerful.

The Anglo-Saxons were tall, strong men with blue eyes and long blonde hair. They were dressed in tunics and cloaks which they fastened with a brooch above the right shoulder. On their feet they wore rough leather shoes. The women wore long dresses with wide sleeves. Their heads were covered with a hood.

The Anglo-Saxons lived in small villages. Round each village there was a ditch and an earthen wall with a wooden fence on top. The earthen wall and the fence served to defend the village against robbers and wild beasts.

In their villages they bred cows, sheep and pigs. They ploughed the fields and grew wheat, rye or oats for bread and barley for beer.

The Anglo-Saxons created institutions which made the English state strong for the next 500 years. One of these institutions was the King's Council called the Witan. The Witan was a formal body issuing laws and charters. It was not at all democratic and the king could decide to ignore the Witan's advice but he knew that it might be dangerous to do so. For the Witan's authority was based on its right to choose kings, and to agree the use of the king's law without its support the king's own authority was in danger.

By the time the Anglo-Saxons conquered Britain, they had already had letters of their own called "runes" which they carved on stone and wood.

But they had no written language yet, and the stories and poems they made up had to be memorized and handed to children and grandchildren and subsequently reached the times when certain people who had learned to write, called "scribes," decided to put them down. These poems were brought to Britain by the Anglo-Saxons. One very beautiful poem called "Beowulf" has reached our days. This period may be called the "dawn" of English literature. The manuscript of "Beowulf" compiled by an unknown scribe in the 10th century is kept in British Museum, in London.

26. ანგლო-საქსები

IV საუკუნის ბოლოსათვის, როდესაც რომაელებს მოუხდათ ბრიტანეთის დატოვება, რათა საკუთარი ქვეყანა დაეცვათ ბრიტები თავის ანაბრად დარჩნენ მიტოვებულნი, მაგრამ მშვილობა ვერ დაამყარეს. ძალიან ძალე კონტინენტიდან ზღვის ვაჩალები გაემუბით მოადგნენ მათ ეს დამპყრობლები გერმანული ტომები იყვნენ; მათ ანგლები, საქსები და იუტები ეწოდებოდათ. დასაწყისში ისინი მხოლოდ თავს ესხმოდნენ ბრიტანეთს, მაგრამ ჩვ. წ. აღ.-ით 430 წლის შემდეგ იქ დასახლდნენ. ისინი ომის მოყვარული, უშიშარი და გაუნათლებელი ხალხი იყო და ბრიტებმა ვერ შეძლეს მათი განდევნა. ბრიტები მამაცურად იბრძოდნენ მათ წინააღმდეგ, მაგრამ მტერი უფრო ძლიერი იყო. მათ სახლები, მინდვრები და საქონელი წაართვეს ბრიტებს და ბოლოს აიძულეს უკან დაეხიათ ბრიტანეთის დასავლეთისაკენ, რომელსაც საქსებმა "Wales" (უელსი) უწოდეს, რაც „უცხოელთა მიწას“ ნიშნავდა.

დიდი ხნის განმავლობაში ანგლების, საქსების და იუტების ტომები ძალაუფლების მოსაპოვებლად ერთმანეთს ებრძოდნენ. ანგლებმა მიწის უფრო დიდი ნაწილი ჩაიგდეს ხელს და უძლიერეს ტომად იქცნენ. დროთა განმავლობაში მოხდა ორი ხალხის — ანგლებისა და საქსების შერწყმა და მათ ანგლო-საქსები ეწოდათ. თავის ენას ისინი ინგლისურს, ხოლო ქვეყანას ინგლისს, ანუ „ანგლების მიწას“ უწოდებდნენ. ანგლო-საქსებმა შვიდი სამეფო შექმნეს: კერტი, ესექსი, უესექსი, მერსია, ისტ ანგლია, სასექსი, ნორთუმბრია. ისტორიაში მათ ჩვეულებრივ კეპტარქიას უწოდებენ (hepta — ნიშნავს შვიდს). ეს სამეფოები ერთმანეთთან ვანუწყვეტელ ომს აწარმოებდნენ. უფრო ძლიერი მეფეები მიწებს ართმევდნენ უფრო პატარა სამეფოებს. VII საუკუნის შუახანებისათვის

სამი უდიდესი უძლიერესი სამეფო იყო — ნორთუმბრია, მერსია და უესსქსი.

ანგლო-საქსები მაღალი, ძლიერი ხალხი იყო, ლურჯი თვალებითა და ქერა თმით. ტუნიკებსა და მოსასხამებს ატარებდნენ, რომლებსაც მარჯვენა მხარზე ბროშით იკრავდნენ. ფეხთ უხეში ტყავის ფეხსაცმელი ეცვათ. ქალებს ფართო სახელოებიანი გრძელი კაბები ეცვათ, თავზე ქუდი ეხურათ.

ანგლო-საქსები პატარა სოფლებში ცხოვრობდნენ. ყოველი სოფლის ირგვლივ მიწა იყო გათხრილი და მიწის კედელი იყო აღმართული, რომლის თავზეც ზის ღობე იყო. მიწის კედელი და ღობე სცავდა სოფელს ყაჩაღებისა და გარეული ცხოველებისაგან.

სოფლებში მათ ჰყავდათ ძროხა, ცხვარი და გოჭები. ისინი გუთნით ამუშავებდნენ მინდვრებს და მოჰყავდათ ხორბალი, ჭვავი და შვრია პურისათვის და ქერი ღუდის გამოსახდელად.

ანგლო-საქსებმა შექმნეს სისტემა, რომლის მეშვეობითაც შემდგომი 500 წლის განმავლობაში შესაძლებელი გახდა ინგლისური სახელმწიფოს გაძლიერება. ერთ-ერთი ამ სისტემაში იყო მეფის სათათბირო, რომელსაც „ვიტანი“ ეწოდებოდა. „ვიტანი“ იყო ოფიციალური ორგანო, რომელიც კანონებსა და ქარტიებს გამოსცემდა. ის სრულიადაც არ იყო დემოკრატიული და მეფეს შეეძლო „ვიტანის“ რჩევის იგნორირება, მაგრამ მან იცოდა, რომ ამის გაკეთება შეიძლება სახიფათო ეოფილიყო, რადგანაც „ვიტანის“ პრეროგატივა იყო მეფის არჩევა და მეფის კანონზე თანხმობის მიცემა. „ვიტანის“ მხარდაჭერის გარეშე მეფის ავტორიტეტს საფრთხე ემუქრებოდა.

ამ დროს, როდესაც ანგლო-საქსებმა ბრიტანეთი დაიპყრეს, მათ უკვე ჰქონდათ საკუთარი ასოები, რომლებსაც „runes“ ეწოდებდნენ და ქვასა და ხეზე ამოკვეთავდნენ. მაგრამ ჯერაც არ ჰქონდათ სამწერლო ენა და ის მოთხრობები და პოემები, რომლებსაც ისინი თხზავდნენ, თაობიდან თაობას ზეპირად გადაეცემოდა. ბოლოს დადგა ხანა, როდესაც გაჩნდნენ ადამიანები, რომლებმაც წერაკითხვა ისწავლეს; მათ „გადაწერები“ ეწოდებოდათ, რადგან შეუძლოთ ამ მოთხრობების და პოემების ჩაწერა. ერთ-ერთი ასეთი პოემაა „ბეოვულფი“. ამ პერიოდს ინგლისური ლიტერატურის „გარიჟრაჟი“ ეწოდება. „ბეოვულფის“ ხელნაწერი, შედგენილი უცნობი „გადაწერის“ მიერ, ლონდონის ბრიტანეთის მუზეუმში ინახება.

27. THE ROMAN RULE

The name “Britain” comes from the word “Pretani”, the Greco-Roman word for the inhabitants of Britain. The Romans mispronounced the word and called the island “Britannia”.

In the year 55 BC the great Roman general Julius Caesar sailed to Britain with about 12000 soldiers in eighty ships. The Britons, armed with spears and swords, were ready to fight them. The Roman soldiers won the battle but did not stay long and soon departed. It was not until almost a century later in 43 AD that a Roman army actually occupied Britain.

For the next three hundred and twenty-five years Britain remained a Roman province, governed by Roman Governors and protected by the Roman legions. During this time there were long periods of peace, and Britain became a civilized country of towns and villages and good roads. Strangely enough London was not the chief town in early Roman times. The capital city, from which the Romans governed the island, was Colchester.

Many of the towns the Romans built were large. The names of modern towns ending in -chester or -caster, like Dorchester or Lancaster, come from the Latin word “castra” meaning a camp or a fortified place.

Each large town had a theatre, open to the sky, with some seats in a great semi-circle. Many towns had amphitheatres like the Coliseum in Rome, but smaller. Here the soldiers did military exercises and played all sorts of games.

There were shops in all Roman-British towns. They were usually located on two sides of the main square. The shops were of all kinds: butcher's, baker's and greengrocer's; there were shoemaker's and locksmith's, carpenter's and jeweller's shops.

The social centre of every town was the great building of the baths. This building usually occupied one side of the main square and contained in addition to the hot and cold baths, the law courts, the municipal offices, the school building and the gymnasium.

The Romans brought the skills of reading and writing to Britain. Though the Celtic peasantry remained illiterate and only Celtic-speaking, a number of town dwellers spoke Latin and Greek with ease, and the rich landowners in the country almost certainly used Latin. But

Latin completely disappeared both in its spoken and written forms when the Anglo-Saxons invaded Britain in the fifth century AD. Britain was probably more literate under the Romans than it was to be again until the fifteenth century.

Roman control of Britain came to an end as the empire began to collapse. Towards the end of the fourth century Europe was invaded by barbaric tribes. The Romans had to leave Britain because they were needed to defend their own country.

27. რომაელთა ბატონობა

სახელწოდება "Britain" წარმოსდგება სიტყვისაგან "Pretani", ეს ბრიტანეთის ხალხების აღმნიშვნელი ბერძნულ-რომაული სიტყვაა. რომაელები არასწორად წარმოთქვამდნენ ამ სიტყვას და კუნძულს "Britannia"-ს (ბრიტანიას) უწოდებდნენ.

ჩვ. წ. აღ-მდე 55 წელს დიდი რომაელი გენერალი იულიუს კეისარი ბრიტანეთს 80 გემითა და 12 000 ჯარისკაცით მიაღწა. შუბებითა და დაშნებით შეიარაღებული ბრიტები შხად იყვნენ შემოძლივდნენ მათ. რომაელმა ჯარისკაცებმა ბრძოლა მოიგეს, მაგრამ იქ დიდხანს არ დარჩენილან, მალე გაემგზავრნენ. მხოლოდ თითქმის ერთი საუკუნის შემდეგ, ჩვ. წ. აღ-ით 43 წელს, რომაელეთა ჯარმა დაიპყრო ბრიტანეთი.

შემდეგი 325 წლის განმავლობაში ბრიტანეთი რომაული პროვინცია იყო, რომელსაც რომაელი გუბერნატორები მართავდნენ და რომაული ლეგიონი იცავდა. ამ დროის განმავლობაში ხშირი იყო ხანგრძლივი მშვიდობიანი პერიოდები და ბრიტანეთი იქცა ქალაქების, სოფლებისა და კარგი გზების მქონე ცივილიზებულ ქვეყნად. საკმაოდ უცნაურია, მაგრამ რომაელთა მმართველობის ადრეულ ხანებში ლონდონი არ იყო მთავარი ქალაქი. დედაქალაქი, საიდანაც რომაელები კუნძულს მართავდნენ, კოლჩესტერი იყო.

რომაელთა მიერ აშენებული ქალაქებიდან ბევრი საკმაოდ დიდი ქალაქი იყო. თანამედროვე ქალაქების სახელწოდებები, რომლებიც "chester"-ზე ან "caster"-ზე ბოლოვდება, როგორცაა, მაგალითად, ლორჩესტერი და ლანკასტერი, წარმოსდგება ლათინური სიტყვიდან "castra", რაც ბანაკს ან ციხე-სიმაგრეიან ადგილს ნიშნავს.

თითოეულ დიდ ქალაქს ჰქონდა თეატრი ღია ცის ქვეშ, დასაჯ-

დომი ადგილებით დიდ ნახევარწრეში. ბევრ ქალაქს, რომის კოლინეუმის მსგავსად, უფრო მცირე მოცულობის ამფითეატრები ჰქონდა. აქ ჯარისკაცები სამხედრო ვარჯიშებს ასრულებდნენ და სხვადასხვა სახის თამაშებით იქცევდნენ თავს.

ყველა რომაულ-ბრიტანულ ქალაქში იყო მაღაზიები. ისინი, ძირითადად, მთავარი მოედნის ორივე მხარეზე იყო განლაგებული. მაღაზიები ყველა სახის იყო, ხორცის, პურის, ხილ-ბოსტნეულის, აქვე მდებარეობდა მეწადის, ზეინკლის, ღურგლისა და იუველირის სახელოსნოები.

ყოველი ქალაქის თავშეყრის ცენტრს აბანოების დიდი შენობა წარმოადგენდა. ეს შენობა, ჩვეულებრივ, მთავარი მოედნის ერთ მხარეს იკავებდა და, ცივ და ცხელ აბაზანებთან ერთად, მოიცავდა სასამართლოს, მუნიციპალურ ოფისებს, სკოლის შენობასა და ტანვარჯიშის დარბაზს.

რომაელებმა წერა-კითხვა გაავრცელეს ბრიტანეთში. მიუხედავად იმისა, რომ კელტმა გლეხებმა წერა-კითხვა არ იცოდნენ და მხოლოდ კელტურ ენაზე ლაპარაკობდნენ, ქალაქელების დიდი ნაწილი ლათინურსა და ბერძნულს თავისუფლად ფლობდა, ხოლო მდიდარი მემამულეები ქვეყანაში უდავოდ ლათინურს იყენებდნენ. მაგრამ ლათინური სათქმის მთლიანად გაქრა როგორც სასაუბრო ენიდან, ასევე დამწერლობიდან, როდესაც ბრიტანეთი ანგლოსაქსებმა დაიპყრეს ჩვ. წ. აღ-ით V საუკუნეში. ბრიტანეთში, ალბათ, განათლების დონე რომაელთა ბატონობის ქვეშ უფრო მაღალი იყო, ვიდრე XV საუკუნემდე.

რომაელთა ბატონობა ბრიტანეთში მაშინ დასრულდა, როდესაც იმპერიამ ნგრევა დაიწყო. IV საუკუნის ბოლოსთვის ევროპა ბარბაროსულმა ტომებმა დაიპყრეს. რომაელები იძულებული იყვნენ დაეტოვებინათ ბრიტანეთი, რადგან საკუთარი ქვეყანა უნდა დაეცვათ.

28. WILLIAM THE CONQUEROR

William the Conqueror was the son of the Duke of Normandy. His father, the Duke Robert the Normandy was a cousin of King Edward the Confessor of England. Edward was more interested in the Church than in kingship. Church building had been going on for over a century and he encouraged it. By the time Edward died there was a church in

almost every village. Edward started a new church at Westminster, just outside the City of London. In fact, Westminster Abbey was a Norman not a Saxon building because Edward had spent almost all his life in Normandy, and his mother was a daughter of the duke of Normandy. The Normans were people from the north. They were children and grandchildren of Vikings who had captured and settled in northern France. French became their language and Christianity their religion but they were still known for their fighting skills.

When William was 24 years old he came to England to visit his relative – the King. King Edward the Confessor liked his young nephew and promised him the Crown.

At the same time was in England a young Saxon named Harold, the son of the Earl of Wessex. Most Saxon nobles did not want a French King and after Edward the Confessor's death they proclaimed Harold King of England.

William gathered a great army and sailed across the English Channel on hundreds of ships. Harold's army met him on the English coast. There was a great battle at Hastings on October 14, 1066. Harold's soldiers fought bravely, but William's soldiers were better armed, better organized and mounted on horses. Harold was killed in the battle and with the death of their leader the English understood that the battle was lost.

William marched his army to London which quickly gave in. The Saxon bishops and nobles met him there. They knew that they could not stop him and asked him to be the King of England.

So a Norman duke became King of England and owing to his military operation he received the nickname the Conqueror. He was crowned in Westminster Abbey on Christmas Day, 1066. A new period began in the history of England.

William ordered to build a stony tower on the left bank of the Thames. This tower still stands. It is called the White Tower because it is built of white stone. Later other buildings were added and the whole place was surrounded by a stone wall to form a strong fortress which we know now as the Tower of London.

William the Conqueror organized his English kingdom according to the feudal system which had already developed in Europe. The central idea of feudal society was that all land was owned by the king but it was held by others, called vassals, in return for services and goods. The

nobles also had to give him the part of the produce of the land. The nobles kept serfs to work on his land. These serfs were not free to leave the estate and were often little better than slaves. William the Conqueror took lands from Saxon barons and gave them to his Norman barons who became new masters of the land. William and his barons did not know the Anglo-Saxon language and did not want to learn it. And for a very long time two languages were spoken in the country, Norman-French was the official language of the court, law and government administration. Common Saxon people spoke Anglo-Saxon.

William sent groups of men all over the country to make lists of all the population together with the information of how much land every family had, how much cattle and other property they had on their land. All this information was put into a book which was called the Domesday Book. By means of the Domesday Book, William's government knew exactly where everyone lived and how much property they owned. For the first time in the history of England it was made possible to collect the right taxes for the king.

William the Conqueror died in 1087.

28. უილიამ დაპყრობელი

უილიამ დაპყრობელი ნორმანდიის ჰერცოგის შვილი იყო. მამამისი, ჰერცოგი რობერტ ნორმანდიელი მეფე ედუარდის (ედუარდ აღმსარებლის) ბიძაშვილი იყო. ედუარდი ეკლესიით უფრო იყო დაინტერესებული, ვიდრე მეფობით. მთელი საუკუნის განმავლობაში ეკლესიების აღმშენებლობა მიმდინარეობდა, რასაც იგი დიდად უწყობდა ხელს. იმ დროისათვის, ედუარდი რომ გარდაიცვალა, თითქმის ყველა სოფელში ეკლესია იყო. ედუარდმა უესტმინსტერის სააბატოს მშენებლობა სწორედ ლონდონის სიტიის გარეთ დაიწყო. უესტმინსტერის სააბატო ნორმანდიული სტილის ნაკვობაა და არა საქსონური, რადგან თვით ედუარდს მიუღია ცხოვრება ნორმანდიაში ჰქონდა გატარებული, დედამისი ნორმანდიელი ჰერცოგის შვილი იყო. ნორმანები ჩრდილოეთის ხალხი იყვნენ. ისინი ვიკინგების შვილები და შვილიშვილები იყვნენ, მათ ჯერ დაიპყრეს და შემდეგ დასახლდნენ ჩრდილოეთ საფრანგეთში. მათი ენა გახდა ფრანგული, რელიგია ქრისტიანული, მაგრამ ისინი ძირითადად ცნობილნი იყვნენ თავისი საბრძოლო ხელოვნებით.

როდესაც უილიამი 24 წლის გახდა, ინგლისში თავის ნათესავს — მეფეს ესტუმრა. ელჟარდ აღმსარებელს მოეწონა ახალგაზრდა ძმისწული და მას გვირგვინს დაპირდა.

იმეფე ხანებში ინგლისში იყო ერთი ახალგაზრდა საქსონელი უესექსის გრაფის ვაჟი, სახელად კაროლდი. საქსონელ დიდებულებათა უმრავლესობას არ უნდოდა ფრანგი მეფე და ელჟარდ აღმსარებლის სიკვდილის შემდეგ მათ ინგლისის მეფედ კაროლდი გამოაცხადეს.

უილიამმა დიდი ჯარი შეაგროვა და ასობით გემით ლამანშის სრუტე გადაცურა. კაროლდის ჯარი მას ინგლისის სანაპიროზე დახვდა. 1066 წლის 14 ოქტომბერს პასტინგში დიდი ბრძოლა გაიმართა. კაროლდის ჯარისკაცები მამაცურად იბრძოდნენ, მაგრამ უილიამის ჯარისკაცები უკეთ შეირადებულნი, ორგანიზებულინი და ცხენებზე ამხედრებულნი იყვნენ. კაროლდი ბრძოლაში მოკლეს და მეთაურის სიკვდილის შემდეგ ინგლისელები მიხედნენ, რომ ბრძოლა წაგებული იყო.

უილიამი თავისი ჯარით შევიდა ლონდონში, რომელიც სწრაფად დანებდა. საქსონელი ეპისკოპოსები და დიდებულები მას იქ შეხვდნენ. მათ იცოდნენ, რომ ვერ შეძლებდნენ მის შეჩერებას და სთხოვეს, რომ ინგლისის მეფე გამხდარიყო.

ახე გახდა ნორმანი გრაფი ინგლისის მეფე. მისი საბრძოლო ოპერაციის გამო მას მეტსახელად „დამპყრობელი“ უწოდეს. ის 1066 წლის შობა დღეს უესტმინსტერის სააბატოში მეფედ აკურთხეს. ინგლისის ისტორიაში ახალი ხანა დაიწყო.

უილიამმა ბრძანა აეშენებინათ დიდი კოშკი ტემზის მარცხენა ნაპირზე. ეს კოშკი იქ დღესაც დგას. მას „თეთრი კოშკი“ ეწოდება, რადგან თეთრი ქვითაა ნაგები. შემდგომ მას სხვა ნაგებობები დაემატა და მოული ის აღვილი გარშემორტყმული გახდა ქვის კედლით. ეს ის ციხე-სიმაგრეა, რომელიც დღეს ცნობილია, როგორც ლონდონის ტაუერი.

უილიამ დამპყრობელმა თავისი ინგლისური სამეფოს ორგანიზება იმ ფეოდალურ სისტემით განახორციელა, რომელიც განვითარებულ ვეროპაში უკვე იყო. ფეოდალური საზოგადოების მთავარი აზრი იმაში მდგომარეობდა, რომ მიწას მილიანად მეფე ფლობდა, მაგრამ ის იყო სხვების, კერძოდ, ვასალების ხელში, მათი სამსახურისა და საქონლის სანაცვლოდ. დიდებულებს, აგრეთვე, უნდა მიეცათ მისთვის იმ პრივილეგიების ნაწილი, რასაც მიწა იძლეოდა. დიდებულებს ყმები ჰყავდათ მიწაზე სამუშაოდ. ყმები არ იყვნენ

თავისუფალი, არ შეეძლოთ მამულის მიტოვება და ხშირად ოდნე უკეთეს მდგომარეობაში იყვნენ მონებთან შედარებით. უილიამ დამპყრობელმა საქსონელ თავადებს მიწები ჩამოართვა და გადასცა ნორმანულ თავადებს, რომლებიც ამ მიწების ახალი პატრონები გახდნენ. უილიამმა და მისმა თავადებმა არ იცოდნენ ანგლო-საქსონური ენა და არც სურდათ მისი შესწავლა. დიდი ხნის განმავლობაში ქვეყანაში ორ ენაზე ლაპარაკობდნენ. ნორმანდიულ-ფრანგული მეფის კარზე კანონებისა და ადმინისტრაციის ენა იყო. უბრალო საქსონელი ხალხი ანგლო-საქსონურ ენაზე ლაპარაკობდა.

უილიამმა თავისი ხალხი მოულ ქვეყანაში გაგზავნა, რათა შეედგინათ მიწის მონაწილეობის სია, ამასთან ერთად, შეეგროვებინათ ინფორმაცია, თუ რამდენი მიწა, მსხვილფეხა საქონელი და სხვა საკუთრება გააჩნდა თითოეულ ოჯახს. მიწის ინფორმაცია მოცემული იყო წიგნში, რომელსაც „სამსახური სამსჯავროს წიგნი“ ეწოდებოდა. ამ წიგნის შემუშავებით უილიამის მთავრობამ ზუსტად იცოდა, თუ ვინ სად ცხოვრობდა და რა რაოდენობის ქონებას ფლობდა. და ეს პირველი შემთხვევა იყო ინგლისის ისტორიაში, როდესაც შესაძლებელი იყო მეფისთვის სათანადო ბეგარის გადახდა.

უილიამ დამპყრობელი გარდაიცვალა 1087 წელს.

29. THE INVASIONS OF BRITISH

Forming the Nation

Several waves of Celtic invaders came to the British Isles from continental Europe during the first millennium BC. During the next 1000 years there were many invasions. The Romans came from Italy in AD 43 and by 80 the Romans reached the Scottish Lowlands. For nearly 400 years Britain was a Roman province. Its free inhabitants received Roman citizenship in 212 and Christianity was introduced into the province from Ireland in the 4th century.

Many Roman remains can be seen in Britain today. One of them is Hadrian's Wall. The Emperor Hadrian came to Britain in 122 and in the words of his biographer, "was the first to build a wall, 80 miles long, to separate the Romans from the barbarians". Construction work continued through most of Hadrian's reign.

The Romans abandoned Britain in the beginning of the 5th century. The new invaders were the Angles, Saxons and Jutes. Over a period of two centuries they crossed from northern Germany, Denmark and the Netherlands and established their kingdoms. The Angles gave the country the name England (Anglo-land).

The Vikings began to raid England in the 4th century. They kept coming from Denmark and Norway. Some of them settled in the north and established a kingdom making the town of York their capital.

Some Vikings occupied the province of Normandy in France. They adapted the French language and culture and became known as Normans. Their leader William, the Duke of Normandy, claimed the English crown. In 1066 (the date in history which every British schoolchild knows) William crossed the Channel with his troops and defeated the English at the Battle of Hastings. He was crowned as William I of England (William the Conqueror). William's crossing was the last successful invasion in British history.

All these invasions drove the Celts into Wales and Scotland, and of course they also remained in Ireland. The present-day English are the descendants of all the invaders, although they are more Anglo-Saxon than anything else. These various origins explain many of the differences which exist between England, Wales, Scotland and Ireland – differences in education, religion, the legal systems and in language.

29. შვედურები ბრიტანეთზე

ერის ფორმირება

ჩვ. წ. აღ.-მდე პირველ ათასწლეულში კონტინენტური ევროპიდან შემოჭრილი კელტი დამპყრობლების რამდენიმე ტალღამ გადაიარა ბრიტანეთის კუნძულებზე. შემდგომი 1000 წლის განმავლობაში კიდევ ბევრი დამპყრობელი გამოჩნდა. ჩვ. წ. აღ.-ით 43 წელს იტალიიდან რომაელები ჩავიდნენ და 80 წლისთვის შოტლანდიის დაბლობს მიაღწიეს. დაახლოებით 400 წლის განმავლობაში ბრიტანეთი რომის პროვინცია იყო. 212 წელს მისმა თავისუფალმა მცხოვრებლებმა რომის მოქალაქეობა მიიღეს და ქრისტიანობა ირლანდიიდან პროვინციაში IV საუკუნეში გავრცელდა.

ამჟამად რომაელთა ბევრი ნაშთის ნახვა შეიძლება ბრიტანეთში. ერთ-ერთი მათგანი პადრიანის კედელია. იმპერატორი პადრიანი ბრიტანეთში 122 წელს შევიდა და მისი ბიოგრაფის სიტყვებით „იყო პირველი, ვინც ააშენა 80 მილის სიგრძის კედელი, რათა გამოეყო რომაელები ბარბაროსებისაგან“. სამშენებლო სამუშაოები პადრიანის მმართველობის თითქმის მთელ პერიოდში გაგრძელდა.

რომაელებმა ბრიტანეთი V საუკუნის დასაწყისში დატოვეს. ახალი დამპყრობლები იყვნენ ანგლები, საქსები და იუტები. ორი საუკუნის განმავლობაში ისინი გადმოდიოდნენ ჩრდილოეთ გერმანიიდან, დანიიდან, ნიდერლანდებიდან და აარსებდნენ თავის სამეფოებს. ანგლებმა ქვეყანას სახელად ინგლისი უწოდეს.

ვიკინგებმა ინგლისზე თავდასხმები IX საუკუნეში დაიწყეს. ისინი განუწყვეტლოდ ჩადიდნენ იქ დანიიდან და ნორვეგიიდან. ნაწილი ჩრდილოეთში დასახლდა, დააარსა სამეფო და ქალაქი იორკი ამ სამეფოს დედაქალაქი გახდა.

ვიკინგთა ნაწილმა დაიკავა ნორმანდიის პროვინცია საფრანგეთში. მათ ფრანგული ენა და კულტურა მიიღეს და ცნობილი გახდნენ, როგორც ნორმანები. მათი მეფური უილიამი, ნორმანდიის გრაფი, ინგლისის ტახტზე აცხადებდა პრეტენზიას. 1066 წელს (ეს ისტორიული თარიღი ყველა ბრიტანელმა მოსწავლემ იცის) უილიამმა თავისი ჯარით ლა-მანშიის სრულტე გადმოილახა და პასტინგის ბრძოლაში დაამარცხა ინგლისელები. ის აკურთხეს, როგორც ინგლისის მეფე უილიამ I, ხოლო მისი საბრძოლო ოპერაციის გამო მას მეტსახელად „დამპყრობელი“ უწოდეს. უილიამის შეჭრა ინგლისში იყო ბრიტანეთის ისტორიაში ქვეყნის უკანასკნელი წარმატებული დაპყრობა.

ამ შემოსევების შედეგად კელტებმა უელსსა და შოტლანდიას მიაშურეს მაგრამ, რა თქმა უნდა, ნაწილი მათგანი ირლანდიაში დარჩა. დღევანდელი ინგლისელები არიან ყველა ამ დამპყრობელთა შთამომავალი, თუმცა უფრო მეტად ანგლო-საქსების, ვიდრე რომელიმე სხვა ხალხის. ეს სხვადასხვა წარმოშობა ხსნიან იმ განსხვავებას, რომელიც არსებობს ინგლისს, უელსს, შოტლანდიაში და ირლანდიაში შორის – განხვავება განათლებაში, რელიგიაში, კანონებსა და ენაში.

30. PAST EVENTS

Roman Rule

Roman rule was very influential in Britain's evolution, not least in the founding of towns and cities especially, any of which are familiar to the people today. For example, London and Lincoln largely preserve their Roman names - Londinium and Lindum Colonia respectively - while others, such as Chester, Gloucester and Colchester, betray their origins by the "-chester" or "-cester" ending. This name, derived from Latin castra, was given to the Roman sites by the Anglo-Saxons.

Spread of Christianity

Christianity - which had been introduced to Britain under the Romans - was reintroduced to Pagan England in the sixth and seventh centuries when the Catholic Church sent St. Augustine to preach and establish bishoprics in 597. Since that time Christianity has remained the predominant faith among people in Britain.

Reign of Alfred the Great

From the fifth century onwards a number of small kingdoms emerged in England. These gradually evolved into fewer, larger groupings - particularly, Northumbria in the north, Mercia in the midlands and Wessex in the south. During the ninth century Vikings from Scandinavia overran all these kingdoms except Wessex, where Alfred the Great, who reigned from 871 to 899, successfully resisted the invaders. In the tenth century the Wessex dynasty came to rule the whole of England. The present Royal Family is partly descended from the royal line of Wessex.

Norman Conquest of England

The last successful foreign invasion of England took place in 1066 when William of Normandy (William the Conqueror) defeated the English at the Battle of Hastings. The Norman conquest led to closer links with the mainland of Europe. Norman and others from France came to settle, and French became the language of the nobility and the law courts for the next three centuries.

Magna Carta and the Beginnings of Parliament

In 1215 King John signed Magna Carta (Great Charter) in the face

of demands by barons. It secured feudal rights and established areas over which the King had no jurisdiction, and has been interpreted throughout English history as guaranteeing certain political and civil liberties.

The rest of the 13th century saw the development of Parliament as a gathering of feudal barons and representatives of countries and towns summoned by the King. By the end of the century, it had adopted its basic make-up of Lords and Commons and it had established the right to approve taxation. It also soon acquired the right to approve new laws.

Hundred Years' War

The term applied to the almost incessant military actions between England and France, lasting from 1337 to 1453. It began with the claim of Henry III to the French crown. At first the English were victorious at the Battles of Crecy (1346) and Poitiers (1356). After 1369 the French prevailed and when Edward III died in 1377 only Calais, Bordeaux and Bayonne were in English hands. Henry V renewed the struggle invading France in 1425 and defeating the French at Agincourt. The French heroine Joan of Arc raised the siege of Orleans in 1429 and the French continued their successful counter-offensive until 1453 when Calais remained the only English possession in France.

The Wars of the Roses

Civil Wars fought in 1455-1485 between the rival houses of York and Lancaster, for the possession of the English throne. The Lancastrians used the red rose as their badge and the Yorkists' emblem was the white rose. The strife began in the reign of Henry VI of the House of Lancaster and the first battle was fought at St. Albans in 1455. The Yorkist claimant acceded to the throne in 1461 as Edward IV securing his position by crushing the Lancastrians at Towton. A temporary Lancastrian restoration took place for a few months in 1470-1471. The Yorkist rule ended in 1485 with the death of Richard III at the Battle of Bosworth. The new king, Henry VII, the Lancastrian, married the Princess Elizabeth of York, thus uniting the two Houses.

The English Reformation

Between 1534 and 1540 King Henry VIII of the Tudor dynasty broke with the Papacy in Rome, heralding the English Reformation and

the establishment of the Church of England. Despite the suppression of the monasteries, the Church remained largely unaffected until the reign of his son Edward VI (1547-53), when Protestantism became the official religion of England.

Popular hostility to the Papacy remained widespread for centuries.

Union of England and Wales

The subjugation of Wales by the English had been completed in the late 13th century by Edward I, who gave his infant son, later Edward II, the title of Prince of Wales - still carried today by the monarch's eldest son. Between 1536 and 1542 Acts of Union integrated England and Wales administratively and legally and gave Wales representation in Parliament.

Civil War and the Execution of Charles

Hostility between Parliament and the Crown led to the outbreak of civil war in 1642. The eventual victory of the Parliamentary army heralded the execution of Charles I in 1649, the temporary abolition of the monarchy (until 1660) and the rule of Oliver Cromwell as Lord Protector.

The Glorious Revolution and Bill of Rights

In 1685 James II, a Roman Catholic, became King. However, as he lost popularity for his autocratic rule and pro-Catholic policies, his protestant Dutch son-in-law William of Orange was invited by leading politicians to intervene. The result was the bloodless or "Glorious revolution" in which James found himself practically without support and was overthrown. The crown was offered jointly to William and his wife Mary. The following year the Bill of Rights was passed, establishing the political supremacy of Parliament.

Union of England and Scotland

Scotland remained a separate kingdom throughout the Middle Ages, often at war with England. Realising the benefits of closer political and economic union, England and Scotland agreed in 1707 on a single Parliament for Great Britain. Scotland retained its own system of law and church settlement. The Union became strained in the first half of the 18th century, when two Jacobite uprisings attempted to restore the Catholic Stuart dynasty to the throne.

The British Empire

In the 19th century Britain was engaged in many "colonial wars" the purpose of which was to establish its influence in different parts of the world and to ensure the safety of its trade routes. In 1840-1842 and in 1856-1860 it waged two so-called Opium Wars against China, and in the end China had to give away some of its territories.

Then Britain waged wars in Afghanistan (1839-1842), in Sindh - a part of modern Pakistan (1843) and in India (1845-1846 and 1848-1849).

Britain's first colonies in Africa were on the west coast. Then it took over the Cape of Good Hope at the southern point, because it needed a port there on its sea route to India.

In 1882 Britain invaded Egypt "to protect international shipping", as it was officially stated. In fact, Britain protected its own travelling interests, its route to India through the newly dug Suez Canal.

Britain had one more reason for creating colonies. From the 1830s the population of Britain was rapidly growing and soon the small territory of British Isles would not hold all the population. Encouraged by the government, lots of people moved to Canada, Australia and New Zealand.

The Growth of the Empire

The 17th and 18th centuries saw considerable overseas expansion by Britain. The foundation of the colonies in North America was followed by other major acquisitions, in competition with the French and other European powers. Despite the North American colonies winning the War of Independence between 1775 and 1783, Britain continued to extend its rule through the 19th century over a large part of the World - a process from which the modern Commonwealth eventually emerged.

The Industrial Revolution

The Industrial Revolution, which was a key development in shaping the face of modern Britain, took place between about 1760 and 1830. Britain was the first country in the world to industrialise, pioneering many technologies and large-scale production processes. In pursuit of work in the new mills and factories, people concentrated in the industrial centres which developed in particular areas of the country. The cities which rose to prominence as manufacturing and commercial centres,

such as Birmingham, Manchester and Sheffield, remain among the principal centres of population today.

Transport was revolutionised in this period with the construction of a wide network of canals in the late 18th century, many of which are still in use today. These were followed in the early 19th century by the advent of the railways, the world's first passenger railway opening between Stockton and Darlington in 1825.

Although slums developed in many of the emerging industrial towns, some of the more philanthropic mill and factory owners sought to provide better facilities for their employees. One of these modern settlements for industrial workers was Saltaire near Bradford, built by Titus Salt in the late 19th century. As well as the mill and workers' houses, Salt also built churches and schools.

The Reform Acts

Today people in Britain take for granted the right to vote in national and local elections. However, at one time the vote was confined to a very narrow group of men. The widening of the franchise started with the Reform Acts of 1832 and 1867, continued in 1884, 1918 and 1928, and was completed in 1969 when the minimum voting age was reduced to 18. The Ballot Act of 1872 gave voters the means to keep their vote secret - an arrangement that has stood the test of time so well that even the official specifications for the design of the ballot box is virtually identical to that of the 19th century.

Partition of Ireland

The formal connection between Great Britain and Ireland dates from the Norman invasion of Ireland in the 12th century. In the late 1550s and early 1660s English and Scottish Protestants migrated to the northern province of Ulster, their religion setting them apart from the other, indigenous Roman Catholic inhabitants of Ireland. In 1801 Ireland was unified with Great Britain, but Irish Nationalists continued to campaign in the 19th and early 20th centuries for some measure of independence. At the same time, the Protestant Unionist majority in the North resisted any moves towards Irish home rule. In 1921 the Anglo-Irish Treaty established the Irish Free State as a self-governing dominion, but Northern Ireland exercised its right to out and remain part of the United Kingdom.

Between 1922 and 1972 Northern Ireland was governed by a Par-

liament responsible for a range of local affairs but, following the upsurge in intercommunal violence in the late 1960s and early 1970s, it has been ruled directly by Westminster since 1972. Successive British Governments have tried to find the basis for returning greater power to Northern Ireland's locally elected representatives, but agreement has proved elusive.

In December 1993 the British and Irish Governments made a declaration stating that any settlement would be based on the principles of democracy and consent, and could only be reached by agreement between parties with a commitment to exclusively peaceful methods.

The End of Empire

At the death of Queen Victoria in 1901 the British Empire had expanded to almost one-fifth of the world land mass and one-quarter of the world population. However, from that time it decentralised. Self-governing dominions, such as Canada and Australia, were described in 1926 as autonomous members of the "British Commonwealth of Nations". Most other colonies, beginning with India and Pakistan, were granted independence by Britain after 1945, and most of them joined the Commonwealth.

Immigration from former territories in the Caribbean and the South-Asian sub-continent was substantial in the 1950s and 1960s, forming the basis of the Ethnic minority population in Britain today.

30. წარსულის მოვლენები

რომაელთა მმართველობა

რომაელთა მმართველობამ დიდი გავლენა მოახდინა ბრიტანეთის ევოლუციაზე და არანაკლები წვლილი შეიტანა ქალაქების დაარსებაში. დღეისათვის ცნობილია, მაგალითად, რომ ლონდონსა და ლინკოლნს შენარჩუნებული აქვთ თავისი რომაული სახელწოდებები — ლონდონიუმი და ლინდუმ კოლინია — ხოლო სხვათა სახელწოდებებში, როგორცაა ჩესტერი, გლოსტერი და კოლჩესტერი, მათი რომაული წარმოშობა მკაფიოდ დაბოლოებულია „ჩესტერი“ და „სესტერი“. ეს სახელი წარმოიშვა ლათინური „კასტრა“-დან, რომელიც ანგლო-საქსებმა რომაულ ადგილებს უწოდეს.

ქრისტიანობის გავრცელება

ქრისტიანობა, რომელიც ბრიტანეთში რომაელებმა ბატონობის დროს მიიღეს, წარმართულ ინგლისში ხელმეორედ მეექვსე-მეშვიდე საუკუნეებში გავრცელდა. კათოლიკურმა ეკლესიამ 597 წელს წმ. აგუსტინე გააგზავნა იქ, რათა ექადაგა და დაეარსებინა საეპისკოპოსოები. მას შემდეგ ქრისტიანობა ძირითადი რელიგიაა ბრიტანეთში.

ალფრედ დიდის ბატონობა

V საუკუნიდან ინგლისში მთელი რიგი პატარა სამეფოები წარმოიშვა. თანდათანობით ისინი რამდენიმე, უფრო დიდ ჯგუფებად ჩამოყალიბდა, კერძოდ, ნორთუმბრია ჩრდილოეთში, მერსია და უესსექსი სამხრეთში. IX საუკუნეში სკანდინავიელმა ვიკინგებმა მთელი ეს სამეფოება დაიპყრეს, გარდა უესსექსისა, სადაც ალფრედ დიდმა, რომელიც 871-899 წ.წ. მეფობდა, დამპყრობლებს ღირსეული წინააღმდეგობა გაუწია. X საუკუნეში უესსექსის დინასტია მთელი ინგლისის მმართველი გახდა. დღევანდელი სამეფო ოჯახი ნაწილობრივ უესსექსის სამეფო ხაზის წარმომავლობისაა.

ინგლისის დაპყრობა ნორმანების მიერ

უცხოელთა მიერ ინგლისის უკანასკნელი წარმატებული დაპყრობა 1066 წელს მოხდა, როდესაც ნორმანდიელმა უილიამმა (უილიამ დაპყრობელმა) პასტინგის ბრძოლაში დაამარცხა ინგლისელები. ნორმანების დაპყრობის შედეგად ვეროპის კონტინენტთან უფრო მჭიდრო კონტაქტები დამყარდა. ნორმანები და სხვა ხალხები საფრანგეთიდან მოვიდნენ და დასახლდნენ ინგლისში. მომდევნო სამი საუკუნის განმავლობაში ფრანგული ენა არისტოკრატებისა და სასამართლოს ენა გახდა.

„მაგნა ქარტა“ და პარლამენტის წარმოშობა

1215 წელს მეფე ჯონმა, ბარონთა მოთხოვნების გამო, ხელი მოაწერა „მაგნა ქარტას“ (დიდ ქარტიას). ის ფეოდალთა უფლებებს იცავდა და აფუძნებდა ტერიტორიებს, სადაც მეფის იურისდიქცია არ მოქმედებდა. ინგლისის მთელი ისტორიის მანძილზე ის ინტერპრეტირებულია, როგორც პოლიტიკური და სამოქალაქო თავისუფლების გარანტი.

ამის შემდეგ, XIII საუკუნეში დაიწყო პარლამენტის, როგორც ფეოდალ ბარონთა და საგრაფოებისა და ქალაქების წარმომადგე-

ნელთა შეკრება მეფის მიწვევით. საუკუნის ბოლოს პარლამენტმა, რომელიც ძირითადად შედგებოდა ლორდებისა და მესამე წოდებისაგან, დააფუძნა დაბეგურის უფლება. მას, ასევე, მალე მიენიჭა ახალი კანონების მიღების უფლება.

ასწლიანი ომი

ტერმინი ეხება თითქმის განუწყვეტელ სამხედრო მოქმედებებს ინგლისსა და საფრანგეთს შორის, რომელიც გრძელდებოდა 1337 წლიდან 1453 წლამდე. ეს დაიწყო საფრანგეთის გვირგვინზე პენრი III-ის მოთხოვნით. პირველად ინგლისელებმა გაიმარჯვეს კრესისთან (1346) და პუატიესთან (1356) ბრძოლებში. 1363 წლიდან კი უკვე ფრანგები ჯობინდნენ და როდესაც ედუარდ III გარდაიცვალა 1377 წელს, მხოლოდ კალე, ბორდო და ბეიონი იყო ინგლისელთა ხელში. პენრი V-მ ბრძოლა განაახლა. 1425 წელს საფრანგეთზე გაილაშქრა და ფრანგები ეგინკორდთან დაამარცხა. ფრანგმა გმირმა ქალმა ვანა დ'არკმა გააარღვია ორლეანის ალვა 1426 წელს და შემდეგ ფრანგები განაგრძობდნენ თავის წარმატებულ კონტრშეტევას 1453 წლამდე, სანამ მხოლოდ კალე არ დარჩა ინგლისელთა ხელში.

ვარდების ომი

1455-1485 წლებში ინგლისის ტახტის ხელში ჩასაგდებად მიმდინარე სამოქალაქო ომები, მეტოქე დინასტიებს — იორკებსა და ლანკასტერებს შორის. ლანკასტერების სიმბოლო წითელი ვარდი, ხოლო იორკების ემბლემა კი თეთრი ვარდი იყო. ბრძოლა დაიწყო პენრი VI-ის მეფობის ხანაში, რომელიც ლანკასტერების წარმომადგენელი იყო; პირველი ბრძოლა გაიმართა სენტალბანისში 1455 წელს. იორკების მოთხოვნა ტახტის ხელში ჩასაგდებად განხორციელდა 1401 წელს, როდესაც ედუარდ IV-მ გაიმარჯვა თავისი პოზიცია ლანკასტერების დამარცხებით ტოუტონთან. ლანკასტერების დროებითი აღდგენა ტახტზე მოხდა 1470-1471 წ.წ. მხოლოდ რამდენიმე თვით. იორკების მმართველობა დასრულდა რიჩარდ III-ის სიკვდილით ბოსუორთის ბრძოლაში 1485 წელს. ახალმა მეფემ, ლანკასტერულმა პენრი VII-მ ცოლად შეირთო იორკის პრინცესა ელიზაბეთი, და ამგვარად, გააერთიანა ეს ორი დინასტია.

ინგლისური რეფორმაცია

1534 და 1540 წ.წ. ტიუდორების დინასტიის წარმომადგენელმა მეფე ჰენრი VIII-მ ურთიერთობა გაწვევითა რომის პაპთან, როდესაც გამოაცხადა ინგლისური რეფორმაცია და ინგლისის ეკლესია დააფუძნა. მონასტერთა შევიწროების მიუხედავად, ეკლესია, ძირითადად, ხელშეუხებელი დარჩა მისი ვაჟის — ედუარდ VI-ის მეთაურობით (1547-53), როდესაც პროტესტანტიზმი ინგლისის ოფიციალური რელიგია გახდა.

ხალხის მტრული განწყობა პაპობისადმი აშკარა იყო საუკუნეების განმავლობაში.

ინგლისისა და უელსის გაერთიანება

ინგლისელთა მიერ უელსის დამორჩილება დასრულდა XIII საუკუნის ბოლოს ედუარდ I-ის დროს, რომელმაც თავის ჩვილ ვაჟს, შებღვამში ედუარდ II-ს, უწოდა უელსის პრინცი — ამ წოდებას დღესაც ატარებს მონარქის უფროსი ვაჟი. 1536-1542 წ.წ. „უნიის აქტით“ ინგლისი და უელსი ადმინისტრაციულად და ლეგალურად გაერთიანდა. უელსმა მთიპოვა უფლება თავისი წარმომადგენლობა ჰყოლოდა პარლამენტში.

სამოქალაქო ომი და ჩარლზ I-ის სიკვდილით დასჯა

პარლამენტს და სამეფო გვირგვინს შორის მტრულმა განწყობამ 1642 წელს სამოქალაქო ომი გამოიწვია. საპარლამენტო ჯარის საბოლოო გამარჯვების შედეგად ჩარლზ I 1649 წელს სიკვდილით დასაჯეს, ამას მოჰყვა მონარქიის დროებითი გაუქმება (1660 წლამდე) და ოლიერ კრომველის, როგორც ლორდ-პროტექტორის, მმართველობა.

დიდი რეფორმაცია და უფლებათა კანონპროექტი

1685 წელს კათოლიკე ჯეიმზ II მეფე გახდა. მაგრამ მან მალე დაკარგა პოპულარობა თავისი ავტოკრატიული მმართველობისა და პრო-კათოლიკური პოლიტიკის გამო. პოლიტიკურმა ლიდერებმა მიიწვიეს მისი პოლანდიელი პროტესტანტი სიძე უილიამ ორინელი, რათა მისთვის ხელი შეეშალათ ამას მოჰყვა უსისხლო ან „დიდი რეფორმაცია“, რომლის შედეგადაც ჯეიმზი პრაქტიკულად მხარდაჭერას გარეშე დარჩა და ტახტიდან იქნა გადმოგდებული. სამეფო გვირგვინი ერთობლივად შესაფარეს უილიამსა და მის მეუღლე მერის. მომდევნო წელს უფლებათა კანონპროექტი გამო-

იცა, რითაც პარლამენტის პოლიტიკური უზენაესობა დამკვიდრდა.

ინგლისისა და შოტლანდიის გაერთიანება

შუა საუკუნეების განმავლობაში შოტლანდია ცალკე სამეფოდ რჩებოდა, რომელიც ხშირად აწარმოებდა ომს ინგლისთან. 1707 წელს ინგლისი და შოტლანდია შეთანხმდნენ, რომ ევოლვობდათ ერთი პარლამენტი დიდ ბრიტანეთში, რადგანაც მიხედნენ, რომ მათთვის უფრო სასარგებლო იქნებოდა მჭიდრო პოლიტიკური და ეკონომიკური კავშირი. შოტლანდიამ შეინარჩუნა კანონების საკუთარი სისტემა და ეკლესია. კავშირში დამატებლობას ადგილი ჰქონდა XVIII საუკუნის პირველ ნახევარში, როდესაც ორი იაკობისტური აჯანყების მონაწილეებმა სცადეს სამეფო ტახტზე კათოლიკე სტიუარტის აღდგენა.

ბრიტანეთის იმპერია

XIX საუკუნეში ბრიტანეთი „კოლონიალური ომებით“ იყო დაკავებული, რომელთა მიზანი მსოფლიოს სხვადასხვა ნაწილში გავლენის მოპოვება და სავაჭრო გზების უსაფრთხოება იყო. 1840-1842 და 1856-1860 წლებში ის ე. წ. „ოპიუმის ომებს“ აწარმოებდა ჩინეთთან და, ბოლოს, ჩინეთს ზოგიერთი თავისი ტერიტორიის დათმობა მოუხდა.

შემდეგ ბრიტანეთი აწარმოებდა ომებს ავღანეთში (1839-1842), სინდში - დღევანდელი პაკისტანის ნაწილში (1843) და ინდოეთში (1845-1846 და 1848-1849).

აფრიკაში ბრიტანეთის პირველი კოლონიები დასავლეთ სანაპიროზე მდებარეობდა. შემდეგ ბრიტანეთმა „კეთილი იმეღის კონცხი“ დაიკავა სამხრეთში, რადგან ინდოეთისაკენ ზღვით მიმავალ გზაზე პორტი სჭირდებოდა.

1882 წელს ბრიტანეთმა დაიპყრო ეგვიპტე „გემით საერთაშორისო მგზავრობის დასაცავად“, როგორც საჯაროდ იქნა გამოცხადებული. სინამდვილეში, ბრიტანეთი თავის სამოგზაურო ინტერესებსა და ახლად გათხრილი სუეცის არხით ინდოეთისაკენ მიმავალ გზას იცავდა.

კოლონიების დასაპყრობად ბრიტანეთს კიდევ ერთი მიზეზი ჰქონდა. 1830-იანი წლებიდან ბრიტანეთის მოსახლეობა სწრაფად იზრდებოდა და მალე ბრიტანეთის კუნძულების მცირე ტერიტორია აღარ იქნებოდა საკმარისი მთელი მოსახლეობისათვის.

მთავრობის ხელშეწყობით, უამრავი ადამიანი კანადაში, ავსტრალიასა და ახალ ზელანდიაში გაემგზავრა.

იმპერიის ზრდა

XVII და XVIII საუკუნეებში განხორციელდა ბრიტანეთის ზღვის იქითა ტერიტორიების მნიშვნელოვანი გაფართოება. ჩრდილოეთ ამერიკაში კოლონიების დაარსებას მოჰყვა სხვა ტერიტორიათა მოპოვება საფრანგეთსა და სხვა ევროპულ სახელმწიფოებთან შეჯიბრში. მისუხედავად იმისა, რომ 1775-1783 წ.წ. დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლაში ჩრდილო-ამერიკულმა კოლონიებმა გაიმარჯვეს, XIX საუკუნეში ბრიტანეთის ბატონობა კვლავ ვრცელდებოდა მსოფლიოს დიდ ნაწილზე — ეს იყო პროცესი, საიდანაც საბოლოოდ თანამედროვე „ბრიტანეთის ერთა თანამეგობრობა“ წარმოიშვა.

სამრეწველო რევოლუცია

სამრეწველო რევოლუცია, რომელმაც მთავარი როლი შეასრულა თანამედროვე ბრიტანეთის ჩამოყალიბებაში, განხორციელდა დაახლოებით 1760-1830 წ.წ. ბრიტანეთი პირველი ქვეყანა იყო მსოფლიოში, რომელმაც დასაბამი მისცა ინდუსტრიალიზაციას, მრავალ ტექნოლოგიურ და ფართო მასშტაბის საწარმოო პროცესებს. ახალ ფაბრიკებსა და ქარხნებში სამუშაოს ძეგნისას ხალხის თავმოყრა სამრეწველო ცენტრებში ხდებოდა, რამაც განაჟივთარა ქვეყნის ზოგიერთი ადგილი — ქალაქები, რომლებიც აღმოცენდა, რომ ხელი შეეწყო მანუფაქტურული და კომერციული ცენტრებისათვის, როგორცაა ბირმინგემი, მანჩესტერი და შეფილდი, დღესაც მოსახლეობის ძირითად ცენტრებად რჩება.

ამ პერიოდში მოხდა რევოლუციური ძვრები ტრანსპორტის განვითარებაში — დაახლოებით XVIII საუკუნის ბოლოს გაიყვანეს არხები, რომელთა უმრავლესობას დღესაც იყენებენ. ამას მოჰყვა XIX საუკუნის ადრეულ ხანებში რკინიგზების დაგება — მსოფლიოში პირველი რკინიგზა სტოკტონსა და დარლინგტონს შორის 1825 წელს გაიხსნა.

თუმცა ბევრ ახლად აღმოცენებულ სამრეწველო ქალაქში ჯურღმულები მოძრავლდა, ზოგიერთი ქარხნისა თუ ფაბრიკის ფილანტროპი მეპატრონე ეძებდა გზებს, რომ თავისი მუშები უკეთესი პირობებით უზრუნველყო. ერთ-ერთი ასეთი თანამედროვე დასახლება მუშებისათვის იყო სოლტერი, ბრუდიფორდთან ახლოს,

რომელიც ტიტუს სოლტმა ააშენა XIX საუკუნის ბოლოს. ფაბრიკისა და მუშათა სახლების გარდა, სოლტმა ეკლესიები და სკოლებიც ააშენა.

რეფორმატული კანონები

დღევანდელ დღეს ბრიტანეთში ეროვნულ თუ ადგილობრივ არჩევნებში მონაწილეობის უფლება გარანტირებულია. მაგრამ იყო დრო, როდესაც ხმის მიცემის უფლება ადამიანთა მხოლოდ მცირე ჯგუფს აქონდა. პრივილეგიების გაფართოება 1832 და 1867 წლების რეფორმის კანონებით დაიწყო, გაგრძელდა 1884, 1918 და 1928 წლებში და დასრულდა 1969 წელს, როდესაც დადგინდა ხმის მიცემის უფლების ასაკი — 18 წელი. 1872 წლის კენჭისყრის კანონის მიხედვით ამომრჩეველებს საშუალება მიეცათ თავისი ხმა საიდუმლოდ შეენახათ — სპეციაფიკა, რომელმაც დროის გამოცდას ისე კარგად გაუძლო, რომ თვით კენჭისყრის ყუთის დიზაინიც კი ფაქტიურად XIX საუკუნის დიზაინის იდენტურია.

ირლანდიის გამოყოფა

დიდი ბრიტანეთისა და ირლანდიის ოფიციალური კავშირი თარიღდება ირლანდიაში ნორმანდიელთა შეჭრიდან XI საუკუნეში. გვიან 1550-იან და ადრეულ 1660-იან წლებში ადგილი აქონდა ინგლისელ და შოტლანდიელ პროტესტანტთა იმიგრაციას ჩრდილოეთ პროვინციაში — ოლსტერში, მაგრამ თავიანთი რელიგიის გამო ისინი გამოყოფილი იყვნენ ირლანდიის ადგილობრივი რომაული კათოლიკე მოსახლეობისაგან. 1801 წელს ირლანდია დიდ ბრიტანეთთან გაერთიანდა, მაგრამ XIX საუკუნესა და XX საუკუნის დასაწყისში ირლანდიელი ნაციონალისტები კვლავ აგრძელებდნენ კამპანიას, რათა ნაწილობრივ მაინც მოეპოვებინათ დამოუკიდებლობა. ამავე დროს ჩრდილოეთში „პროტესტანტთა კავშირის“ უმრავლესობა წინააღმდეგობას უწევდა ირლანდიური შინამშროველობის ნებისმიერ მოძრაობას. 1921 წელს ინგლის-ირლანდიის ხელშეკრულებით დაარსდა ირლანდიის თავისუფალი სახელმწიფო, როგორც თვითმმართველი დომინიონი, მაგრამ ჩრდილოეთ ირლანდიამ გამოიყენა თავისი უფლება არჩევნისა და შეერთებული სამეფოს ნაწილად დარჩა. 1922-1972 წ. წ. ჩრდილოეთ ირლანდიას მართავდა პარლამენტი, რომელიც პასუხს აგებდა ადგილობრივ საქმეებზე, მაგრამ ინტერკომუნალური ძალადობის გაზრდის შედეგად, რასაც ადგილი აქონდა 1960-იან და 1970-იან წლებ-

ში, მას უკვე 1972 წლიდან პირდაპირ უესტმინსტერი მართავდა. ბრიტანეთის მომდევნო მთავრობა ცდილობდა მოენახა ის საგრდენი, რაც შესაძლებლობას მისცემდა ჩრდილოეთ ირლანდიის ადგილობრივ წარმომადგენლებს დაებრუნებინათ ძალაუფლება, მაგრამ ხელშეკრულება ორჭოფული აღმოჩნდა.

1993 წლის დეკემბერში ბრიტანეთისა და ირლანდიის მთავრობებმა მიიღეს დეკლარაცია, რომელშიც აღნიშნული იყო, რომ ნებისმიერი გადაწყვეტილება აგებული უნდა ყოფილიყო დემოკრატიისა და თანხმობის პრინციპებზე და მისი მიღწევა შესაძლებელი იყო მხოლოდ პარტიებს შორის შეთანხმებით და პარტიოდენ მშვიდობიანი მეთოდების გამოყენებით.

იმპერიის დასასრული

დედოფალი ვიქტორიას გარდაცვალების დროს, 1901 წელს, ბრიტანეთის იმპერია მთელი მსოფლიოს მიწების თითქმის ერთ მეხუთედსა და მსოფლიო მოსახლეობის ერთ მეოთხედს მოიცავდა. მაგრამ შემდგომ მოხდა მისი დეცენტრალიზაცია. თვითმმართველი დომინიონები, როგორებიც იყო კანადა და ავსტრალია, 1926 წელს უკვე „ბრიტანეთის ერთა თანამეგობრობის“ ავტონომიურ წევრებად ითვლებოდნენ. სხვა კოლონიათა უმრავლესობას, დაწყებული ინდოეთისა და პაკისტანით, ბრიტანეთმა დამოუკიდებლობა 1945 წლის შემდეგ უბოძა და მათი დიდი ნაწილი „ბრიტანეთის ერთა თანამეგობრობის“ წევრი გახდა.

კარიბისა და სამხრეთ აზიის კონტინენტის ყოფილი ტერიტორიებიდან დაწყებული მიგრაცია მნიშვნელოვნად გაიზარდა 1950-იან და 1960-იან წლებში. ისინი ეთნიკურ უმცირესობას წარმოადგენენ დღევანდელ ბრიტანეთში.

31. WHY THE IRISH EMIGRATED TO AMERICA

One of the greatest Irish tragedies was the great famine of 1848 when one and a half million people died from hunger. The potato harvest had failed again and there was nothing to eat, not even bread. The English, who were fed up with Irish insults, hatred and rebellion, refused to help again. One million people died of starvation and disease. The only way to escape was to find a ship for America. But not everyone could

find 12 dollars for a dirty bed and even dirtier water on the boats that went from Ireland to New York or to Boston or to Quebec. And yet three-quarters of a million emigrated to America. One strange fact about Irish emigration to America is that these Irish farm workers mostly settled in towns. After all, in the United States there were thousands of kilometres of undeveloped prairies. And the Irish could have as much of that as they wanted for almost nothing. Instead they chose to stay together in over-crowded slums in the towns of the American East Coast. There were several reasons for this. The only farming the poorer Irishmen understood was how to grow potatoes. They knew little about corn growing and nothing about cattle ranching. So they saw no life for themselves in the wide empty prairies. They wanted the comfort of Irish neighbours like themselves, and this they could only find in towns. So in many cities like New York and Boston large Irish ghettos developed. Between the years 1848 and 1898 over 3 million emigrants left Ireland for America.

The Irish who went to the United States did not forget their old country and did not forgive Britain. By the end of the 19th century many Irish Americans got rich and powerful and were able to support the Irish freedom movement. Today they still have an influence on British policy in Ireland.

31. რამ განაპირობა ირლანდიელების იმიგრირება ამერიკაში

ერთ-ერთი უდიდესი ტრაგედია ირლანდიაში 1848 წლის დიდი შიმშილობა იყო, როდესაც მილიონზე მეტი ადამიანი გარდაიცვალა შიმშილისაგან. კარტოფილის მოსავალი კიდევ ერთხელ არ მოვიდა და საჭმელად პურიც კი არ იყო. ინგლისელებმა, რომლებსაც მოგზავრებული ჰქონდათ ირლანდიელთა შეურაცხყოფა, სიძულვილი და აჯანყებები, უარი განაცხადეს კვლავ დახმარებოდნენ მათ და ერთი მილიონი ადამიანი შიმშილისა და დავადებისაგან დაიღუპა. გაქცევის ერთადერთი საშუალება ამერიკისაკენ მიმავალი გემის პოვნა იყო. მაგრამ ყველას როდი შეეძლო ემოვნა 12 გირვანქა ჭუჭყიანი საწოლისა და კიდევ უფრო ჭუჭყიანი წყლისათვის გემზე, რომელიც ირლანდიიდან ნიუ-იორკში, ბოსტონსა თუ კვებეკში მიდიოდა. და მაინც, სამი მეოთხედი

მილიონი ირლანდიელი წავიდა ემიგრაციაში, ამერიკაში. ერთი უცნაური რამ ირლანდიელთა ემიგრაციის შესახებ: ისინი უძეტესწილად ფერმაში მომუშავე მუშები იყვნენ და ძირითადად ქალაქებში დასახლდნენ. ამერიკის შეერთებულ შტატებში ათასობით კილომეტრზე გადაჭიმული აუთეისებელი პრერიები იყო. ირლანდიელებს შეეძლოთ თითქმის უფასოდ აეღოთ მიწა რამხელა ცსურდათ, ამის ნაცვლად მათ ამჯობინეს ამერიკის აღმოსავლეთ სანაპიროზე მდებარე ქალაქების ჯურღმულებში ერთად დარჩენა. ამას რამდენიმე მიზეზი ჰქონდა. მისწათმოქმედებაში ერთადერთი, რაც საბრალო ირლანდიელებმა იცოდნენ, იყო კარტოფილის მოყვანა. ცოტა რამ თუ გაეკებოდათ მარცვლეულის მოყვანისა და არაფერი — მესაქონლეობის შესახებ. ასე რომ, მათ დაინახეს, რომ ვერ იცხოვრებდნენ ვრცელ ცარიელ პრერიებზე. მათ სჭირდებოდათ ირლანდიელი მეზობლების ნუგეში და ეს მხოლოდ ქალაქებში იყო შესაძლებელი. ამგვარად, ბევრ ისეთ დიდ ქალაქში, როგორცაა ნიუ-იორკი და ბოსტონი, შეიქმნა დიდი ირლანდიური გეტოები. 1849-1898 წლებში სამ მილიონზე მეტი ირლანდიელი წავიდა ემიგრაციაში ამერიკაში.

შეერთებულ შტატებში წასულმა ირლანდიელებმა არ დაიფიქვს თავიანთი სამშობლო და არ აპატიეს ბრიტანეთს. XIX საუკუნის ბოლოსთვის ამერიკაში მცხოვრები ბევრი ირლანდიელი გამდიდრდა და ძალაუფლებაც მოიპოვა. მათ შეძლეს „თავისუფლებ-ისათვის“ მოძრაობის დაფინანსება და დღესაც დიდი გავლენა აქვთ ბრიტანეთის პოლიტიკაზე ირლანდიაში.

32. FIRST ENGLISH PRINTING PRESS REBIRTH OF ENGLISH LITERATURE

The Middle Ages ended with a major technical development — William Caxton's first English Printing press, set up in 1476. Caxton had learnt the skill of printing in Germany. At first he printed popular books, such as Chaucer's "Canterbury Tales" and Malory's "Morte d'Arthur".

Geoffrey Chaucer (1344-1400) was a famous English writer. His work "The Canterbury Tales" written at the end of the fourteenth century helped in the rebirth of English literature. As it is known after the Norman Conquest English continued to be spoken by ordinary people

but was no longer written. By the end of the fourteenth century, however, English again became a written language, because it was being used instead of French by the ruling, literary class. But it was already "Middle English", the language of the fourteenth and fifteenth centuries and was very different from Anglo-Saxon. This was partly because it wasn't used for hundred years, and partly because it had borrowed so much from Norman French.

"The Canterbury Tales" describe a group of pilgrims travelling from London to the tomb of Thomas Becket at Canterbury. (Thomas Becket was English religious leader, archbishop of Canterbury). During the journey each character tells a story. The stories themselves are not Chaucer's own. He used old stories, but rewrote them in an interesting and amazing way. His own understanding of human nature while describing his characters remain astonishingly fresh even after six hundred years.

Another book first printed together with "Canterbury Tales" was Malory's "Morte d'Arthur". This prose work described the adventures of the legendary King Arthur, including Arthur's last battle, his death and the death of other knights of the Round Table. In the Arthurian legends, king Arthur had a round table made so that all of his knights, when seated at it, could not claim precedence over the others. Legend has it that the table was made by the enchanter Merlin for Pendragon, King Arthur's father. It came into the possession of King Leodegran who gave it to Arthur when Arthur married his daughter Guinevere. One seat, called the Siege Perious, remained vacant for a long time as it waited for the coming of a pure knight who could achieve the quest of the Holy Grail.

Caxton's printing press was as important for his age as radio, television and the technological revolution are for our own. Books became cheaper and "more plentiful", as the quicker printing process replaced slow and expensive copywriting by hand. Printing began to standardise spelling and grammar, though this process was a long one, Caxton's press printed books for the newly educated people of the fifteenth century and encouraged literacy.

32. პირველი ინგლისური სტამბა ინგლისური ლიტერატურის ხელშეწყობა დაკავშირება

შუა საუკუნეები მძლავრი ტექნიკური განვითარებით დასრულდა, კერძოდ, უილიამ კეკსტონის პირველი ინგლისური სტამბის დაარსებით 1476 წელს. კეკსტონი ბეჭდვის ოსტატობას გერმანიაში დაეუფლა. თავდაპირველად მან ისეთი პოპულარული წიგნები დაბეჭდა, როგორც იყო ჩოსერის „კენტერბერიული მოთხრობები“ და მელორის „არსურის სიკვდილი“. ჯერჯერობით ცნობილი ინგლისელი მწერალი იყო. მისმა ნაწარმოებმა „კენტერბერიული მოთხრობები“, რომელიც XIV საუკუნის ბოლოს დაიწერა, ინგლისური ლიტერატურას ხელშეორედ დაბადებას შეუწყო ხელი. როგორც ცნობილია, ნორმანდიელთა დაპყრობის შემდეგ უბრალო ხალხი აგრძელებდა ინგლისურად ლაპარაკს, მაგრამ ინგლისურად უკვე აღარ წერდნენ. XIV საუკუნის ბოლოსთვის ინგლისური კვლავ გახდა სამწერლო ენა, რადგან განათლებული მმართველი კლასი მას ფრანგულის ნაცვლად იყენებდა. მაგრამ ეს უკვე „სამუშაო ინგლისური იყო“, XIV და XV საუკუნეების ენა და ანგლო-საქსურისაგან ძლიერ განსხვავდებოდა, ნაწილობრივ ამის გამო, რომ ის არ გამოიყენებოდა ახი წლის განმავლობაში და, ნაწილობრივ, იმიტომ, რომ ინგლისურმა ნორმანდიელთა ფრანგულისგან ბევრი სიტყვა ისესხა.

„კენტერბერიული მოთხრობები“ აღწერს პილიგრიმთა მოგზაურობას ლონდონიდან კენტერბერში თიშას ბეკეტის საულაზე (თიშას ბეკეტი, ინგლისელი რელიგიური ლიდერი, კენტერბერის არქიეპისკოპოსი იყო), ამ მოგზაურობის განმავლობაში ყოფილი პერსონაჟი მოგვითხრობს რაიმე ამბავს. მოთხრობების შინაარსი ჩოსერს არ მოუგონებია. მან ძველი ისტორიები გამოიყენა, მაგრამ ისინი საინტერესოდ და საოცარი ოსტატობით გადმოსცა. ავტორი ღრმად იცნობდა ადამიანის ბუნებას, რაც კარგად ჩანს პერსონაჟების დახასიათებისას, რომლებიც დღესაც, ექვსასი წლის შემდეგაც კი, საოცრად თანამედროვენი არიან.

მეორე წიგნი, რომელიც პირველად „კენტერბერიულ მოთხრობებთან“ ერთად დაბეჭდა, მელორის „არსურის სიკვდილი“ იყო. ეს პროზაული ნაწარმოები აღწერს ლევენდარულ მეფე არსურს, მის უკანასკნელ ბრძოლას, გარდაცვალებასა და მრგვალი მაგიდის სხვა რაინდთა სიკვდილს. არსურის ლევენდების მიხედვით, მეფე არსურს თავისი რაინდებისათვის პქონდა მრგვალი მაგიდა,

რომლის ირგვლივ მსხდომნი თანასწორნი იყვნენ. ლევენდის თანახმად, მაგიდა ჯადოქარმა მერლინმა არსურის მამისთვის - პენდრაგონისთვის გააკეთა. მაგრამ ის მეფე ლეოლვეგრანის საკუთრება გახდა. ლეოლვეგრანმა არსურს მაგიდა მამის გადასცა, როდესაც არსურმა მისი ქალიშვილი, გუნევერი შეირთო ცოლად. დიდი ხნის განმავლობაში მაგიდასთან ერთი ადგილი თავისუფალი იყო, რადგან ის ადგილი იმ წმინდა რაინდს ელოდა, რომელიც გრაალის თასის მოპოვებას შეძლებდა.

კეკსტონის სტამბა ისეთივე მნიშვნელოვანი მოვლენა იყო იმ ეპოქისათვის, როგორცაა რადიო, ტელევიზია და ტექნოლოგიური რევოლუცია ჩვენს ეპოქაში. წიგნები გაიფუტა და „უფრო ბევრი“ გახდა, რადგან ბეჭდვის სწრაფმა პროცესმა შეცვალა გადაწერის ნელი და ამასთან საკმაოდ ძვირი პროცესი. ბეჭდვამ განაპირობა მართლწერისა და გრამატიკის სტანდარტიზაცია, და თუმცა ეს პროცესი ხანგრძლივი იყო, XV საუკუნეში კეკსტონის სტამბა ბეჭდვად წიგნებს განათლებული ხალხისათვის და ხელს უწყობდა წერა-კითხვის გავრცელებას.

33. THE BRITISH MELTING POT

None of the constituent peoples of the British Isles is by standards of modern ethnology, racially 'pure'. Ethnologists and archaeologists believe, that there were several waves of invasion in very early times, even before the famous 'Celts' arrived, and that the Celts themselves were probably not a single race. They are in general agreement that the four hundred-year Roman rule in England and Wales at the beginning of the Christian era meant no considerable additions from the Mediterranean race of men to that of the island, and that after the invasion of the Anglo-Saxons.

In the fifth and sixth centuries of the Christian era, the Celts were not wiped out as were the Red Indians in Eastern North America, but survived as a menial class, and eventually mixed with their conquerors. In Wales, in the Highlands, and in Ireland the Celtic people survived almost intact.

The Norman conquest of the eleventh century brought a relatively small amount of new attack to the mixture, but it made a great change in

the ruling classes, and it profoundly altered English political and cultural institutions, connecting them very closely with those of France. Indeed for the next four centuries England and France were in some senses one country, and their ruling classes, in particular, mingled freely.

The Norman was the last great conquest of England, but several small, though important additions to the previous human mixture was made in the following centuries, notably of Flemish weavers in the Middle Ages and of French Huguenots in early modern times. Modern England was, especially in the nineteenth century, a heaven for political refugees from the continent, and there has always been a slight influx of foreigners brought by economic motives. But these have been mere trickles. The British melting pot (the term means that there were many immigrants in Great Britain who worked together while containing their ethnic identities) – and for centuries it was a real melting pot – had long ago done its work.

33. ბრიტანული გაამოსადნობი ქვაბი

ეთნოლოგიის სტანდარტების მიხედვით, ბრიტანეთის კუნძულე-ბზე მცხოვრები არც ერთი ხალხი არ არის რასობრივად „წმინდა“. ეთნოლოგებისა და არქეოლოგების რწმენით, ადრეულ პერიოდში განხორციელდა შემოსევების რამდენიმე ტალღა ამ კუნძულებზე ჯერ კიდევ იქამდე, სანამ კელტები ჩავიდოდნენ იქ და ისინიც არ იყვნენ ერთადერთი ხალხი. მეცნიერები თანხმდებიან იმ საკითხში, რომ რომაელთა ოთხასწლიან მმართველობას ქრისტიანული ერის დასაწყისში ინგლისსა და უელსში არ მოჰყოლია ხმელთაშუა ზღვის კუნძულებია დიდი ნაკადი და, რომ ანგლო-საქსების შემოსევათა შემდეგ ჩვ. წ. V-VI საუკუნეებში, კელტები არ განადგურებულან ისე, როგორც წითელკანიანი ინდიელები ჩრდილო-აღმოსავლეთ ამერიკაში, არამედ გადარჩნენ, და ბოლოს, მოხდა მათი შერევა დაპყრობლებთან. უელსში, მაღალმთიანეთსა და ირლანდიაში კელტები თითქმის ხელშეუხებელნი დარჩნენ.

XI საუკუნეში ნორმანების მიერ ინგლისის დაპყრობას შედარებით მცირე ნაკადი მოჰყვა, თუმცა მმართველ კლასებში დიდი ცვლილებები გამოიწვია, რამაც ძირფესვიანად შეცვალა ინგლისური პოლიტიკური და კულტურული ინსტიტუტები და მჭიდროდ დააკავშირა ისინი საფრანგეთთან. მართლაც, შემდეგი ოთხი საუკუ-

ნის განმავლობაში ინგლისი და საფრანგეთი, გარკვეული აზრით, ერთ ქვეყნად იქცა, ხოლო მათი მმართველი კლასები ერთმანეთში აირია.

ნორმანების შემოსევის შედეგად მოხდა ინგლისის უკანასკნელი დაპყრობა, მაგრამ რამდენიმე მცირე, თუმცა მნიშვნელოვანი დამატებები აღრინდულ „ნარეუთან“ მომდევნო საუკუნეებში კვლავ გრძელდებოდა, განსაკუთრებით ეს ეხება ფლანდრიელ ფეოქრებსა შუა საუკუნეებში და ფრანგ პუგენოტებს თანამედროვე ეპოქის დასაწყისში. თანამედროვე ინგლისი, განსაკუთრებით XIX საუკუნეში, ევროპელი ლტოლვილებისთვის სამოთხეს წარმოადგენდა და ყოველთვის იყო უცხოელთა მცირე ნაკადი, რაც ეკონომიკური მოტივით იყო განპირობებული, მაგრამ ეს მხოლოდ წერილმანია. ე. წ. ბრიტანეთის „გამოსადნობი ქვაბი“ (ტერმინი ნიშნავს, რომ დიდ ბრიტანეთში ბევრი იმიგრანტი იყო, რომლებიც ერთად შეშაობდნენ და თან ინარჩუნებდნენ თავიანთი ეთნიკურ ინდივიდუალობას) – საუკუნეების მანძილზე კი ის ნამდვილი „გამოსადნობი ქვაბი“ იყო – დიდი ხნის წინ გააკეთა თავისი საქმე.

34. THE BRITISH

The British Isles are separated from the mainland of Europe by the English Channel. From the cliffs near Dover, on a fine day, one can see the coast of France across the narrow stretch of water which has played such an important part in the history of the islands. For nearly a thousand years, since the Normans conquered the country in 1066, the Channel has often saved the country from invasion.

The British are islanders. They speak of their country as “our island home”, and no place in Great Britain is more than 80-100 miles from the coast. The sea is never far from Englishmen’s thoughts. It has always been a favourite subject of their poets and musicians, and many of the most famous people in British history, men like Drake, Captain Cook and Nelson, were seamen. It was sea-power that enabled Britain to found a huge empire overseas, and it was sea-power that held the Empire together and kept its trade routes open. For 500 years the British have been a seafaring nation, and this has had a deep influence on their history and their way of life.

A nation of town-dwellers. The UK is one of the world’s smaller

countries (it is twice smaller than France or Spain), with an area of some 244,100 square kilometres. Among the countries of the world it is seventry-fifth in size, but the population of the United Kingdom is nearly 59 million people. There are seventeen other countries in the world with more population. 80% of these live in towns and most of the remaining 20%, who live in the country, work in towns. Only 4% of the whole population work on land.

During the 19th century the industrialization of Britain drew more and more people from the country into the growing factory towns and today 40% of the whole population live in eight industrial centres. The largest of these is Greater London with a population of 12 million. The other seven centres are Birmingham, Manchester, Leeds, Newcastle-on-Tyne, Glasgow, Belfast and Cardiff.

Although in Wales and Scotland there are large areas with almost no inhabitants, the density of Britain's population is one of the highest in the world - 587 per square mile.

An industrial nation. Britain is first and foremost an industrial country and her chief industrial areas are mainly centred on her rich iron and coal-fields. The great factories produce everything from needle to locomotives, Manchester and Leeds are the centres of the cotton and wool industries, and in the London area there are many factories which produce articles of every kind, large and small.

Shipbuilding is still a very important British industry, and Glasgow, New Castle and Belfast are its main centres.

The quick growth of industry during the 19th century meant that agriculture was neglected for many years. Before World War II Britain produced only a third of the food she needed. During the war great efforts were made to make the country more self-supporting, and today, more than 70% of the land is farmed. In spite of this, however, Britain can still produce enough food for half the population. The rest must be imported.

34. ბრიტანეთი

ბრიტანეთის კუნძულები ევროპის კონტინენტიდან ლამანშის სრუტითაა გამოყოფილი. მზიან ამინდში, დუგრთან მდებარე ფრიალო კლდეებიდან, კარგად მოჩანს საფრანგეთის სანაპირო

წყლის ვიწრო ზოლის გადაღმა, რომელმაც მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა კუნძულების ისტორიაში. ათასი წლის განმავლობაში, მას შემდეგ, რაც 1066 წელს ნორმანებმა დაიპყრეს ინგლისი, სრუტემ არაერთხელ იხსნა ქვეყანა შემოსევებისაგან.

ბრიტანელები კუნძულის მცხოვრებნი არიან. „ჩვენი სახლი კუნძული“, ასე უწოდებენ ისინი თავის ქვეყანას, და, მართლაც, არც ერთი ადგილი ბრიტანეთში 80-100 მილზე მეტად არ არის დაშორებული ზღვის სანაპიროდან. ზღვა განუყოფელია ინგლისელთა ფიქრებისგან. ის ყოველთვის იყო მათი პროტებისა და მუსიკოსების საყვარელი თემა; ბრიტანეთის ისტორიაში მრავალი ცნობილი ადამიანი, ისეთები, როგორც იევენ ღრეიკი, კაპიტანი კუკი და ნელსონი, მესღვაურები იყვნენ. ბრიტანეთი საზღვაო სახელმწიფო იყო და ამან შეაძლებინა ბრიტანეთს დაეარსებინა უზარმაზარი იმპერია ზღვებს გადაღმა. ამ საზღვაო სახელმწიფომ შეინარჩუნა იმპერია და საუკუნო გზებიც მუდამ გახსნილი ჰქონდა. 500 წელზე მეტი ხნის განმავლობაში ბრიტანეთი „ზღვაზე მოგზაურთა“ ქვეყანა იყო და ამან დიდი გავლენა მოახდინა მის ისტორიასა და ცხოვრების წესზე.

ქალაქელების ქვეყანა. შეერთებული სამეფო ერთ-ერთი ყველაზე პატარა ქვეყანაა მსოფლიოში (ის საფრანგეთსა და ესპანეთზე ორჯერ უფრო პატარაა) — 244,100 კვ. კმ. ფართობით. მსოფლიო ქვეყნებს შორის ის ზომით სამოცდამეთხუთმეტეა, მაგრამ შეერთებული სამეფოს მოსახლეობა 59 მილიონია, მსოფლიოში მხოლოდ ჩვიდმეტ სხვა ქვეყანას ჰყავს უფრო მეტი მოსახლეობა. ბრიტანეთის მოსახლეობის 80% ქალაქებში ცხოვრობს, ხოლო დანარჩენი 20%, რომელიც სოფელში ცხოვრობს, ქალაქებში მუშაობს; მხოლოდ 4% მუშაობს მიწაზე.

XIX საუკუნეში ბრიტანეთის ინდუსტრიალიზაციამ ხულ უფრო და უფრო მეტი ხალხი მიიზიდა სოფლებიდან ქალაქებში, და დღეს, მთელი მოსახლეობის 40% რვა სამრეწველო ცენტრში ცხოვრობს. აქედან უდიდესი „დიდი ლონდონია“, 12 მილიონი მოსახლეობით. დანარჩენი შვიდი ცენტრია: ბირმინგემი, მანჩესტერი, ლიდსი, ნიუკასლი-ტაინზე, გლაზგო, ბელფასტი და კარდიფი.

მიუხედავად იმისა, რომ უელსსა და შოტლანდიაში ვრცელი დაუსახლებელი ტერიტორებია, ბრიტანეთის მოსახლეობის სიმჭიდროვე ერთ-ერთი ყველაზე მაღალია მსოფლიოში — 587 ადამიანი კვადრატულ კილომეტრზე.

ინდუსტრიული ქვეყანა. ბრიტანეთი უპირველესად და ყველაზე

მეტად ინდუსტრიული ქვეყანაა და მისი ძირითადი სამრეწველო ტერიტორიები მდებარეობს მდიდარი რკინის მადნისა და ქვანახშირის მინდვრების ირგვლივ. დიდი ქარხნები აწარმოებენ ყველაფერს ნემსით დაწვებული და ლაკონოტოვებით დამთავრებული. მანჩესტერი და ლიდსი ბამბეულისა და შალის მრეწველობის ცენტრებია, ხოლო ლონდონში ბევრი ქარხანაა, რომლებიც აწარმოებს ყველა სახის დიდ თუ პატარა საგანს.

გემთმშენებლობა კვლავ ძალზედ მნიშვნელოვან მრეწველობაა ბრიტანეთში, და გლახვო, ნიუკასლი და ბელფასტი მისი ძირითადი ცენტრებია.

XIX საუკუნეში მრეწველობის სწრაფი ზრდა მრავალი წლის განმავლობაში ხოფლის შეურთების უგულვებელყოფას იწვევდა. მეორე მსოფლიო ომამდე ბრიტანეთი მისთვის საჭირო საკვების მხოლოდ მესამედს აწარმოებდა. ომის დროს, დიდი ძალისხმევით შედეგად, ქვეყანა ამ მხრივ დამოუკიდებელი გახდა, და ამჟამად მიწის 70%-ზე ფერმებია გაშენებული. და მაინც, ბრიტანეთი მხოლოდ ნახევარი მოსახლეობისთვის საჭირო საკვებს აწარმოებს. დანარჩენი იმპორტით შემოდის.

35. THE ENGLISH

Since 1066 the blood of many other races has been added to the original English mixture. Not only have Welsh, Scots and Irishmen made their homes in England, but also Jews, Russians, Germans – people from almost every country in Europe – as well as many West Indians, Indians and others from the Commonwealth.

As the English are such a mixed people local customs and accents in England vary a great deal and local pride is still strong in some parts of the country. Both Leonard Townsend and Herbert Perkins always think of themselves as northerners, although they have moved to the south, Leonard is as proud of being a Yorkshireman as Ian Macdonald is of being a Scot.

In England, alone of English-speaking countries, accent betrays class. There are not only dialects for every section of England, but for each class. The terms: “lady” and “gentleman” still have meaning. The English have earlier achieved a greater degree of economic democracy than their American cousins, but the average Englishman still tends to

stay in his class and in his father's class in matters of work or trade or profession.

The closer one gets to London the less one notices such differences for London is a melting-pot. People from all over Britain and from all over the world pour into the giant city. London tends to “melt down” and smooth out strong accents and provincial customs. Every year the influence of London spreads further and further into the country, north, south, east and west, but particularly into the south and southeast.

35. ინგლისელები

დაწვებული 1066 წლიდან არაერთი სხვა ეროვნების სისხლი შეერია ძირითად ინგლისურ „ნარეკს“. არა მარტო ვალიელებმა, შოტლანდიელებმა და ირლანდიელებმა დაიდეს ინგლისში ბინა, არამედ, აგრეთვე, ებრაელებმა, რუსებმა, გერმანელებმა — ევროპის თითქმის ყველა ქვეყნის ხალხმა — ისევე როგორც ვესტ-ინდიელებმა, ინდოელებმა და ბრიტანეთის თანამეკობრობის სხვა ხალხებმა.

რადგან ინგლისელები ასეთი შერეული ხალხია, ადგილობრივი წეს-ჩვეულებები და აქცენტები მეტად მრავალფეროვანია ინგლისში, ხოლო ეროვნული სიამაყის გრძობა ჯერ კიდევ ძლიერია ქვეყნის ზოგიერთ ნაწილში. მაგალითად, ლეონარდ ტაუნსენდი და პერბერტ პერკინსი თავს მუდამ ჩრდილოელებად თვლიან, თუმცა სამხრეთში ცხოვრობენ. ლეონარდი ისევე ამყობს თავისი იორკშირული წარმომობით, როგორც მაკდონალდი თავისი შოტლანდიელობით.

ინგლისურ ენაზე მოლაპარაკე ქვეყნებიდან სოციალური კლასის გამოცნობა აქცენტით მხოლოდ ინგლისშია შესაძლებელი. იქ არა მარტო თითოეულ მხარეს, არამედ თითოეული კლასსაც საკუთარი დიალექტი გააჩნია. სიტყვებს, „ლედი“ და „ჯენტლმენი“ დღესაც დიდი მნიშვნელობა აქვს. ინგლისელებმა თავის ამერიკელ ბიძაშვილებზე უფრო ადრე მიადწიეს ეკონომიკური დემოკრატიის დიდ ხარისხს, მაგრამ საშუალო ინგლისელი დღესაც ცდილობს, ისევე თავისი ან მამის სოციალური კლასის წარმომადგენელი იყოს ყველგან — იქნება ეს სამუშაო, ვაჭრობა თუ ნებისმიერი სხვა პროფესია.

რაც უფრო უახლოვებით ლონდონს, მით უფრო ნაკლებ თვალმისაცემი ხდება ეს განსხვავებანი, რადგან ლონდონი ე.წ. გამოსადონობა ქვაბია. ხალხი მთელი ბრიტანეთიდან და მთელი მსოფლიოიდან

იღვრება ამ გოლიათ ქალაქში და ლონდონი ახდენს მათ „გამოდნობას“. იგი აწვრთნის და არბილებს ძლიერ აქცენტსა თუ პროინციულ ჩვევებს. ყოველწლიურად ლონდონის გაელენა სულ უფრო იზრდება და ვრცელდება ქვეყნის ჩრდილოეთ, სამხრეთ, აღმოსავლეთ და დასავლეთ მხარეებში. განსაკუთრებით კი სამხრეთსა და სამხრეთ-აღმოსავლეთში.

36. ENGLISH CHARACTER

National character is everywhere wonderfully tenacious but nowhere it is more tenacious than with the English. And this is the first and most obvious of English character. 'Come hell or high water, the Englishman remains imperturbably English' He is, it would seem, less affected by the currents and cross-currents of history than people of any nation; he is less affected, too, by passing fashions whether of literature or of dress or of food. Nothing will make him false to his word or discourteous to his guest; nothing will keep him from his tea or change his cooking.

The Englishman does not like any boasting or showing off in manners, dress or speech. Sometimes he conceals his knowledge: a linguist, for example, may not mention his understanding of a foreigner's language.

One of the characteristic features of English life is courtesy of people of all classes. Englishmen are never tired of saying "Thank you", "I'm sorry", "Beg your pardon". Many foreigners have commented on a remarkable politeness of the English people.

The Englishman prefers his own house to an apartment in a block of flats, because he doesn't wish his doing to be overlooked by his neighbours, "An Englishman's house is his castle".

The English are a law-abiding people. Probably no other people confess the same profound respect for the law, no other conform so instinctively to the rules and regulations of government or of any organization that has authority. They do not smoke where smoking is forbidden, or walk on grass in defiance of signs, nor do they dabble in the black market or try to evade payment of their income tax. The English have a highly developed sense of justice and of right. They want to know where they stand and what they usually do. They believe in fair play, on the playing fields and in the law courts and in business.

The characteristic feature that has affected British education, may be called the national respect for character. Which matters most, brain

or character? That has always been one of the fundamental problems of education. Some countries have always valued brain above character. The Englishman tends rather to say of the leaders he trusts, 'He's a sound man'. He wants intelligence in his rulers, but he profoundly mistrusts intelligence unless it is rooted in character. This mistrust of mere cleverness-brilliant intelligence that may be not only useless but even dangerous, is found reflected in English schools.

36. ინგლისური ხასიათი

ეროვნული ხასიათი ყველგან საოცრად შეუდრეკელია, მაგრამ ეს არსად ისე არ იგრძნობა, როგორც ინგლისში. შეუდრეკელობა ინგლისური ხასიათის ყველაზე თვალშისაცემი თვისებაა. „ინგლისელი ყოველთვის და გინდ დიდი წყალი მოუარდეს, ინგლისელი აღუშფოთველ ინგლისელად რჩება“. სხვა ეროვნების ხალხებთან შედარებით მასზე ნაკლებ ზემოქმედებას ახდენს ისტორიაში მიმდინარე მოვლენები; ასევე ნაკლებად ზემოქმედებს გარდამავალი მოდა, ემბა ეს ლიტერატურას, ჩასაცმელსა თუ საჭმელს. მას ვერაფერი აიძულებს სიტყვა გატეხოს ან არ გამოიჩინოს თავაზიანობა სტუმრის მიმართ, არ დალიოს თავისი ჩაი ან შეცვალოს თავისი სამზარეულო.

ინგლისელს არ უყვარს ტრაბახი, ან თავის გამოჩენა მანერებით, ჩაცმულობით თუ საუბრით. ზოგჯერ ის თავის ცოდნასაც კი მალავს, მაგალითად, ლინგვისტმა შეიძლება არც კი ახსენოს, რომ უცხოელის დაპარაკი ესმის.

ინგლისელთა ცხოვრების ერთ-ერთი დამახასიათებელი თვისება თავაზიანობაა, განურჩევლად სოციალური ფენისა. ინგლისელები არასოდეს იღლებიან თქვან: „გმადლობთ“, „უკაცრავად“, „მაპატიეთ“. არაერთი უცხოელი აღნიშნავდა, რომ ინგლისელები არაჩვეულებრივად თავაზიანები არიან.

ინგლისელს ურჩევნია საკუთარი სახლი ჰქონდეს, ვიდრე ბინა საცხოვრებელ კორპუსში, რადგან არ სურს, რომ მის ყოველწლიურ საქმიანობებს მუხობლები უყურებდნენ, „ინგლისელის სახლი მისი ციხესიმაგრეა“.

ინგლისელები კანონის პატივისმცემელი ხალხია. ალბათ, არც ერთი სხვა ხალხი არ გამოხატავს ასეთ ღრმა პატივისცემას კანონისადმი, ასეთ ინსტიტუტურ მორჩილებას მთავრობისა თუ ნე-

ბისმიერი სხვა ორგანიზაციის მმართველობისადმი. ისინი არ ეწევიან იქ, სადაც მოწვევა აკრძალულია, არ დადიან ბალახზე, როდესაც იქ ნიშანია გამოკიდებული, არ დადიან შავ ბაზარზე და თავს არ არიდებენ საქმოსხველო გადასახადებს. ინგლისელებს სამართლიანობისა და სიმართლის გრძნობა ძლიერ განვითარებული აქვთ. მათ სურთ, იცოდნენ, თუ სად დგანან და, ჩვეულებრივ, იციან ეს. მათ სურათ სამართლიანი თამაშისა სათამაშო მოედნებზე, სასამართლო დარბაზებსა და ბიზნესში.

დამახასიათებელ ნიშანს, რამაც ზეგაულებს მოახდინა ბრიტანულ საგანმანათლებლო სისტემაზე, შეიძლება ეწოდოს ხასიათისადმი ეროვნული პატივისცემა. რომელია უფრო მნიშვნელოვანი, ჭკუა თუ ხასიათი? ეს ყოველთვის იყო განათლების ფუნდამენტური საკითხი. ზოგიერთ ქვეყანაში ჭკუა მეტად ფასობს, ვიდრე ხასიათი. ინგლისელები იმ ლიდერების მიმართ, ვისიც სწამთ, ზშირად ამბობენ: „ის საღი გონების მქონე კაცია“. ინგლისელს უნდა, რომ მმართველები გონიერნი იყვნენ, მაგრამ ის არ ენდობა სრულად გონიერებას, თუ ის მისი ხასიათიდან არ იღებს სათავეს. ამ უნდობლობამ მხოლოდ ჭკუასა თუ ბრწყინვალე გონებისადმი, რომელიც არამარტო უსარგებლოა, არამედ სახიფათოდაც ითვლება, ასახვა ინგლისის სკოლებში კვირა.

37. SOME ENGLISH TRAITS

1. Self-control. The Englishman has been trained not to show his feelings. This is called self-control. This is what English boys and girls are taught at school, this is what many of them will try to practise in later life.

The true story of how two British explorers met in Africa nearly a hundred years ago is still told today as a typical example of English self-control. The explorer David Livingstone had disappeared in the interior of Africa, and everybody believed that he was dead. Another explorer, H. M. Stanley, went to Africa to find him. After months of great hardships he at last stood face to face with Livingstone.

Did the two men fall on each other's neck when they met? Nothing of the kind. 'Dr. Livingstone, I presume?' said Stanley as if addressing him at a party.

2. A nation of sport fans. Self-control also plays an important part in sport. To win or to lose is considered less important than 'playing the

game', that is playing fair, and it is praised when someone is spoken of 'a good loser'.

Sport is the Englishman's hobby and his passion. A famous scientist or artist can never become as popular as professional footballers, jockeys, or cricketers. Two famous sportsmen, Sir Gordon Richards, the jockey, and Sir Stanley Matthews, the footballer, have been knighted by the Queen.

Sport is one of the contributions that England has made to the other countries of the world.

3. Love of Animals. There is scarcely a home in England without at least one kind of animal, dogs and cats being the most popular. They are members of the family. There's a dog's cemetery in Kensington Gardens, and the London Zoo's special darlings are given names which are familiar to everyone.

Although the English like to hide their feelings, they often show great affection for animals.

The English people are famous for their sense of humour. As George Mikes wrote about them: "...they take everything with an exquisite sense of humour - they are only offended if you tell them they have no sense of humour".

37. ზოგიერთი ინგლისური ნიშან-თვისება

1. თავშეკავება. ინგლისელი ისეა აღზრდილი, რომ თავისი გრძნობები სააშკარაოზე არ გამოაქვს. ეს თავშეკავებაა. ამას ასწავლიან ინგლისელ ბიჭებსა და გოგონებს სკოლაში, ამას ახორციელებს უმეტესი მათგანი შემდგომ ცხოვრებაში.

ინგლისური თავშეკავების ტიპური მაგალითი, რომელიც დღესაც ნიმუშად მოკუთვთ, არის ნამდვილი ამბავი ორი ბრიტანელი მკვლევარის შესახებ, რომლებიც აფრიკაში შეხვდნენ ერთმანეთს დაახლოებით ასი წლის წინ. მკვლევარი დევიდ ლივინგსტონი აფრიკაში გაუჩინარდა, და ყველა ფიქრობდა, რომ ის დაიღუპა. მეორე მკვლევარი ჰ. მ. სტენლი მის საძებნელად აფრიკაში გაემგზავრა. თვეების განმავლობაში მას დიდი დაბრკოლებები ხვდებოდა და, ბოლოს ის პირისპირ შეხვდა ლივინგსტონს.

გადაეხვიენ ერთმანეთს ეს ადამიანები შეხვედრისას? მსგავსი არაფერი მომხდარა. „ეფიქრობ, დოქტორ ლივინგსტონი ბრძანდებით?“

— ისე მიძარბა მას სტენლიმ, თითქოს ისინი წვეულებაზე შეხვდნენ ერთმანეთს.

2. სპორტის გულშემატკივრები. ინგლისელთა თავშეკავებული ხასიათი კარგად ჩანს მათ დამოკიდებულებაში სპორტისადმი. მოგება და წაგება, ნაკლებ მნიშვნელოვანია, ვიდრე „თამაში“, ანუ სპორტილისა თამაში და ინგლისელები ყოველთვის აქებენ მას, ვისაც „ღირსეულად წაგება“ შეუძლია.

სპორტი ინგლისელის პობა და ვნებაა. ცნობილი მეცნიერი თუ მხატვარი ვერასოდეს იქნება ისე პოპულარული, როგორც პროფესიონალი ფეხბურთელი, ჟოკეი ან კრიკეტის მოთამაშე. ორი ცნობილი სპორტსმენი: ჟოკეი სერ გორდონ რიჩარდსი და ფეხბურთელი სერ სტენლი მეთიუ დედოფლმა რაინდებად აკურთხა.

3. ცხოველების სიყვარული. ძნელად თუ მოიძებნება სახლი ინგლისში, ერთი სახეობის ცხოველი მაინც რომ არ იყოს. ყველაზე პოპულარული ძაღლები და კატებია. ისინი ოჯახის წევრებად ითვლებიან. კენგ სინტონ გარდენს-ში ძაღლების სასაფლაოა, ხოლო ლონდონის ზოიპარკის განსაკუთრებით საყვარელ არსებებს ყველაზე მეტი ნაცნობ სახელებს უწოდებენ.

მოუხედავად იმისა, რომ ინგლისელებს უყვართ გრძნობების დამალვა, ისინი ხშირად ამჟღავნებენ დიდ სიყვარულს ცხოველებისადმი.

ინგლისელი ხალხი ცნობილია იუმორის გრძნობით. როგორც ჯორჯ მაკისი წერდა: „...ისინი ყველაფერს იუმორის გრძნობით უყურებენ — და მხოლოდ მაშინ განაწყენდებიან, თუ ეტყვიან, რომ მათ იუმორის გრძნობა არა აქვთ“.

38. CUSTOMS AND TRADITIONS

Britain is full of customs and traditions. Most of them are very old. Some traditions are so old that they look rather strange to modern people. But the British do not want to part with them. They are rather conservative. But their old customs and traditions make Britain a very attractive country for other nations who have lost their heritage.

The British like order in everything and queuing is one of their customs. There are no disorderly crowds even at English bus-stops. People stand in a line waiting for the bus and when a new person comes he stands at the end of the queue.

Shaking hands is an old English custom. It began in the Middle Ages

when knights took off their steel gloves to show that they are not going to fight and took each other's hands as a sign of friendly intentions. This habit is spread today all over the world. Meeting a person for the first time, you shake his hand. You say, "How do you do?" This is not a question, it is a polite address. He also says, "How do you do?" If the person is of your age you can just say, "Hello".

It is the custom to have a party to celebrate a person's birthday. Most British people have a housewarming party when they move to a new flat or a house. They have parties at home and in offices. They have them at Christmas and New Year's Eve.

One of English traditions is clubs — A club is an association of people who like to meet together to relax and discuss things. These people are usually upper-class men or men connected with the government or other powerful organizations which control public life and support the established order of society. However, there are clubs of people not connected with the ruling circles, for example, cultural clubs, whose members are actors, painters, writers and critics and their friends. In a word, clubs are organizations which join people of the same interests. A club owns a building where members can eat, drink and sometimes sleep.

Some customs deal with holidays. For example, on Saturday morning in April in a little English town the market place is full of noise. You can hear the sound of music and if you come closer, you will see an interesting sight. Some men dressed in white clothes and decorated strangely with bright ribbons, flowers and small bells dance leaping into the air stamping their feet and perform the most complicated pattern of movements. They perform a "morris" dance (folk dance performed during Spring Holiday, especially on May 1st, men in medieval costumes dance and wave white handkerchiefs to drive away the evil spirits) and what they are doing is anything up to eight hundred years old.

New Year's Eve is a more important festival in Scotland than it is in England, and it even has a special name - Hogmanay. It was believed that the first person to visit one's house on New Year's Day could bring good or bad luck. Therefore, people tried to arrange for the person of their own choice to be standing outside their houses ready to be let in the moment midnight had come. Usually a dark complexioned man was chosen, and never a woman, for she would bring bad luck. The first footer was required to carry three articles: a piece of coal to wish warmth, a piece of bread to wish food, and a silver coin to wish wealth. In parts

of northern England this pleasing custom is still observed.

At the seaside you can see a strange little red and white striped tent and sitting in front of it on the sand a crowd of little children laughing and shouting. They are watching a traditional street puppet theatre, Punch and Judy — Mr. Punch in his bright red clothes is, as usual, hitting his wife Judy over the head with a white stick, while Toby, the dog, is patiently watching.

There are also many more customs, which are alive in England. Some of them are very local and are known only in the villages where they take place.

38. წეს-ჩვეულებები და ტრადიციები

ბრიტანეთი წეს-ჩვეულებებისა და ტრადიციების ქვეყანაა. მათი უძრავი სიძველეა ძალიან ძველია. ზოგიერთი ტრადიცია ისეთი ძველია, რომ თანამედროვე ადამიანებს ის მეტად უცნაურად ეჩვენებათ. მაგრამ ბრიტანელებს არ სურთ მათთან განშორება. ისინი კონსერვატორები არიან, ეს ძველი წეს-ჩვეულებები და ტრადიციები ბრიტანეთს მეტად მოშლილველ ქვეყნად აქცევს, განსაკუთრებით იმ ხალხებისათვის, რომლებმაც ტრადიციები დაკარგეს.

ბრიტანელებს უყვართ წესრიგი ყველაფერში, რიგში დგომა მათი ერთ-ერთი წეს-ჩვეულებაა. თუთ ავტობუსების გაჩერებებზეც კი ვერ ნახავთ უწესრიგოდ მდგარ ხალხს. ისინი ავტობუსის მოლოდინში რიგში დგანან და ყოველი ახალმოსული რიგის ბოლოს დგება.

ხელის ჩამორთმევა ერთ-ერთი ძველი ინგლისური წესია. ეს შუა საუკუნეებიდან მოდის, როდესაც რაინდები ფოლადის ხელთათმანებს იხდიდნენ იმის ნიშნად, რომ ბრძოლას არ აპირებდნენ და ერთმანეთს ხელს ართმევდნენ მეგობრული განზრახვის ნიშნად. ეს ჩვევა დღეს მთელ მსოფლიოშია გავრცელებული. როდესაც ინგლისში ადამიანს პირველად ხვდებით, მას ხელს ართმევთ და ამბობთ, "How do you do?" (გამარჯობათ). ეს შეკითხვა კი არა, ზრდილობიანი მიმართვაა. ისიც, აგრეთვე, პასუხობს, "How do you do?". თუ ის ადამიანი თქვენს ხნისაა, შეგიძლიათ, უბრალოდ, თქვათ "Hello".

ერთ-ერთი ინგლისური ტრადიციაა კლუბები. კლუბი იმ ადამიანთა თავშეყრის ადგილია, რომელთაც ერთმანეთის ნახვა სიამოვნებით, რათა დაისვენონ და ისაუბრონ სხვადასხვა საკითხზე. ეს, ჩვეულებრივ, მაღალი კლასის წარმომადგენლები ან ის ადამიანები

არიან, ვინც დაკავშირებულია მთავრობასთან ან სხვა ძალაუფლების მქონე ორგანიზაციებთან, რომლებიც საზოგადოებრივ ცხოვრებაზე კონტროლს ახორციელებენ და მხარს უჭერენ საზოგადოებაში დამკვიდრებულ წესრიგს. მაგრამ არის, აგრეთვე, იმ ადამიანთა კლუბები, რომლებიც არ არიან დაკავშირებული მმართველ წრეებთან, მაგალითად, კულტურული კლუბები, რომელთა წევრები არიან მსახიობები, მხატვრები, მწერლები, კრიტიკოსები და მათი მეგობრები. ერთი სიტყვით, კლუბები ისეთი ორგანიზაციებია, სადაც საერთო ინტერესების მქონე ხალხი ერთიანდება. კლუბს აქვს შენობა, სადაც მის წევრებს შეუძლიათ მიერთვან, დალიონ და დაიძინონ კიდევ.

ზოგიერთი წეს-ჩვეულება დღესასწაულებს უკავშირდება. მაგალითად, აპრილის შაბათ დილას (გაზაფხულის დღესასწაულზე) პატარა ინგლისური ქალაქის ბაზრის მოედანზე ხმაურია. მუსიკის ხმას რომ გაიგებთ და ახლოს მიხვალთ, საინტერესო სანახაობას იხილავთ. თეთრ ტანსაცმელში გამოწყობილი და ბაბთებით, ვეჯილებით და პატარა ჩაჩებით უცნაურად მორთული რამდენიმე კაცი ცეკვავს, ხტის პერში, ფეხებს აბაკუნებს და მეტად რთულ მოძრაობებს ასრულებს. ისინი ასრულებენ „მორისის“ ცეკვას (ხალხური ცეკვა, რომელიც გაზაფხულის დღესასწაულზე, განსაკუთრებით კი, პირველ მაისს სრულდება. შუასაუკუნეების ტანსაცმელში გამოწყობილი კაცები ცეკვავენ და თეთრ ცხვირ-სახოცებს იქნევენ ავი სულების დასაფრთხობად), რომელიც დაახლოებით 800 წელს ითვლის.

ახალი წლის დამღევი საღამო უფრო მნიშვნელოვანი დღესასწაულია შოტლანდიაში, ვიდრე ინგლისში და მას განსაკუთრებული სახელიც აქვს — „პოტმენი“. უძველესი დროიდან სჯეროდათ, რომ პირველ ადამიანს, ვინც ახალ წელს სახლში ესტუმრებოდათ, შეეძლო ან კარგი ან ცუდი ბედის შეტანა. ამიტომ ადამიანები ცდილობდნენ თავად აერჩიათ ის პირი, რომელიც შეუღამის დადგომისთანავე მათი სახლის წინ შესასვლელად გამზადებული იდგებოდა. ირჩევდნენ, ჩვეულებრივ, შავგვრემან მაკაცს, და არასოდეს ქალს, რადგან ფიქრობდნენ, რომ ის უბედურებას მოიტანდა. შეკვლეს მოეთხოვებოდა პქონოდა სამი რამ: ნახშირის ნაჭერი, როგორც სითბოს სიმბოლო, პურის ნაჭერი, როგორც სარჩოს სიმბოლო და ვერცხლის მონეტა — ხიმდიდრის სიმბოლო. ჩრდილოეთ ინგლისის ზოგიერთ მხარეში ეს სასიამოვნო წეს-ჩვეულება ისევ შემორჩენილია.

ზღვის სანაპიროზე ხშირად ნახავთ უცნაურ პატარა კარავს წითელი და თეთრი ზოლებით, რომლის წინ „კეიშაზე“ პატარა ბაუშკები სხედან. ისინი უეგურებენ ტრადიციულ ქუჩის თოჯინების თეატრს — პანჩს და ჯუდის და თან იცინიან და ყვირიან. წითელ ტანსაცმელში გამოწვობილი მისტერ პანჩი, როგორც წესი, თავის ცოლს, ჯუდის თეთრ ჯოხს თავზე ურტყამს, ხოლო ძაღლი, იუთი რობი, მათმინებით უეგურებს მათ.

კიდეუ ბევრი სხვა წეს-ჩვეულებაა, რომლებიც დღესაც ცოცხლობს ინგლისში. ზოგიერთი მეტად ლოკალური ხასიათისა და მხოლოდ სოფლებშია შემორჩენილი.

39. ENGLISH MEALS

The English usually have 4 meals a day: breakfast, lunch, tea (5 o'clock) and dinner. Breakfast can be a full "English breakfast" of cornflakes with milk and sugar, or bacon and eggs, toast and marmalade, tea or coffee. Some people, however, have just a cup of tea or coffee with a toast or something similar. This is usually called a "continental breakfast." Generally lately the English breakfast is not as big as it used to.

At midday everything is stopped for lunch. Most offices and small shops are closed for an hour and the city pavements are full of people on their way to cafes, coffee bars, restaurants. Factory workers usually eat in their canteens.

The children get a hot dinner at school; and then come home for tea. The English and Tea are inseparable. 8 out of 10 people in Britain drink tea every day and Britain imports about 20% of all the world's tea.

Tea was introduced to Britain in 1657 by Catherine Braganza, King Charles II's wife. But by the 1800s, the exotic drink became so popular that special ships ("clippers") were designed to bring it quickly from China. Afternoon tea is taken at about five o'clock, but it can hardly be called a meal. It is a cup of tea and cake or biscuits. At the weekends afternoon tea is a special occasion. Friends and visitors are often invited to have a chat over a cup of tea. But some people do not call it "tea" but "evening meal." They eat it between five and seven o'clock. It usually consists of hot snack like fried egg on toast or a salad, and afterwards sandwiches, cakes and biscuits and, of course, tea. The English are the world's biggest tea-drinkers and usually have "a nice

cup of tea" 6 or 8 times a day, sometimes even more.

Dinner is the most substantial meal of the day. It is usually eaten at 7 o'clock. The first course may be soup (though the English don't like it very much). The main course will often be fish or meat, perhaps the traditional roastbeef of England and a lot of vegetables. The next course will be something sweet (the English are also the world's biggest sweet-eaters), and last of all there may be cheese, often with biscuits.

The English like what they call "good plain food." They must be able to recognize what they are eating. They eat white bread, a lot of fish and chips, sausages, steak, roast beef, cabbage and Yorkshire pudding.

But they don't only eat "fish and chips". There are Chinese, Indian and Pakistan restaurants now in most British towns and cities. Their food is very different from English food, but the cooking is usually good and it is cheap. But you do not have to eat curry in an Indian or Pakistan restaurant. You can order instead fried eggs and sausages, or, if you really want to, fried fish and chips!

The Chinese, Indians and Pakistanis have introduced a new and useful idea. If Mum, or Big Sister, or you are tired, or you don't like cooking, you can go to the nearest Asian restaurant and order a "Take Away" dinner. The cook puts the hot meal in a box, and you take it home and serve it at once.

On Christmas Day a roast turkey is traditionally cooked for dinner. It is usually followed by Christmas pudding. Long before Christmas housewives begin to plan what cake to make for Christmas, usually they make fantastic Christmas cakes.

39. ინგლისური საჭმელი

ინგლისელები, ჩვეულებრივ, დღეში ოთხჯერ მიირთმევენ საჭმელს. მათ აქვთ საუზმე, ლანჩი (ე. წ. მეორე საუზმე), ჩაი (5 საათზე) და სადილი. საუზმე შეიძლება იყოს სრული „ინგლისური საუზმე“, რომელიც შედგება სიმინდის ბურბუშელისაგან (ქორნულექისაგან) რძითა და შაქრით, ან შაშხისა და კვერცხებისაგან, დაბრაწული პურისა და ჯემისაგან, ჩაისა და ყავისაგან. ზოგიერთები კი მიირთმევენ მხოლოდ ფანჯან ჩაის ან ყავას დაბრაწული პურით ან რაიმე მსგავსით. ამას, ჩვეულებრივ, „კონტიტენტური საუზმე“ ეწოდება. საერთოდ, უკანასკნელ ხანებში ინგლისური სა-

უზმე უკვე აღარ არის ისეთი ყუათიანი, როგორც ადრე იყო.

შუადღისას ვეღვან შესვენება ცხადდება ლანჩისათვის. ოფისებისა და მაღაზიების უმრავლესობა ერთი საათით იხურება და ტროტუარები საუსეა ხალხით, რომლებიც მიიჩქარიან კაფეებისაკენ, ყავის ბარებისა და რესტორნებისაკენ. ქარხნის მუშეები იქვე სასადილოებში საუზმობენ.

ბეშეებს ცხელი სადილი აქვთ სკოლებში. შემდეგ კი ჩაის დროა. ინგლისელები და ჩაი განუყოფელი არიან. 10 ადამიანიდან 8 ყოველ დღე სვამს ჩაის და ბრიტანეთი მთელი მსოფლიოს ჩაის დაახლოებით 20%-ს აწარმოებს.

ინგლისში ჩაი კეთრინ ბრაგანზამ, მეფე ჩარლზ II-ის ცოლმა, შემოიტანა 1657 წელს. და უკვე 1800-იან წლებში ეს ეგზოტიკური სასმელი ისეთი პოპულარული გახდა, რომ სპეციალური გემები ("clippers") შეიქმნა, რათა ჩაი სწრაფად შემოეტანათ ჩინეთიდან. „შუადღის ჩაის“ მიირთმევენ დაახლოებით ხუთ საათზე, მას მხელია უწოდო საჭმელი — ეს არის ფინჯანი ჩაი და ნამცხვარი ან ორცხობილა. შაბათ-კვირას „შუადღის ჩაი“ განსაკუთრებული მრგვლენაა. ამ დროს ხშირად პარტიებენ მეგობრებსა და სტუმრებს, რომ ფინჯან ჩაიზე იმუსაიფონ. მაგრამ ზოგიერთი მას „ჩაის“ კი არ უწოდებს, არამედ „სადამოს საჭმელს“, რომელსაც შექცევთ ხუთიდან შვიდ საათამდე. ის, ჩვეულებრივ, შედგება ცხელი საჭმელისაგან, როგორცაა შემწვარი კვერცხი, შემწვარი პური ან სალათა, შემდეგ, რა თქმა უნდა, სვამენ „ფინჯან ჩაის“. ხაერთოდ, ჩაის დღეში 6-ჯერ ან 8-ჯერ, ზოგჯერ კი უფრო მეტჯერ სვამენ.

სადილი დღის ვეღვანე მნიშვნელოვანი საჭმელია. მას შეეკვევიან 7 საათზე. პირველი თავი კერძი შეიძლება იყოს წვნიანი (თუმცა ინგლისელებს ის მაინცდამაინც ძალიან არ უყვართ). მთავარი კერძი ხშირად თევზი ან ხორცია, ალბათ ტრადიციული ინგლისური „როსტბიფი“ და დიდი რაოდენობით ბოსტნეული. შემდეგ კი რაი-მე ტკბილეული (ინგლისელები, აგრეთვე, ტკბილეულის უდიდესი მოყვარულები არიან მსოფლიოში) და, ბოლოს, ყველი, ხშირად ორცხობილასთან ერთად.

ინგლისელებს უყვართ „უბრალო კარგი საჭმელი“. მათ უნდა იცოდნენ, თუ რას ჭამენ. ისინი ჭამენ თუთრ პურს, დიდი რაოდენობით თევზსა და ჩიფსებს, ძებვეულს, ბიფშტექსს, როსტბიფს, კომბოსტოსა და იორკშირის პუდინგს.

მაგრამ ისინი მხოლოდ „თევზსა და ჩიფსებს“ არ ხაჯერდებიან. ამჟამად ბრიტანეთის უმეტეს ქალაქებში არის ჩინური, ინდური და პაკისტანის რესტორნები. მათი საჭმელი დიდად განსხვავდება

ინგლისური საჭმელისაგან, მაგრამ ისინი კარგადაა მომზადებული და თან იაფია. აუცილებელი არ არის, რომ „კარი“ მიირთვათ ინდურ ან პაკისტანურ რესტორანში. ამის ნაცვლად შეგიძლიათ შეუკვეთოთ შემწვარი კვერცხი ან ძებვეული, ან, თუ გნებავთ, შემწვარი თევზი ან ჩიფსები.

ჩინელებმა, ინდოელებმა და პაკისტანელებმა ახალი და მეტად სასარგებლო რამ დანერგეს. თუ დედა, უფროსი და, ან თქვენ თვითონ ღაღლილი ხართ, ან უბრალოდ, არ გიყვართ საჭმლის მომზადება, შეგიძლიათ მიბრძანდეთ უახლოეს აზიურ რესტორანში და შეუკვეთოთ „შინ წასადები“ სადილი. მზარეული ცხელ საჭმელს ყუთში მოათავსებს, შინ წაიღებთ და მაშინვე მიირთმევეთ.

საშობაო სადილისთვის, ტრადიციულად, შემწვარი ინდაურს ამზადებენ. ჩვეულებრივ, შემდეგ შემოაქვთ საშობაო პუდინგი. შობამდე დიდი ხნით ადრე, დიასახლისები იწყებენ ფიქრს იმაზე, თუ რა ნამცხვარი გამოაცხონ საშობაოდ, და, როგორც წესი, ფანტასტიკურ ნამცხვრებს აცხობენ.

40. THE WAY OF LIFE

In recent years there have been many changes in family life. A typical British family used to consist of mother, father and two children. Since the law made it easier to get a divorce, the number of divorces has considerably increased: one marriage in every three now ends in divorce. As a result, there are a lot of one-parent families. Society is now more tolerant of unmarried couples and single parents.

Members of a family - grandparents, aunts, uncles, cousins - keep in touch, but they see each other less than before, because people often move away from their home town to work, and so the family becomes scattered. Christmas is the traditional season for reunions, and relatives often travel many miles in order to spend their holiday together.

The relations between the members of a family have become more democratic than they used to be. Many parents treat their children more as equals, and children have more freedom to make their own decisions. The father gives more time to bringing up children, often because the mother goes to work. English wives can have a life of their own outside the home and English husbands happily lend a hand with the children.

As for the older generation, there are about ten-million old-age people in Britain, of whom about 750 000 cannot live entirely independently. The government gives them financial help in the form of a pension. Old people who have no families live in Old People's Home, which may be state-owned or private.

In Britain people work five days a week, from Monday to Friday. Saturday and Sunday are holidays. Leaving work on Friday, people usually say to each other: "Have a nice weekend", and on Monday morning they ask, "Did you have a nice weekend?"

Saturday morning is a very busy time for shopping as this is the only day when people who are at work can shop without hurrying. On Saturday afternoon the most important sporting events of the week take place: football, rugby (in summer – cricket and tennis), horse – racing car and motor-cycle and other sports. A lot of people go and watch the sports programmes on TV. In the late afternoon the sports results are announced on TV.

Saturday evening is the best time for parties, dances, going to the cinema or theatre.

Sunday is a very quiet day in Britain. In London all the shops are closed and so are most of the theatres and cinemas.

Having gone to bed late the night before many people don't hurry to get up on Sunday morning, so they usually have a late breakfast. Some people like to have breakfast in bed. While having breakfast people start reading the Sunday papers. It is quite usual for a family to have two or three Sunday papers, and some families have more.

Sunday dinner (some people call it Sunday lunch), which is at 10 o'clock or at 1.30 is traditionally the most important family meal of the week. Most people have a joint (a piece of meat roasted in the oven) which is served with roast or boiled potatoes, some other vegetables and gravy. Then comes the pudding and finally tea or coffee. After it they sit talking reading newspapers, watching television after tea time. In summer they sit in the garden, some go out for a walk or to see friends.

Tea-time is 5-5.30. The 5 o'clock tea is another traditional meal, during which they don't just drink tea, but also eat sandwiches, sometimes cold meat and salad, fruit and cream, bread and butter and jam and cake.

As to Sunday evening, some people spend it quietly at home, other go to see friends, go to a concert or film, or go out for a drink.

40. ცხოვრების წესი

უკანასკნელ წლებში ბევრი რამ შეიცვალა ოჯახურ ცხოვრებაში. ადრე ტიპიური ბრიტანული ოჯახი დედის, მამისა და ორი შვილისაგან შედგებოდა. მას შემდეგ, რაც კანონით განქორწინების მიღება გაადვილდა, განქორწინება რაოდენობა მნიშვნელოვნად გაიზარდა. ახლა სამიდან ერთი ქორწინება განქორწინებით მთავრდება. ამის შედეგად, ბევრ ოჯახში მხოლოდ ერთი მშობელია, საზოგადოებაც უფრო ტოლფრანტული გახდა და უქორწინებელი წევრებისა და მარტოხელა მშობლების მიმართ ოჯახის წევრები – ბებია-ბაბუები, დეიდა-მამიდები, ბიძები, დეიდაშვილ-ბიძაშვილები მუდმივ კონტაქტში არიან, მაგრამ ერთმანეთს გაცილებით ნაკლებად ხვდებიან, ვიდრე ადრე, რადგან ახლა ადამიანები ხშირად მიდიან მშობლიური ქალაქიდან სხვაგან სამუშაოდ და ამდენად ოჯახის წევრები მიმოფრთხილი არიან. შობა ის ტრადიციული დღესასწაულია, როდესაც ისინი კვლავ ერთად არიან, და ხშირად ოჯახის წევრებს და ნათესავებს მრავალი მილის გავლა უწევთ, რათა დღესასწაული ერთად გაატარონ.

ოჯახის წევრებს შორის დამოკიდებულება უფრო დემოკრატიული გახდა, ვიდრე ადრე იყო. სულ უფრო მეტი მშობელი ეპყრობა თავის შვილებს, როგორც თანასწორებს და ბავშვებს მეტი თავისუფლება აქვთ დამოუკიდებელი გადაწყვეტილების მიღებაში. მამა უფრო მეტ დროს უთმობს შვილების აღზრდას, ხშირად იმიტომ, რომ დედა მუშაობს. ინგლისელ ცოლებს შეუძლიათ საკუთარი ცხოვრება პქონდეთ სახლის გარეთ და ინგლისელი ქმრები ხალისით ეხმარებიან მათ ბავშვების აღზრდაში.

რაც შეეხება ხანდაზმულ ხალხს, დაახლოებით ათი მილიონი მოხუცებულია ბრიტანეთში. აქედან დაახლოებით 750000 დამოუკიდებლად ცხოვრება არ შეუძლია. მთავრობა ფინანსურ დახმარებას უწევს მათ პენსიის სახით. მოხუცებულებს, რომელთაც ოჯახები არ ჰყავთ, შეუძლიათ „მოხუცებულთა სახლებში“ იცხოვრონ (ეს სახლი შეიძლება იყოს სახელმწიფო ან კერძო).

ბრიტანეთში ხალხი კვირაში ხუთი დღე მუშაობს, ორშაბათიდან პარასკევამდე, შაბათი და კვირა დასვენების დღეებია. პარასკევს, სამუშაოს დასრულების შემდეგ, ისინი, ჩვეულებრივ, ერთმანეთს ეუბნებიან: „კარგ დასვენებას (შაბათ-კვირას) გისურვებ“, და ორშაბათს დილით კითხულობენ: „როგორ გაატარე უიკენდი?“

შაბათ დილას მაღაზიები ხალხითაა სავსე, რადგან ეს

ერთადერთი დღეა, როდესაც მათ, ვინც მუშაობს, შეუძლიათ აუჩქარებლად იარაღი საყიდლებზე. შაბათს, შუადღისას, კვირის ყველაზე მნიშვნელოვანი სპორტული მოვლენები ტარდება: ფეხბურთი, რაგბი (ზაფხულში — კრიკეტი და ჩოგბურთი), დოდი, მანქანებისა და მოტოციკლების რბოლა და სხვა. მრავალი ადამიანი ესწრება ან ტელევიზიით უყურებს სპორტულ პროგრამებს. შუადღის ბოლოს სპორტული შედეგები ცხადდება.

შაბათი საღამო საუკეთესო დროა წვეულებებზე, ცეკვებზე, კინოში ან თეატრში წასასვლელად.

კვირადღე ძალზედ წყნარი დღეა ბრიტანეთში. ლონდონში ყველა მღაზნია, აგრეთვე, კინო და თეატრების უმრავლესობა დაკეტილია.

რადგან შაბათს ბევრი ადამიანი გვიან იძინებს, ისინი არ ჩქარობენ კვირა დილას ადრე ადგომას, ამიტომ საუზმესაც გვიან მიირთმევენ. ზოგიერთი საუზმეს ლოგინში მიირთმევს. საუზმის დროს მათ გაზეთების კითხვა უყვართ, ოჯახს ჩვეულებრივ, ორი ან სამი საკუთარი გაზეთი აქვთ, ზოგჯერ კი უფრო მეტიც.

სადილი კვირას (ზოგიერთები მას „საკვირაო ლანჩს“ უწოდებენ) დაახლოებით 12 სთ-ზე ან 1.30 წუთზეა და, ტრადიციულად კვირადღის ყველაზე მნიშვნელოვან საოჯახო სადილად ითვლება.

უმრავლესობა მიირთმევს ქურაში შემწვარ ხორცს, შემწვარ ან მოხარშულ კარტოფილს, სხვადასხვა ბოსტნეულს საწებელთან ერთად; შემდეგ პუდინგს და, ბოლოს, ჩაის ან ყავას მიირთმევენ. შემდეგ სხედან და საუბრობენ, ან გაზეთებს კითხულობენ და ტელევიზორს უყურებენ ჩაის შემდეგ. ზაფხულში ბაღში სხედან, ზოგი სასეინროდ ან მეგობრების სანახავად მიდის.

ჩაის დრო 5 სთ ან 5.30 წთ-ია 5 საათზე ჩაის სმა კიდევ ერთი ტრადიციია, რომლის დროსაც ინგლისელები მხოლოდ ჩაის კი არ სვამენ, არამედ ბუტერბროდებს, ზოგჯერ ცივ ხორცსა და სალაოს, ხილს და ნაღებს, პურს, კარაქს, მურაბას და ნამცხვარსაც მიირთმევენ. რაც შეეხება კვირა საღამოს, ზოგიერთი მას წყნარად ატარებს სახლში, სხვები მეგობრების სანახავად, ან კინოში, კინცერტზე ან, სულაც, დასალევად მიდიან.

41. SOME ASPECTS OF ENGLISH THOUGHT AND CHARACTER

From the dawn of its history Britain has been a country in which men have preferred to do things for themselves. As far as possible they wanted their rulers to leave them alone. Within a man's own home-provided, of course, that he observed the law he was to be left alone to manage his family life as he pleased.

And today, although the power of the State has grown so fast and so far, everyone who knows Britain knows that it is still a network of voluntary associations, friendly societies, religious and political organizations, literary, scientific and sports clubs innumerable, so that every aspect of the national life is enriched and vitalized by the free, voluntary enterprise of men and women who are not told what to do and how to think by uniformed officials, but of their own good will and on their own initiative contribute to the national life. And the English are intensely practical people — they judge by results. They distrust all extremes, and no people are less susceptible to demagogy.

The English are intensely conservative people. “They hate innovation”, wrote Emerson, “and their instinct is to search for a precedent.” When they are forced to make changes, they change the substance rather than the form, and though English law is certainly as modern as American, the English judge still wears a wig.

Notwithstanding their conservatism the English are progressive. The peculiarity of the English character it to achieve revolution through evolution. Eton, or Oxford and Cambridge are still, to all appearances, aristocratic and even feudal institutions, but they select their students on the basis of talent and produce men fit for the responsibilities of the new day.

This process of evolutionary adjustment can be seen everywhere: in the realm of politics, in the church, in education, in the relations of labour and industry.

Britain has more living symbols of its past than many countries. It still has a royal family and a small nobility. Every year historical ceremonies, such as the State Opening of Parliament, the Lord Mayor's Show, etc, are held. These symbols are a true representation of the past. And all this is the country's history — history of the whole people of Britain that has shaped them as a society.

41. ინგლისური აზროვნებისა და სასიათის რაქონიანი ასაქმტი

დასახამიდან ბრიტანეთი იყო და არის ქვეყანა, სადაც ადამიანები ყოველთვის ამჯობინებდნენ დამოუკიდებლად ეკეთებინათ თავისი საქმე და მოითხოვდნენ, რამდენადაც ეს შესაძლებელი იყო, მმართველებს მათთვის ამის საშუალება მიეცათ. საკუთარ სახლში ინგლისელი, რა თქმა უნდა, იმ პირობით, რომ კანონს ემორჩილებოდა, თავის ცხოვრებას ისე წარმართავდა, როგორც მას სურდა.

და დღეს, მიუხედავად იმისა, რომ სახელმწიფოს ძალაუფლება ასე სწრაფად და ასე ძლიერ გაიზარდა, ვეღამ, ვინც იცნობს ბრიტანეთს, იცის, რომ ის ისევ ნებაყოფლობითი ასოციაციების, მეგობრული საზოგადოებების, რელიგიური და პოლიტიკური ორგანიზაციების, უთვალავი ლიტერატურული, სამეცნიერო და სპორტული კლუბების ქსელია. ქვეყნის ეროვნული ცხოვრების ყველა ასპექტს ამდიდრებს და სასიცოცხლო ძალებით ავსებს მამაკაცებისა და ქალების თავისუფალი, ნებაყოფლობითი გაერთიანებები, რომელთაც ფორმიანი ჩინონიკები კი არ კარნახობენ, თუ რა გააკეთონ და როგორ იფიქრონ, არამედ საკუთარი კეთილი ნებით და ინიციატივით შეაქვთ თავის წვლილი ეროვნულ ცხოვრებაში. ამავე დროს, ინგლისელები მეტად პრაქტიკული ხალხია — ისინი შედეგების მიხედვით მსჯელობენ. ეჭვით უყურებენ ყველანაირ უკიდურესობას, და ყველაზე ნაკლებად ემორჩილებიან დემაგოგიას.

ინგლისელები კონსერვატორები არიან. „მათ სძულთ სიახლე“, წერდა ემერსონი, „ისინი ინსტიტუტურად ეძებენ პრეცედენტს“. როდესაც მათ ცვლილებებს თავს ახვევენ, ისინი ამჯობინებენ შეცვალონ შინაარსი, ვიდრე ფორმა, და თუმცა ინგლისური კანონმდებლობა ისევე თანამედროვეა, როგორც ამერიკული, ინგლისელი მოსამართლეები ისევ პარიკს ატარებენ.

მიუხედავად კონსერვატიზმისა, ინგლისელები პროგრესულები არიან. ინგლისური ხასიათის თავისებურებებია რევოლუციის მიღწევა ევოლუციის მეშვეობით. იტონი ან ოქსფორდი თუ კემბრიჯი გარეგნული ნიშნებით ჯერ კიდევ არისტოკრატიული და, უფრო მეტიც, შუასაუკუნებრივი სასწავლებლებია, მაგრამ ისინი სტუდენტებს ნიჭის მიხედვით არჩევენ და უშვებენ ახალი ცხოვრებისათვის პასუხისმგებლობით სავსე შესაფერის ადამიანებს.

ევოლუციური შეგუების პროცესის დანახვა შესაძლებელია ყველგან: პოლიტიკის სფეროში, ეკლესიაში, განათლებაში, შრომისა და მრეწველობის ურთიერთმიმართებაში.

ბრიტანეთს თავისი წარსულის უფრო მეტი ცოცხალი სიმბოლოები გააჩნია, ვიდრე ბევრ სხვა ქვეყანას. მას ისევ ძველ სამეფო ოჯახი და მცირერიცხოვანი არისტოკრატია. ყოველ წელს ტარდება ისეთი ისტორიული ცერემონიები, როგორიცაა „პარლამენტის ოფიციალური გახსნა“, „ლორდ მერის შოუ“ და ა. შ. ეს სიმბოლოები წარსულის ჭეშმარიტი ასახვაა და ყოველივე ეს ქვეყნის ისტორია — ბრიტანეთის მთელი ხალხის ისტორიაა, რომლის მეშვეობითაც ეს ხალხი საზოგადოებად ჩამოყალიბდა.

42. CANTERBURY - THE ENGLISH RELIGIONS CENTRE

Canterbury is a town in Kent (the south-eastern part of Britain) with a population of about 120,000. It is the religious capital of England because its cathedral is the seat of the Archbishop of Canterbury who is head of the Church of England.

Christianity first penetrated to Britain in the 3rd century by Christian refugees from Rome who were fiercely persecuted for their faith at home. But when the Roman Emperor Constantine the Great became a Christian himself, he stopped the prosecution of the Christians. Christianity was made the Roman national faith and was brought to all dependent countries. It became the official religion in Britain, too. The new religion was called the Catholic Church (“catholic” means universal).

When the Anglo-Saxons, who were pagans, invaded Britain, most of the British Christians were killed and those who remained alive, fled to Wales and Ireland. There they built churches and devoted themselves to worship. Towards the end of the 6th century Christian monks began coming from Rome to Britain again. The Head of the Roman Church at that time was Pope Gregory. He wanted to spread his influence over England by converting the people to Christianity and sent monks to convert the Anglo-Saxons. The monks landed in Kent and the first church they built was in the town of Canterbury. And up to this day Canterbury has remained the English religious centre.

From the 12th to the 15th centuries it was a place of pilgrimage. Thousands of people came to pray at the tomb of a former Archbishop of Canterbury who was murdered in the Cathedral in 1170. His name was Thomas Becket.

During the 12th century King Henry II decided that the Church had too much power. In 1162 he made his friend Thomas Becket Archbishop of Canterbury as he thought that he would help him to weaken the position of the Church.

But Becket began to defend the position of the Church against the King. The relations between the Archbishop and the King became very bad. Becket had to leave England because he was afraid that he might be killed. He lived in exile for five years until Henry asked him to come back, because the Pope had insisted that the King should return the Archbishop of Canterbury.

When Thomas Becket returned to Canterbury in 1170, the serious contradictions between him and the King continued. Finally, one day, four of Henry's knights entered Canterbury Cathedral and murdered the Archbishop on the steps of the altar.

Three years later in 1173 Becket was made a saint, and his tomb became the destination of thousands of pilgrims for three centuries.

42. კენტერბერო - ინგლისის რელიგიური ცენტრი

კენტერბერი ქალაქია კენტში (ბრიტანეთის სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში). მისი მოსახლეობა დაახლოებით 120000-ია. ის ინგლისის რელიგიური დედაქალაქია, რადგან მისი ტაძარი კენტერბერის არქიეპისკოპოსის — ინგლისის ეკლესიის მეთაურის რეზიდენციაა.

ქრისტიანობა ბრიტანეთში პირველად III საუკუნეში რომაელმა ქრისტიანმა ლტოლვილებმა შეიტანეს, რომელთაც სამშობლოში მკაცრად დევნიდნენ მათი რწმენის გამო. მაგრამ როდესაც რომაელი იმპერატორი კონსტანტინე დიდი ქრისტიანი გახდა, მან ქრისტიანების დევნა შეწყვიტა. ქრისტიანობა რომაელთა ეროვნულ რწმენად იქცა და გავრცელდა ყველა დაქვემდებარებულ ქვეყანაში. ის ოფიციალური რელიგია გახდა ბრიტანეთშიც. ახალ რელიგიას კათოლიკური ეკლესია ეწოდა („კათოლიკური“ ნიშნავს უნივერსალურს).

როდესაც ანგლო-საქსებმა, რომლებიც წარმართები იყვნენ,

დაიპყრეს ბრიტანეთი, ბრიტანულ ქრისტიანთა უმრავლესობა განადგურეს, ხოლო ისინი, ვინც ცოცხალი გადარჩა, უელსსა და ირლანდიაში გაიქცნენ. იქ მათ ეკლესიები ააშენეს და თავისი ცხოვრება დმერთის თავიანთს ცემას უძღვნეს. VI საუკუნის პოპოს ქრისტიანმა ბერებმა რომიდან ისევ ბრიტანეთში დაიწვეს ჩასვლა. რომაელი ეკლესიის მეთაური იმ დროს პაპი გრეგორი იყო. მას უნდოდა ხალხის ქრისტიანად მოქცევით თავისი გავლენა განეგრძო ინგლისზე და ბერები გააგზავნა, რათა ანგლო-საქსები ქრისტიანებად მოექციათ. ბერები კენტში ჩავიდნენ და პირველი ეკლესია ქალაქ კენტერბერში ააშენეს. დღემდე კენტერბერი ინგლისის რელიგიურ ცენტრად რჩება.

XII-დან XV საუკუნემდე ის პილიგრიმთა (ძომლოცველთა) ადგილი იყო. ათასობით ხალხი მიდიოდა იქ, რათა ელოცა კენტერბერის ყოფილი არქიეპისკოპოსის საფლავზე, რომელიც 1170 წელს ტაძარში მოკლეს. მისი სახელი თომას ბეკეტი იყო.

XII საუკუნეში მეფე ჰენრი II-მ გადაწყვიტა, რომ ეკლესიას მეტისმეტად დიდი ძალაუფლება ჰქონდა. 1162 წელს მან თავისი ძველობარი, სომას ბეკეტი, კენტერბერის არქიეპისკოპოსად დანიშნა, რადგან ფიქრობდა, რომ ის დაეხმარებოდა ეკლესიის გავლენის შესუსტებაში.

მაგრამ ბეკეტმა ეკლესიის პოზიცია დაიკავა მეფის საწინააღმდეგოდ. ურთიერთობა არქიეპისკოპოსსა და მეფეს შორის ძალიან გაართულდა. ბეკეტს ინგლისიდან წასვლა მოუხდა, რადგან ეშინოდა, რომ მოკლავდნენ. მან გადასახლებაში ხუთი წელი იცხოვრა, სანამ პენრიმ არ სთხოვა უკან დაბრუნებულიყო, რადგან პაპი დაუნიებით მოითხოვდა, რომ მეფეს კენტერბერის არქიეპისკოპოსი დაებრუნებინა.

როდესაც 1170 წელს სომას ბეკეტი კენტერბერში დაბრუნდა, სერიოზული წინააღმდეგობანი მასა და მეფეს შორის კვლავ გაგრძელდა. და ბოლოს, ერთ დღეს, ჰენრის ოთხი რაინდი შეიჭრა კენტერბერის ტაძარში და არქიეპისკოპოსი საკურთხეველის კიბეზე მოკლეს.

სამი წლის შემდეგ, 1173 წელს ბეკეტი წმინდანად შერაცხეს და მისი საფლავი სამი საუკუნის განმავლობაში ათასობით პილიგრიმთა სამლოცველო ადგილი იყო.

43. LONDON

"When a man is tired of London, he's tired of life", Samuel Johnson.

London, Britain's colourful capital, situated on the Thames river, is the largest city in Britain and one of the largest cities in the world. It is full of things to see and do, with world-famous sights, superb shopping and a wealth of excellent entertainment and nightlife.

Traditionally London is divided into several parts: the City, Westminster, the West End and the East End. They are rather different from one another.

The heart of London is the City, its financial and business centre. Numerous banks, offices and firms are situated there including Mansion House, the Lord Mayor's home, the Bank of England, the Old Bailey. The city extends over an area of about one square mile and is sometimes called "the Square Mile" (2,6 square kilometres). Over a million people work there but less than 6000 live there. The City is governed by the Corporation of the City of London, Britain's oldest local government, which was established in 1215. It has the status of a county council with powers that exceed those of the other 32 administrative districts (boroughs) of Greater London.

The City's administration is headed by the annually elected Lord Mayor (the first mayor of London was elected in 1193). Once a year, in November, the Lord Mayor's Show takes place. It is a colourful street parade in which the newly elected Lord Mayor travels along the streets of the City in a golden coach, which is over 200 years old. In the evening a splendid meal is served in the Guildhall, to which the Prime Minister and members of the government are invited.

There are some famous ancient buildings within the City. Perhaps the most striking of them is St. Paul's Cathedral, the greatest of English churches built in the 17th century by Sir Christopher Wren. There are many memorials in the Cathedral including those to heroes such as Wellington and Nelson. The Tower of London is also situated in the City. It was founded by Julius Caesar and in 1066 rebuilt by William the Conqueror. It was used as a fortress, a royal palace and a prison. The Tower is guarded by the Yeoman Warders popularly known as Beefeaters.

Westminster is the historic centre of government. Westminster Abbey has more historic associations than any other buildings in Britain. Nearly all English kings and queens have been crowned here. The Abbey con-

tains many royal tombs, memorials to eminent men and women. A number of outstanding scientists, statesmen, writers, poets and painters are buried here: Newton, Darwin, Chaucer, Dickens, Tennyson, Kipling etc.

Across the road from Westminster Abbey is Westminster Palace, or the Houses of Parliament, the seat of British Parliament. The Clock Tower of the Houses of Parliament is famous for its big hour bell, known as "Big Ben".

Buckingham Palace is the Queen's official London residence. London's most popular spectacle is Changing of the Guard at Buckingham Palace. It takes place in the forecourt and lasts about 30 minutes.

Buckingham Palace stands in St. James Park. St James's Park is one of ten so-called royal parks situated in or near London. These parks officially belong to the Crown, but are open to the public free of charge. One thing about London which every visitor from abroad admires is the large number of parks which are called the "lungs" of London. Each park has its own character. Hyde Park was originally a hunting forest and is still popular with horse-riders. It has a little lake and Speakers' Corner where one may get up and say almost anything one pleases. Regent's Park, which was also originally a hunting park, is now the home of London Zoo, and an open-air theatre which stages Shakespeare's plays.

The West End is the richest and most beautiful part of London. It is the symbol of wealth and luxury and can be called the centre of London. Here are the historical palaces, the best hotels, stores, restaurants, clubs and over 40 theatres. Oxford street is an endless shopping area which attracts visitors from all over the world. The best-known place here is Whitehall with important government offices, 10 Downing Street, the London residence of the Prime Minister and the place where the cabinet meets. In the middle of Whitehall is the Cenotaph, a monument to the fallen in the two world wars of the 20th century. According to tradition, on Remembrance Day, the Sunday nearest to November 11, the Queen lays a wreath of poppies at the Cenotaph. People of Britain remember their dead from the two world wars by wearing a red paper poppy. There are also other famous streets here, eg. Fleet Street where most newspapers had their offices until 1880s, Harley Street where the highest-paid doctors live, and some others.

University of London is in the West End, in Bloomsbury. There are also several concert halls, many museums including the British museum and the best art galleries.

Knightsbridge is a part of London where you can find many foreign embassies and the department store that is the symbol of expensive and high-class living - Harrods.

People say you can buy anything in Harrods, including wild animals. Another place of interest is the Albert Hall, a huge concert hall which gives festivals of popular classical music concerts every summer.

Visitors with plenty of money to spend are likely to pass most of their time in the West End.

Going down Oxford Street you come to Trafalgar Square which is yet another symbol of London. It was named in memory of Admiral Nelson's victory in the battle of Trafalgar in 1805. The tall Nelson's Column stands in the middle of the square.

On the north side of Trafalgar Square is the National Portrait Gallery. Not far away is the British Museum - the biggest museum in London. It contains a priceless collection of ancient manuscripts, coins, sculptures, etc. and is famous for its library.

Trafalgar Square is the geographical centre of London but many people would choose Piccadilly Circus as the real centre of London. This is because it is not only centre but the heart of London's entertainment world. Within a few hundred yards of it one will find most of London's best-known theatres and cinemas, the most famous restaurants and the most luxurious nightclubs.

The East End was the poorest district of London. Years ago there were lot of factories, workshops and docks there. The streets were narrow, the buildings were unimpressive. But it has changed greatly in recent years. Many industries and firms have moved away. The docks were closed and part of the old port in east London has been converted into a business and residential area called Docklands. Many tall buildings have appeared such as Canary Wharf tower, 244 meters, the tallest building in Britain. Many offices in it were damaged, though no one was killed when a bomb exploded there in 1996. The Millenium Dome, a very large structure with a round roof for exhibitions has been built to celebrate the end of the 20th century and the beginning of the 21 st century.

About 8 million people live in London. Not all of them are Londoners. Many of them are immigrants from all over the world. Every seventh Londoner was born outside Britain. The immigrants and tourists

together with all the "real Londoners" give London its special character. Well, but what is a real Londoner then? - some people say that the only real Londoner is a Cockney. But of course, other people who were born and bred in London are Londoners too.

Londoners are proud of living in the capital where "it all happens".

43. ლონდონი

„როდესაც ადამიანი ლონდონით დაღლილია, ცხოვრებითაც დაღლილია“, - სემუელ ჯონსონი.

ლონდონი, მდინარე ტემზაზე მდებარე ბრიტანეთის ნაირსახეობანი დედაქალაქი, უდიდესი ქალაქია ბრიტანეთში და ერთ-ერთი უდიდესი მსოფლიოში. ეს ის ქალაქია, სადაც შეიძლება ბევრი რამ გააკეთოთ და ბევრი რამ ნახოთ. იქ მსოფლიოში ცნობილი სანახაობებია. უმაღლესი კლასის საგაჭრო ცენტრები, ბრწყინვალე გასართობები, ღამის საინტერესო ცხოვრებაა.

ტრადიციულად ლონდონი რამდენიმე ნაწილად იყოფა: სიტი, უესტ-მინსტერი, უესტ ენდი და ისტ ენდი. ისინი მნიშვნელოვნად განსხვავდება ერთმანეთისაგან.

ლონდონის გული სიტია - მისი ფინანსური და ბიზნეს ცენტრი. იქ უამრავი ბანკი, ოფისი და ფირმაა, მათ შორის მენსონ პაუსი - ლორდ მერის სახლი, ინგლისის ბანკი, ოლდ-ბეილი (უზენაესი სასამართლო, რომელიც ოლდ-ბეილში მდებარეობს). სიტი გადაჭიმულია დაახლოებით 1 კვადრატულ მილზე (2,6 კვ. კმ-ზე) და ზოგჯერ მას „კვადრატულ მილს“ უწოდებენ. მილიონზე მეტი ადამიანი მუშაობს იქ, 6000-ზე ნაკლები კი ცხოვრობს. სიტის მართავს ლონდონის სიტის მუნიციპალური საბჭო, ბრიტანეთის უძველესი ადგილობრივი ხელისუფლება, რომელიც 1215 წელს დაფუძნდა. მას საკრავოს საბჭოს სტატუსი აქვს და მისი ძალაუფლება აღემატება „დიდი ლონდონის“ დანარჩენი 32 ადმინისტრაციული რაიონის ძალაუფლებას.

სიტის ადმინისტრაციას ყოველწლიურად არჩეული ლორდი მერი მეთაურობს (ლონდონის პირველი მერი 1193 წელს აირჩიეს). წელიწადში ერთხელ, ნოემბერში, „ლორდ მერის შოუ“ ეწყობა. ამ ფერადოვან ადღუმზე ახლად არჩეული ლორდი მერი სიტის ქუჩებში ოქროს ეტლით მგზავრობს, ეს ეტლი ორასზე მეტი წლისაა.

საღამოს დიდი ნადიში იმართება გილდპოლში - სიტის რატუშაში, სადაც პრემიერ-მინისტრი და მთავრობის წევრები არიან მსწვეულნი.

სატიში რამდენიმე ცნობილი უძველესი ნაგებობაა. მათ შორის ყველაზე გასაოცარი, ალბათ, წმ. პავლეს ტაძარია, უდიდესი ინგლისის ეკლესიებს შორის, რომელიც სერ ქრისტოფერ რენმა XVII საუკუნეში ააშენა. ტაძარში მრავალი მემორიალური ძეგლია, მათ შორის ასეთი გმირების ძეგლებიც, როგორც იფვენ ველინგტონი და ნელსონი. ლონდონის ტაუერიც სიტში მდებარეობს. მას სამირკველი იულიუს კეისარმა ჩაუყარა და უილაამ დამპყრობელმა აღადგინა 1066 წელს. მას ივენებდნენ როგორც ციხე-სამაგრეს, ხამეფო სასახლეს, ხოლო შემდეგ ციხეს. ტაურის იცავენ იომენის მცველები, რომლებსაც პოპულარულად „ბიფიტებს“ (ხორცის მჭამელებს) უწოდებენ.

უესტმინსტერი მთავრობის ისტორიული ცენტრია. უესტმინსტერის სააბატო უფრო მეტ ისტორიულ ასოციაციას იწვევს, ვიდრე ნებისმიერი სხვა შენობა ბრიტანეთში. თითქმის ყველა ინგლისელ მეფესა და დედოფალს აქ აკურთხებენ. სააბატოში ბევრი სამეფო საუფლაო და ცნობილი ადამიანთა მემორიალური ძეგლია. აქ დაკრძალულია მრავალი გამოჩენილი მეცნიერი. სახელმწიფო მთავრე, მწერალი, პოეტი და მხატვარი: ნიუტონი, დარვინი, ჩოსერი, დიკენსი. ტენისონი, კაპლინგი და სხვა.

უესტმინსტერის სააბატოს მოპირდაპირე მხარეზე მდებარეობს უესტმინსტერის სასახლე — ბრიტანეთის პარლამენტის შენობა ცნობილი საათი-ზარით, რომელსაც „ბიგ-ბენი“ ეწოდება.

ბაკინგემის სასახლე დედოფლის ოფიციალური რეზიდენციაა ლონდონში. ლონდონის ყველაზე პოპულარული სანახაობა მცველთა შეცვლაა ბაკინგემის სასახლეში. ეს ხდება სასახლის წინა ტერიტორიაზე და დაახლოებით 30 წუთი გრძელდება.

ბაკინგემის სასახლე სენტ ჯეიმსის პარკში დგას. სენტ ჯეიმსის პარკი ერთ-ერთია იმ ათი ე. წ. „სამეფო პარკიდან“, რომლებიც ლონდონში ან მის მახლობლად მდებარეობს. ეს პარკები, ოფიციალურად მონარქის ეკუთვნის, მაგრამ ისინი ხალხისთვის ღია და უფასოა. ერთი რამ, რაც ლონდონში ყველა საზღვარგარეთელი ტურისტის აღტაცებას იწვევს, პარკების სიმრავლეა. მათ „ლონდონის ფილტვებს“ უწოდებენ. ყოველი პარკი თავისებურებით გამოირჩევა. პაიდ-პარკი თავდაპირველად მონადირეთა ტყე იყო და ცხენოსნებისათვის დღესაც პოპულარულია. იქ არის პა-

ტარა ტბა და „სპიკერის კუთხე“, სადაც ნებისმიერ ადამიანს შეუძლია სიტყვით გამოვიდეს და ილაპარაკოს თითქმის ყველაფრის შესახებ, რაც სურს. რიჯენტს პარკში, რომელიც თავდაპირველად, აგრეთვე, მონადირეთა პარკი იყო, ახლა ლონდონის ზოოპარკი და ღია ცისქვეშ თეატრია, სადაც შექსპირის პიესები იდგმება.

უესტ ენდი ლონდონის უმდიდრესი და უმშვენიერესი ნაწილია. ის სიმდიდრისა და ფუფუნების სიმბოლოა და მას შეიძლება ლონდონის ცენტრი ეწოდოს. აქ მდებარეობს ისტორიული სასახლეები, საუკეთესო სასტუმროები, მაღაზიები, რესტორნები, კლუბები და 40-ზე მეტი თეატრი. ოქსფორდის ქუჩა უსასრულო საჯარო ცენტრია, რომელიც მთელი მსოფლიოდან იზიდავს სტუმრებს. ძალზედ ცნობილია, აგრეთვე, უაიტჰოლი, სადაც მდებარეობს მნიშვნელოვანი სამთავრობო ოფისები და დაუნინგ-სტრიტი №10 — პრემიერ-მინისტრის რეზიდენცია ლონდონში და ადგილი, სადაც კაბინეტი იკრიბება, უაიტჰოლის შუა ნაწილში აღმართულია კნოტაფი — XX საუკუნის ორ მსოფლიო ომში დაღუპულთა მემორიალი. ტრადიციის მიხედვით, ხსოვნის დღეს, რომელიც 11 ნოემბერთან ყველაზე ახლო კვირადღეს მოდის, დედოფალი ვაჟაჩოების გვირგვინს დებს კნოტაფუსან. ორ მსოფლიო ომში დაღუპულთა პატივსაცემად ბრიტანელები ქაღალდის წითელ ვაჟაჩოებს ატარებენ.

სხვა ცნობილი ქუჩებია: ფლიტ-სტრიტი, სადაც 1980-იან წლებამდე უმეტესი გაზეთების რედაქციები იყო, პარლი-სტრიტი, სადაც ყველაზე მაღალი ანაზღაურების მქონე ექიმები ცხოვრობენ და სხვა.

ლონდონის უნივერსიტეტი უესტ-ენდში, ბლუმზბერიში მდებარეობს. აქ არის, აგრეთვე, რამდენიმე საკონცერტო დარბაზი, ბევრი მუზეუმი, მათ შორის, ბრიტანეთის მუზეუმი და საუკეთესო ხელოვნების გალერეები.

ნაიტსბრიჯი ლონდონის ის ნაწილია, სადაც მდებარეობს უცხოეთის ბევრი საელჩო და უნივერსიტეტი „პეროლზი“ — ძვირფასი და მაღალი კლასის სტანდარტების სიმბოლო.

ამბობენ, რომ ყველაფრის შექმნა შეგებლიათ „პეროლზში“, მათ შორის გარეული ცხოველებისაც. აქვეა მეორე ღირსშესანიშნაობა — ალბერტ პოლი, ვებერთელა საკონცერტო დარბაზი, სადაც ყოველ ზაფხულს პოპულარული კლასიკური მუსიკის ფესტივალი იმართება.

სტუმრები, რომელთაც დიდძალი ფული აქვთ, დროის უმეტეს ნაწილს უესტ-ენდში ატარებენ.

ოქსფორდის ქუჩას თუ ჩაუყვებით, ტრაფალგარის მოედანზე მიხვალთ, რომელიც ლონდონის კიდევ ერთი სიმბოლოა. მას ეს სახელი 1805 წელს ტრაფალგარის ბრძოლაში აღმირალ ნელსონის გამარჯვების საპატივსაცემოდ ეწოდა. მოედნის შუაგულში მაღალი სვეტია აღმართული ნელსონის ძეგლით.

ტრაფალგარის მოედნის ჩრდილოეთით „პორტრეტების ეროვნული გალერეა“. ცოტა მოშორებით ბრიტანეთის მუზეუმი — უდიდესი მუზეუმი ლონდონში. იქ ინახება უძველესი ხელნაწერების, მონეტების, სკულპტურის და ა. შ. ფასდაუდებელი კოლექციები; ის ცნობილია, აგრეთვე, თავისი ბიბლიოთეკით.

ტრაფალგარის მოედანი ლონდონის გეოგრაფიული ცენტრია. მაგრამ ლონდონის ნამდვილ ცენტრად ბევრი პიკადილს მიიჩნევს. ეს იმიტომ, რომ ის არა მარტო ცენტრალური, არამედ ლონდონის გასართობი სამეაროს გულია. სულ რამდენიმე იარღზე ნახვით საუკეთესო თეატრებსა და კინოებს, ყველაზე ცნობილ რესტორნებსა და მდიდრულ ღამის კლუბებს.

ისტ ენდი უდარიბესი რაიონი იყო ლონდონში, მაგრამ უკანასკნელ წლებში ის ძლიერ შეიცვალა. იქ უამრავი ქარხანა, სახელოსნო და ნავსამენი იყო მრავალი წლის წინ. ქუჩები ვიწრო, შენობები უხახური იყო. მრავალი საწარმო და ფირმა სხვაგან გადავიდა. ნავსამენები დაიხურა და ძველი პორტის ნაწილი აღმოსაყლეთ ლონდონში ბიზნეს და საცხოვრებელ ტერიტორიად იქცა, რომელსაც „დოკლენდს“ უწოდებენ. ბევრი მაღალი შენობა გაჩნდა, როგორცაა „კენერი უორთ ტაუერი“ (აღმინისტრაციული მაღლივი შენობა, აშენდა 1991 წელს), 244 მეტრი სიმაღლის, ყველაზე მაღალი შენობა ბრიტანეთში. 1996 წელს, როდესაც იქ ბომბი აფეთქდა, ბევრი ოფისი დაზიანდა, თუმცა არაფერი დაღუპულა. „აიასწლეულის გუმბათი“, მეტად დიდი ნაგებობა მრავალი სახურავით გამოფენებისათვის, აშენდა XX საუკუნის დასასრულისა და XXI საუკუნის დასაწყისის აღსანიშნავად.

ლონდონში დაახლოებით 8 მილიონი ადამიანი ცხოვრობს. მაგრამ ყველა მათგანი არაა ლონდონელი. ყოველი მეშვიდე ლონდონელი ბრიტანეთის საზღვრებს გარეთაა დაბადებული. ბევრი იმიგრანტია მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნიდან. იმიგრანტები და ტურისტები „ნამდვილ ლონდონელებთან“ ერთად ლონდონს განსაკუთრებულ ხასიათს ანიჭებენ. კარგიო, მაგრამ მამ ვინ არის ნამდვილი ლონდონელი? — ზოგიერთები ამბობენ, რომ ნამდვილი ლონდონელი „კოკნია“ (საზოგადოების ქვედა ფენების წარმომადგენელი),

მაგრამ, რა თქმა უნდა, ყველა, ვინც ლონდონში დაიბადა და გაიზარდა, ლონდონელია.

ლონდონელები ამბობენ, რომ ცხოვრობენ დედაქალაქში, ხადაც „ყოველივე ეს ხდება“.

44. THE STORY OF LONDON

London is the capital of Great Britain, its political, economic and commercial centre. Its population is about 8 million and it is an eighth part of the population of the United Kingdom. It is one of the largest cities in the world and the largest city in Europe. London is one of the oldest and most interesting cities in the world.

Its history goes to the time when the Romans invaded Britain in 43 AD. There were some settlements all along the river Thames before the Roman conquest. The Romans founded the city and it was called Londonium. In 61 AD the town was burnt down and when it was rebuilt by the Romans it was surrounded by a wall. The area within the wall is now called the City of London. Soon London grew to become the fifth largest city in the Roman Empire.

The Romans left London in the 5th century and the city was largely abandoned. By the 8th century London was again a busy trading centre and was already mentioned in a chronicle as “a market for many nations who come to it by land and sea”. At that time government of the city was a general meeting of the citizens which met there three times a year. It was presided over by the Bishop of London.

In the 11th century London became the capital of England. At that time the city had about 15,000 inhabitants. Edward the Confessor built a palace and an abbey at Westminster. The Norman period saw the construction of the Tower, old St. Paul's Cathedral and many churches and monasteries. Medieval London grew in importance as a trading centre and in 1215 its citizens won the right to elect their own leader, or Lord Mayor. London began to spread beyond the city walls during the Tudor and Stuart periods.

The first permanent bridge across the Thames was built in the very beginning of the 13th century. It was called London Bridge and was quite different from modern bridges which are just structures for cars,

pedestrians or trains. The nineteen arches of the original London Bridge were of varying breadths and they rested on piers of different sizes. The most interesting thing is that it was a residential site. There were houses and shops along the roadway. London bridge remained the only crossing of the Thames until the 1740s, when Westminster Bridge was built. Nowadays there are more than twenty bridges in London.

London had a population of over 200,000 at the turn of the 17th century and this figure nearly doubled by its close. But alongside the wealth, beauty and knowledge went poverty, disease and dirt. Plague struck and the greatest plague hit London in the late autumn of 1664. In 1666 the Great Fire destroyed three-quarters of the city. Sir Christopher Wren rebuilt St Paul's Cathedral and designed 51 churches. The rebuilding of London followed the medieval street plan, but the old wooden houses were replaced by buildings of brick to reduce the future fire risk.

At the beginning of the 19th century London's population was just under one million. London spread rapidly into the suburbs. As a result of it new forms of transport were developed including the underground railway system. Britain was then at the height of her imperial power and when Queen Victoria came to the throne in 1837 she became Empress of the Empire which occupied a third part of the globe. By 1901 the population of the city was already four and a half million.

By 1914 the British had spread their rule to a fourth of the globe. London suffered little material damage in the First World War, but large areas of London were destroyed by bombs during World War II.

Postwar reconstruction and new development restored much of London's magnificence. It was decided by the government that the capital had grown too big, so manufacturing, shipbuilding and wholesale trade were moved to other places outside inner London.

Today in its full extent Greater London covers 625 square kilometres and consists of 33 separate boroughs.

44. ლონდონის ისტორია

ლონდონი დიდი ბრიტანეთის დედაქალაქია, მისი პოლიტიკური, ეკონომიკური და კომერციული ცენტრია. მისი მოსახლეობა დაახლოებით 8 მილიონია და შეერთებული სამეფოს მოსახლეობის ერთ მეტრედ ნაწილს უდრის. ის უდიდესი ქალაქია ევროპაში და ერთ-ერთი უდიდესი, უძველესი და ყველაზე საინტერესო ქალაქია მსოფლიოში.

მისი ისტორია იმ დროიდან მომდინარეობს, როდესაც რომაელები ბრიტანეთში შეიჭრნენ ჩვ. წ. აღ.-ით 43 წელს. რომაელთა დაპყრობამდე მდინარე ტემზის მთელ გაეოლებზე დასახლებები იყო. რომაელებმა დაარსეს ქალაქი და ლონდონი უწოდეს. ჩვ. წ. აღ.-ით 61 წელს კი გადაწვეს და როდესაც თავიდან ააშენეს, გარს კედელი შემოავლეს. კედლის შიგნით მოქცეულ ტერიტორიას დღეს ლონდონის სიტი ეწოდება. მალე ლონდონი გაიზარდა და სიდიდით რომის იმპერიას მეხუთე ქალაქად იქცა.

რომაელებმა ლონდონი V საუკუნეში დატოვეს. ამის შემდეგ ქალაქი, ძირითადად, მიტოვებული იყო. VIII საუკუნისათვის ლონდონი ისევ იქცა ხალხმრავალ საეპრო ცენტრად. და უკვე მოხსენიებულია ქრონიკებში, როგორც „ბაზარი მრავალი ქვეყნისა, რომლებიც იქ ხმელეთითა და ზღვით ჩადიან.“ იმ დროისათვის ქალაქის მმართველობას მოქალაქეთა კრება წარმოადგენდა, რომელიც წელიწადში სამჯერ იკრიბებოდა. მას ლონდონის ეპისკოპოსი უძღვებოდა.

XI საუკუნეში ლონდონი ინგლისის დედაქალაქი გახდა. იმ დროისათვის ქალაქის მოსახლეობა დაახლოებით 15 000 იყო. ელდარდ აღმსარებელმა უესტმინსტერში სასახლე და მონასტერი ააგო. ნორმანების დროს კი აშენდა ტაუერი, წმ. პავლეს ძველი ტაძარი, ბევრი ეკლესია და მონასტერი.

შუასაუკუნეებში ლონდონის, როგორც საეპრო ცენტრის, მნიშვნელობა გაიზარდა და 1215 წელს მისმა მოქალაქეებმა მოიპოვეს უფლება აერჩიათ თავისი ლიდერი, ანუ ლორდი მერი. ტიუდორებისა და სტიუარტების ბატონობის პერიოდში ლონდონის ტერიტორია კედლის საზღვრებს გასცდა.

პირველი მუდმივი ხიდი მდინარე ტემზაზე XIII საუკუნის დასაწყისში აშენდა და სრულიად განსხვავდება სხვა თანამედროვე ხიდებისაგან, რომლებიც, ძირითადად, მხოლოდ კონსტრუქციები მანქანების, ყუბით მოსიარულეების თუ მატარებლებისათვის.

თავდაპირველად ლონდონის ხიდის ცხრაშეტი თალი სხვადასხვა სიგანის იყო და სხვადასხვა ზომის ნაემსადგომს ვერძობოდა. ყველაზე საინტერესო ის არის, რომ ის საცხოვრებელი ადგილიც იყო. გზატკეცილის გასწვრივ სახლები და მაღაზიები იყო. ლონდონის ხიდი 1740-იან წლებამდე — უესტმინსტერის ხიდის აშენებამდე ერთადერთი გადასასვლელი იყო მდინარე ტემზაზე. ამჟამად ლონდონში ოცზე მეტი ხიდაა.

XVII საუკუნის დასაწყისში ლონდონის მოსახლეობა 200 000-ს აღემატებოდა, ხოლო დასასრულისათვის ეს ციფრი თითქმის გაორგუდა. თუმცა სიმდიდრესთან, სილამაზესთან და ცოდნასთან ერთად იყო სიღარიბე, ავადმყოფობა და სიბინძურე, გავრცელდა შავი ჭირი, „დიდმა შავმა ჭირმა“ კი 1664 წლის გვიან შემოდგომაზე ძლიერი დარტყმა მიაყენა ლონდონს. 1666 წელს გაჩენილმა დიდმა ხანძარმა ქალაქის სამი მეოთხედი დაანგრა. სერ ქრისტოფერ რენმა წმ. პავლეს ტაძარი ხელმეორედ ააშენა და 51 ეკლესიის პროექტი შექმნა. ლონდონის ხელახალი აშენება შუასაუკუნეების ქუჩების გეგმას ითვალისწინებდა, თუმცა ძველი ხის სახლები აგურის სახლებით შეიცვალა, რათა მომავალში ხანძრის გაჩენის რისკი შემცირებულიყო.

XIX საუკუნის დასაწყისში ლონდონის მოსახლეობა მილიონზე ნაკლები იყო. ლონდონის გარეუბნები სწრაფად იზრდებოდა. ამის შედეგად ტრანსპორტის ახალი საშუალებები განვითარდა, მათ შორის მიწისქვეშა რკინიგზის სისტემაც. იმდროინდელი ბრიტანეთის თავისი იმპერიული ძალაუფლების ზენიტში იყო და როდესაც 1837 წელს დედოფალი ვიქტორია ტახტზე ავიდა, იგი გახდა ხელისუფალი იმპერიისა, რომელსაც მსოფლიოს ერთი მესამედი ეჭირა.

1901 წლისათვის ქალაქის მოსახლეობა უკვე ოთხნახევარი მილიონი იყო.

1914 წლისათვის ბრიტანელებმა თავისი მმართველობა სამყაროს მეოთხედზე განავრცეს. ლონდონმა მცირე მატერიალური ზარალი განიცადა პირველ მსოფლიო ომში, მეორე მსოფლიო ომის დროს კი ლონდონის ტერიტორიის დიდი ნაწილი დაზიანდა.

ომის შემდგომმა რეკონსტრუქციებმა და განვითარებამ ლონდონის ბრწყინვალეობის დიდი ნაწილი აღადგინა. რადგან დედაქალაქი ასე გაიზარდა, მთაწარის გადაწყვეტილებით წარმოება, გემთმშენებლობა და საბითუმო ვაჭრობა ლონდონის შიგა ტერიტორიიდან გარეთ გაიტანეს.

დღესდღეობით, „დიდი ლონდონის“ მთელი ტერიტორია 625 კვადრატულ კილომეტრს მოიცავს და 33 რაიონისაგან შედგება.

45. THE TOWER OF LONDON

The Tower is a London landmark and it is one of the most famous fortresses in the world. It spans over 900 years of British history.

The Tower was begun in about 1078 by William the Conqueror and it was built on the site of British and Roman fortifications on the north bank of the River Thames. In those days it looked very different. For example, its outer walls were made of wood. Only the central part, known as the White Tower, dates from the original building. It is 900 feet high and its walls are 15 feet thick.

The Tower was enlarged and improved throughout the centuries. A palace was built next to the White Tower in the reign of Henry III and from his time until the 17th century the Tower was a royal residence.

The main entrance was nicknamed Traitor's Gate because numerous prisoners were brought through it to the Tower, which was used as a state prison. Most of them were accused of treason and were called traitors. They were brought to the Tower by barge and ascended the steps (Traitor's Gate has steps leading down to the River Thames). For many it was their last moment of freedom before their death. But Elizabeth was released from the Tower and became Queen. The King's second wife, Anne Boleyn, was brought to trial there in 1536 and was beheaded. Six years later her cousin Catherine, Henry VIII's fifth wife, suffered the same fate. Sir Thomas More (1478-1535), writer and statesman, author of "Utopia", Sir Walter Raligh (1552-1618), adventurer and writer were also executed there. In 1483 King Edward's two sons were murdered in the so-called Bloody Tower.

Today the Tower is surrounded by two strong walls. The inner wall has 13 towers, of which the best known are the Bloody Tower and the Wakefield Tower. The outer wall is surrounded by a moat. It was filled with water in former times, but now it is dry.

Nowadays the Tower is a museum. Its fine armoury is world famous. It traces the history of western armour from the medieval times to the Stuart period. It includes suits of armour worn by British monarchs, as well as a fascinating collection of artillery and weapons. The Tower still guards the Crown Jewels and regalia.

The Tower housed the Royal Mint, the Royal Observatory, the Public Records and the Royal Menagerie — a collection of animals kept in the Lion Tower. All of these were moved to other places outside London.

There is a resident governor in the Tower. He lives in the Queen's House facing Tower Green. The governor is in charge of the Yeomen Warders, or Beefeaters as they are popularly called. The Yeomen Warders are a body of guards formed in 1485. They wear a blue uniform, introduced in 1850. On special occasions they put on their famous dress uniform of scarlet and gold. The Warders are in charge of the daily running of the Tower. They take visitors on a free tour of the Tower. Besides the guiding of visitors the beefeaters have a number of ceremonial duties including a daily parade and the ritual Ceremony of the Keys when the Tower is locked for the night at 10 o'clock.

The Ceremony of the Keys is 700 years old. The Tower is owned by the Queen and its official name is Her Majesty's Tower of London.

The Ceremony is performed by the Chief Warder and an escort of foot guards. He locks each gate in turn with an exchange of challenges and replies with the gatekeepers. Then the Chief Warder and his escort return to the Bloody Tower where they are stopped by the sentry. Then comes the following dialogue.

SENTRY. Halt! Who goes there?

CHIEF WARDER. The Keys.

SENTRY. Whose Keys?

CHIEF WARDER. Queen Elizabeth's Keys.

SENTRY. Advance, Queen Elizabeth's Keys; all's well.

After this the Queen's keys are deposited for the night. The ceremony begins just before ten o'clock at night and lasts for about 20 minutes from start to finish. Visitors can attend it. One should apply for a pass, in writing, to the Resident Governor.

The ravens, with their clipped wings are another famous sight. Legend has it that without them the Tower will fall and the kingdom with it.

The ravens are there. So is the kingdom.

45. ლონდონის ტაუერი

ტაუერი ლონდონის სიმბოლო და ერთ-ერთი ყველაზე ცნობილი ციხე-სიმაგრეა მსოფლიოში. ის ბრიტანეთის ისტორიის 900-ზე მეტ წელს მოიცავს.

უილიამ დამპყრობელმა ტაუერის მშენებლობა დაასლოებით 1075

წელს დაიწყო. ის ბრიტანეთისა და რომის სამხედრო სიმაგრეების ადგილზე, მდინარე ტემზის ჩრდილოეთ ნაპირზე აშენდა. იმ დროს მას სრულიად სხვა სახე ჰქონდა. მაგალითად, მისი გარეთა კედლები ხისგან იყო ნაგები. პირვანდელი ნაგებობისაგან დარჩენილია მხოლოდ ცენტრალური ნაწილი, ცნობილი როგორც „თეთრი კოშკი“. მისი სიმაღლე 900 ფუტია, ხოლო კედლები 15 ფუტის სისქისაა.

ტაუერი ფართოვდებოდა და უმჯობესდებოდა საუკუნეების განმავლობაში. ჰენრი III-ის მეფობის დროს „თეთრი კოშკის“ გვერდზე სასახლე აშენდა და იმ დროიდან მოყოლებული XVII საუკუნემდე ტაუერი სამეფო რეზიდენცია იყო.

მთავარ შესასვლელს „მოღალატის ჭიშკარი“ შეარქვეს, რადგან მრავალი პატიმარი იქიდან შეჰყავდათ ტაუერში, რომელსაც სახელმწიფო ციხედ იყენებდნენ. უმეტეს მათგანს ბრალად დალატი ეღებოდათ და მათ მოღალატეებს უწოდებდნენ. ისინი ტაუერში ბარვით შეჰყავდათ და შემდეგ კიბეებით აჰყავდათ („მოღალატის ჭიშკრის“ საფეხურები მდინარე ტემზისკენ ეშვება). ბევრი მათგანისთვის ეს თავისუფლების უკანასკნელი წუთები იყო სიკვდილით დასჯამდე. მაგრამ ელიზაბეთ (ელიზაბედ) I გამოუშვეს ტაუერიდან და ის შემდგომ დედოფალი გახდა. მეფის ცოლი, ანა ბოლეინი, იქ მისცეს სამართალში და შემდეგ თავი მოკვეთეს. ექვსი წლის შემდეგ მის ბიძაშვილს ქეთრისს, ჰენრი VIII-ის მჭრუთე ცოლს, იგივე ბედი ეწია. მწერალი და სახელმწიფო მოღვაწე სერ ტომას მორი (1478-1535), „უტოპიის“ ავტორი, თავგადასჯელების მძიებელი და მწერალი სერ უოლტერ რელი (1552-1618) სიკვდილით დასაჯეს. 1483 წელს მეფე ედუარდის ორი ვაჟი ე. წ. „სისხლიან კოშკში“ მოკლეს.

ამჟამად ტაუერი ორი დიდი კედლითაა გარშემორტყმული. შიდა კედელს 13 კოშკი აქვს, რომელთაგან ყველაზე ცნობილია „სისხლიანი კოშკი“ და „უიკვილდის კოშკი“. გარეთა კედელი გარშემორტყმულია თხრილით ძველად ის წყლით იყო სავსე, ამჟამად კი ამოშრალია.

დღესდღეობით ტაუერი მუზეუმი. მისი შეხანიშნავი არსენალი ცნობილია მსოფლიოში. მისი ისტორია დასავლეთის შუასაუკუნეებიდან თარიღდება და სტიუარტების პერიოდამდე მოდის. იქ ინახება ბრიტანეთის მონარქთა იარაღი, აგრეთვე არტილერიისა და იარაღების შესანიშნავი კოლექცია. ტაუერში ინახება ასევე სამეფო სამკაულები და რეგალიები.

ტაუერში იყო ზარაფხანა, სამეფო ობსერვატორია, არქივები და სამხეცე. ეს უკანასკნელი „ლომის კოშკი“ იყო მოთავსებული. ყველა მათგანი გადატანილია სხვადასხვა ადგილას ლონდონის გარეთ

46. ST. PAUL'S CATHEDRAL

St. Paul's Cathedral is one of the most famous buildings, in the world and one of the finest pieces of architecture in Europe.

There was once a Roman temple on the site, dedicated to the goddess Diana. Since then there have been four different Christian buildings. The first Christian Church was built by the Saxon King, Ethelbert of Kent. It was made of wood and was eventually burnt down. It was rebuilt in stone but was destroyed in a Viking invasion. There the Saxons built the third church of wood again and again it was destroyed by fire.

When old St. Paul's was built in the time of William the Conqueror stone from Northern France was used and it was much taller and wider than it is today. During the reign of King Henry VIII, there wasn't enough money for the cathedral's upkeep. Parts of it were destroyed and a market place was set up inside selling bread, meat, fish and beer.

Elizabeth I granted money to the cathedral for repairs and an architect Inigo Jones was appointed. Inigo Jones was the first man to bring the Italian Renaissance style to Great Britain. He had studied in Italy for some years and in 1615 became Surveyor-General of the works. His style was pure Italian with as few modifications as possible and his buildings were very un-English in character. Inigo Jones cleared out the shops and market place was ready for repairs. But it fell in to decay again when soldiers used it as barracks during the Civil War.

The Cathedral's final architect was Sir Christopher Wren. He was a mathematician, an astronomer and, above all, an inventor. He invented new ways of using traditional English building materials, brick and ordinary roofing tiles, to keep within the limits of classical design. He, like Inigo Jones, was appointed Surveyor-General when he was about 30 years old. So Christopher Wren was asked to restore the cathedral. But before he could make much progress parts of it were destroyed by the Great Fire of London in 1666, which started in a baker's shop in Pudding Lane and raged for five days, destroying many of the buildings in the City.

Christopher Wren started once more with St. Paul's and the rest of the City. He laid the foundation stone for the Cathedral in 1675. For 35 years the building of St. Paul's Cathedral went on, and Wren was an old man when he set the final stone in place.

ტაუერში ცხოვრობს ციხე-სიმაგრის კომენდანტი. ის „დელოფლის სახლშია“, რომელიც პირდაპირ გადაჭყურებს „მწვანე კოშკს“. კომენდანტი ხელმძღვანელობს ლონდონის ტაუერის გუშაგებს, „იომენ უორდებს“, ანუ „ბიფიტებს“ (ხორციის მჭამელებს), როგორც მათ უწოდებენ. ლონდონის ტაუერის გუშაგები მცველთა კორპუსია, რომელიც 1485 წელს შეიქმნა. მათ 1858 წლიდან აცვიათ ლურჯი უნიფორმა. განსაკუთრებულ შემთხვევებში ისინი იცმევენ თავის ცნობილ სადღესასწაულო კოსტიუმს — მოწითალო-მოოქროსფერო უნიფორმას. გუშაგები ტაუერის ყოველდღიურ ცხოვრებას ხელმძღვანელობენ. მათ ტაუერში უფასო ექსკურსიაზე დაჰყავთ ტურისტები. გარდა ამისა მთელი რიგ ცერემონიებში მონაწილეობენ, მათ შორის, ყოველდღიური აღლუმსა და რიტუალურ „გასაღებების ცერემონიაში“, ტაუერის დაკრძების დროს, საღამოს 10 საათზე.

გასაღებების ცერემონია 700 წელს ითვლის. ტაუერი დელოფლის საკუთრებაა და მას ოფიციალურად „მისი უდიდებულესობის ლონდონის ტაუერი“ ეწოდება.

ცერემონიას ასრულებს მთავარი გუშაგი და ქვეითი გუშაგების ესკორტი. მთავარი გუშაგი რიგრიგობით კვტავს თითოეულ ჭიშკარს, რასაც თან ახლავს შეძახილები და ქვეითი გუშაგების პასუხები. როდესაც მთავარი გუშაგი თავისი ესკორტით „სისხლიან კოშკში“ ბრუნდება, მათ ვარაუდი აჩერებს. ამის შემდეგ იმართება შემდეგი დიალოგი:

მარაშლი: შენერდით! მანდ ვინ მოდის?

მისპარი გუშაგი: გასაღებები.

მარაშლი: ვისი გასაღებები?

მისპარი გუშაგი: დელოფალ ელიზაბეთის გასაღებები.

მარაშლი: წინ გასწით, დელოფალ ელიზაბეთის გასაღებებო, ვველაფერი რიგზეა.

ამის შემდეგ დელოფლის გასაღებებს ინახავენ. ცერემონია იწყება ღამის 10 საათამდე და თავიდან ბოლომდე დაახლოებით 20 წუთი გრძელდება. სტუმრებს შეუძლიათ დაესწრონ. საჭიროა მხოლოდ წერილობითი საშვი ციხე-სიმაგრის კომენდანტისაგან.

ყორნები, შეკვეცილი ფრთებით, კიდევ ერთი ცნობილი სანახაობაა ტაუერში. ლეკვნის მიხედვით, მათ გარეშე ტაუერი დაეცემა და მასთან ერთად დაეცემა სამეფოც.

ყორნები ისევ იქ არიან. სამეფოც აღვილზეა.

From far away you can see the huge dome with a golden ball and cross on the top. It is the second largest cathedral dome in the world. Only St. Paul's in Rome is bigger. The interior of the Cathedral is very beautiful. It is full of monuments. The most important, perhaps, is the one dedicated to the Duke of Wellington, commander-in-chief of English-Dutch army in the Battle of Waterloo. After looking around you can climb 263 steps to the Whispering Gallery, which runs round the dome. It is called so, because if someone whispers close to the wall on one side, a person with his ear close to the wall on the other side can hear what is said.

The clock tower on the West Side houses the bell known as Great Paul. At three metres in diameter, it is the heaviest swinging bell in the country.

As for Christopher Wren, who is now known as "the architect of London", he found his fame only after his death. He was buried in his own magnificent building - St. Paul's Cathedral. Buried here are Nelson, Wellington and Sir Joshua Reynolds (English painter of the 18th century, the first president of London Academy of Arts).

46. წმ. პავლეს ტაძარი

წმ. პავლეს ტაძარი ერთი-ერთი ყველაზე ცნობილი ნაგებობაა მსოფლიოში და არქიტექტურის ერთ-ერთი შესანიშნავი ნიმუშია ვერობაში.

ერთ დროს ამ ადგილზე ქალღმერთ ღიანასადმი მიძღვნილი რომაული ტაძარი იდგა. მას შემდეგ იქ კი, ოთხი სხვადასხვა ქრისტიანული ნაგებობა იყო. პირველი ქრისტიანული ეკლესია საქსონელმა მეფემ, კენტის ეთელბერტმა ააგო. ის ხისგან ნაგები იყო და ბოლოს დაიწვა. შემდეგ კეისრის ხელმოწერა ააშენეს, მაგრამ ვიკინგების შემოსევის დროს დაინგრა. მაშინ საქსონელებმა მესამე ეკლესია ააგეს, ისევ ხისგან, მაგრამ ისიც დაიწვა.

როდესაც უილიამ დამპყრობლის დროს ძველი წმ. პავლეს ტაძარი ააშენეს. რომელიც გაცილებით მაღალი და ფართო იყო, ვიდრე დღევანდელი ტაძარი, ხრდილოეთ საფრანგეთიდან ჩამოტანილი ქვა გამოიყენეს. მეფე ჰენრი VIII-ს მეფობის დროს არ იყო საკმარისი ფული ტაძრის შესანახად. მისი ნაწილები დაინგრა და ბაზრის ადგილად იქცა, სადაც პურს, ხორცს, თევზსა და ლუდს ყიდდნენ.

ელიზაბეთ (ელიზაბედ) I-მა გამოყოფილი ფული ტაძრის შესაკეთებლად და არქიტექტორად აინიგო ჯონსი დანიშნა. აინიგო ჯონსი პირველი ადამიანი იყო, ვინც იტალიური რენესანსის სტილი შეიტანა დიდ ბრიტანეთში. ის რამდენიმე წელი იტალიაში სწავლობდა და 1615 წელს სამშენებლო სამუშაოების მთავარი ხელმძღვანელი გახდა. მისი სტილი წმინდა იტალიური იყო მცირეოდენი მოდიფიკაციებით, ხოლო ნაგებობები შეტად არაინგლისური იყო. აინიგო ჯონსმა მალაზიებისგან გაათავისუფლა ბაზრის ადგილი და სარემონტო სამუშაოებისათვის მოამზადა. მაგრამ ყველაფერი ისევ განადგურდა, როდესაც ჯარისკაცებმა სამოქალაქო ომის დროს ეს ადგილი ბარაკებად გამოიყენეს.

ტაძრის არქიტექტორი გახდა სერ ქრისტოფერ რენი. ის იყო მათემატიკოსი, ასტრონომი და, ამასთან ერთად, გამოგონებელი. მან გამოიგონა ტრადიციული ინგლისური სამშენებლო მასალის — აგურისა და ჩვეულებრივი კრამიტის — გამოყენების ახალი საშუალებები; ეს კლასიკური დიზაინის ფარგლებში ხდებოდა. როგორც აინიგო ჯონსი, ისიც სამშენებლო სამუშაოების მთავარ ხელმძღვანელად დანიშნა, როდესაც 30 წლის იყო. ამრიგად, ქრისტოფერ რენს ტაძრის აღდგენა სთხოვეს. მაგრამ ხანამ სამუშაოები დაიწყო, 1666 წელს ტაძრის ნაწილები ლონდონის დიდი ხანძრის დროს განადგურდა. ხანძარი მეპურის თონეში გაჩნდა, პუდინგ ლეინზე და ხუთი დღის განმავლობაში მძვინვარებდა. სიტიში ბევრი შენობა დაიწვა.

ქრისტოფერ რენი კვლავ შეუდგა წმ. პავლეს ტაძრისა და სიტის დანარჩენი ნაწილის აღდგენას. ტაძრის საძირკველი 1675 წელს გაიჭრა. წმ. პავლეს ტაძრის მშენებლობამ 35 წელს გასტანა, რენი უკვე მოხუცი იყო, როდესაც უკანასკნელი ქვა ადგილზე დაიდო.

უკვე შორიდან დაინახეთ ვებერთელა გუმბათის ოქროსფერი სფეროთი და ჯვრით თავზე. ეს მსოფლიოში მეორე უდიდესი გუმბათია. მხოლოდ რომის წმ. პავლეს ტაძრის გუმბათია მასზე დიდი. ტაძრის ინტერიერი ძალიან ლამაზია და საგსება შეგლებით ყველაზე მნიშვნელოვანი, ალბათ პეტროვ ველინგტონის, ვატერლოოს ბრძოლაში ინგლის-ირლანდიის ჯარის სარდლის ძველია. მას შემდეგ, რაც ირგვლივ მიმოიხედავთ, შეგიძლიათ ახვიდეთ „უისპერინგ გელერის“ („ნურჩელის ვერანდის“) კიბის 263 საფეხურზე, რომელიც გუმბათის გარს აქვს შემოფარებული. მას ასე იმიტომ ეწოდება, რომ თუ ვინმე ერთ მხარეს კედელთან ახლოს წაიჩურჩულებს, მეორე მხარეს გაიგებთ მის ნათქვამს.

დასავლეთის მხარეს საათის კოშკში მოთავსებულია ზარი, რომელიც ცნობილია როგორც „დიდი პაულე“. მისი დიამეტრი სამი მეტრია. ის ყველაზე მძიმე ზარია ქვეყანაში.

რაც შეეხება ქრისტოფერ რენს, რომელიც ახლა ცნობილია, როგორც „ლონდონის არქიტექტორი“, მან აღიარება მხოლოდ სიკვდილას შემდეგ პოვა. ის დაკრძალულია საკუთარ დიდებულ ნაგებობაში — წმ. პაულეს ტაძარში. იქ დაკრძალული არიან აგრეთვე, ნელსონი, ელინგტონი და სერ ჯოშუა რეინოლდსი (XVIII საუკუნის ინგლისელი ფერმწერი, ლონდონის სამხატვრო აკადემიის პირველი პრეზიდენტი).

47. THE NEW FACE OF LONDON

With the arrival of the new millenium London's face has changed. From now on, the UK's capital is going to be an even more exciting place to visit.

The Millennium Dome at Greenwich, London, is built as a symbol of the past 1000 years in Britain.

The observation wheel erected on the bank of the River Thames is more than double the height of Big Ben! It's called the London Eye and on a clear day you'll be able to see 7 countries from its top! The wheel doesn't stop for passengers — instead they just walk into the large egg-shaped glass capsule while it is in motion. A full trip takes 30 minutes.

The Millennium Dome is probably the most ambitious of all Millennium projects. It's the largest building of its kind in the world. It's over 50 meters high and over 300 metres in diameter. It's as high as Nelson's Column, could swallow 2 Wembley Stadiums, 3300 double-decker buses and still have some spare room!

The Dome was designed by the architect Richard Rogers, who created the Pompidou Centre in Paris. There are 14 exhibition zones in the Dome, and each of them has something to amaze and educate everyone who visits it. In Home Planet zone, for example you'll be able to go on a virtual trip through space.

The Millennium Bridge is a thin blade of steel with wooden decking connecting the Tate Gallery of Modern Art on Bankside with the steps of St Paul's Cathedral. It's the first pedestrian-only bridge to be built across the Thames for more than 100 years.

47. ლონდონის ახალი სახე

ახალი ათასწლეულის დადგომისთანავე ლონდონის სახე შეიცვალა. ამიერიდან შეერთებული სამეფოს დედაქალაქი კიდევ უფრო დიდებული და ამაღელვებელი გახდა.

ათასწლეულის გუმბათი გრინიჩზე, ლონდონში, აშენდა, როგორც გასული 1000 წლის სიმბოლო ბრიტანეთში.

მდინარე ტემზის ნაპირზე აღმართული სათვალთვალ ბორბალი ბევრ ბენის გაორკეცებულ სიმაღლეს აღემატება! მას „ლონდონის თვალი“ ეწოდება და მოწმენდილ ამინდში მისი წვერიდან 7 ქვეყნის დანახვა შეიძლება! ბორბალი არ ჩერდება მგზავრების ასაყვანად — ამის ნაცვლად ისინი შედიან დიდ კვერცხისებური ფორმის შუშის კაფსულაში, როდესაც ეს უკანასკნელი ბრუნავს. მთელი მგზავრობა 30 წუთი გრძელდება.

ათასწლეულის გუმბათი, ალბათ, ყველაზე ამბიციურია ათასწლეულის პროექტებს შორის და უდიდესია მსოფლიოში ამ სახის ნაგებობათა შორის. მისი სიმაღლე 50 მეტრს, დიამეტრი 300 მეტრს აღემატება. სიმაღლით ნელსონის სვეტს უტოლდება, 2 უემბლის სტადიონს, 3300 ორსართულიან ავტობუსს „ჩაყლაპავდა“ და კიდევ დარჩებოდა თავისუფალი ადგილი!

გუმბათის პროექტის ავტორი არქიტექტორი რიჩარდ როჯერსია, ის, ვინც პომპიდუს ცენტრი შექმნა პარიზში. გუმბათში 14 საგამოფენო ზონაა და ყოველ მათგანს შეუძლია განაცვიფროს და გაანათლოს ყველა, ვინც მას ესტუმრება. „სახლი პლანეტის“ ზონაში, მაგალითად, საშუალებას გაძლევთ ვირტუალურად იმოგზაუროთ კოსმოსში.

„ათასწლეულის ხიდი“ ფოლადის თხელი ფურცელია ხეფენილით, რომელიც მდინარის ნაპირზე მდებარე ტეიტის თანამედროვე ხელოვნების გალერეას წმ. პაულეს ტაძრის კიბესთან აკავშირებს. ეს პირველი ხილია ტემზაზე მხოლოდ ქვეითად მოსიარულეთათვის, რომელიც უკანასკნელი 100-ზე მეტი წლის განმავლობაში აშენდა.

48. STATE EDUCATION AND PRIVATE EDUCATION

Britain is a relatively wealthy, prosperous country within the European Union and in the world at large. It has a stable political environment based on well-tryed democratic principles and has a growing economy. Alongside every other developing or advanced nation in the world, Britain is in the process of adapting itself culturally and economically to the challenges of a period of great technological and social change. Providing the best possible education and training for young people is fundamental to Britain's success in this evolution.

All state schools in Britain are free and schools provide their children with books and equipment for their studies.

Education is compulsory from 5 till 16 years. Parents can choose to send their children to a nursery school or a pre-school playgroup to prepare them for the start of compulsory education. Children start primary school at 5 and continue until they are 11. Most children are taught together, boys and girls in the same class. At 11 most pupils go to secondary schools called comprehensives which accept a wide range of children from all backgrounds and religious and ethnic groups. Ninety per-cent of secondary schools in England, Scotland and Wales are co-educational.

At 16 pupils take a national exam called 'GCSE' (General Certificate of Secondary Education) or 'O Level' (Ordinary Level) and then they can leave school if they wish. This is the end of compulsory education.

Some 16-year-olds continue their studies in the sixth form at school or at a sixth form college. The sixth form prepares pupils for a national exam called 'A' level (Advanced Level) at 18. One needs 'A' level to enter a university. Other 16-year-olds choose to go to a college of further education to study for more practical (vocational) diplomas relating to the world of work, such as typing, hairdressing, mechanics etc.

Seven per cent of British schoolchildren go to private schools called independent schools. There are 2,400 independent schools and they have been growing in number and popularity since the mid-1980.

Parents pay for these schools and fees vary from about 250 pounds a term for a private nursery to 3,000 pounds a term or more for a secondary boarding school. Most independent schools are called prep (preparatory) schools because they prepare the children for the Com-

mon Entrance Exam which they take at the age of 11. This exam is for entry into the best schools.

The most famous schools are called 'public schools' and they have a long history and traditions. Children of wealthy or aristocratic families often go to the same public school as their parents and their grandparents. Eton is the best known of these schools.

The majority of independent secondary schools, including public schools, are single-sex, although in recent years girls have been allowed to join the sixth forms of boys' schools. Independent schools also include religious schools (Jewish, Catholic, Muslim etc) and schools for ethnic minorities.

Universities and colleges of higher education accept students with "A" levels from 18. Students study for a degree that takes to average three years of full-time study. Most students graduate at 21 or 22 and are given their degree at a special graduation ceremony.

48. სახელმწიფო და კერძო განათლება

ბრიტანეთი მდიდარი, აყვებული ქვეყანაა ევროკავშირსა და მსოფლიოშიც. მას აქვს სტაბილური პოლიტიკური გარემო, გამოცდილ დემოკრატიულ პრინციპებზე დაფუძნებული და მზარდი ეკონომიკა. სხვა განვითარებულ და მოწინავე ქვეყნებთან ერთად მსოფლიოში, ბრიტანეთი იმყოფება კულტურული და ეკონომიკური ადაპტაციის პროცესში, რათა მზად იყოს დიდი ტექნოლოგიური და სოციალური ცვლილებების მისაღებად. ამ განვითარებაში ბრიტანეთის წარმატებისათვის ფუნდამენტურ საკითხად ითვლება ახალგაზრდობის საუკეთესო განათლებით უზრუნველყოფა.

ყველა სახელმწიფო სკოლა ბრიტანეთში უფასოა. სკოლები უზრუნველყოფენ მოსწავლეებს წიგნებითა და სწავლისათვის საჭირო სხვა საშუალებებით.

ბრიტანეთში ცხრა მილიონი ბავშვი 35 000 სკოლაში დადის. სწავლება საკლდებოლოა 5 წლიდან 16 წლამდე. მშობლებს შეუძლიათ აირჩიონ, თუ სად გაგზავნონ თავისი შვილები: საბავშვო ბალებში თუ წინა-სასკოლო სათამაშო ჯგუფებში, სადაც მათ ამზადებენ საჯაროებო განათლების დასაწყებად. ბავშვები დაწყებით სკოლაში 5 წლის ასაკში მიდიან, სწავლა გრძელდება 11 წლამდე.

ბავშვების უმრავლესობა ერთად სწავლობს — გოგონები და ბიჭები ერთი და იმავე კლასში არიან. 11 წლის ასაკში მოსწავლეები ჩაშუ-
ალო სკოლაში გადადიან, რომელსაც ზოგადასაგანმანათლებლო ეწო-
დება და სადაც ბავშვთა ფართო წრეს იღებენ სხვადასხვა რელიგი-
ური თუ ეთნიკური ჯგუფებიდან. ინგლისის, შოტლანდიისა და უელს-
ის ჩაშუალო სკოლების ოთხმოცდაათ პროცენტში ორივე სქესის
ბავშვები ერთად სწავლობენ.

16 წლის ასაკში მოსწავლეები აბარებენ ეროვნულ გამოცდას,
რასაც GCSE (საშუალო განათლების საერთო სერტიფიკატი) ან
„O“ დონე (ხეულებრივი) ეწოდება. თუ სურვილი აქვთ, შეუძლიათ
დაამთავრონ სკოლა. ეს საუკლებულო განათლების დასასრულია.

ზოგიერთი 16 წლის მოსწავლე აგრძელებს სწავლას სკოლის
ან კოლეჯის მეექვსე კლასში. მეექვსე კლასი მოსწავლეებს ეროვნუ-
ლი გამოცდასათვის ამზადებს, რასაც „A“ დონე (უმაღლესი დონე)
ეწოდება და 18 წლის ასაკში ბარდება. „A“ დონე მათ უნივერ-
სიტეტში შესასვლელად სჭირდებათ. სხვა 16 წლის ასაკის მოს-
წავლეები შემდგომი განათლების მიღებას კოლეჯში ამჯობინებენ,
სადაც უფრო პრაქტიკულ (ხელობის) დიპლომს იღებენ, რაც და-
კავშირებულია ისეთ სამუშაოებთან, როგორიცაა პარიკმახერო-
ბა, ბეჭდვა ან მექანიკოსობა.

ბრიტანეთის სკოლის მოსწავლეების შვიდი პროცენტი დადის
სკოლებში, რომლებსაც „დამოუკიდებელ სკოლებს“ უწოდებენ. აქ
დაახლოებით 2240 დამოუკიდებელი სკოლაა და ეს რიცხვი, ისევე
როგორც მათი პოპულარობა, 1980-იანი წლების შემდეგ სულ
უფრო იზრდება.

შშობლები გადასახადს იხდიან, გადასახადები სხვადასხვაა,
დაწყებული დაახლოებით 250 გირვანქა სტერლინგით ერთ სემეს-
ტრში, კერძო საბავშვო ბაღებში, და დამთავრებული 3.000 გირ-
ვანქა სტერლინგით კერძო საშუალო სკოლებში. ყველაზე
დამოუკიდებელ სკოლებს მოსამზადებელ სკოლებს უწოდებენ, რად-
გან იხიანი ამზადებენ ბავშვებს „საერთო მისაღები გამოცდასათვის“,
რომელაც 11 წლის ასაკში ბარდება. ამ გამოცდის ჩაბარება აუცი-
ლებელია საუკეთესო სკოლებში მისაღებად.

ყველაზე ცნობილ სკოლებს უწოდებენ „Public Schools“ — „სა-
ზოგადოებრივ სკოლებს“ (საკმაოდ დამაბნეველი ტერმინია). მათ
დიდი ისტორია და ტრადიციები აქვთ. მდიდარი და არისტოკრა-
ტიული ოჯახის შვილები ხშირად დადიან იმავე კერძო სკოლაში,

სადაც მათი შშობლები და ბებია-ბაბუები დადიოდნენ. ამ სკოლებს
შორის ყველაზე ცნობილია იტონი.

დამოუკიდებელ საშუალო სკოლათა უმრავლესობა, მათ შორის
„Public Schools“ მხოლოდ ბიჭებისთვისაა. თუმცა უკანასკნელ
წლებში დართეს ნება, რომ მეექვსე კლასიდან გოგონებს ბიჭებო-
ან ერთად ესწავლათ. დამოუკიდებელ სკოლებში შედის რელიგიური
სკოლები (ებრაული, კათოლიკური, მუსულმანური და სხვა) და
ეთნიკურ უმცირესობათა სკოლები.

უმაღლესი განათლების უნივერსიტეტები და კოლეჯები „A“
დონის სტუდენტებს 18 წლის ასაკიდან იღებენ. სწავლა დიპლომის
მისაღებად საშუალოდ სამი წელი გრძელდება. სტუდენტთა უმ-
რავლესობა სწავლას 21 ან 22 წლის ასაკში ამთავრებს. დიპლო-
მები გადაეცემათ სპეციალურ გამოსაშვებ ცერემონიაზე.

49. LIFE AT SCHOOL

The school year is divided into terms, three months each, named
after seasons: autumn term, winter term and spring term. The autumn
term starts on the first Tuesday morning in September. In July schools
break up for eight weeks.

Each lesson lasts for 40-50 minutes, with 10-20 minutes breaks be-
tween them.

On national holidays or on some important occasions pupils are
gathered in the assembly area or hall. In English schools it is called
speech-days.

Pupils have their classrooms equipped with desks and a blackboard,
nowadays often called chalk-board as it is usually brown or green. The
desks, are arranged in rows.

There are also laboratories of Physics, Chemistry and Biology, rooms
for computer studies, technical rooms for woodwork, metalwork, etc.
Each school has a gymnasium, game-hall or a playground in front of the
school building. There are also language laboratories, a library and a
school canteen. In student common room boys and girls can relax dur-
ing the breaks and lunchtime. In case of illness a schoolchild may go to
the sick room.

Pupils at many secondary schools in Britain have to wear a school

uniform. This usually means a white blouse for girls (perhaps with a tie) with a dark-coloured skirt and pullover. Boys wear a shirt and tie, dark trousers and dark coloured pullovers. Pupils also wear blazers – a kind of jacket with the school badge on the pocket. They often have to wear some kind of hat on the way to and from school – caps for boys and berets or some other kind of hat for girls. Shoes are usually black or brown. And, no high heels.

Young people in Britain often don't like their school uniform, especially the hats and shoes. Some time they do not wear the right clothes. Schools will often give them a warning the first time this happens but then will punish them if they continue not to wear the correct uniform. Senior students don't have to wear their school uniform.

The pupils who violate various school regulations may be punished in the following ways: for lateness, or truancy they may be reported to the headmaster or named in school assembly. They may be detained in school after ordinary hours.

Each school has its system of rewards: medals and prizes.

Each school has its school Council. It organizes the social and cultural life at the school. School Councils are chaired by a student and have a majority of student members. They run discos and parties, stage drama productions and decorate the student common room. Some students help in local hospitals, homes for the handicapped and elderly people.

There are many clubs and societies that meet regularly: daily, weekly or monthly. School choirs and orchestras give regular concerts. Sports are very popular: running, jogging, swimming, football, badminton, aerobics, rugby, etc.

49. სკოლის ცხოვრება

სკოლაში სასწავლო წელი წელიწადის დროთა მიხედვით სემესტრებად იყოფა, თითოეული სამი თვე გრძელდება, წელიწადის დროთა მიხედვით შემოდგომის სემესტრი, ზამთრის სემესტრი და გაზაფხულის სემესტრი. შემოდგომის სემესტრი იწყება სექტემბრის პირველ სამშაბათ დილას. ზაფხულში შეცადნეობა წვდება რვა კვირით.

თითოეული გაკვეთილი 40-50 წუთი გრძელდება, გაკვეთილებს შორის შესვენება 10-20 წუთია.

ეროვნულ დღესასწაულებზე ან რომელიმე მნიშვნელოვანი მოვლენის შემთხვევაში მოსწავლეები იკრიბებიან სააქტო დარბაზში. ინგლისურ სკოლებში ეს ცნობილია, როგორც „სააქტო დღე“.

მოსწავლეებს თავისი საკლასო ოთახები აქვთ მერხებისა და დაფით დაფა (ინგლისურად „blackboard“, ახლა უწოდებენ „ცარცის დაფას“), ჩვეულებრივ, ან ყავისფერი, ან მწვანეა. მერხები მწკრივებადაა დალაგებული.

არის, აგრეთვე, ფიზიკის, ქიმიისა და ბიოლოგიის ლაბორატორიები; ოთახები კომპიუტერული სწავლებისათვის, ტექნიკური ოთახები ხის დასამუშავებლად, ლითონზე სამუშაოდ და სხვა. ყოველ სკოლას აქვს ტანვარჯიშის დარბაზი, სათამაშო დარბაზი ან სათამაშო მოედანი სკოლის შენობის წინ. ასევე არის ენის ლაბორატორიები, ბიბლიოთეკა და სასადილო. უფროსკლასელთა ოთახში ბიჭებსა და გოგონებს შეუძლიათ დაისვენონ შესვენებაზე ან ლანჩის დროს. აუდმოფობის შემთხვევაში მოსწავლეს შეუძლია მიმართოს მედპუნქტს.

ბრიტანეთის ბევრი საშუალო სკოლის მოსწავლეებს სასკოლო ფორმა აცვიათ გოგონებს, ჩვეულებრივ, თეთრი ბლუზონი (შეიძლება ველსაზვევით), მუქი ფერის ქვედაბოლო და პულოვერი; ბიჭებს, კი, პერანგი პალსტუხით, მუქი ფერის შარვალი და ასევე მუქი ფერის პულოვერი. მოსწავლეებს აცვიათ, აგრეთვე, „ბლეიზერი“ – ქურთუკი სასკოლო ნიშნით, ახურავთ გარკვეული ფორმის ქული გზად შინიდან სკოლისაკენ და უკან – ბიჭებს კეპი და გოგონებს ბერეტები ან რაიმე სხვა სახის ქული. ფეხსაცმელი, ჩვეულებრივ, უნდა იყოს მუქი ფერის და უქუსლო.

ახალგაზრდებს ბრიტანეთში ხშირად არ მოსწონთ თავისი სასკოლო ფორმა, განსაკუთრებით ქული და ფეხსაცმელი. ზოგჯერ ისინი არ იცვამენ ამ ტანსაცმელს. თუ ეს პირველად ხდება, მათ აფრთხილებენ, მაგრამ თუ ისინი განაგრძობენ სკოლაში სიარულს სასკოლო ფორმის გარეშე, მათ სჯიან. უფროსკლასელებს არ აცვიათ სასკოლო ფორმა.

მოსწავლეები, რომლებიც არღვევენ სკოლის წესებს, ისჯებიან შემდეგნაირად: უმიზეზოდ დაგვიანებისა თუ გაცდენისათვის დირექტორს აცნობებენ ან შეკრებაზე დაასახელებენ, ან გაკვეთილების შემდეგ სკოლაში დატოვებენ.

თითოეულ სკოლას აქვს დაჯილდოების საკუთარი სისტემა: მედლები და პრიზები.

ყოველ სკოლაში არის „სკოლის საბჭო“, რომელიც ორგანიზა-

ციას უკეთეს სკოლის სოციალურ და კულტურულ ცხვრებას. სკოლის საბჭოებს თავმჯდომარეობენ მოსწავლეები და წვეროა უმრავლესობასაც ისინი შეადგენენ: აწვობენ დისკოთეკებსა და წვეულებებს, ღვაძენ ღრამატულ ნაწარმოებებს, რთავენ უფროსკლასელთა ოთახებს და სხვა. მოსწავლეთა ნაწილი დახმარებას უწყევს ადგილობრივ სააკადემიოთებს, ისვალიდთა და ხანდახმულთა სახლებს.

სკოლებში არის კლებები და საზოგადოებები, რომლებიც რეგულარულად აწვობენ შეხვედრებს: ყოველდღე, ყოველ კვირას და ყოველ თვეს. სკოლის გუნდები და ორკესტრები რეგულარულად ატარებენ კონცერტებს. ასევე ძალზედ პოპულარულია სპორტი: სირბილი, ძუნძულით სიარული, ცურვა, ფეხბურთი, ბადმინტონი, აერობიკა, რაგბი და სხვა.

50. THE PUBLIC SCHOOLS

The most original and the best known British educational experiment has been the so-called 'public schools'. The public schools – rather puzzlingly they are called public schools although, in fact, they are privately owned and managed and are at present the schools of only a minority, the children of those who can afford to pay fairly substantial fees for them.

The public schools have been widely imitated elsewhere and have influenced other English schools so much and are so much more distinctively English than any other school that it is fair to mention them first. They were created not by State action, not even by educational theorists, but by a handful of practical schoolmasters early in the 19th century. They were not invented. They were developed out of schools which were already in existence and which, for one reason or another, had formed the habit of taking boarders instead of day-boys.

In the 19th century Dr. Arnold of Augby decided that the object of education should be to turn out 'God-fearing citizens'. And he created the monitorial system, on the invention of which the British public school system may be said to be founded.

About five per cent of children are educated privately in public schools – the schools for privileged. There are about 500 public schools in England and Wales, most of them single-sex. About half of them are for girls.

The schools as Eton (founded in 1440), Harrow (founded in 1571),

Rugby (founded in 1567) and Winchester (founded in 1382) are famous because they lay the foundation of a successful future by giving their pupils self-confidence, a good academic background and, perhaps, what is most important, the right friends and contacts. Public School-leavers usually talk about "the old school tie" and "the old boy network".

Public schools educate the ruling class of England. The fees are high and only very rich families can afford to pay so much. The Prince of Wales, the elder son of the Queen, left public school in Gordonstown in 1968. Harrow School is famous as the place where Winston Churchill was educated, as well as six other Prime Ministers of England, the poet Lord Byron and many other prominent people.

Public schools are free from state control. They are independent. Most of them are boarding schools. The education is of high quality; the discipline is strict. These schools accept pupils from preparatory schools at about 11 or 13 years of age usually on the basis of an examination, known as Common Entrance every year in February, June and November.

50. კერძო სკოლები

ბრიტანეთის ყველაზე ცნობილი ორიგინალური საგანმანათლებლო ექსპერიმენტი კერძო სკოლები, ე. წ. „საზოგადოებრივი სკოლები“. ეს სკოლები – ფრიად სოცარია, რომ მათ „საზოგადოებრივი“ სკოლებს უწოდებენ, რადგან ისინი კერძო მფლობელობასა და მმართველობაშია, ხოლო ამჟამად, ეს არის უმცირესობათა – იმ ხალხის შეიღების სკოლები, ვისაც შეუძლია საკმაოდ სოლიდური თანხის გადახდა სწავლაში.

ამ კერძო (საზოგადოებრივი) სკოლებს ძლიერ ბაძვენ ყველაგან და ასევე დიდა მათი ზეგავლენა სხვა ინგლისურ სკოლებზე. ამჟვე დროს, ისინი გამორჩეულად ინგლისურია, ვიდრე რომელიმე სხვა სკოლა. ისინი არ შექმნილა არც სახელმწიფოს და არც განმანათლებელ თეორეტიკოსთა მიერ. ეს სკოლები შექმნა მასწავლებლების მცირე ჯგუფმა XIX საუკუნის დასაწყისში. ისინი არ გამოუგონიათ; ეს სკოლები განვითარდა უკვე არსებული სკოლების საფუძველზე, რადგან, სხვადასხვა მიზეზის გამო, მიიჩნიეს, რომ უმჯობესი იყო მოსწავლეებს იქვე ეცხოვრათ და გაკვეთილების შემდეგ მინ არ წასულიყვნენ.

XIX საუკუნეში დოქტორ არნოლდმა გადაწყვიტა, რომ განათლების მიზანი იყო „ღვთის მოშიშა მოქალაქეების“ აღზრდა და შექმნა მონიტორული სისტემა, რაზედაც ამ კერძო სკოლების სისტემა დაფუძნებულია.

ბავშვების დაახლოებით ხუთი პროცენტი განათლებას კერძო — პრივილეგირებულ სკოლებში იღებს. ინგლისსა და უელსში დაახლოებით 500 კერძო სკოლაა. მათ უმრავლესობაში გოგონები და ბიჭები ცალ-ცალკე სწავლობენ. სკოლების დაახლოებით ნახევარი გოგონებისთვისაა.

ისეთი სკოლები, როგორცაა იტონი (დაარსდა 1440 წ.), პაროუ (დაარსდა 1571 წ.), რაგბი (დაარსდა 1567 წ.) და უინჩესტერი (დაარსდა 1382 წ.) წარმატებული მომავლის საწინდარია, და თავის მოსწავლეებს უქმნის საკუთარი თავის რწმენას, კარგ აკადემიურ საფუძველს და, აღბათ, რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია, შესაფერისი მკობრების წრესა და კონტაქტებს. კერძო სკოლების კურსდამთავრებულნი, ჩვეულებრივ, საუბრობენ ხოლმე „სკოლის ძველ პალატუხებსა“ და „მკობრობისა და ურთიერთდახმარების გრძნობებზე“.

კერძო საშუალო სკოლებში განათლებას ინგლისის მმართველი კლასი იღებს. გადასახადები მაღალია და მხოლოდ ძალიან მდიდარ ოჯახებს შეუძლიათ ასეთი თანხის გადახდა. უელსის პრინცმა, დედოფლის უფროსმა ვაჟმა კერძო სკოლა დაამთავრა გორდონსტონში 1968 წელს. პაროუს სკოლა ცნობილია იმით, რომ იქ სწავლობდნენ: უინსტონ ჩერჩილი, აგრეთვე, ინგლისის ექვსი სხვა პრემიერ-მინისტრი, პოეტი ლორდ ბაირონი და კიდევ ბევრი სხვა გამოჩენილი ადამიანი.

კერძო სკოლებს სახელმწიფო არ აკონტროლებს, ისინი დამოუკიდებელი არიან. მათი უმრავლესობა სკოლა-ინტერნატები (პანსიონები). განათლება უმაღლესი ხარისხისაა; დისციპლინა მკაცრია. კერძო სკოლები იღებს 11-დან 13 წლამდე მოსწავლეებს მონაპირადებელი სკოლებიდან გამოცდის საფუძველზე, რომელიც ცნობილია, როგორც „საერთო მიღება“. ყოველ წელს „საერთო მიღების“ სამი სესიაა: თებერვალში, ივნისსა და ნოემბერში.

51. HIGHER EDUCATION

The academic year in Britain's universities, Polytechnics, Colleges of Education is divided into three terms, which usually run from the beginning of October to the middle of December, from the middle of January to the end of March, and from the middle of April to the end of June or the beginning of July.

There are about one hundred universities in Britain. They greatly differ from each other in date of foundation, tradition, general organization, methods of instruction, way of student life. The oldest and best-known universities are located in Oxford, Cambridge, London, Leeds, Manchester, Liverpool, Edinburgh, Cardiff, Bristol, Birmingham.

The two oldest and most well-known universities of Britain — Oxford and Cambridge — date from the twelfth and thirteenth centuries.

The Scottish universities of St. Andrews, Glasgow, Aberdeen and Edinburgh date from the fifteenth and sixteenth centuries.

In the nineteenth and the early part of the twentieth centuries the so-called Redbrick universities were founded. They include London, Manchester, Leeds, Liverpool, Sheffield and Birmingham.

Good A level results in at least two subjects are necessary to get a place at a university. However, good exam passes alone are not enough, universities choose their students after interviews. For all British citizens a place at a university brings with it a grant from their local education authority.

After three years of study a university graduate will leave with the Degree of Bachelor of Arts, Science, Engineering, Medicine, etc. Later he may continue to take a Master's Degree and then a Doctor's Degree. Research is an important feature of university work.

The Polytechnics, like universities, offer higher degrees. Some of them are full-time and some offer sandwich courses, for those, who study and work at the same time. Colleges of Education provide two-year courses in teacher education or sometimes three years if the graduate specializes in some particular subject.

There is an interesting form of studies which is called the Open University-intended for people who study in their own free time and who “attend” lectures by watching TV and listening to the radio. They keep in touch by phone and letter with their tutors and attend summer schools.

Most higher education students receive some financial support from their local education authority with the rest of their money made up through parental support, or through the student Loans Company set up by central government to provide subsidised loans for students.

51. უმაღლესი განათლება

ბრიტანეთის უნივერსიტეტებში, პოლიტექნიკურ სასწავლებლებსა და პედაგოგიურ კოლეჯებში აკადემიური წელი სამ სემესტრად იყოფა, რომელიც, ჩვეულებრივ, იწყება ოქტომბერში და გრძელდება დეკემბრის შუა რიცხვებამდე, შემდეგ იანვრის შუა რიცხვებიდან მარტის ბოლომდე და აპრილის შუა რიცხვებიდან ივნისის ბოლომდე ან ივლისის პირველ რიცხვებამდე.

ბრიტანეთში დაახლოებით 100 უნივერსიტეტია. ისინი დიდად განსხვავდება ერთმანეთისაგან დაარსების თარიღის, ტრადიციების, საერთო ორგანიზაციის, სწავლების მეთოდებისა და სტუდენტთა ცხოვრების წესის მიხედვით. უძველესი და ყველაზე ცნობილი უნივერსიტეტები მდებარეობს ოქსფორდში, კემბრიჯში, ლონდონში, ლიდსში, მანჩესტერში, ლივერპულში, ედინბურგში, კარდიფში, ბრისტოლსა და ბირმინგემში.

ორი უძველესი და ყველაზე ცნობილი უნივერსიტეტი ბრიტანეთში — ოქსფორდი და კემბრიჯი თარიღდება XII-XIII საუკუნეებით.

სენტენდრიუს, გლაზგოს, აბერლინისა და ედინბურგის უნივერსიტეტები შოტლანდიაში თარიღდება XV-XVI საუკუნეებით.

XIX საუკუნესა და XX საუკუნის დასაწყისში დაარსდა ე. წ. „რედბრიკის“ (წითელი აგურის) უნივერსიტეტები ლონდონში, მანჩესტერში, ლიდსში, ლივერპულში, შეფილდსა და ბირმინგემში.

უნივერსიტეტში მისაღებად აუცილებელია A-ღონის კარგი შედეგები ორ საგანში მაინც, თუქცა, მხოლოდ გამოცდების კარგად ჩაბარება საკმარისი არ არის. უნივერსიტეტები თავის სტუდენტებს გასაუბრების შემდეგ ირჩევენ. ყველა ბრიტანელი მოქალაქე უნივერსიტეტში მოხვედრის შედეგად იღებს სტიპენდიას განათლების ადგილობრივი მმართველობისაგან.

სამი წლის სწავლის შემდეგ უნივერსიტეტის კურდამთავრებული იღებს ბაკალავრის დიპლომს პუმანიტარული მეცნიერებების, ბუნებისმეტყველების, მედიცინისა და სხვა მეცნიერებების დარგებ-

ში. მას შეუძლია განაგრძოს სწავლა მაგისტრის დიპლომის, ხოლო შემდგომ დოქტორის ხარისხის მოსაპოვებლად; სამეცნიერო კვლევა უნივერსიტეტის მუშაობის მნიშვნელოვანი ნაწილია.

პოლიტექნიკური ინსტიტუტები, ისევე როგორც უნივერსიტეტები, უმაღლეს დიპლომებს გასცემენ. ზოგი მათგანი სრული დატვირთვით, ზოგი კი ე. წ. „სენდვიჩის კურსებით“ სთავაზობს სწავლას მათ ვინც ერთდროულად თან სწავლობს და თან მუშაობს. პედაგოგიურ კოლეჯებში პედაგოგებისათვის ორწლიანი სწავლების კურსია. თუ კურსდამთავრებულებს სურთ რომელიმე საგნის დაუფლება, სწავლება სამი წელი გრძელდება.

არის კიდევ სწავლების საინტერესო ფორმა, რომელსაც „ღია უნივერსიტეტი“ ეწოდება; მათთვის, ვინც თავისუფალ დროს უთმობს სწავლას და „ესწრება“ ლექციებს, რომლებიც გადაიცემა ტელევიზიით ან რადიოთი. ისინი თავის სამეცნიერო ხელმძღვანელებს ტელეფონითა და წერილებით უკავშირდებიან და ესწრებიან საზაფხულო სკოლებს.

სტუდენტთა უმრავლესობა გარკვეულ ფინანსურ დახმარებას იღებს. განათლების ადგილობრივი მმართველობისაგან, თანხის დანარჩენ ნაწილს კი ისინი იხდიან მშობლების ან „სტუდენტთა ხესხის კომპანიის“ დახმარებით, რომელიც ცენტრალურმა ხელისუფლებამ დააარსა სტუდენტების სუბსიდიური ხესხებით უზრუნველსაყოფად.

52. THE FIRST UNIVERSITIES

Before the 12th century most people were illiterate. Reading and writing skills were not considered important or necessary. Monasteries were centres of education, and priests and monks were most educated people.

With the development of such sciences as medicine and law, organizations of general study called universities appeared in Italy and France. A university had four faculties: Theology (the study of religion), Canon Law (church laws), Medicine and Art, which included Latin grammar, rhetoric (the art of making speeches), logic, arithmetic, geometry, astronomy and music.

In the middle of the 12th century a group of professors from France came to Britain and founded schools in the city of Oxford in 1168. It

was the beginning of the first English university.

A second university was formed in 1209 in Cambridge. Towards the end of the 13th century colleges appeared around the universities where other subjects were studied.

The universities themselves continued to grow as colleges and halls where the students could both live and be taught were built. The college system remains the basis of organisation in these two universities.

It became the custom for students to go about from one great university to another learning what they could from the most famous teachers in each place.

52. პირველი უნივერსიტეტები

XII საუკუნემდე ხალხის დიდი ნაწილი წერა-კითხვის უცოდინარი იყო. კითხვისა და წერის უნარი მნიშვნელოვნად ან საჭიროდ არ ითვლებოდა. განათლების ცენტრებს მონასტრები წარმოადგენდა და მღვდლები და ბერები ყველაზე განათლებული ხალხი იყო.

ისეთი მეცნიერებების განვითარებამ, როგორც იყო მედიცინა და სამართალი, გამოიწვია საზოგადო სწავლების ორგანიზაციების შექმნა, რომელთაც უნივერსიტეტებს უწოდებდნენ და რომლებიც იტალიასა და საფრანგეთში გაჩნდა. უნივერსიტეტს ოთხი ფაკულტეტი ჰქონდა: თეოლოგიის (რელიგიის შესწავლა), კანონიკური სამართლის (საეკლესიო კანონები), სამედიცინო და ხელოვნების, რომელიც მოიცავდა ლათინურ გრამატიკას, რიტორიკას (ხიტყვით გამოსვლის ხელოვნებას), ლოგიკას, არითმეტიკას, გეომეტრიას, ასტრონომიასა და მუსიკას.

XII საუკუნის შუა ხანებში პროფესორთა ერთი ჯგუფი საფრანგეთიდან ინგლისში ჩავიდა და 1168 წელს ქალაქ ოქსფორდში სკოლები დააარსა. ეს იყო პირველი ინგლისური უნივერსიტეტის დასაწყისი.

1209 წელს კემბრიჯში მეორე უნივერსიტეტი დაარსდა. XIII საუკუნის დასასრულისათვის უნივერსიტეტებში გაჩნდა კოლეჯები, სადაც სხვა საგნებიც ისწავლებოდა.

თვით უნივერსიტეტები სულ უფრო ფართოვდებოდა. შენდებოდა კოლეჯები, სადაც სტუდენტებს შეეძლოთ ერთდროულად თან ეცხოვრათ და თან ესწავლათ. ეს ორი უნივერსიტეტი ამჟამადაც საკოლეჯო სისტემაზეა დაფუძნებული.

სტუდენტებს წესად ჰქონდათ ერთი დიდი უნივერსიტეტიდან მეორეში გადასვლა, რათა ცნობილი მასწავლებლებისაგან რაც შეიძლება მეტი ესწავლათ.

53. OXFORD AND CAMBRIDGE

Oxford was founded in the 12th century as an aristocratic University and retains its aristocratic character to the present day: students wear black gowns and queer-looking caps and the cost of study is comparatively high. Students have to pay for using libraries (including the great Bodleian Library to which a copy of every book published in Great Britain has to be sent) and laboratories, as well as for taking examinations.

The University is a collection of 35 colleges: two for women only, the rest take-in both men and women. Each college is a world of its own which gives its students a specialized training in arts, law, medicine and science. The largest college has over 500 students, the smallest college has 100 students.

The University is an administrative centre which arranges lectures for all students of the colleges, holds examinations and gives degrees.

The tutorial system of education used both in Oxford and Cambridge is one of the ways in which they differ from other English Universities. Each student has a tutor in charge of planning his work and discussing its results with the student; the student's duty is to regularly see his tutor and submit papers and essays. The tutorial system of education brings the student into personal contact with his tutor, the latter trying to influence the social and political life of the student.

Situated on the River Thames in the south of England this old university city is full of streets where the Middle Ages, the 18th century and the modern world rub shoulders. In 1642-1645 under Charles I, Oxford was the capital of England. The population of the city is about 100,000.

Cambridge is the second oldest university in Britain, Cambridge was opened in 1284 with the construction of the first college, Peterhouse. At present Cambridge University comprises thirty one colleges of which one is only for men and two of them are women's colleges (the first women's college was opened in 1869); the rest take both men and women.

Lying on the river Cam, the city of Cambridge takes its name from the river. The old university city, where mostly teachers and students live, is full of ancient buildings, chapels and libraries. College buildings are located there, too.

In the old times students' life was full of restrictions. Students of Cambridge were not allowed to play games, hunt, sing, fish or even to dance; they had to wear special dark clothes and the "squares," the academic caps they still wear in our days. During the course all students have to live in the college.

The academic year in England has three terms; each term lasts from eight to ten weeks. Terminal examinations take place at the end of autumn, spring and summer terms. Final examinations take place at the end of course of studies. If a student fails in an examination, he may be allowed to take the exam again, only two re-examinations are usually allowed.

53. ოქსფორდი და კემბრიჯი

ოქსფორდი XII საუკუნეში დაარსდა, როგორც არისტოკრატიული უნივერსიტეტი და დღემდე ინარჩუნებს თავის არისტოკრატიულ ხასიათს: სტუდენტებს აცვიათ მუქი ფერის მოსასხამები, ახურავთ უცნაური ფორმის ქუდეები. სწავლების საფასური შედარებით მაღალია. სტუდენტები ფულს იხდიან ბიბლიოთეკებით (მათ შორისაა დიდი ბოდლეის სახელობის ბიბლიოთეკა, სადაც დიდ ბრიტანეთში გამოცემული ყველა წიგნის ეგზემპლარი იგზავნება) და ლაბორატორიებით სარგებლობისათვის, აგრეთვე, გამოცდების ჩაბარებისათვის.

უნივერსიტეტში 35 კოლეჯია; ორი მხოლოდ ქალებისათვის, ხოლო დანარჩენში იღებენ როგორც მამაკაცებს, ასევე ქალებს. თითოეული კოლეჯი ცალკე სამყაროა, სადაც სტუდენტები ეუფლებიან ხელოვნებას, სამართალს, მედიცინასა და მეცნიერებას. ყველაზე დიდ კოლეჯში 500-ზე მეტი, ყველაზე პატარაში კი 100-მდე სტუდენტია.

უნივერსიტეტი ადმინისტრაციული ცენტრია, რომელიც ყველა კოლეჯის სტუდენტებისთვის აწვობს ლექციებს, ატარებს გამოცდებსა და გასცემს დიპლომებს.

როგორც ოქსფორდში, ასევე კემბრიჯში მოქმედებს ე. წ. „სა-

მეცნიერო ხელმძღვანელის სისტემა“, რითაც ისინი განსხვავდება სხვა ინგლისური უნივერსიტეტებისაგან. თითოეულ სტუდენტს მყავს სამეცნიერო ხელმძღვანელი, რომელიც გვემავს მისი სამუშაოს და განიხილავს შედეგებს სტუდენტთან ერთად; სტუდენტი ვალდებულია რეგულარულად შეხედეს თავის ხელმძღვანელს და წარუდგინოს მას მოხსენებები და ესეები. განათლებაში არსებული ეს „სამეცნიერო ხელმძღვანელის სისტემა“ საშუალებას აძლევს სტუდენტს პირად კონტაქტში იყოს თავის ხელმძღვანელიან, ხოლო ეს უკანასკნელი ცდილობს ზეგავლენა მოახდინოს სტუდენტის საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ ცხოვრებაზე.

სამხრეთ ინგლისში, მდინარე ტემზაზე მდებარე ეს ძველი საუნივერსიტეტო ქალაქი საგსია ქუჩებით, სადაც შუა საუკუნეები, XVIII საუკუნე და თანამედროვე ხანა ერთმანეთს უმშვენებს გვერდს. 1642-1645 წლებში, ჩარლზ I-ის მეფობის დროს, ოქსფორდი ინგლისის დედაქალაქი იყო. მისი მოსახლეობა 100 000-ია.

კემბრიჯი მეორე უძველესი უნივერსიტეტია ბრიტანეთში. კემბრიჯი 1284 წელს გაიხსნა, მისი პირველი კოლეჯის — პიტერჰაუსის აშენებისთანავე. ამჟამად კემბრიჯის უნივერსიტეტში 31 კოლეჯია, აქედან ერთი მხოლოდ მამაკაცებისთვისაა, ხოლო ორი კი ქალთა კოლეჯია (პირველი ქალთა კოლეჯი 1869 წელს გაიხსნა); დანარჩენ კოლეჯებში იღებენ როგორც მამაკაცებს, ასევე ქალებს.

ქალაქი კემბრიჯი მდინარე კემზეა გაშენებული და მისი სახელი მდინარის სახელწოდებიდან მომდინარეობს. ძველი საუნივერსიტეტო ქალაქი, სადაც ძირითადად მასწავლებლები და სტუდენტები ცხოვრობენ, საგსია უძველესი ნაგებობებით, სამლოცველოებითა და ბიბლიოთეკებით კოლეჯებიც იქვე მდებარეობს.

ძველ დროში სტუდენტებისთვის მთელი რიგი შეზღუდვები იყო. კემბრიჯის სტუდენტებს ეკრძალებოდათ თამაშები, ნადირობა, თევზაობა, სიმღერა და თვით ცეკვაც კი. მათ ეცვათ სპეციალური მუქი ფერის ტანსაცმელი და ეხურათ უცნაური ფორმის ქუდეები, რომლებსაც ისინი ჩვენს დროშიც ატარებენ. სასწავლო წლის განმავლობაში ყველა სტუდენტი კოლეჯში ცხოვრობს.

ინგლისში სასწავლო წელი სამი სემესტრისაგან შედგება. დამამთავრებელი გამოცდები შემოდგომის, გაზაფხულისა და ზაფხულის სემესტრების ბოლოს ტარდება. გამოსასწავლები გამოცდები სწავლების კურსის ბოლოს ტარდება. თუ სტუდენტი ჩაიჭრება გამოცდებზე, მას ნება ეძლევა ხელმოკრულ გაყიდეს გამოცდაზე; ჩვეულებრივ, გამოცდებზე მხოლოდ ორჯერ გასვლაა დაშვებული.

54. BRITISH THEATRES

London is very rich in theatres, about 300; there are over forty in the West End alone – more than enough to ensure that there will always be at least two or three shows running to suit every kind of taste whether serious or frivolous.

The first real actors in England were amateurs who performed Miracle and Morality plays which were religious in character.

The first professional theatres were opened in the Elizabethan age. At the time of Shakespeare there were at least six companies of actors – and all the women's parts were played by boys. The first part played by an actress was that of Desdemona in the 17th century. Nell Gwynn was the first English actress.

Until recently the history of the English theatre has been built around actors rather than companies. There are no permanent staff in British theatres. A play is rehearsed for a few weeks by a company of actors working together mostly for the first time and it is allowed to run as long as it draws the audience and pays its way. Another peculiarity of the theatres in Great Britain is as follows; there are two kinds of seats which can be booked in advance, bookable and unbookable ones which have no numbers and the spectators occupy them on the principal: first come – first served. In ancient times plays were acted inside churches and later on the market places. The first theatre in England 'The Blackfries' was built in 1576. 'The Globe' built in 1599 is closely connected with William Shakespeare. And it started the golden age of the theatre in England.

Speaking about our times we should first of all mention 'Covent Garden' – the Royal Opera House, where the great opera singers of the world can be heard. 'Covent Garden' used to be a fashionable promenade – it was, before then, a convent garden – but when it became overrun with flower-sellers, orange-vendors and vegetable-growers, the people moved to more exclusive surroundings farther west, such as 'St Jame's Square'. The first 'Covent Garden' theatre was built in 1732. It was burnt down in 1808 and rebuilt exactly a year after. It opened in September 1809, with Shakespeare's 'Macbeth'. Since the middle of the last century 'Covent Garden' became exclusively devoted to opera. Now 'Covent Garden' is busier than ever, it is one of the few well-known opera houses open for 11 months of the year and it employs

over 600 people both of the Opera company and the Royal Ballet.

Some theatres concentrate on the classics and serious drama, some on light comedy and revue, some on musicals. Most theatres have a personality of their own, from the old, such as the Theatre Royal (the "Haymarket") in the Haymarket to the more modern such as the Mermaid Theatre in the City. The Old Vic specialized in productions of Shakespeare. The theatre building opened in 1818. In 1853 it was renamed the Royal Victoria Hall (popularly known as the Old Vic). In 1963 the Theatre was dissolved and the company became the nucleus of the National Theatre. The National Theatre has three separate theatres: in its new building by Waterloo Bridge, at the Aldwych the Royal Shakespeare Company have their London home, their other theatre is at Stratford-on-Avon.

Most of the older London theatres are concentrated in a very small area, very near the Piccadilly and Leicester Square tube stations.

54. ბრიტანეთის თეატრები

ლონდონი ძალზედ მდიდარია თეატრებით, მათი რიცხვი დაახლოებით სამასია. პარტო „უესტ ენდში“ ორმოცზე მეტი თეატრია – საკმარისზე მეტი იმისათვის, რომ სულ ცოტა ორი ან სამი წარმოდგენა მაინც იყოს ყველა სახის გემოვნებისათვის, იქნება ეს სერიოზული თუ მსუბუქი.

უკანასკნელ ხანებამდე ინგლისური თეატრის ისტორია უფრო მსახიობის და არა დასის ირგვლივ იყო აგებული. ბრიტანეთის თეატრებში არ არის მუდმივი შტატი. დასის მიერ, რომლებიც, ძირითადად, ერთად პირველად მუშაობენ, ცხადდება რეპეტიციები და წარმოდგენები იმდენი ხნის განმავლობაში იმართება, სანამ მაყურებელს იზიდავს და გარკვეულ მოგებას იღებს. დიდი ბრიტანეთის თეატრების მეორე თავისებურება შემდეგში მდგომარეობს: იქ ორი სახის ადგილებია – შესაკვეთი, რომლებიც შეიძლება წინასწარ შეუკვეთოთ და ე. წ. არაშესაკვეთი, რომლებიც დანომრილი არ არის და მაყურებელი შემდეგი პრინციპით იკავებს მათ – პირველი მოხვალ, პირველს მოგემსახურებიან. უძველეს დროს წარმოდგენები ეკლესიებში ტარდებოდა, მოგვიანებით, ბაზრის მოედანზე. ინგლისში პირველი ნამდვილი მსახიობები მოყვარულები

იყვნენ, ისინი ასრულებდნენ „მირაკლს და მორალიტეს“ — პიესებს, რომლებიც თავისი ხასიათით რელიგიური იყო.

პირველი პროფესიონალური თეატრი ელიზაბეთის ხანაში გაიხსნა. შექსპირის დროს მსახიობთა ექვსი დასი მანც იყო, ხოლო ქალებიც ყველა როლს ყოველთვის მამაკაცები ასრულებდნენ. პირველი როლი, რომელიც ქალმა შეასრულა, იყო ღებუქონას როლი XVII საუკუნეში. ნელ გვინი პირველი ინგლისელი მსახიობი ქალი იყო.

ინგლისში პირველი თეატრი „ბლექფორაის“-ი 1576 წ. აშენდა. „გლოუბ“-ი, რომელიც 1599 წელს აშენდა, მჭიდროდ არის დაკავშირებული უილიამ შექსპირთან, აქედან დაიწყო თეატრის ოქროს ხანა ინგლისში.

თუ დღევანდელ პერიოდზე ვისაუბრებთ, უპირველესად „ქოვენთ გარდენ“-ი უნდა ვახსენოთ — „სამეფო ოპერის სახლი“, ოპერისა და სამეფო ბალეტის ადგილსამყოფელი, სადაც შეეძლიათ მსოფლიოს უდიდეს მომღერლებს მოუსმინოთ. „ქოვენთ გარდენ“-ი მოღური სასეინრო ხეივანი, ხოლო უფრო ადრე ქალია მონასტრის ბაღი იყო, მაგრამ შემდეგ, როდესაც ის ყვავილების, ფორთხლისა თუ ბოსტნეულის გამყიდველებმა დაისაკუთრეს, ხალხმა სასეინროდ უფრო დასაყვებითი, ექსკლუზიურ გარემოში „წმ. ჯეიმზის მოედანზე“ გადაინაცვლა. „ქოვენთ გარდენის“ პირველი თეატრი 1732 წელს აშენდა, 1808 წელს კი დაიწვა და ხელმეორედ ზუსტად ერთი წლის შემდეგ აშენდა. გაიხსნა 1809 წლის სექტემბერში, შექსპირის „მაკბეტით“. XIX საუკუნის შუა წლებიდან „ქოვენთ-გარდენი“ მთლიანად ოპერას დაეთმო. ამჟამად „ქოვენთ-გარდენი“ უფრო ინტენსიურად მუშაობს, ვიდრე ოდესმე. იგი ერთ-ერთია იმ ცნობილი ოპერებიდან, რომლებიც წლის 11 თვის განმავლობაში ღიაა და მის საოპერო თუ სამეფო ბალეტის დასში 600-ზე მეტი ადამიანია.

ზოგიერთი თეატრი, ძირითადად, კლასიკასა და სერიოზულ დრამაზე მუშაობს, ზოგი მსუბუქ კომედიასა თუ რევიუზე, ზოგიც მიუზიკლზე. თეატრების უმრავლესობას საკუთარი სახე აქვს, დაწყებული ძველი თეატრებიდან, როგორცაა „სამეფო თეატრი“ კეიმარკეტზე და დამთავრებული თანამედროვე თეატრებით, როგორცაა „მერმეიდ“ თეატრი სიტიში. თეატრში Old Vic (ოლდ ვიკ) შექსპირის პიესები იღვებოდა. თეატრის შენობა გაიხსნა 1818 წელს. 1833 წელს მას „ვიქტორიას სამეფო დარბაზი“ ეწოდა (პოპულარულად ცნობილი იყო, როგორც „ოლდ ვიკი“). 1963 წელს თეატრი დაიშალა. მისი დასი კი „ნაციონალური თეატრის“ ბირთვი

გახდა. „ნაციონალური თეატრს“ სამი სზვადასხვა თეატრი აქვს: ახალ შენობაში კატერლოოს ხიდთან, ოლდუიქში „შექსპირის სამეფო კომპანიას“ ლონდონში აქვს შენობა, ხოლო მათი მეორე თეატრი ეიფონის სტრადფორდშია.

ლონდონის უფრო ძველი თეატრების დიდი ნაწილი მცირე ფართობზეა თავმოყრილი, პიკადილისა და ლესტერის მოედნის მეტროს სადგურთან.

55. THEATRE AND CINEMA IN BRITAIN

The theatre has always been very strong in Britain. Its centre is, of course, London, where successful plays can sometimes run without a break for many years. But every large town in the country has its theatres. Even small towns often have 'repertory' theatres, where different plays are performed for short periods by the same group of professional actors.

British theatre has such a fine acting tradition that Hollywood is often seeking its talent for people to star in films. British television does the same thing and even Broadway pays close attention to London productions. In short, British theatre is much admired. And, of course, it is something that British actors are proud of. Many of the most well-known television actors, though they might make most of their money in this latter medium, continue to see themselves as first and foremost theatre actors.

In contrast, the cinema in Britain is often regarded as not quite part of 'the arts' at all — it is simply entertainment. Partly for this reason, Britain is unique among the large European countries in giving almost no financial help to its film industry. Therefore, although cinema-going is a regular habit for a much larger number of people than is theatre-going, British film directors often have to go to Hollywood because the resources they need are not available in Britain. As a result, comparatively few films of quality are made in the country. This is not because expertise in film making does not exist. It does. American productions often use studios and technical facilities in Britain. Moreover, some of the films which Britain does manage to make become highly respected around the world. But even these films often make a financial loss.

ბრიტანეთში თეატრი ვოველთვის ძლიერი იყო. მისი ცენტრი, რა თქმა უნდა, ლონდონია, სადაც წარმატების მქონე პიესები განუწყვეტლავ იდგმება მრავალი წლის განმავლობაში. ყველა დიდ ქალაქს თავისი თეატრი აქვს. პატარა ქალაქებშიც არის თეატრები, სადაც ხანმოკლე დროის განმავლობაში პროფესიონალ მსახიობთა ერთი და იგივე ჯგუფი სხვადასხვა პიესას წარმოადგენს.

ბრიტანეთის თეატრს ისეთი შესანიშნავი საშემსრულებლო ტრადიცია აქვს, რომ პოლიუფი ნშირად ეძებს იქ ტალანტებს ფილმებში გადასადგებად. იგივეს აკეთებს ბრიტანეთის ტელევიზია და თვით ბროდუეიცი კი დიდ ფერადღებებს აქცევს ლონდონის დადგმებს. მოკლედ რომ ვთქვათ, ბრიტანეთის თეატრი ძალიან მოსწონთ და, რა თქმა უნდა, ამით ბრიტანელი მსახიობები დიდად ამაყობენ. ტელევიზიის ბევრი ცნობილი მსახიობი თავისთავს უპირველესად მაინც თეატრის მსახიობად თვლის, თუმცა უფრო მეტ ფულს ტელევიზიაში შოულობს.

კინო კი ბრიტანეთში ნშირად სრულდებოდა არ ითვლება ხელოვნების სახედ - ის მხოლოდ გასართობი საშუალებაა. ნაწილობრივ ამ მიხედვის გამო, ბრიტანეთი ერთადერთია ევროპის დიდ ქვეყნებს შორის, სადაც თითქმის არ ხდება კინო ინდუსტრიის დაფინანსება. ამიტომაც, თუმცა ხალხის დიდი ნაწილისათვის კინოში სიარული უფრო რეგულარული ჩვევაა, ვიდრე თეატრში სიარული, ბრიტანელ კინორეჟისორებს ნშირად უხდებათ პოლიუფილში წასვლა, რადგან მათთვის საჭირო თანხები მიუწვდომელია ბრიტანეთში. ამის შედეგად, ქვეყანაში ხარისხიანი ფილმი შედარებით ცოტა იქმნება, და არა იმიტომ, რომ არ არსებობს ფილმის შესაქმნელი საშუალებები. ამერიკელები ნშირად იყენებენ ბრიტანეთის სტუდიებსა და ტექნიკურ საშუალებებს. უფრო მეტიც, ზოგიერთი ფილმი, რომლის შექმნაც ხერხდება ბრიტანეთში, მაღალ შეფასებას იმსახურებს მთელ მსოფლიოში. მაგრამ თვით ეს ფილმებიც კი ფინანსურად წამგებიანია.

Artistic and cultural life in Britain is rather rich. It passed several main stages in its development.

The Saxon King Alfred encouraged the arts and culture. The chief debt owed to him by English literature is for his translations of and commentaries on Latin Works.

Art, culture and literature flowered during the Elizabethan age, the reign of Elizabeth I. It was the period of English domination of the oceans. It was at this time that William Shakespeare lived.

Three English monarchs are famous for their love and skill for music. Richard I (1157-1199), the "Lionheart", composed songs that he sang with his minstrel Blondel. It is said that when the king was a prisoner in Austria Blondel found him by singing a song known only to him and the king who took up the tune in the tower of the castle in which he was secretly imprisoned. Henry VIII (1491-1547) notorious for his six wives, was a skilled musician and some of his songs are still known and sung. Queen Victoria (1819-1901) and her husband, Prince Albert, delighted in singing ballads.

The people of the British Isles are very fond of music. The Promenade concerts (the Proms) are probably the most famous. They were first held in 1840 in the Queen's Hall. They still continue today in the Royal Albert Hall, every night for about three months in the summer, the programmes include new and contemporary works, as well as classics.

Usually there is a short winter season lasting for about a fortnight. The audience may either listen to the music from a seat or from the "promenade", where they can stand or stroll about, or, if there is room, sit down on the floor.

Folk music is still very much alive. There are many folk groups. Their harmony singing and good humour win them friends everywhere.

The British love of music is often unfamiliar to foreigners, probably because there are few renowned British composers. The most famous is Henry Purcell whose opera "Dido and Aeneas" is a classic. The rousing marching song "Lillibulero" attributed to Purcell, now used by the BBC as an identification signal preceding Overseas Service news bulletins, was said to have "sung James II out of three kingdoms" when he fled from Britain in 1688. Sir Edward Elgar (1857-1934) is known for his choral and orchestral works. The famous English composer of

the 19th century was Arthur Sullivan. Together with William Gilbert, the writer of the texts, he created fourteen operettas of which eleven are regularly performed today. Benjamin Britten (1913-1976), a noted English composer, pianist and conductor, has won international fame for writing works that range from arrangements of folk songs for voice and piano to operas. His greatest achievement was creating operas; among the most popular are "Peter Grimes" performed in many countries, and the children's opera "Noyes Fludde". Living in Aldeburgh, Suffolk, Britten started in 1948 the annual Aldeburgh music festival, a high-quality classical music festival still held in the town every June.

Rock and pop musics extremely popular, especially among young people.

Mention should be made of the Beatles, probably the most famous and successful pop-group the world has ever known. On October 24, 1962, the song "Love Me Do" was sung by a then unknown group of four working-class lads from Liverpool: John Lennon, Paul McCartney, George Harrison and Ringo Star who called themselves the Beatles. It was the first of a number of big hits that brought them world fame. During the 1960s they were at the height of their glory. Their new style of singing and their unusual haircuts — immediately became the latest fashion.

British groups often set new trends in music. New stars and styles continue to appear. One of the most popular contemporary musicians and composers in Andrew Lloyd Webber. The musicals and rock operas by A. L. Webber have been a great success both in Britain and overseas.

Present-day concern with music is shown by the existence of a hundred summer schools in music, which cater for all grades of musicians, from the beginner to the skilled performer. These schools cover a wide range, from medieval and classical music to rock-and-roll and pop. There are also important music festivals in towns such as Aldeburgh, Bath and Cheltenham. Pop-music festivals draw thousands of people, especially young people. In the big cities there are famous orchestras and from all over the world great performers come there. London is one of the leading world centres for music, drama, opera and dance.

56. კულტურული ცხოვრება და მუსიკა ბრიტანეთში

მხატვრული და კულტურული ცხოვრება ბრიტანეთში საკმაოდ მრავალფეროვანია და განვითარების რამდენიმე ძირითადი საფეხურიც გააჩნია.

საქსონელი მეფე ალფრედი ხელს უწყობდა ხელოვნებასა და კულტურას. ინგლისური ლიტერატურა მას უმაღლეს ლათინური ნაწარმოებების თარგმნასა და კომენტარებს.

ხელოვნება, კულტურა და ლიტერატურა ჰევაოდა „ელიზაბეთის ხანაში“, ელიზაბეთ I-ის მეფობის დროს; ამ პერიოდში ინგლისი ოკეანეებზე ბატონობდა. სწორედ ამ დროს ცხოვრობდა უილიამ შექსპირი.

სამი ინგლისელი მონარქია ცნობილი მუსიკისადმი სიყვარულით და მუსიკალური ნიჭით. რიჩარდ I — „ლომპული“ (1157-1199) სიმღერებს თხზავდა და შექმნევ თავის კარის მომღერალ ბლონდელთან ერთად მღეროდა. ამბობენ, რომ როდესაც მეფე ავსტრიაში ტყვედ ჩაგარდა, ბლონდელმა მას იმ სიმღერით მიაგნო, რომელიც მხოლოდ მან და მეფემ იცოდნენ. ამ უკანასკნელმა მელოდია აიტაცა, როდესაც ის ფარულად ციხე-სიმაგრის კოშკში ჰყუდათ დატყვევებული. პენრი VIII (91481-1547), ცნობილი თავისი ექვსი ცოლით, ნიჭიერი მუსიკოსი იყო და ზოგ მის სიმღერას ღღესაც მღერიან. დედოფალი ვიქტორია (1819-1901) და მისი ქმარი, პრინცი ალბერტი დიდი სიამოვნებით მღეროდნენ ბალადებს.

ბრიტანეთის კუნძულების მოსახლეობა მუსიკის დიდი მოყვარულია. „პრომენად-კონცერტები“ (სიტყვიდან promenade — გასეირნება) პირველად 1840 წელს „ქვინს პოლში“ ჩატარდა და ამჟამადაც, ზაფხულში, თითქმის სამი თვის განმავლობაში ყოველ საღამოს „როიალ ალბერტ პოლში“ ტარდება. პროგრამაშია როგორც კლასიკური, ასევე, ახალი და თანამედროვე ნაწარმოებები. ჩვეულებრივ, ზამთრის ხანმოკლე სეზონი ორ კვირა გრძელდება. მსმენელთა ნაწილი ზის და მუსიკას ისე ისმენს, სხვები კი „პრომენადზე“ არიან, საღაც ან ღვანან, ან სეირნობენ, ან, თუ ადგილია, იატაკზე სხდებიან.

ხალხური მუსიკა ჯერ ისევ ძლიერ პოპულარულია. ბევრი ხალხური ანსამბლია, რომელიც, თავისი ჰარმონიული სიმღერითა და კარგი იუმორით, ყველგან იძენს მფობრებს.

ბრიტანელთა სიყვარული მუსიკისადმი ხშირად უცნობია უცხოელთათვის, ალბათ, იმის გამო, რომ ბრიტანეთის მხოლოდ რამ-

დენიმე ცნობილი კომპოზიტორი ჰყავს. ყველაზე ცნობილია პენრი პერსელი (1658-1693), რომლის ოპერა „დიდო და აენისა“ კლასიკად ითვლება. მარშს „ლილიბულერო“, რომელიც პერსელს მიეწერება, ახლა ბი-ბი-სი იყენებს. იგი წინ უძღვის საზღვარგარეთის სამსახურის ახალი ამბების ბიულეტენს, და ამბობენ, რომ „ჯეიმზ II-მ სამი სამეფო ამ სიმღერით გაიარა“, როდესაც 1688 წელს ბრიტანეთიდან გაიქცა. სერ ვლუარდ ეკვარი (11857-1934) ცნობილია თავისი საგუნდო და საორკესტრო ნაწარმოებებით.

XIX საუკუნის ცნობილი ინგლისელი კომპოზიტორი იყო ართურ სალივანი. უილიამ გილბერტთან — ტექსტების ავტორთან ერთად, მან თორმეტი ოპერეტა შექმნა, რომელთაგან თერთმეტი დღესაც რეგულარულად სრულდება.

თვალსაჩინო ინგლისელმა კომპოზიტორმა, პიანისტმა და დირიჟორმა ბენჯამინ ბრიტენმა (1913-1976) საერთაშორისო აღიარება სხვადასხვა ნაწარმოებების შექმნით მოიპოვა, ერთი მხრივ, ხალხური სიმღერების არანჟირებით ხმებისა და პიანინოსათვის, მეორე მხრივ, კი ოპერებით. მისი უდიდესი მიღწევა ოპერების შექმნა იყო, მათ შორის ყველაზე პოპულარულია „პიტერ გრაიმსი“, რომელიც ბევრ ქვეყანაში სრულდება და საბავშვო ოპერა „ნოსის ფლადი“. ბენჯამინ ბრიტენი საფოლკში, ოლდებურგში ცხოვრობდა. 1948 წელს მან დააარსა ყოველწლიური მუსიკალური ფესტივალი ოლდებურგში, მაღალკვალიფიციური კლასიკური მუსიკის ფესტივალი, რომელიც ამ ქალაქში ყოველ წელს ივნისში ტარდება.

ძალზედ პოპულარულია როკ და პოპ მუსიკა, განსაკუთრებით ახალგაზრდებში.

აუცილებლად უნდა აღინიშნოს ბიტლზები, ალბათ ყველაზე ცნობილი და წარმატებული პოპ-ჯგუფი, რომელიც ოდესმე ყოფილა.

1962 წლის 22 ოქტომბერს შესრულდა სიმღერა „გიგვარდე“ იმ დროს უცნობი ჯგუფის მიერ, ჯგუფში ოთხი ლიფერპულელი მუსიკოსი კლასის წრიდან გამოსული ბიჭი იყო: ჯონ ლენონი, პოლ მაკარტნი, ჯორჯ ჰარისონი და რინგო სტარი. ისინი თავისთავს „ბიტლზებს“ უწოდებდნენ. ამ პირველ წარმატებას მოჰყვა სხვა წარმატებები, რამაც მათ მსოფლიო აღიარება მოუტანა. 1960 წლებში ბიტლზები დიდების ზენიტში იყვნენ. მათი სიმღერის ახალი სტილი და უჩვეულო ვარცხნილობა მაშინვე უკანასკნელ მოდად იქცა.

ბრიტანული ჯგუფები ხშირად ქმნიან ახალ მიმდინარეობებს

მუსიკაში. ახალი ვარსკვლავები და სტილები კვლავ ჩნდებიან. ერთ-ერთი ყველაზე პოპულარული თანამედროვე მუსიკოსი და კომპოზიტორი ენდრიუ ლოიდ ვებერია. ვებერის მიუზიკლები და როკ-ოპერები დიდი წარმატებით სარგებლობს როგორც ბრიტანეთში, ასევე საზღვარგარეთ.

ინტერესი მუსიკისადმი ამჟამადც დიდია, რაც კარგად ჩანს ახლობით საზაფხულო სამუსიკო სკოლების არსებობით, რომლებიც ყველა კლასის მუსიკოსს ემსახურება — დამწყებსაც და ოსტატ-შემსრულებელსაც. ეს სკოლები ფართო დააპაზონისაა: შუასაუკუნეებისა და კლასიკური მუსიკიდან დაწყებული როკ-ენ-როლით და პოპ-მუსიკით დამთავრებული. ტარდება, აგრეთვე, მუსიკის მნიშვნელოვანი ფესტივალები ისეთ ქალაქებში, როგორიცაა: ოლდებურგი, ბათი და ჩელტენტემი. პოპ-მუსიკის ფესტივალები ათასობით ადამიანს, განსაკუთრებით კი, ახალგაზრდებს იზიდავს. დიდ ქალაქებში ცნობილი ორკესტრებია და დიდი მუსიკოს-შემსრულებლები მთელი მსოფლიოდან ჩამოდიან იქ. ლონდონი მუსიკის, დრამის, ოპერისა და ცეკვის ერთ-ერთი წამყვანი ცენტრია მსოფლიოში.

57. BROADCASTING

In the United Kingdom nearly everyone watches television, and radio has a wide audience. Programmes are provided by the BBC (British Broadcasting Corporation), and by commercial television and radio services which are regulated by two public bodies. All three bodies are accountable to the people through Parliament.

There are four terrestrial television channels. The two publicly-funded BBC channels are financed by a licence fee and the independent channels by advertising.

There are seven national radio networks and some 150 local radio services. A further national station was open in 1995. As well as receiving terrestrial stations, people can also choose to subscribe to privately-owned satellite and cable programme services which offer a further range of channels.

Much air time is devoted to political, social and economic affairs. Although politicians often face tough questioning, particularly during election campaigns, broadcasters are expected to be impartial in their

treatment of political controversies. Some programmes, especially on radio, allow members of the public to challenge politicians and other public figures, on major issues. An agreed amount of free broadcasting time is given to the major political parties. Paid-for political advertising on television or radio is not allowed.

TV and radio are also two of the main teaching channels used by the Open University. This "university of the air" allows many thousands of students to study at home for degrees they never would have obtained in the main educational system.

"Top of the Pops" is a programme that has been shown every week on BBC TV for many years. Each week computers in a number of record-shops throughout the United Kingdom show how many copies of a record have been sold that week. The new chart, issued each Tuesday evening, shows which singles have sold the most copies during the previous week with this information, the shows producers decide which songs will be played. Usually it will be those moving up the charts, or the new releases which the disk jockeys (usually called DJs) think will be "hits". Of course each week, the show finishes with the number one single.

About 143 million people listen regularly to BBC World Service Radio, which broadcasts in English and 38 other languages. The main output includes new bulletins, current affairs programmes and political commentary. Other programmes cover sport, music, drama and general entertainment. BBC World Service Television, a self-funding subsidiary of the BBC launched in 1991, supplies news and information and entertainment channels, broadcasting in Europe, Asia, the Middle East and Africa.

In general, people think the programmes offered on British TV are of a very high standard.

57. ტელე-რადიოგადაცემები

დიდ ბრიტანეთში თითქმის ყველა უყურებს ტელევიზორს, რადიოსაც ბევრი მსმენელი ჰყავს. პროგრამებს უზრუნველყოფს BBC (ბრიტანეთის რადიოგადაცემების კორპორაცია) და კომერციული ტელე და რადიო სამსახური, რომელთა რეკლამირება ორი სახალხო ორგანოს მიერ ხდება. ყველა ეს ორგანო ანგარიშგაუღდე-

ბულია ხალხის წინაშე პარლამენტის მეშვეობით.

ოთხი ძირითადი სატელევიზიო არხია. სახალხო ფონდის BBC-ის ორი არხი დაფინანსებულია სალიცენზიო გადასახადით, ხოლო დამოუკიდებელი არხები ფინანსდება რეკლამით.

აქ შვიდი ეროვნული რადიო ქსელია და 150 ადგილობრივი რადიო სამსახური. კიდევ ერთი ნაციონალური სადგური 1995 წელს გაიხსნა. ოთხი ძირითადი არხის გარდა, მავურებელს შეუძლია ხელმწიფრით აირჩიოს კერძო სატელევიზიო და საკაბელო სამსახურების პროგრამები, რომლებიც არხების ფართო არჩევანს სთავაზობენ.

საეთერო დროის დიდი ნაწილი ეთმობა პოლიტიკურ, სოციალურ და ეკონომიკურ საკითხებს. პოლიტიკოსებს ხშირად უხდებოდათ რთულ კითხვებზე პასუხის გაცემა, განსაკუთრებით საარჩევნო კამპანიების დროს, თუმცა დიქტორები მიუცერძობებლნი არიან პოლიტიკური დაპირისპირებების მიმართ. ზოგიერთ პროგრამაში, განსაკუთრებით რადიოპროგრამებში, ხალხს შეუძლია გამოიწვიოს პოლიტიკოსები ან სხვა სახელმწიფო მოღვაწეები ძირითადი პოლიტიკური საკითხების განსახილველად. თავისუფალი საეთერო დროის წინასწარ შეთანხმებული ნაწილი ეთმობა ძირითად პოლიტიკურ პარტიებს. ფასიანი პოლიტიკური რეკლამები ტელევიზიასა და რადიოში ნებადართული არ არის.

ტელევიზია და რადიო ორი მთავარი სასწავლო არხიცაა, რომელსაც „ღია უნივერსიტეტი“ იყენებს. ეს „საეთერო უნივერსიტეტი“ ათასობით სტუდენტს აძლევს სახლში სწავლისა და დიპლომის მიღების შესაძლებლობას, რასაც ისინი ვერასოდეს შეძლებდნენ ძირითად საგანმანათლებლო სისტემაში.

„ყველაზე პოპულარული“ ის პროგრამაა, რომელსაც უკვე მრავალი წელია ყოველ კვირას უჩვენებს BBC-ის ტელევიზია. თითოეული კვირის განმავლობაში მთელი შეერთებული სამეფოს ჩამწერი მალაჩიების კომპიუტერები აჩვენებენ, თუ დისკის რამდენი ეგზემპლარი გაიყიდა იმ კვირის განმავლობაში. ყოველ სამშაბათ სადამოს ახალი ჩარტები უჩვენებს, თუ ვისი დისკები გაიყიდა გასულ კვირას დიდი რაოდენობით. ამ ინფორმაციის მიხედვით, შოუს პროდიუსერები ადგენენ, თუ რა სიმღერებს გაუშვებენ უფროში. ჩვეულებრივ, ეს ის სიმღერებია, რომლებიც ამ ჩარტების თავში ექცევა, ან ის ახალი ჩანაწერები, რომლებიც მუსიკალური გადაცემების წამყვანთა (ჩვეულებრივ, მათ დიჯეის უწოდებენ) აზრით, „პიტები“ იქნება და, რა თქმა უნდა, შოუ პირველ ადგილზე გასული „პიტით“ მთავრდება.

დაახლოებით 143 მილიონი ადამიანი რეგულარულად უსმენს BBC მსოფლიო სამსახურის რადიოს, რომელიც პროგრამებს გადმოსცემს ინგლისურსა და 38 სხვა ენაზე. პროგრამები, ძირითადად, მოიცავს ახალ ბიულეტენებს, პროგრამებს მიმდინარე მოვლენებზე და პოლიტიკურ კომენტარს. სხვა პროგრამები ეთმობა სპორტს, მუსიკას, დრამასა და გართობას. თვითდაფინანსებაზე მყოფი BBC „მსოფლიო სამსახურის ტელევიზია“ 1991 წელს გაიხსნა; იგი გადასცემს ახალ ამბებსა და ინფორმაციას, აქვს გასართობი არხები, გადაიცემა ევროპაში, აზიაში, შუა აღმოსავლეთსა და აფრიკაში.

ზოგადად, ხალხის აზრით, ბრიტანეთის ტელევიზიის პროგრამები მაღიან მაღალი ხარისხისაა.

58. PRESS

The newspapers in Britain are proud of the fact that they are different from each other - each tries to have a definite profile. There are great differences between the various national newspapers - in the type of news they report and the way they report it.

There are the “quality” newspapers: “The Times”, “The Independent”, “The Guardian”, “The Financial Times” and “The Daily Telegraph”. They comprise factual reports of major national and international events, with the world of politics and business and with the arts and sport. The most famous is “The Times”. Contrary to what many foreigners believe, this is not a government newspaper.

On the other hand, there are the “populars” and “tabloids”, so-called because of their smaller size. The most popular “tabloids” are: “The Daily Mail”, “The Daily Express”, “The Daily Mirror” and “The Daily Star” - all of them concentrate on more emotive reporting of stories often featuring sex, violence, the Royal Family, film and pop stars, and sport. The popular press mainly aims to entertain its readers rather than inform them.

In addition to daily papers there are Sunday papers. They have a higher circulation than the dailies and several of them also include “colour supplements” - separate colour magazines which contain photographically illustrated feature articles.

Besides offering features common to newspapers all over the world,

British newspapers specialize in a woman’s page in which the writers deal with fashion, food, household appliances, the bringing-up of children etc.

Bold headlines and a variety of photographs are characteristic of the British press. Some, usually the “quality” newspapers use photographs sparingly. The more “popular” newspapers use pictures extensively and also run strip-cartoons and humorous drawings, some of which present striking pictorial comment on politics.

Fleet Street is famous as the home of the nation’s newspapers but, in fact, only two of them - The “Daily Express” and the “Daily Telegraph” - are still in Fleet Street. However, people say Fleet Street when they mean the press.

There is no subscription on papers. One may buy any on sale. And there is no censorship of the press in Britain (except in wartime) though, of course all newspapers - like private persons - are responsible for what they publish and can be sued for libel for publishing articles that go beyond the bounds of decency.

The British are the most voracious newspaper readers in the world.

58. პრესა

ბრიტანეთში გაზეთები ამავობენ იმ ფაქტით, რომ ისინი განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან — ყოველი მათგანი ცდილობს პქონდეს გარკვეული პროფილი. ასევე დიდი განსხვავებაა სხვადასხვა ეროვნულ გაზეთს შორის — იმის მიხედვით, თუ რა ახალ ამბებს აქვეყნებენ და როგორ აქვეყნებენ.

არის სერიოზული გაზეთები, “The Times”, “The Independent”, “The Guardian”, “The Financial Times” და “The Daily Telegraph”. ისინი მოიცავს მთავარი ეროვნული და ინტერნაციონალური მოვლენების ფაქტობრივ რეპორტაჟებს, მსოფლიო პოლიტიკისა და ბიზნესის, ხელგნებისა და სპორტის ამბებს. ყველაზე ცნობილი გაზეთია “The Times”. ბევრი უცხოელის აზრის მიუხედავად, ის სამთავრობო გაზეთს არ წარმოადგენს.

მეორე მხრივ, არის „პოპულარული“ გაზეთები და ე. წ. „ტაბლოიდები“, რომლებსაც ასე მათი მცირე მოცულობის გამო უწოდებენ. ყველაზე პოპულარული „ტაბლოიდებია“: — “The Daily Mail”, “The Daily Express”, “The Daily Mirror” და “The Daily Star”

59. SPORTS

— ყოველი მათგანი კონცენტრირდება სხვადასხვა სახის ემოციური ხასიათის რეპორტაჟზე, ხშირად გამოყოფენ სექსს, ძალადობას, საძეულო ოჯახს, კინო და პოპ-ვარსკვლავებს, სპორტს. პოპულარული პრესის მთავარი მიზანი უფრო მკითხველთა გართობაა, ვიდრე მათი ინფორმირება.

ყოველდღიური გაზეთების გარდა არის კვირის გაზეთები. მათ უფრო დიდი ტირაჟი აქვთ, ვიდრე ყოველდღიურ გაზეთებს და ზოგიერთი მათგანი, აგრეთვე, მოიცავს „ფერად დამატებებს“ — ცალკეულ ფერად ჟურნალებს, სადაც ილუსტრირებული სტატიები იბეჭდება.

გაზეთებისათვის დამახასიათებელი საერთო ნიშან-თვისებების გარდა, ბრიტანული გაზეთები იმით ხასიათდება, რომ სპეციალურ გვერდს უთმობენ ქალებს, სადაც ავტორები განიხილავენ ისეთ საკითხებს, როგორცაა მოდა, საჭმელი, საოჯახო ხელსაწყოები, ბავშვის აღზრდა და სხვა.

მსხვილი შრიფტის სათაურები და ფოტოების მრავალფეროვნება ბრიტანული პრესის დამახასიათებელი ნიშანია. ზოგიერთი, ჩვეულებრივ, „სერიოზული“ გაზეთი ფოტოებს უფრო იშვიათად იყენებს. უფრო „პოპულარული“ გაზეთები კი ფართოდ იყენებენ სურათებს, ასევე ნახატებსა და იუმორისტულ შარჟებს, რომელთაგან ზოგიერთი საოცარ ილუსტრირებულ კომენტარს წარმოადგენს პოლიტიკაზე.

ფლიტ სტრიტი ცნობილია, როგორც ქვეყნის გაზეთების რედაქციათა ადგილსამყოფელი, მაგრამ ჰინამდვილეში, მხოლოდ ორი მათგანია — „The Daily Express“ და „The Daily Telegraph“ — ისევე იქ განთავსებული და მაინც, როდესაც ამბობენ, „ფლიტ სტრიტი“, პრესას გულისხმობენ.

გაზეთების გამოწერა არ ზდება. ბრიტანეთში ნებისმიერი გაზეთი იყიდება. არ არის, აგრეთვე, ცენზურა პრესაზე (გარდა ომის პერიოდისა). თუმცა, რა თქმა უნდა, ყველა გაზეთი — ისევე, როგორც კერძო პირი — პასუხს აგებს, თუ რას აქვეყნებს, და თუ ისეთი სტატიები იბეჭდება, რომლებიც სცილდება წესიერების ნორმებს, მათზე შესაძლებელია სარჩელის შეტანა.

ბრიტანელები მსოფლიოში გაზეთების ყველაზე „გაუმადლარი“ მკითხველები არიან.

The British have always been a nation of sport lovers and interest in all types of sport is as great today as it has ever been. Many sports which are popular and played nowadays all over the world grew up to their present form in Britain, football, for instance, was first played in Britain and later people began to play it in other countries. But besides football, horse-racing, golf, lawn tennis and rowing also originated in Britain.

The most popular British sport is undoubtedly, football, also called soccer, though many people, both foreigners and British consider cricket to be the most typically English of sports. Cricket had started in the 18th century, but only a century later its rules were organized. From 1873 a country championship took place each year.

When the English say: “that’s not cricket” it means “that’s not fair”, “to play the game” means “to be fair”. English people love cricket. Summer isn’t summer without it. Even if you do not understand the rules, it is attractive to watch the players, dressed in white playing on the beautiful green cricket fields.

Cricket, merely, unlike football, has until recently remained a specifically British game played only in Britain, in some parts of the British Commonwealth and in Denmark. The rules of cricket are very complicated. It is played by two teams of eleven men each, the player at a time tries to hit the ball with a bat. As the British also like watching sports even more than playing them for most Englishmen the sight of a white flannelled cricketers on the smooth green turf of a cricket pitch represents something that is traditionally English.

The rules of football, Britain’s other main game, were also organized in the 19th century. At first it was a middle-class, or gentlemen’s, sport, but it quickly became popular among all classes. Soon it drew huge crowds of people who came to watch the professional footballers play the game. By the end of the 19th century almost every town of Britain had its own football team.

Football is the favorite winter game in Britain and cricket is the favorite summer sport. Amateur cricket has the same rules as the professional game.

Next to football, the chief spectator sport in British life is horse-racing. A lot of people are interested in the races and risk money on the

horse which they think will win. The Derby is perhaps the most famous sporting event in the whole world.

There are all kinds of racing in England – horse-racing, motor-car racing, dog-racing, and even races for donkeys. On sport days at school boys and girls run races, and even train for them.

Usually those who run a race go as fast as possible, but there are some races in which everybody has to go very carefully in order to avoid falling. There is the “threelegged” race, for example, in which a pair of runners have the right leg of one tied to the left leg of the other, and if they go too fast they are certain to fall. And there is the egg-and-spoon race in which each runner must carry an egg in a spoon without letting it drop. If the egg falls, it must be picked up with the spoon not the fingers.

Rugby is another popular British sport which is played in other countries. It is also called rugby football. The story is told that in 1923 boys at Rugby school in England were playing football, when suddenly one boy picked the ball up and ran with it. That was how a new game was born. There are two forms of rugby football: the amateur game and the professional game. The two games have different rules, but Rugby football mostly remains an amateur game.

In summer lawn tennis comes next in importance to cricket. There are clubs in every town and in all parks there are public courts where tennis may be played for an hour on payment of about fifteen pence. Tennis tournaments at Wimbledon are known all over the world. The first lawn tennis championship was held in Wimbledon in 1877. Swimming is very popular and there are many public swimming pools. Rowing is also popular. The annual Boat Race between Oxford and Cambridge universities on the River Thames is, however, one of the most popular sporting events of the year.

Golf is the Scottish national game. It originated in the 15th century. It is becoming increasingly popular. Athletics is growing all the time.

Winter sports, such as skiing, are generally impossible in England because of the unsuitable climate but many people spend holidays on the Continent to take part in them. Whether as spectator, gambler or player, most English people have some interest in at least some sports.

59. სპორტი

ბრიტანელები ყოველთვის იყვნენ სპორტის მოყვარული ხალხი და ინტერესი სპორტის ყველა სახეობისადმი დღესაც ისევე დიდია, როგორც ოდესმე. სპორტის ბევრი სახეობა, რომელიც ამჟამად პოპულარულია მთელ მსოფლიოში, ბრიტანეთში წარმოიშვა. მაგალითად, ფეხბურთი, რომელსაც პირველად ბრიტანეთში თამაშობდნენ, შემდგომ კი ყველა ქვეყანაში დაიწიეს თამაში. მაგრამ ფეხბურთის გარდა, დოლი, გოლფი, ჩოგბურთი და ნაგებიით შეჯიბრიც ბრიტანეთში წარმოიშვა.

ყველაზე პოპულარული ბრიტანული სპორტი, უეჭველად, ფეხბურთია, რომელსაც “soccer”-საც უწოდებენ, თუმცა ბევრი ხალხი, როგორც უცხოელები, ასევე ბრიტანელები თვლიან, რომ ყველაზე ტიპური ინგლისურ სპორტი კრიკეტია. კრიკეტის თამაში XVIII საუკუნეში დაიწიეს, მაგრამ მისი წესები მხოლოდ ერთი საუკუნის შემდეგ შეიმუშავეს. 1873 წლიდან დაწესებული ქვეყნის ჩემპიონატი ყოველ წელს იმართება. როდესაც ინგლისელები ამბობენ: „ეს კრიკეტი არ არის“, ნიშნავს, რომ „ეს სამართლიანი არ არის.“ „თამაში“ ნიშნავს „იყო სამართლიანი.“ ინგლისელებს უყვართ კრიკეტი. მის გარეშე ზაფხული ზაფხულად არ თვლება. მაშინაც კი, თუ წესები არ გესმით, მეტად საინტერესოა უყურო თეთრებში ჩაცმულ მოთამაშეებს, რომლებიც კრიკეტს ლამაზ მწვანე მინდორზე თამაშობენ. კრიკეტი, უბრალოდ, ფეხბურთისაგან განსხვავებით, დღემდე რჩება სპეციფიკურ ბრიტანულ თამაშად, რომელსაც თამაშობენ მხოლოდ ბრიტანეთში, ბრიტანეთის ერთა თანამეგობრობის რამდენიმე ქვეყანასა და დანიაში. კრიკეტის წესები ძალზედ რთულია. მას თამაშობს ორი გუნდი, თითოეული 11 კაცისაგან შედგება, მოთამაშე ჩოგანს ურტყამს ბურთს. და, რადგან ბრიტანელებს სპორტის ყურება კიდევ უფრო მეტად უყვართ, ვიდრე თამაში, ინგლისელთა უძრავლესობისათვის თეთრფლანგელიანი კრიკეტის მოთამაშეების ყურება გლეუ მწვანე ტორფიან კრიკეტის მოედანზე არის სწორედ ის, რაც ტრადიციულად ინგლისურია.

ბრიტანეთის მეორე მთავარი თამაშის — ფეხბურთის წესებიც XIX საუკუნეში შემუშავდა. პირველად ის საშუალო კლასის ან ჯენტლმენების სპორტად ითვლებოდა, მაგრამ სწრაფად მოიპოვა პოპულარობა სხვა ფენებს შორისაც. ძალე ხალხის ევებერთელა ჯგუფები მიიზიდა, რომლებიც პროფესიონალ ფეხბურთელთა თამაშის საყურებლად მიდიოდნენ. XIX საუკუნის დასასრული-

სათვის ბრიტანეთის ყველა ქალაქს საკუთარი ფეხბურთის გუნდი ჰყავდა.

ბრიტანეთში ფეხბურთი სამთრის თამაშია, კრიკეტი კი — ზაფხულის საყვარელი თამაშია. სამოყვარულო კრიკეტს იგივე წესებით თამაშობენ, როგორც პროფესიონალურს.

ფეხბურთის შემდეგ, ბრიტანეთის ცხოვრებაში სპორტის ყველაზე სანახაობრივი სახეობაა დოლი. უამრავი ხალხი ინტერესდება ამ შეჯიბრით და ფულსაც ჩამოდის იმ ცხენზე, როდესაც თვლის, რომ მოიგებს. „ღერბი“, ალბათ, ყველაზე ცნობილი სპორტული მოვლენაა მთელ მსოფლიოში.

ინგლისში ყველა ხალხს შეჯიბრი ტარდება — დოლი, რალი, ძაღლების შეჯიბრი და თვით სახედრების შეჯიბრიც კი. სპორტის დღეს სკოლაში ბიჭები და გოგონები სირბილში ეჯიბრებიან ერთმანეთს და ამ შეჯიბრების წინ ვარჯიშობენ კიდევ.

ჩვეულებრივ, როცა სირბილში ეჯიბრებიან, რაც შეიძლება სწრაფად გარბიან, მაგრამ არის ზოგიერთი შეჯიბრი, სადაც ყველა ერთხილად უნდა იყოს, რომ არ დაეარდეს. მაგალითად, „სამფეხიანი“ შეჯიბრის დროს მორბენალი წყვილიდან ერთერთის მარჯვენა ფეხს მიაბამენ მეორის მარცხენა ფეხს და თუ ისინი ძალიან სწრაფად გაიქცევიან, უკუვლად დაეცევიან. არის, კიდევ „კვერცხის-და-კოვზის“ შეჯიბრი. როდესაც თითოეულ მორბენალს მიაქვს კვერცხი კოვზით ისე, რომ კვერცხი არ ჩამოვარდეს. თუ ის მაინც ჩამოვარდა, კოვზით უნდა აიღოს და არა თითოებით.

რაგბი კიდევ ერთი პოპულარული ბრიტანული სპორტია, რომელსაც სხვა ქვეყნებშიც თამაშობენ. მას „რაგბის ფეხბურთსაც“ უწოდებენ. როგორც ამბობენ, 1923 წელს რაგბის სკოლაში ინგლისში ბიჭები ფეხბურთს თამაშობდნენ. უცბად ერთმა ბიჭმა ბურთი აიტაცა და ისე გაიქცა. ასე იშვა ახალი თამაში. რაგბის ფეხბურთის ორი ფორმა არსებობს: სამოყვარულო და პროფესიონალური. ამ ორ თამაშს განსხვავებული წესები აქვს, მაგრამ „რაგბის ფეხბურთი“, ძირითადად, სამოყვარულო თამაშად რჩება.

ზაფხულში ჩოგბურთის, კრიკეტის შემდეგ, მეორე ადგილი უჭირავს. ყველა ქალაქში არის კლუბები, ხოლო პარკებში არის კორტები, სადაც შეგიძლიათ თხუთმეტი პენსი გადაიხადოთ და ერთი საათი ითამაშოთ. ჩოგბურთის ტურნირები უიმბლდონში მთელ მსოფლიოშია ცნობილი (პირველი მსოფლიო ჩემპიონატი ჩოგბურთში აქ 1877 წელს ჩატარდა). ასევე პოპულარულია ცურვა და არის ბევრი საცურაო აუზი. პოპულარულია ნიჩბოსნობა.

ყოველწლიური ნაფების შეჯიბრი ოქსფორდისა და კემბრიჯის უნივერსიტეტებს შორის, მდინარე ტემზაზე, ერთ-ერთი ყველაზე პოპულარულ სპორტულ მოვლენად ითვლება.

გოლფი მოტლანდიური ეროვნული თამაშია. ის XV საუკუნეში წარმოიშვა და სულ უფრო და უფრო პოპულარული ხდება. მძლეოსნობაც უფრო ფართო მასშტაბებს იღებს.

სამთრის სპორტი, როგორცაა, მაგალითად, თხილამურებით სრიალი, ჩვეულებრივ, შეუძლებელია ინგლისში შეუფერებელი კლიმატის გამო, მაგრამ სულ უფრო მეტი ხალხი ატარებს შეუბუღებას კონტინენტზე, რათა მონაწილეობა მიიღონ ამ სახეობაში. ინგლისელთა უმრავლესობა, მაყურებელი იქნება ის, აზარტული მოთამაშე თუ სპორტსმენი, სპორტის რომელიმე სახეობით მაინც ინტერესდება.

60. LONDON ART GALLERIES

On the north side of Trafalgar Square famous for its monument to Admiral Nelson ('Nelson's Column'), there stands a long low building in classic style. This is the National Gallery which contains Britain's best-known collection of pictures. The collection was begun in 1824. The Gallery is rich in paintings by Italian masters such as Raphael, Correggio and Veronese, and it contains pictures representative of all European art such as works by Rembrandt, Rubens, Van Dyck, Murillo, El Greco and nineteenth century French masters. Admission to the Gallery is free.

Just behind the National Gallery stands the National Portrait Gallery that contains a collection of eminent British men and women, including oil paintings, drawings, miniatures, busts, and photographs. The gallery moved to its present building in 1856 and was extended in the 1930s. It is directed by the National Gallery. The collection is arranged chronologically, beginning with the Tudors to portraits of living people (for a long time such portraits were not admitted) as well as historical celebrities such as Chaucer, Shakespeare, Cromwell. The most outstanding masters include Hans Holbein, Peter Paul Rubens, Joshua Reynolds etc.

Tate Gallery is the art museum in London, named for the sugar merchant and philanthropist Sir Henry Tate (1819-1899), who donated his private art collection to the nation in 1889. The museum specializes in

British painting from the late 16th century to the present. It also maintains a collection of sculpture and a collection of modern foreign art from 1800. The building occupied by the museum was designed by Sidney Smith. It overlooks the Thames, not far from the Houses of Parliament. It was opened to the public in 1897 and was later enlarged a few times. The Tate has the world's largest and finest collection of works by the British painter Joseph Turner. About 300 oils and 19,000 water-colours are drawings. The modern collection includes the paintings of Henri Matisse, and Pablo Picasso, Marc Chagall and Salvador Dali, Peter Blake and Richard Hamilton, the chief pioneers of pop art in Great Britain. Henry Moore is a famous British sculptor whose works are exhibited at the Tate too. This, of all the London galleries, is the young people's gallery. It has been stated that three-quarters of the visitors are under twenty-five.

60. ლონდონის ხელოვნების გალერეები

ტრაფალგარის მოედნის ჩრდილოეთით, სადაც აღმირალ ნელსონის ცნობილი ძეგლი („ნელსონის სვეტი“) დგას, მდებარეობს კლასიკურ სტილში აგებული დაბალი შენობა. ეს ეროვნული გალერეაა, სადაც ბრიტანეთის ყველაზე ცნობილი სურათების კოლექციაა წარმოდგენილი. კოლექციის შეგროვება 1824 წელს დაიწყო. გალერეა მდიდარია იტალიელი ოსტატების, კერძოდ, რაფაელის, კორეჯოსა და ვერონეზეს ფერწერული ნაწარმოებებით, აქ გამოფენილია მთელი ევროპული ხელოვნება — რემბრანდტის, რუბენსის, ვან დეიკის, მურილიოს, ელ გრეკოსა და XIX საუკუნის ფრანგი მხატვრების ნამუშევრები. გალერეაში შესვლა უფასოა.

ეროვნული გალერეის უკან დგას პორტრეტების ეროვნული გალერეა, რომელშიც გამოფენილია ბრიტანეთის გამოჩენილი ადამიანების პორტრეტები. აქ წარმოდგენილია ფერწერული ტილოები, ნახატები, მინიატურები, ბიუსტები და ფოტოები. გალერეა ახლანდელ შენობაში 1856 წელს გადავიდა, და 1930-იან წლებში გაფართოვდა. მას ეროვნული გალერეა ხელმძღვანელობს. კოლექცია ქრონოლოგიურადაა წარმოდგენილი, დაწყებული ტიულოების დინასტიიდან, დამთავრებული თანამედროვეთა პორტრეტებით (დიდი ხნის განმავლობაში ასეთ პორტრეტები არ იყო დამსვენებული), არის, აგრეთვე, გამოჩენილ ისტორიულ პირთა პორ-

ტრეტები, როგორცაა ჩოსერი, შექსპირი, კრომველი. მათი ყველაზე ცნობილი ავტორები არიან ჰანს ჰოლბეინი, პიტერ პაულ რუბენსი, ჯოშუა რეინოლდსი და ხვა.

ტეიტის გალერეა ლონდონის ხელოვნების მუზეუმაა. მას ეს სახელი შაქრით მოჭარბისა და ფილანტროპისტის სერ პენრი ტეიტის (1819-1899) საპატივსაცემოდ ეწოდა, რომელმაც თავისი კერძო კოლექცია გადასცა ქვეყანას 1889 წელს. მუზეუმში, ძირითადად, წარმოდგენილია ბრიტანული ფერწერული ნაწარმოებები გვიანი XVI საუკუნიდან დღემდე. მას, აგრეთვე, აქვს ქანდაკებათა კოლექცია და თანამედროვე უცხოური ხელოვნების კოლექცია დაწყებული 1800 წლიდან. მუზეუმის შენობა დააპროექტა სიდნეი სმიტმა. გალერეა მდინარე ტემზას გადაკვეთებს, პარლამენტის შენობისგან ოდნავ მოშორებით. მუზეუმი საჯაროდ 1897 წელს გაიხსნა და შემდგომ რამდენიმეჯერ გაფართოვდა. ტეიტში ინახება ბრიტანელი ფერმწერის ჯოზეფ ტერნერის უდიდესი კოლექცია, დაახლოებით 300 ხელში შესრულებული ტილო და 19,000 აკვარელი და ნახატი. თანამედროვე კოლექცია მოიცავს ანრი მატისისა და პაბლო პიკასოს, მარკ შაგალისა და სალვადორ დალის, დიდ ბრიტანეთში „პოპ-არტის“ მთავარი პიონერების — პიტერ ბლეიკისა და რიჩარდ ჰამილტონის ნაწარმოებებს. ტეიტში გამოფენილია, აგრეთვე, ცნობილი ბრიტანელი მოჭანდაკის პენრი მურის ნამუშევრები. ლონდონის სხვა გალერეებთან შედარებით, ის ახალგაზრდების გალერეად ითვლება. დადგენილია, რომ მნახველთა სამ მეთხედს ოცდახუთ წლამდე ახალგაზრდები შეადგენენ.

61. THE BRITISH MUSEUM

The British Museum is one of the greatest and best-known in the world. It was founded by a decision of the Parliament in 1753.

It occupies a splendid great building in neoclassical or Grecian style that was erected between 1823 and 1847.

There are 11 major departments in the museum. The most outstanding among them are the Assyrian and Babylonian, the Egyptian, and the Greek and Roman Antiquities. The last contains the collection of sculptures from the Parthenon.

There are also extremely important ethnological collections, including exhibits from the Pacific islands (such as ancient Polynesian idols),

and America (such as the Aztec sculptures). African civilization is also notably well represented.

The priceless collection of medieval objects of art from all the countries of Europe should be mentioned as well.

But the first thing which is associated with the British Museum is its Library.

The library which is contemporary with the museum consisted initially of the collection of books belonging to Sir Hans Sloane. Then the other collections of manuscripts and books as well as the royal library were added to this collection and together they laid the foundation of what was to become one of the largest and most important libraries in the world.

The British Museum Library came into world prominence under its most remarkable librarian - Sir Antonio Panizzi, an Italian by birth. Under his direction the library took on the present character. He formulated the rules and started the general catalogue.

The British Museum Library is a reading-room and a reference library but not a lending library. It offers unique research facilities to scholars.

The collection of books is being systematically increased. Today there are millions of volumes in the library store-room.

61. ბრიტანეთის მუზეუმი

ბრიტანეთის მუზეუმი ერთ-ერთი ყველაზე დიდი და ცნობილი მუზეუმია მსოფლიოში. იგი დაარსდა 1753 წელს პარლამენტის გადაწყვეტილებით.

მოთავსებულია 1823-1847 წ.წ. აგებულ საუცხოო შენობაში ნეოკლასიკურ ანუ ბერძნულ სტილში.

მუზეუმში 11 ძირითადი განყოფილებაა, მათ შორის ყველაზე ცნობილია ასურეთის და ბაბილონის, ეგვიპტის, ანტიკური — ბერძნული და რომაული ხელოვნების ნაწარმოებების განყოფილებები. ამ უკანასკნელში წარმოდგენილია პართენონის ქანდაკებათა კოლექცია.

არის, აგრეთვე, უაღრესად მნიშვნელოვანი ეთნოლოგიური კოლექციები, რომლებშიც შედის ექსპონატები წყნარი ოკეანის კუნძულებიდან (როგორცაა უძველესი პოლინეზიური კერპთა გამოსახულებები) და ამერიკიდან (როგორცაა აცტეკთა ქანდაკებები).

საკმაოდ კარგადაა წარმოდგენილი აფრიკული ცივილიზაცია.

ასევე უნდა აღინიშნოს შუა საუკუნეების ხელოვნობა ნამუშევრების კოლექცია ევროპის ყველა ქვეყნიდან.

მაგრამ უპირველესი, რაც ასოცირდება ბრიტანეთის მუზეუმთან, ეს ბიბლიოთეკაა.

ბიბლიოთეკა, რომელიც მუზეუმის თანამედროვეა, თავდაპირველად შედგებოდა იმ წიგნების კოლექციიდან, რომელიც სერ ჰანს სლოანის საკუთრება იყო. შემდგომ მას დაემატა ხელნაწერებისა და წიგნების სხვა კოლექციები და, აგრეთვე, სამეფო ბიბლიოთეკა. ყოველივე ამან საფუძველი ჩაუყარა მსოფლიოში უდიდესსა და უმნიშვნელოვანეს ბიბლიოთეკას.

ბრიტანეთის მუზეუმის ბიბლიოთეკა მსოფლიოში ცნობილი მის შესანიშნავი ბიბლიოთეკარის — წარმოშობით იტალიელის, სენ ანტონიო პანიზის წყალობით გახდა. მისი ხელმძღვანელობით მიიღო ბიბლიოთეკამ თავის დღევანდელი სახე და ხასიათი. მან ჩამოაყალიბა წესები და შეადგინა საერთო კატალოგი.

ბრიტანეთის მუზეუმის ბიბლიოთეკა შედგება სამკითხველო დარბაზისა და საცნობარო ბიბლიოთეკისაგან, მაგრამ იქ წიგნებს არ გასცემენ. იგი უნიკალურ კვლევით შესაძლებლობებს სთავაზობს სწავლულებს.

წიგნების კოლექცია სისტემატურად იზრდება. ამჟამად ბიბლიოთეკის საცავში მილიონობით წიგნია.

62. MADAM TUSSAUD'S MUSEUM

Madam Tussaud's Museum of Waxworks consists of several halls with wax images of outstanding political characters and writers, famous film stars and musicians. Here you cannot only see the great works, but also live in them. The wax figures are standing and sitting; they are looking at you and sometimes you feel uncomfortable in their company. In most cases, the celebrities made in wax, pose for the sculptors and that's why each figure is so lifelike. Even side by side it's difficult to tell which is the wax figure and which is real.

In the halls of the museum you can meet Winston Churchill, Adolf Hitler, Joseph Stalin, Roosevelt, Oliver Cromwell, Margaret Thatcher; well-known scientists Isaac Newton and Albert Einstein, etc: the Beatles and the Rolling Stones, Elvis Priestly (by the way, in the musicians'

hall you can hear their tunes from time to time), Marilyn Monro and Elizabeth Taylor with her 7 husbands, Alfred Hitchcock, Chaplin and many others. A special room is dedicated to the Royal family. But who was Madam Tussaud and what do we know about her?

The story of Madam Tussaud's started over 200 years ago in the house of a poor Strasbourge widow in 1761 when her daughter Marie Grosholz was born. Marie's mother became housekeeper to Dr Curtius in Berne who was a talented artist. When Marie was six years old they accompanied him to Paris, where from 1770, he exhibited wax figures in the fashionable Palais Royal. Curtius quickly became fond of Marie and before long he was teaching her the art of wax modelling. Soon her skills attracted attention of Louis XVI's sister Elizabeth and she was invited to become art tutor at Versailles, where she lived for the next nine years with the French Royal family. When the revolution broke out in 1789, Curtius called her back to his house in Paris. Over the next five years Marie was called upon to take death masks of the most notable victims of the Guillotine. When Curtius died, he left his exhibition to Marie. A year later she married Francois Tussaud. But her exhibition was struggling to survive, and in 1802 she made a decision and left her husband and baby son in Paris and with her elder son moved the exhibition to England. She never saw France or her husband again.

For the next 33 years this small French woman took her renewed exhibition to major British towns with boundless energy and enthusiasm. Eventually, at the grand age of 74 she set up her collection in its first permanent home on London's Baker Street.

62. მადამ ტიუსოს მუზეუმი

მადამ ტიუსოს ცვილის ფიგურების მუზეუმი შედგება რამდენიმე დარბაზისაგან, სადაც წარმოდგენილია გამოჩენილი პოლიტიკოსებისა და მწერლების, ცნობილი კონოვარსკვლავებისა და მუსიკოსების ცვილის ფიგურები. ცვილის ფიგურები დგანან ან სხედან. ისე შემოგვურებენ, რომ მათ გვერდით ხანდახან თავს უხერხულადაც გრძნობთ. უმეტეს შემთხვევაში ცნობილი პიროვნებები, რომელთა ცვილის ქანდაკებებია გაკეთებული, პოზირებდნენ მოქანდაკებს და სწორედ ამიტომ თითოეული ფიგურა ასე ჰგავს ნატურას. მაშინაც კი, როდესაც ისინი ერთმანეთის გვერდზე დგანან,

მხელი სათქმელია, თუ რომელია ცვილის ფიგურა და რომელია ნამდვილი.

მუზეუმის დარბაზებში შეხედებით უინსტონ ჩერჩილს, ადოლფ ჰიტლერს, იოსებ სტალინს, რუზველტს, ოლივერ კრომველს, მარგარეტ ტეტჩერს, ცნობილ მეცნიერებს — ისააკ ნიუტონსა და ალბერტ აინშტაინს და სხვა, პიტლსებსა და როლინგ სტონუნს, ელვის პრესლის (სხვათაშორის, მუსიკოსების დარბაზში დროდადრო მათი მელოდიებიც ვღერს), მერილინ მონროსა და ელიზაბეთ ტეილორს თავისი შეიდი ქმრით, ალფრედ პიჩკოკს, ჩაპლინსა და ბევრ სხვას. სამეფო ოჯახს ცალკე ოთახი აქვს დათმობილი. მაგრამ ვინ იყო მადამ ტიუსო და რა ვიციოთ მის შესახებ?

მადამ ტიუსოს ისტორია ორასზე მეტი წლის წინ დაიწყო მაშინ, როცა ღარიბი სტრასბურგელი ქვრევის სახლში მისი ქალიშვილი მარი გრობოლზი დაიბადა. მარის დედა დოქტორ კერტისის — ნიჭიერი მხატვრის ეკონომი ქალი გახდა. როდესაც მარის ექვსი წელი შეუსრულდა, ისინი კერტისს თან ახლდნენ პარიზში, სადაც 1770 წლიდან იგი ფეშენებელურ პალე-როიალში ცვილის ფიგურების გამოფენას აწვობდა. კერტის მარი ძალიან უყვარდა და მალე გოგონას ცვილის მოდელირების ხელოვნების შესწავლა დააწყებინა. მარის ოსტატობამ ლუდოვიკო XVI-ის დის — ელიზაბეთის ყურადღება მიიპყრო და მან ის ხელოვნების მასწავლებლად ვერსალში მიიწვია, სადაც მარიმ ცხრა წელი დაჰყო საფრანგეთის სამეფო ოჯახში. როდესაც 1789 წელს რევოლუცია დაიწყო, კერტისმა ის უკან, პარიზში გაიწვია. შემდგომი ხუთი წლის მანძილზე გელიოტინის ყველაზე გამოჩენილ მსხვერპლთა ნიღბებს აკეთებდა. როდესაც კერტისი გარდაიცვალა, თავისი გამოფენა მან მარის დაუტოვა. ერთი წლის შემდეგ იგი ცოლად გაჰყვა ფრანსუა ტიუსოს, მაგრამ მისი გამოფენა რომ გადარჩენილიყო, მარიმ გადაწყვეტილება მიიღო და 1802 წელს დატოვა მეუღლე და ჩვილი ვაჟი პარიზში და თავის უფროს ვაჟთან ერთად გამოფენა ინგლისში ჩაიტანა. მას შემდეგ აღარ უნახავს არც საფრანგეთი და არც თავისი ქმარი.

შემდგომი 33 წლის განმავლობაში ამ უსაზღვრო ენერჯითა და ენთუზიაზმით საესე პატარა ფრანგმა ქალმა თავისი განახლებული გამოფენით მოიარა ბრიტანეთის მრავალი ქალაქი. საბოლოოდ, 74 წლის მსცოვან ასაკში, თავის კოლექციას მუდმივი ადგილსამყოფელი ლონდონში, ბეიკერის ქუჩაზე მიუჩინა.

63. HOLIDAYS

There are fewer public holidays in Great Britain than in European countries. They are: Christmas Day, Boxing Day, New Year's Day, Good Friday, Easter Monday, Spring Bank Holiday and Summer Bank Holiday. Public holidays in Britain are called "Bank Holidays" – the term goes back to the Bank Holidays Act of 1871 which owes its name to the fact that banks (as well as most of the offices) are closed on the days specified.

Christmas is the most popular holiday. It is Christian holiday that celebrates the birth of Jesus Christ. The word Christmas comes from "Christe masse", an early English phrase that means Mass of Christ.

Every year the people of Norway give the city of London a present. It's a big Christmas tree and it stands in Trafalgar Square. Central streets are beautifully decorated.

Before Christmas, groups of singers go from house to house. They collect money for charity and sing carols, traditional Christmas songs. Many churches hold a carol service on the Sunday before Christmas. Children write letters to Santa Clause and tell him what presents they would like to get. People send Christmas cards to relatives and friends (by the way, the first Christmas card was made in 1842 by an English painter who sent that card to one hundred of his friends).

The fun starts the night before, on the 24th of December. Traditionally on this day the people decorate their trees. Children hang stockings at the end of their beds, hoping the Father Christmas will come down with toys and sweets.

Christmas is a family holiday. Relatives usually meet for the big dinner of turkey and Christmas pudding. And everyone gives and receives presents. The 26th of December, Boxing Day is an extra holiday after Christmas Day. Boxing Day takes its name from the old custom of giving employees or tradesmen (such as a milkman) an annual present or "Christmas Box" on that day. If Christmas Day or Boxing Day falls at the weekend, the weekday which follows December 25th and 26th becomes a Bank Holiday.

New Year's Day is less popular in Britain than Christmas. But in Scotland, Hogmanay is the biggest festival of the year. It is a Scottish tradition that the first person to cross the threshold of your house on New Year's Day should be dark haired – such a person brings luck for

the coming year. In London there are large crowds in Piccadilly Circus and Trafalgar Square, and New Year's Eve is a great occasion for parties and jollity.

Easter Monday is generally regarded as an unofficial consecration of Spring. In many towns there are fun fairs with amusements. Easter Monday used to be the day on which the ladies would parade in the parks, wearing new dresses and hats. Although this custom is dying out, the tradition still provides the ladies with a pretext for buying spring clothes.

The August Bank Holiday is probably the most popular one of the year partly because it comes at a time when children are not at school.

In Ireland St Patrick's Day (March 17th) is also a Bank Holiday. St Patrick is the Patron Saint of Ireland.

Besides public holidays there are some special festivals in Great Britain. One of them takes place on the 5th of November. On that day, in 1605, Guy Fawkes tried to blow up the Houses of Parliament and kill King James I. He didn't succeed. The King's men found the bomb, took Guy Fawkes to the Tower and cut off his head.

Since that day the British celebrate the 5th of November. They burn a dummy, made of straw and old clothes on a bonfire and let off fireworks. This dummy is called a "guy" and children can often be seen in the streets before the 5th of November saying "Penny for the guy". If they collect enough money they can buy some fireworks.

There are also smaller, local festivals in Britain.

63. დღესასწაულები

დიდ ბრიტანეთში უფრო ცოტა სახალხო დღესასწაულებია, ვიდრე ევროპის ქვეყნებში. ესენია: შობა, ე. წ. „Boxing day“, ახალი წელი, წითელი პარაკევი, აღდგომის (შემდეგი) ორშაბათი, გაზაფხულისა და ზაფხულის ბანკის დღესასწაულები. სახალხო დღესასწაულებს ბრიტანეთში „ბანკის დღესასწაულებს“ (დასვენების დღეებს) უწოდებენ. ეს ტერმინი მომდინარეობს 1871 წლის „ბანკის დღესასწაულების“ დაკანონებიდან, და ეს სახელი იმ ფაქტის გამო ეწოდა, რომ ბანკები (ისევე როგორც ოფისების უმრავლესობა) აღნიშნულ დღეებში დაკეტულია.

შობა ყველაზე პოპულარული დღესასწაულია. ეს ქრისტიანული დღესასწაულია, როდესაც ზეიმობენ იესო ქრისტეს დაბადებას. სიტყვა "Christmas" წარმოიქმნა Christes masse-დან. ეს აღრუულ პერიოდში ხმარებული ინგლისური ფრაზაა, რაც ნიშნავს „ქრისტეს მესას“

ყოველ წელს ნორვეგიელი ხალხი ლონდონს საჩუქარს უგზავნი. ეს დიდი სამობაო ხეა, რომელიც ტრაფალგარის მოედანზე დგას. ცენტრალური ქუჩები ლამაზად მორთულია.

შობის დადგომამდე მომდერალთა ჯგუფები სახლებში დადიან. ისინი ფულს აგროვებენ ქველმოქმედებისათვის და მღვრიან საშობაო კამნებს — ტრადიციულ საშობაო სიმღერებს. ბევრ ეკლესიაში წირვაა შობის წინა კვირას. ბავშვები წერილებს უგზავნიან სანტა კლაუსს, სადაც წერენ, თუ რა საჩუქრების მიღება სურთ. ხალხი საშობაო ბარათებს უგზავნიან ნათესავებსა და მეგობრებს (სხვათაშორის, პირველი საშობაო ბარათი 1842 წელს შექმნა ინგლისელმა მხატვარმა, რომელმაც ის თავის ას მეგობარს გაუგზავნა).

გართობა იწყება 24 დეკემბრის ღამეს. ტრადიციულად ამ დღეს ხალხი ნაძვის ხეს რთავს. ბავშვები წინდებს კიდებენ საწოლის ბოლოს, რადგან იმედოვნებენ, რომ თოვლის ბაბუა მოვა სათამაშოებით და კანფეტებით დატვირთული.

შობა საოჯახო დღესასწაულია. ნათესავები, ჩვეულებრივ, თავს იყრიან სადილზე, სადაც სუფრას აუცილებლად ამშვენებს შემწვარი ინდაური და საშობაო პუდინგი; ყველა გახცემს და იღებს საჩუქრებს. 26 დეკემბერი — „Boxing day“ ასევე დღესასწაულია, რომელიც შობის მომდევნო დღეს აღინიშნება. მისი სახელი დასაბამს იღებს ძველი წეს-ჩვეულებიდან, როდესაც ქვეშევრდომებსა და მოკატრუებს (როგორცაა მაგ. მერძევე) ყოველწლიურ საჩუქარს ან „საშობაო ფულს“ აძლევდნენ იმ დღეს. თუ შობა ან „Boxing day“ შაბათ-კვირას ემთხვევა, სამუშაო დღე, რომელიც 25 და 26 დეკემბრის შემდეგ დგება, „ბანკის დღესასწაული“ ზდება.

ახალი წლის დღე შობაზე ნაკლებ პოპულარულია ბრიტანეთში. მაგრამ შოტლანდიაში, „პოგმენი“ წლის უდიდესი დღესასწაულია. შოტლანდიური ტრადიციის მიხედვით, პირველი ადამიანი, რომელიც ახალი წლის დღეს სახლის ზღურბლს გადააბიჯებს, შავთმიანი უნდა იყოს — ასეთ ადამიანს ბედნიერება მოაქვს მომავალი წლისთვის. ლონდონში დიდძალი ხალხი იყრის თავის პიკადილსა და ტრაფალგარის მოედანზე. ახალი წლის დამდეგ საღამოს მხიარულება და წვეულებები იმართება.

აღდგომის ორშაბათი, ჩვეულებრივ, გაზაფხულის არაოფიციალური დღესასწაულია. ბევრ ქალაქში ეწყობა ბაზრობა გართობებით. აღდგომის ორშაბათი ითვლებოდა დღედ, როდესაც ქალბატონები სეირნობდნენ პარკებში ახალ კაბებსა და ქუდეებში გამოწყობილი. თუმცა ეს წეს-ჩვეულება უკვე ქრება, ტრადიციის მიხედვით, ის მაინც საბაბია ქალბატონებისათვის საგაზაფხულო ტანსაცმლის შესაძენად.

აგვისტოს სახალხო დღესასწაული, ალბათ, ყველაზე პოპულარულია ნაწილობრივ იმიტომ, რომ იმ დროს ბავშვები სკოლაში არ დადიან.

ირლანდიაში წმ. პატრიკის დღე (17 მარტი), აგრეთვე, სახალხო დღესასწაულია. წმ. პატრიკი ირლანდიის მფარველი წმინდანია.

გარდა სახალხო დღესასწაულებისა, დიდ ბრიტანეთში არის რამდენიმე განსაკუთრებული ჩასიათის დღესასწაული. ერთ-ერთი 5 ნოემბერს აღინიშნება. ამ დღეს 1605 წელს გაიფოქსმა სცადა პარლამენტის შენობის აფეთქება და მეფე ჯეიმზ I-ის მოკვლა. მან ეს ვერ შეძლო. მეფის მსახურებმა იპოვნეს ბომბი, გაიფოქსი ტაურში წაიყვანეს და თავი მოკვეთეს.

მას შემდეგ ბრიტანელები აღინიშნავენ ამ დღეს. ისინი ჩაღისა და ძველი ტანსაცმლისაგან გაკეთებულ ფიტულს კოცონზე წვავენ და შუშხუნებს უშვებენ. ამ ფიტულს „გაი“ ეწოდება და 5 ნოემბრის დადგომამდე ხშირად ნახავთ ბავშვებს ქუჩაში, რომლებიც ითხოვენ „პენის გაისთვის“. თუ საკმაო თანხას შეაგროვებენ, შუშხუნებს ყიდულობენ.

ბრიტანეთში აღინიშნება, აგრეთვე, უფრო მცირე, ადგილობრივი ჩასიათის დღესასწაულებიც.

64. PUBS

In some European countries outdoor cafes are very popular. But in England because of the uncertainty of the weather outdoor cafes are not a feature of English life. Their place is partly filled by what are colloquially known as "pubs" — public houses. They can be found in every town or village. Social life for many people has centred on the pub for many years. Opening and closing times of pubs are decided by law. Pubs in England close at 11 p. m. And ten minutes before closing time, the barman shouts "Last orders!" In pubs you can get any form of alcoholic

drink, from beer to whisky, or nowadays – soft drinks. Many pubs also run some kind of snack bar that provides cold food such as sausages, ham olives, salad, veal-and-ham pies, rolls and butter and sometimes hot pies or toasted sandwiches. Pub meals have become very popular in recent years and are generally cheap and often good. When you go into a pub you have to go to the bar, pay for your drink and carry it to your seat. One of the main attractions of the pub for all regular pub goers is that it offers good company in friendly surroundings.

Some pubs maintain the traditional division into two parts – a public bar and a saloon bar. In the first there is often a dart board, and group of friends will gather in the pub for a friendly match. The loser may have to pay for a “round” (to buy drinks for everyone). Pubs also provide entertainment: live music singing, video and karaoke machines. In the country, the pub is often part of an inn where you can put up for the night. Betting is forbidden in pubs, children are not allowed in.

Pubs are still a central part of British culture. Good conversation and good beer are two essential items provided by them. Beer is the Englishman’s favourite drink. Various sorts of beer are brewed, the most popular is probably “bitter”. English beer is different from Continental beer, the latter should be served well chilled whereas English beer is at its best when it is only cool. Continental type beer or “lager” has become very popular in England in recent years. The drinking beer in a public house is not compulsory. But it is said that beer is the perfect drink for the pub – it comes in large measures so that just one drink provides plenty of conversation time.

64. «პაბები» (ლუგლანები)

ზოგიერთ ევროპულ ქვეყანაში ძალიან პოპულარულია კაფეები ღია ცის ქვეშ. ამინდის არასტაბილურობის გამო, კაფეები ღია ცის ქვეშ არ არის დამახასიათებელი ინგლისური ცხოვრებისათვის. მათ ადგილს ნაწილობრივ ავსებს ე. წ. „პაბები“ – „საზოგადოებრივი სახლები“. ისინი გვხვდება ყველა ქალაქსა თუ სოფელში. ბევრი ადამიანისათვის საზოგადოებრივი ცხოვრება მრავალი წლის განმავლობაში „პაბზე“ კონცენტრირებულია. „პაბების“ გახსნისა და დახურვის დრო რეგულირებულია. „პაბები“ ინგლისში ღამის 11 საათზე იხურება. დახურვამდე 10 წუთით ადრე ბარმენი ყვირის:

„უკანასკნელი შეკვეთები!“ „პაბში“ ნებისმიერი ალკოჰოლური სასმელი შეგიძლიათ მოითხოვოთ, ლუდით დაწყებული და ვისკით დამთავრებული, ხოლო დღესდღეობით კი უაღკოპოლო სასმელის დაღვევაც შეგიძლიათ. ბევრ „პაბში“ ბარიც არის, სადაც შეიძლება მიირთვათ ცივი საჭმელი, როგორცაა ხოსისი, ლორი, ზეთისხილი, სალათა, ხბოს ხორცისა და ლორის ღვეზელი, ფუნტუშები და კარაქი ან ზოგჯერ ცხელი ღვეზელი ან დაბრაწული პურის ბუტერბროდები. „პაბის“ საჭმელი ძალზედ პოპულარული გახდა უკანასკნელ წლებში, ჩვეულებრივ, იაფი და, ხშირად, კარგია. როდესაც „პაბში“ შეხვალთ, ბართან უნდა მიხვიდეთ, გადაიხადოთ სასმელის საფასური და წაიღოთ ის თქვენ ადგილზე. „პაბის“ ერთ-ერთი მიშიდველი ნიშანი მისი ყველა ხშირი სტუმრისათვის ის არის, რომ პაბი სთავაზობს მათ სასიამოვნო დროსტარებას მეგობრულ გარემოცვაში.

ზოგიერთი „პაბი“ ტრადიციულად ორ ნაწილად იყოფა – საზოგადოებრივი ბარი და ბარი-სალონი. პირველში ხშირად ნახვთ ტირს და იქ მეგობრები იკრიბებიან მეგობრული მატჩისათვის. წაგებულს შეიძლება ყველას მაგორად გადახდა მოუწიოს (იყიდოს სასმელი ყველასათვის). „პაბები“ გართობასაც უზრუნველყოფენ, როგორცაა ცოცხალი მუსიკა, სიმღერა, ვიდუო და კარაოკე, სოფლებში „პაბი“ პატარა სასტუმროს ნაწილსაც წარმოადგენს, სადაც ღამის გათევაც შეგიძლიათ. სანაძლოები „პაბში“ აკრძალულია, ბავშვები არ დაიშვებიან.

„პაბები“ ჯერ კიდევ ითვლება ბრიტანული კულტურის ცენტრალურ ნაწილად. საინტერესო საუბარი და კარგი ლუდი – აი, ორი მთავარი რამ, რასაც ისინი გთავაზობენ. ლუდი ინგლისელის საყვარელი სასმელია. ინგლისში სხვადასხვა სახის ლუდი გამოიხდება, ყველაზე პოპულარული, ალბათ, არის „ბიტერი“ (მწარე). ინგლისური ლუდი განსხვავდება ევროპული ლუდისაგან; ეს უკანასკნელი კარგად ჩაციებული უნდა მიირთვათ, მაშინ, როცა ინგლისური ლუდი ყველაზე კარგი დასალევი მაშინაა, როდესაც ის უბრალოდ გრილია. უკანასკნელ წლებში ევროპული ტიპის ლუდი ან „ლაგერი“ (მსუბუქი გერმანული ლუდი) ძალიან პოპულარული გახდა ინგლისში. ლუდის დაღვევა „პაბში“ აუცილებელი არ არის. მაგრამ ამბობენ, რომ ლუდი შესანიშნავი სასმელია „პაბისთვის“ – ის დიდი რაოდენობით ისმევს იქ, ამიტომ ერთი ჭიქაც კი უზრუნველყოფს დიდ დროს საუბრისათვის.

65. BRITISH WRITERS AND POETS

Great Britain gave the world a lot of talented people. Many famous writers and poets were born and lived in Great Britain.

Austen, Jane (1775-1817). Novelist, the author of "Sense and Sensibility", "Pride and Prejudice", "Mansfield Park", "Emma". She was born in a poor family, the seventh of eight children. Her father was the Reverend. By the time she was 12, Jane was writing stories about heroines imprisoned in haunted castles, being rescued by glamorous heroes. In her lifetime she never travelled abroad. When she died a spinster, only four of her six novels were published, all anonymously and now, nearly 200 years later, sales of her novels rival modern bestsellers. There have been film and television productions of almost all of her novels and there are Jane Austen fans in all corners of the globe. Her prose is confined to the personal relations of the English middle classes.

Defoe, Daniel (1660-1731). Novelist and journalist. He took part in Monmouth's rebellion and joined William of Orange in 1688. He wrote numerous pamphlets and first achieved fame in 1701 with his satire 'The True Born Englishman'. It was followed by "The Shortest Way with Dissenters", for which Defoe was fined, imprisoned and put in the pillory. The novel 'Robinson Crusoe' based on the adventure of Alexander Selkirk was published in 1719. It was followed by the pirate story 'Captain Singleton' (1720), 'Moll Flanders' and 'Colonel Jack' (1722).

Galsworthy, John (1867-1933). Novelist and playwright, best known for "The Forsyte Saga" (1922), a series of novels dealing with the history of an upper middle-class family. The first instalment, "The Man of Property", appeared in 1906, it was followed by "In Chancery" and "To Let". A sequel, "A Modern Comedy", published in 1929, contained "The White Monkey", "The Silver Spoon" and "Swan Song". Galsworthy won the Nobel Prize for literature in 1932.

Greene, Graham (1904-1991) Novelist, playwright, and journalist. He was on the staff of "The Times" in 1926-1930, and during the Second World War served in the Foreign Office. His novels include "The Power and the Glory" (1940), "The Ministry of Fear" (1943), "The Heart of the Matter" (1948), "The Quiet American" (1956), "Our Man in Havana" (1958), "The End of the Affair" (1951) etc.

Jerome K. Jerome (1859-1927). Born into the family of ruined businessman, his childhood was poor and sad. After his father's death he

left school and began working to support his family. First he worked as a clerk. Later he took up teaching journalism and acting. In his free moments Jerome tried to write. He wrote plays stories and articles, but nothing was published. His first literary success was a one act comedy which was performed in the Globe Theatre in London in 1886. In 1889 Jerome's best book "Three Men in a Boat" came out. His works are full of humour and they can't but amuse the reader.

Joyce, James (1882-1941) Irish author. Born in Dublin, he studied medicine in Paris, but later became a teacher of languages. In 1914 he published "Dubliners", a collection of realistic short stories. Joyce's "Portrait of an Artist as a Young Man", based mainly on his own life, appeared in 1916. The famed "Ulysses", published in Paris in 1922, was banned for obscenity in England and the USA. In his last years Joyce worked on "Finnegan's Wake", finishing it in 1939.

Keats, John (1795-1821) Romantic lyric poet. He abandoned his study of medicine for poetry, publishing his first volume of verse in 1817. In 1818 he wrote "Isabella" and the first version of "Hyperion". A walking tour in Scotland increased his tuberculosis. To 1819 belong "The Eve of St Agnes", "The Eve of St Mark", his "Odes", and the new version of "Hyperion". In 1820 Keats published his third volume of poems and sailed for Italy in an effort to recover his health. He died in Rome.

Kipling, Joseph Rudyard (1865-1936) Poet and author. Born in Bombay, he was engaged as a journalist in India in 1882-1889. During these years he wrote prose and verse which depicted vividly contemporary British rule in India. "Departmental Ditties", "Plain Tales from the Hills", "Under the Deodars" etc. Moving to England he published 'The Light that Faded' (1890) and "Barrack Room Ballads" (1892). In 1892-1896 Kipling lived largely in the USA, where he produced the short stories "Many Inventions", the two "Jungle Books" and "Captains Courageous". Before the First World War he published "Kim" (1901), "Just So Stories" (1902) etc. He won the Nobel Prize in 1907 and his ashes rest in Westminster Abbey.

Lawrence, David Herbert (1885-1930) Poet and novelist. His earliest novel, "The White Peacock" appeared in 1911, but he first attracted attention with semiautobiographical "Sons and Lovers" (1913), followed by "The Rainbow" which was suppressed for obscenity. His other works include "Women in Love", (1921), "Kangaroo" (1923) and "Lady Chatterley's Lover" (1928), a scandalous novel, published in full only after 1960.

Milton, John (1608-1674), one of the greatest English poets, was born in a Puritan family. He went to school at St. Paul's, a famous English school and when he was seventeen he entered Christ's College, Cambridge, mastered Greek and Latin literature completely, learned French, Italian and Spanish and studied the latest theories of science. At the age of forty-three he became completely and incurably blind. His greatest work "Paradise Lost", the greatest long poem in the language, takes in the boundless space of Heaven, Earth and Hell. Its subject is the fall of Lucifer (satan) and the fall of man, But the greatness of the poem lies not in the "story" but in the supreme power and nobility of the language, in the mighty music of the verse, in the spirit that inspires the whole work, "Paradise Lost" was followed by two other great works: "Paradise Regained" and the drama "Samson Agonistes".

Maugham William Somerset (1874-1965) was born in Paris. His parents died when he was very little and the boy was brought up by his uncle, a clergyman. At the age of ten he was sent to England to attend school. Then he went abroad to study at the University of Heidelberg from which he returned to England and became a medical student at St. Thomas's hospital in London. His first work was "Liz of Lambeth" (1897) and after that, although he had taken his degree in medicine, Maugham decided to devote his life to literature. He travelled widely to all parts of the world and wherever he was, he always sought material for his books.

He wrote 24 plays, 19 novels and a large number of short stories, in addition to travel works and autobiographies.

His most prominent works are: "Of Human Bondage" (1915), "The Moon and Sixpence" (1919), "Theatre" (1937) etc.

Realistic portrayal of life, keen character observation and interesting plots coupled with beautiful expressive language place Somerset Maugham on a level with the greatest English writers of the 20th century.

Shaw, George Bernard (1856-1950) Irish dramatist and literary critic. He came to London in 1876 where he joined the newly-born "Fabian Society" in 1884. From 1879 to 1883 Shaw wrote five novels and his first play, 'Widowers' Houses', appeared in 1892. His other plays include "Devil's Disciple" (1901), "John Bull's Other Island" (1904), "Pygmalion" (1916), "Heartbreak House" (1917) and "Back to

Methuselah" (1921), which deals with social evolution. Among the plays of his later output are 'St Joan' (1924) and "The Apple Cart" (1929). Shaw's individual opinions, witty and sometimes rather extravagant, found expression in voluminous prefaces to his plays and numerous socialist pamphlets. In 1925 he received the Nobel Prize.

Shelley, Percy Bysshe (1792-1822) Lyric poet. He was educated at Eton and Oxford University where his collaboration in a pamphlet on "The Necessity of Atheism" (1811) caused his expulsion. In 1814 he left England with Mary Wallstonecraft Godwin, herself a writer, whom he married after his first wife had drowned herself. "Alastor", written in 1815, was followed by the epic "The Revolt of Islam". Living in Italy, Shelley produced the tragedy "The Cenci" (1819) and the lyric drama "Prometheus Unbound" (1820). His best known lyrics are "To a Skylark", "Ode to the West Wind" and "The Cloud". In July he was drowned while sailing and his ashes were buried in Rome.

Stevenson, Robert Louis (1850-1894) Novelist, poet and travel-writer. In spite of very poor health, he was all his life an enthusiastic traveller. Fame came to him with "Treasure Island", written in 1883. His other works include "Kidnapped" and "Catriona", its sequel, "Dr Jekyll and Mr Hyde", "The Black Arrow" etc. Stevenson produced a few books of poems, among them "A Child's Garden of Verses" and "Underwoods". Owing to his bad health he was unable to live in England and eventually settled in Samoa. He died and was buried on the island where he had been nicknamed by the natives "The Teller of Tales".

Swift, Jonathan (1667-1745) Writer and Anglican clergyman, born in Dublin of English parents. He crossed to England and stayed there until 1699 holding a secretarial post. His satirical "Tale of a Tub", composed between 1696 and 1699, was published anonymously in 1704, one of its parts was the mock-heroic "Battle of the Books". Swift's greatest satire, "Gulliver's Travels" was published in 1726 and won immediate success. In 1739 a great celebration was held in his honour in Dublin, but he began to fail physically and later suffered a paralytic stroke. After his death, he was buried in St Patrick's Cathedral where he had held the post of dean since 1714.

65. ბრიტანული მწერლები და პოეტები

დიდმა ბრიტანეთმა მრავალი ნიჭიერი ხალხი აჩუქა მსოფლიოს. ბევრი ცნობილი მწერალი და პოეტი დაიბადა და ცხოვრობდა დიდ ბრიტანეთში.

ოსტინი, ჯეინ (1775 — 1817) რომანისტი, ავტორი წიგნებისა: „გონება და გრძნობა“, „სიამავე და ცრურწმენა“, „მენსილდის პარკი“, „ემა“. ღარიბ ოჯახში დაიბადა, რვაშვილიანი ოჯახის მესამედე ბავშვი იყო. მამამისი მღვდელი იყო. 12 წლის ასაკში ჯეინი უკვე წერდა მოთხრობებს გმირ-ქალებზე, რომლებიც მოხვეწებებით დასახლებულ სასახლეებში იყვნენ დატყვევებულნი და რომელთაც ბრწყინვალე გმირები ათავისუფლებდნენ. სიცოცხლეში საზღვარგარეთ არასოდეს უმოგზაურია. იგი შინაბერა გარდაიცვალა, სიცოცხლეში მისი ექვსი რომანიდან მხოლოდ ოთხი გამოქვეყნდა, ოთხივე ანონიმურად, და ახლა, თითქმის 200 წლის შემდეგ მისი რომანები თანამედროვე ბესტსელერებს ეჯიბრებიან. თითქმის ყველა მისი რომანის მიზეზით შექმნილია კინო და სატელევიზიო პროდუქცია და ჯეინ ოსტინის ფანები მსოფლიოს ყველა კუთხეში არიან. მისი პროზა ინგლისის საშუალო კლასის ცხოვრებას ასახავს.

დეფო, დანიელ (1660 — 1731) რომანისტი და ჟურნალისტი. მონაწილეობა მიიღო მონმარსის აჯანყებაში და უილიამ ორინელს შეუერთდა 1688 წელს. უამრავი პამფლეტი დაწერა და პოპულარობა პირველად თაყვის სატირით „ჰუმარტი ინგლისელით“ მოიპოვა 1701 წელს. მას მოჰყვა „უმოკლესი გზა დისენტერიან“, რისთვისაც დეფო დააჯარიმეს, ციხეში ჩასვეს და „სამარცხვინო ბოძზე“ გააკრეს. რომანი „რობინზონ კრუზო“, რომელსაც საფუძვლად აღექვანდერ სელკერკის თავგადასავალი დაედო, 1719 წელს გამოქვეყნდა. მას მოჰყვა მოთხრობა მეკობრეებზე „კაპიტანი სინგლტონი“ (1720), „მოლ ფლენდერსი“ და „პოლკოვნიკი ჯეკი“ (1722).

გოლზუორთი, ჯონ (1867-1933) რომანისტი და დრამატურგი, ყველაზე მეტად ცნობილია ნაწარმოებებით „ფორსაიტების საგა“ (1922), ეს რომანების სერიაა, რომელიც მაღალი კლასის ოჯახის ისტორიას ეხება. პირველი ნაწილი „მესაკუთრე“ 1906 წელს გამოქვეყნდა. მას მოჰყვა „მარყუქში“ და „ჭირადება.“ რომანის გაგრძელება „თანამედროვე კომედია“, გამოქვეყნებული 1929 წელს, მოიცავს: „ოთორ მაიმუნს“, „ვერცხლის კოუჩს“ და „გედის სიმღ-

ერას“. 1932 წელს გოლზუორთიმ ლიტერატურაში ნობელის პრემია მიიღო.

გრინი, გრეკემ (1904 — 1991) რომანისტი, დრამატურგი და ჟურნალისტი. 1926 — 1930 წ. წ. „ტაიმსის“ რედაქციაში მუშაობდა, ხოლო მეორე მსოფლიო ომის დროს საგარეო საქმეთა ოფისში მსახურობდა. მისი რომანებია: „ძალაუფლება და დიდება“ (1940), „შიშის სამინისტრო“ (1943), „საქმის არსი“ (1948), „წყნარი ამერიკელი“ (1956), „ჩვენი კაცი ჰავანადან“ (1958), „საქმის დასასრული“ (1951) და სხვა.

ჯერომ კ. ჯერომი (1859-1927) დაიბადა გაკოტრებული ბიზნესმენის ოჯახში. ღარიბი და სველიანი ბავშვობა ჰქონდა. მამის სიკვდილის შემდეგ სკოლა მიატოვა და მუშაობა დაიწყო, რათა ოჯახი ერჩინა. შემდგომ ხელი მიჰყო ჟურნალისტიკასა და სცენური ხელოვნების სწავლებას. თავისუფალ დროს ჯერომი ცდილობდა ეწერა. წერდა პიესებს, მოთხრობებსა და სტატიებს, მაგრამ არაფერი გამოქვეყნებულა. პირველი ლიტერატურული წარმატება ერთმოქმედებიანმა კომედია მოუტანა, რომელიც 1886 წელს დაიდგა ლონდონის „გლოუბ-თეატრში“. 1889 წელს გამოქვეყნდა ჯერომის საუკეთესო ნაწარმოები „სამნი ერთ ნაწიში“. მისი ნაწარმოებები იუმორით სავსეა და ართობს მკითხველს.

ჯოისი, ჯეიმს (1882 — 1941) ირლანდიელი ავტორი. დაიბადა დუბლინში, პარიზში სწავლობდა მედიცინას, მაგრამ შემდეგ უცხო ენების მასწავლებელი გახდა. 1914 წელს გამოაქვეყნა „დუბლინელები“, რეალისტური მოკლე მოთხრობების კრებული. ჯოისის „ახალგაზრდა მხატვრის პორტრეტი“, რომელსაც საფუძვლად მისი საკუთარი ცხოვრება უდევს, გამოქვეყნდა 1916 წელს. ცნობილი „ულისე“, რომელიც პარიზში გამოქვეყნდა 1922 წელს, უსამსობის გამო აკრძალული იყო ინგლისსა და ამერიკის შეერთებულ შტატებში. ცხოვრების უკანასკნელ წლებში მუშაობდა „ფინეგანის გაღვიძებაზე“, რომელიც 1939 წელს დაასრულა.

კიტსი, ჯონ (1795 — 1821) რომანტიკოსი, ლირიკოსი პოეტი. მედიცინის შესწავლა პოეზიის გამო მიატოვა. ლექსების პირველი წიგნი 1817 წელს გამოსცა. 1818 წელს დაწერა „ინახელა“ და „პიპერიონის“ პირველი ვერსია. ფეხით მოგზაურობამ შოტლანდიაში გაართულა მისი დააფადება — ტუბერკულოზი. 1819 წელს შექმნა „წმ. აგნესის საღამო“, „წმ. მარკის საღამო“, „ოდები“ და „პიპერიონის“ ახალი ვერსია. 1820 წელს გამოსცა ლექსების მესამე წიგნი და გემით გაემგზავრა იტალიაში ჯანმრთელობის გასაუმ-

ჯობესებლად. გარდაიცვალა რომში.

კიპლინგი, ჯოზეფ რადიარდ (1865 — 1936) პოეტი და მწერალი. დაიბადა ბომბეიში, ეურნალისტად მუშაობდა ინდოეთში 1882 — 1889 წ. წ. ამ წლების განმავლობაში მის შემოქმედებაში ცოცხლად აისახა თანამედროვე ბრიტანეთის მმართველობა ინდოეთში: „დეპარტამენტული დიტები“, „უბრალო მოთხრობები მთებიდან“, „ლეონარდის ქვეშ“ და სხვა. ინგლისში გადასვლის შემდეგ მან გამოაქვეყნა „სინათლე, რომელიც ჩაქრა“ (1890) და „ბარაკის ოთახის პალადები“ (1892).

1892-1896 წ.წ. კიპლინგი ძირითადად აშშ-ში ცხოვრობდა. იქ მან მოკლე მოთხრობები დაწერა: „მრავალი აღმოჩენა“, ორი „ჯუნგლების წიგნი“ და „გაბედული კაპიტნები“. პირველი მსოფლიო ომის წინ მან გამოაქვეყნა „კიმი“ (1901), „მხოლოდ ასეთი მოთხრობები“ (1902) და სხვა. 1907 წელს გადაეცა ნობელის პრემია. დაკრძალულია უესტმინსტერის მონასტერში.

ლორენსი, დევიდ ჰერბერტ (1885—1930) პოეტი და რომანისტი. მისი ადრეული რომანი „თეთრი ფარშევანგი“ 1911 წელს გამოქვეყნდა, მაგრამ ყურადღება პირველად ნახევრად ავტოგრაფიული რომანით „ვაჟები და სავარლებით“ (1913) მიიქცია. მას მოჰყვა „ციხარტყელა“, რომელიც უხამსობის გამო აიკრძალა. სხვა ნაწარმოებებია: „შეყვარებული ქალები“ (1921), „კენგურუ“ (1923) და „ლედი ჩეტერლვის საყვარელი“ (1928), სკანდალური რომანი, რომელიც მთლიანად მხოლოდ 1960 წლის შემდეგ გამოქვეყნდა.

მილტონი, ჯონ (1608-1674), ერთ-ერთი უდიდესი ინგლისელი პოეტი, დაიბადა პურიტანულ ოჯახში. იგი წმ. პავლეს სკოლაში, ერთ-ერთ ცნობილ ინგლისურ სკოლაში, დადიოდა და როდესაც წვიდმეტი წელი შეუსრულდა, კემბრიჯის ქრისტეს კოლეჯში შევიდა. სრულყოფილად შეისწავლა ბერძნული და ლათინური ლიტერატურა, ფრანგული, იტალიური და ესპანური ენები, საფუძვლიანად გაეცნო მეცნიერების უახლეს თეორიებს. ორმოცდასამი წლის ასაკში მთლიანად და განუკურნებლად დაბრმავდა. მისი უდიდესი ნაწარმოებები „დაკარგული სამოთხე“, ყველაზე გრძელი პოემა ინგლისურ ენაზე, ზეცას, დედამიწას და ჯოჯოხეთის უსაზღვრო სივრცეებს ასახავს. მისი თემა ლუციფერისა (სატანის) და ადამიანის დაცემაა. მაგრამ პოემის სიდიადე მის „ამბაკში“ კი არ ძვეს, არამედ ენის უმაღლეს ძალასა და კეთილშობილებაში, ლექსის ძლიერ მუსიკალობაშია, იმ სულისკვეთებაშია, რითაც მთელი პოემაა შთაგონებული. „დაკარგული სამოთხის“ შემდეგ

მილტონმა დაწერა კიდევ ორი დიდი ნაწარმოები: „დაბრუნებული სამოთხე“ და დრამა „სამსონი“.

მოემი, უილიამ სომერსეტი (1874-1965) დაიბადა პარიზში. მშობლები რომ გარდაიცვალნენ, ძალიან პატარა იყო და ბიჭუნა მისმა ბიძამ, მღვდელმა აღზარდა. ათი წლის ასაკში სასწავლებლად ინგლისში გააგზავნეს. შემდეგ საზღვარგარეთ წავიდა — ჰაიდელბერგის უნივერსიტეტში, საიდანაც ისევ ინგლისში დაბრუნდა და ლონდონის წმ. თომას საავადმყოფოს სტუდენტი გახდა. მისი პირველი ნაწარმოები იყო „ლიზა ლამბეთიდან“ (1897) და ამის შემდეგ, მიუხედავად იმისა, რომ მედიცინის დიპლომი აიღო, მოემმა გადაწყვიტა თავისი ცხოვრება ლიტერატურისათვის მიეძღვნა. ის ბევრს მოგზაურობდა მსოფლიოს ყველა კუთხეში და ყველგან და ყოველთვის ეძებდა მასალას თავისი წიგნებისათვის.

დაწერა 24 პიესა, 19 რომანი და მრავალი პატარა მოთხრობა, აგრეთვე, სამოგზაურო სახის ნაწარმოებები და ავტობიოგრაფია. მისი ყველაზე ცნობილი ნაწარმოებებია: „ადამიანურ ვნებათა ტვირთი“ (1915); „მთვარე და ექვსპენსიანი“ (1919); „თეატრი“ (1937) და სხვა.

ცხოვრების რეალისტური ასახვა, ადამიანების ხასიათებზე დაკვირვების დიდი უნარი, საინტერესო სიუჟეტები, გადმოცემული ნატურანი ენით — ყოველივე ეს სომერსეტ მოემს XX საუკუნის უდიდეს ინგლისელ მწერალთა რიგში აყენებს.

შოუ, ჯორჯ ბერნარდ (1856—1950) ირლანდიელი დრამატურგი და კრიტიკოსი. ლონდონში 1876 წელს ჩაიდა, სადაც ახლად შექმნილი „ფაბიანელთა საზოგადოების“ წევრი გახდა 1884 წელს. 1879 წლიდან 1883 წლამდე შოუმ დაწერა ხუთი რომანი; მისი პირველი პიესა „ქერიოთა სახლები“ 1892 წელს გამოქვეყნდა. სხვა პიესებია: „ემმაკის მოციქული“ (1901), „ჯონ ბულის მეორე კუნძული“ (1904), „პიემალიონი“ (1916), „გულგატებილთა სახლი“ (1917) და „უკან მათესალასაკენ“ (1921), რომელიც სოციალურ რევოლუციას ეხება. მისი გვიანი პერიოდის პიესებია: „წმ. ჟანა“ (1924) და „ვაშლის ურიკა“ (1929). შოუს ინდივიდუალისტური, მაჩვილგონიერი და ზოგჯერ საკმაოდ ექსტრაეგანტური მხედველებები გადმოცემულია მისი პიესების ვრცელ შესავალ წერილებში და მრავალრიცხოვან პამფლეტებში. 1925 წელს მას ნობელის პრემია მიენიჭა.

შელი, პერსი ბიში (1792—1822) ლირიკოსი პოეტი. განათლება იტონსა და ოქსფორდის უნივერსიტეტში მიიღო; ოქსფორდში მისი თანაავტორობით გამოცემული პამფლეტი „ათეიზმის საჭიროება“

(1811) გახდა მისი გარიცხვის მიზეზი. 1814 წელს ინგლისი დატოვა მწერალ მერი უოლსტონკრაფტ გოდვინთან ერთად, რომელიც ცოლად შეირთო მას შემდეგ, რაც მისმა პირველმა ცოლმა თავი დააბრუნა. „ალასტორს“, რომელიც 1815 წელს დაიწერა, მოჰყვა მისი ვიკტორი პოემა „ისლამის ამბოხება“. იტალიაში ცხოვრების დროს შელიმ შექმნა ტრაგედია „ჩენჩი“ (1819) და ლირიკული დრამა „განთავისუფლებული პრომეთე“ (1820). მისი ყველაზე ცნობილი ლექსებია: „ტოროლასადმი“, „ოდა დასავლეთის ჯარს“ და „დრუბელი“. 1822 წლის ივლისში ნავით ცურვისას დაიხრჩო. დაკრძალულია რომში.

სტივენსონი, რობერტ ლუისი (1850—1894) რომანისტი პოეტი და მოგზაური-მწერალი. მიუხედავად ძლიერ სუსტი ჯანმრთელობისა, მოკლი ცხოვრება ენაუზიასტი მოგზაური იყო. პოპულარობა მოიპოვა „განძის კუნძულით“, რომელიც 1883 წელს დაწერა. მისი სხვა ნაწარმოებებია: „მოტაცებული“ და „კატრიონა“, მისი გაგრძელება. „დოქტორ ჯეკილი და მისტერ ჰაიდი“, „შავი ისარი“ და სხვა. სტივენსონმა დაწერა ლექსების რამდენიმე წიგნი, მათ შორის „ბავშვის ბაღის ლექსები“ და „ქვეტყე“. სუსტი ჯანმრთელობის გამო ვერ შესძლო ინგლისში ცხოვრება და ბოლოს სამოაში დასახლდა. რომ გარდაიცვალა, კუნძულზე დაკრძალეს, სადაც კუნძულის მკვიდრნი მას მეტსახელად „ზღაპრების მოზრობელს“ ეძახდნენ.

სეიფტი, ჯონათან (1667-1745) მწერალი და ანგლიკანი მღვდელი, მშობლები ინგლისელები იყვნენ, დაიბადა ღუბლინში. ინგლისს გაემგზავრა და 1699 წლამდე იქ დარჩა, მუშაობდა მდივნის თანამდებობაზე. მისი სატირული ნაწარმოებია „კასრის ზღაპარი“, რომელიც 1696-1699 წლებში შეიქმნა, ანონიმურად გამოქვეყნდა 1704 წელს. მისი ერთ-ერთი ნაწილი იყო პაროდული-გმირული წიგნების ბრძოლა. სეიფტის უდიდესი სატირული ნაწარმოებია „გულიერის მოგზაურობა“, 1726 წელს გამოქვეყნდა და მაშინვე წარმატება მოიპოვა. 1739 წელს მის საპატიესაცემოდ ღუბლინში დიდი ზეიმი გაიმართა. მალე ფიზიკურად ძლიერ დასუსტდა, შემდეგ კი დაძვრა დაეცა. სიკვდილის შემდეგ წმ. პატრიკის ტაძარში დაკრძალეს, სადაც 1714 წლიდან დეკანოზად მუშაობდა.

66. THE BRITISH PAINTERS

Joseph Mallord William Turner

William Turner, a great romantic English landscape painter, was born in Devonshire in 1775. He lived with his uncle in Middlesex, where he began to attend school. His first drawings are dated 1787 where he was only twelve years of age. His childish sketchbooks, filled with drawings, are still preserved in the British Museum.

When he was 21, he began to exhibit oil paintings as well as water colours at the Royal Academy. The first, "Fishermen and Sea" is now in the Tate Gallery.

He traveled much in France, Germany, Switzerland, Italy. But he never lost interest in his own country.

As a landscape painter Turner was interested mainly in light and colour effects. One of his famous paintings is even called "Light and Colour". His work is high praised by great critics.

He was the most traditional artist of his time as well as the most original: traditional in his devotion to the Old Masters and original in his creation of new styles. It is sometimes said that he prepared the way for the impressionists.

Turner died in London in 1851. His pictures and drawings became the property of the British nation. He is one of the world's greatest painters.

John Constable

John Constable, one of the greatest landscape painters, was born in Suffolk, June 11, 1776. He was the son of a wealthy miller.

He began to take an interest in landscape painting while he was at grammar school. His father did not favour art as profession. As a boy Constable worked almost secretly, painting in the cottage of an amateur painter. His keen artistic interest was such that his father allowed him to visit London in 1795, where he began to study painting. In 1799 Constable entered the Royal Academy of Arts in London.

Constable's art developed slowly. He tried to make his living by portraits. His heart was never in this and he achieved no popularity. Constable was a realist. He put into his landscape the cattle, horses, the people working there, the smiling meadows, the sparkle of the sun in rain, the stormy clouds.

Constable is famous for his loving paintings of the English countryside, which he sketched from nature. Among his best canvases are "Flatford Mill", "Stradford Mill", "The Leaping Horse", "The Cornfield", "Salisbury Cathedral", "Waterloo Bridge" etc.

In England Constable never received the recognition that he was due. The French were the first to acclaim him publicly. His influence upon foreign painting schools has been powerful. Constable may truly be considered the father of modern landscape painting.

William Hogarth

William Hogarth (1697-1764) was a great English painter and engraver. He was born in London. His father was a schoolmaster. From childhood, Hogarth showed a talent for drawing. He was apprenticed to a silverplate engraver until 1720. Then he went into his own business as an engraver. He also studied painting at the art school of Sir James Thornhill, and in 1729 he married Thornhill's daughter.

He first became famous for the series of six paintings "The Harlot's Progress", completed in 1731. This was followed by two other series, "A Rake's Progress", eight paintings and "Marriage a la Mode", six paintings. He made engravings of all these.

Hogarth wanted his paintings to be like a play. He wanted his paintings to be his stage and the men and women he drew to be his actors and to tell a story. He tried to have them tell their story by certain actions and movements. He is often humorous in the way he drew things. They show wit and are often entertaining.

Hogarth is also famous as a portrait painter. His portraits show the same harmony in colour, direct handling of subject and excellent composition as his storytelling pictures. Some of his more famous portraits are of Peg Woffington, himself with his dog, his sister Mary, of David Garrick, a well known English actor etc.

Most of Hogarth's pictures are kept in the National Gallery in London.

66. ბრიტანელი მხატვრები

ჯოზეფ მელიორ უილიამ ტერნერი
ჯონ კონსტებლი, უილიამ პოგარტი

უილიამ ტერნერი, დიდი ინგლისელი რომანტიკოსი პეიზაჟისტი 1775 წელს დაიბადა დევონშირში. ის თავის ბიძასთან ცხოვრობდა მიდლსექსში და სკოლაში სიარული იქ დაიწყო. მისი პირველი ნახატები დათარიღებულია 1787 წლით, როდესაც მხოლოდ თორმეტი წლის იყო. მისი ბავშვობის დროინდელი ნახატებით საესე აღბოძრები კვლავ ინახება ბრიტანეთის მუზეუმში.

21 წლის რომ გახდა, სამეფო აკადემიაში გამოფინა როგორც ზეთში, ასევე აკვარელში შესრულებული ტილოები. მისი პირველი სურათი „მეთუეზები ზღვაში“ ამჟამად ტეიტის გალერეაშია.

იგი ბევრს მოგზაურობდა საფრანგეთში, გერმანიაში, შვეიცარიაში და იტალიაში. მაგრამ არასოდეს დაუკარგავს ინტერესს თავისი ქვეყნისადმი.

როგორც მხატვარ-პეიზაჟისტს, ტერნერს ძირითადად შუქ-ჩრდილების ეფექტები აინტერესებდა. ერთ-ერთ მის ცნობილ სურათს ასევე ჰქვია — „შუქ-ჩრდილი“. დიდი კრიტიკოსები მის შემოქმედებას ხოტბას ასხამდნენ.

ეს იყო თავისი დროის ყველაზე ტრადიციული მხატვარი და, აგრეთვე, ყველაზე ორიგინალური, ტრადიციული თავისი ერთგულებით ძველი ოსტატებისადმი და ორიგინალური ახალი სტილის შექმნით. ზოგჯერ იმასაც ამბობენ, რომ მან ნიადაგი მოამზადა იმპრესიონისტებისათვის.

ტერნერი ლონდონში 1951 წელს გარდაიცვალა. მისი სურათები და ნახატები ბრიტანელი ხალხის საკუთრება გახდა. ის ერთ-ერთი უდიდესი მხატვარია მსოფლიოში.

ჯონ კონსტებლი, ერთ-ერთი უდიდესი პეიზაჟისტი, დაიბადა საფოლკში 1776 წლის 11 ივნისს. იგი შეძლებული მქვისქვილის შვილი იყო.

ფერწერით ჯერ კიდევ სკოლაში დაინტერესდა. მამამისი ხელოვნებას პროფესიად არ მიიჩნევდა. კონსტებლი, როცა პატარა იყო, ფარულად მუშაობდა, მოყვარული მხატვრის სახლში ხატავდა. მისი ინტერესი ხატვისადმი იმდენად დიდი იყო, რომ მამამისმა ნება დართო ლონდონში წასულიყო 1795 წელს, სადაც ფერწერის შესწავლა დაიწყო. 1799 წელს კონსტებლმა ლონდონის ხელოვნების სამეფო აკადემიაში ჩააბარა.

კონსტებლი, როგორც მხატვარი, ნელ-ნელა ვითარდებოდა. საარსებო ფულს პორტრეტების ხატვით მოულობდა, მაგრამ ამას გულს ვერ უღებდა და ამიტომაც ვერც პოპულარობას იხვეჭდა. კონსტებლი რეალისტი იყო. ის ხატავდა გლეხებს, ნახარს, ცხენებს, ცვრიან ველებს, შხის ნაპერწკლებს წვიმის წვეთებში, ქარიშხლიან ღრუბლებს.

კონსტებლი ცნობილია თავისი სიყვარულით ინგლისური სოფლის პეიზაჟებისადმი, რომელსაც ის პირდაპირ ბუნებიდან იღებდა. მისი საუკეთესო ტილოებია: „ფლეთფორდის წისკვილი“, „სტრედფორდის წისკვილი“, „მოჯირით ცხენი“, „სიმინდის ვუი“, „სოლსბერის ტაძარი“, „ვატერლოოს ხილი“ და სხვა.

ინგლისში კონსტებლს არასოდეს არ ჰქონია ის აღიარება, რაც მას წესით უნდა ჰქონოდა. ის პირველად ფრანგებმა აღიარეს. მას დიდი გავლენა ჰქონდა უცხოურ ფერწერულ სკოლებზე. კონსტებლი შეიმძღვრა ჭეშმარიტად ჩაითვალოს თანამედროვე პეიზაჟური ფერწერის მამად.

უილიამ ჰოგარტი (1697-1764) დიდი ინგლისელი მხატვარი და გრაფიკოსი იყო. იგი ლონდონში დაიბადა. მამამისი სკოლის მასწავლებელი იყო. ჰოგარტი ხატვის ნიჭი ბავშვობიდან გამოამჟღავნა. ის პეიზაჟისტი იყო. ვერცხლის გრაფიკოსიან შეგირდად იყო 1720 წლამდე. შემდეგ საკუთარი ბიზნესი გახსნა, როგორც გრაფიკოსი. სწავლობდა, აგრეთვე, ფერწერას სერ ჯეიმს ტორნჰილის სკოლაში და 1729 წელს ტორნჰილის ქალიშვილი შეირთო ცოლად.

პირველად ცნობილი გახდა ექვსი ფერწერული ნაწარმოების სერით „პარლოტას კარიერა“, რომელიც 1731 წელს დაასრულა. ამას მოჰყვა ორი სხვა სერია „ქარაფშუტას კარიერა“ — 8 ფერწერული ნამუშევარი და „მოდური ქორწინება“ — ექვსი ფერწერული ნამუშევარი. მან ყველა მათგანის გრაფიკურა გააკეთა.

ჰოგარტს უნდოდა, რომ მისი ფერწერული ნაწარმოებები პიესის მსაგავსი ყოფილიყო, სურდა, რომ ეს ყოფილიყო მისი სცენა, ხილო ადამიანები, რომლებსაც ხატავდა, მისი მსახიობები ყოფილიყვნენ და ამბავი მოეთხროთ. იგი ცდილობდა, რომ მათ ეს ამბავი გარკვეული მოქმედებით და მოძრაობებით გადმოეცათ. თავის ნახატებში იუმორსაც მიმართავდა და ამიტომაც ისინი ხშირად გასართობ სანახაობას წარმოადგენენ.

ჰოგარტი ცნობილია, აგრეთვე, როგორც პორტრეტების მხატვარი. მის პორტრეტებში იხვევ ჩანს ფერისა პარმონია, საგნის კარგი ცოდნა და შესანიშნავი კომპოზიცია, როგორც მის თხრობით ხუ-

რათებში. მის მიერ შექმნილი პორტრეტებიდან ცნობილია პეგ უოფინგტონის პორტრეტი, ავტოპორტრეტი ძაღლით, თავისი დის — შერის პორტრეტი, ცნობილი ინგლისელი მსახიობის დევიდ გერიკის პორტრეტი და სხვა.

ჰოგარტის ნაწარმოებთა უმრავლესობა ლონდონის ნაციონალურ გალერეაში ინახება.

67. TRAFALGAR SQUARE AND ADMIRAL NELSON

In 1805 the British fleet under Horatio Nelson, commander-in-Chief defeated the allied French and Spanish fleet in a great naval battle at Cape Trafalgar, the most south-westerly point of Spain. This was a triumphant victory of the British nation over Napoleon. At Nelson's instruction, the famous signal was hoisted on the flagship: "England expects that every man will do his duty".

Horatio Nelson (1758-1805) entered the Royal Naval College in 1771 at the age of twelve. He studied excellently and passed his lieutenant's examination in 1777. Nelson's bravery as a naval commander was never doubted by his contemporaries. He always led his men by his own example. He first made his name at the battle of St Vincent in February 1797, during which he captured two ships. During the wars against France in the 1790s he took part in many sea battles and lost his right arm and sight in his right eye. Besides his personal bravery Nelson was a skilful commander enjoying great love and devotion of the men who served under him: they were ready to die for him.

He died in 1805, in the battle at Trafalgar but before his death he learned that he had won a great victory. To commemorate the victory of Admiral Lord Nelson at Trafalgar, Trafalgar Square was constructed and the Nelson's column was erected in 1842 in memory of this great man..

The statue of Nelson on the top of the column was made by a well-known English sculptor Edward Buileg. Round the base there are four bronze carvings representing scenes from famous naval battles. In 1867 four great lions were placed at the foot of the Nelson Column.

In the north side of Trafalgar Square stands the National Gallery, one of the world's leading art galleries, comprising extensive collections of various European schools of art. The square is popular with visitors

who come to relax, watch pavement artists or eat their lunch and feed the pigeons.

Like Hyde Park, Trafalgar Square is often referred to in the British press as a place where mass meetings and demonstrations are held.

67. ტრაფალგარის მოედანი და ადმირალი ნელსონი

1805 წელს ბრიტანეთის ფლოტმა ადმირალ პორაციო ნელსონის მეთაურობით დიდ საზღვაო ბრძოლაში ტრაფალგარის კონცხთან დაამარცხა საფრანგეთისა და ესპანეთის შეერთებული ფლოტი ესპანეთის სამხრეთ-დასავლეთ მხარეში. ეს იყო ბრიტანეთის ტრიუმფალური გამარჯვება ნაპოლეონზე. ნელსონის განკარგულებით ცნობილი სიგნალი აღიმართა გემის დროშაზე: „ინგლისი ელის, რომ ყველა შეასრულებს თავის მოვალეობას“.

პორაციო ნელსონი (1758-1805) სამეფო საზღვაო კოლეჯში 1771 წელს, 12 წლის ასაკში შევიდა. ის შესანიშნავად სწავლობდა და ლეიტენანტის ჩინზე გამოცდა 1777 წელს ჩააბარა. თანამედროეებს არასოდეს შეპარვიათ ეჭვი მის სიმამაცეში. თავის ხალხს ყოველთვის პირადი მაგალსით ხელმძღვანელობდა. პირველად სახელა წმ. ვინსენტის ბრძოლაში გაითქვა 1797 წლის თებერვალში, როდესაც მტრის ორი გემი ჩაიგდო ტყვედ. 1790 წელს, საფრანგეთთან ომის დროს, არაერთ საზღვაო ბრძოლაში მიიღო მონაწილეობა და მარჯვენა ხელი და მარჯვენა თვალში მხეღველობა დაკარგა. გარდა სიმამაცისა, ნელსონი დიდი სარდალი იყო, დიდი სიყვარულითა და ერთგულებით სარგებლობდა თავის ქვეშევრდომებში, ისინი მზად იყვნენ მომკვლარიყვნენ მისთვის.

ის 1805 წელს გარდაიცვალა ტრაფალგარის ბრძოლაში, მაგრამ გარდაცვალებამდე გაიგო, რომ დიდი გამარჯვება მოიპოვა. ადმირალ ლორდ ნელსონის ტრაფალგარში გამარჯვების უკვდავსაყოფად აშენდა ტრაფალგარის მოედანი და მისი ხსოვნის პატივსაცემად 1842 წელს იქ ნელსონის სვეტი აღიმართა.

სვეტის წვეროზე ნელსონის ქანდაკება დგას, რომელიც ცნობილმა ინგლისელმა მოქანდაკემ, ედუარდ ბეილიმ შექმნა. კვარცხლბეკზე ბრინჯაოში ამოკვეთილი ოთხი სცენაა, რომლებიც ცნობილ საზღვაო ბრძოლებს ასახავს. 1867 წელს ნელსონის სვეტის

ძირში ოთხი დიდი ლომის ფიგურა მოათავსეს.

ტრაფალგარის მოედნის ჩრდილოეთის მხარეს მდებარეობს ეროვნული გალერეა — მსოფლიოში ერთ-ერთი უდიდესი გალერეა, სადაც ხელოვნების სხვადასხვა ევროპული სკოლის დიდი კოლექციები ინახება. მოედანი ძალზედ პოპულარულია. ტურისტები იქ მიდიან, რათა დაისვენონ, თვალყური ადევნონ თუ როგორ ხატავენ მხატვრები ტროტუარზე, მიერთვან საუხმე ან დააპურონ მტრელები.

ისევე, როგორც ჰაიდ პარკს, ტრაფალგარის მოედანსაც ბრიტანეთის პრესაში ხშირად მოიხსენიებენ, როგორც ადგილს, სადაც მიტინგები და დემონსტრაციები ტარდება.

68. KING ALFRED THE GREAT

Alfred the Great, who is considered the first king of England, is remembered for two important things: saving from destruction by the invading Danes, and his dedication to education: He brought peace to his country and restored the centres of learning.

For two hundred years the English people were at war with the Danes coming from Denmark and the Norseman. King Alfred of the Saxon Kingdom of Wessex first took part in the battles when he was a boy of sixteen. After King Saint Ethelfred's death the Witan (the meeting of wise men) passed over his two sons and elected his younger brother Alfred King. The Witan's duty was to select kings from the royal house, but it was not necessarily the heir who was selected. The Witan, so it turned out, chose well, for Alfred proved to be a great ruler. He organized resistance to the Vikings and built a fleet of ships and fortifications on the coasts; under his leadership the small kingdoms were united to fight against the invaders. After years of effort he defeated them at the Battle of Edington.

King Alfred was not only an able warrior and administrator but also a dedicated scholar. After the victory over the Danes he promoted education, opened schools for the nobility and asked scholars to translate into English masterpieces of world literature; his own translations from Latin are part of the earliest English literature. He is also famous for working out the English code based on the Bible. He started the Anglo-

Saxon Chronicle, which was a record of events in his kingdom and may be called the first history of England.

King Alfred is known as "Alfred the Great" – the only monarch in English history to be given this name.

68. მეფე ალფრედ დიდი

მეფე ალფრედ დიდი, რომელიც ინგლისის პირველ მეფედ ითვლება, მოიხსენიება ორი მნიშვნელოვანი ფაქტის გამო: დანიელების შემოსევის დროს თავისი ქვეყნის გადარჩენით განადგურებისგან და თავისი ერთგულებით განათლებისადმი. მან მოიტანა მშვილობა თავის მიწაზე და აღადგინა განათლების ცენტრები.

ორასი წლის განმავლობაში ინგლისელი ხალხი ებრძოდა დანიელებსა და ნორმანდიელებს. უესექსის საქსონის სამეფოს მეფე ალფრედმა პირველად ბრძოლაში მამინ მძილო მონაწილეობა, როდესაც თექვსმეტი წლის ბიჭი იყო. მეფე სენტ ეთალფრედის გარდაცვალების შემდეგ „ვიტანმა“ (ბრძენთა კრებამ) გვერდი აუარა მის ორ უფროს ვაჟს და მეფედ უმცროსი ძმა, ალფრედი, აირჩია. ვიტანის მიჯალღობა იყო სამეფო სახლიდან მეფის შერჩევა, მაგრამ აუცილებელი არ იყო, რომ შემკვიდრე შერჩეათ როგორც (შემდგომ) აღმოჩნდა, ვიტანმა სწორი არჩევანი გააკეთა, რადგან ალფრედმა დაამტკიცა, რომ ნამდვილად დიდი მმართველი იყო. მან შესძლო წინააღმდეგობა გაეწია ვიკინგებისთვის და ააშენა გემების ფლოტი და ციხესიმაგრეები სანაპიროებზე, მისი ხელმძღვანელობით მცირე სამეფოები გაერთიანდნენ, რათა დამპყრობელთა წინააღმდეგ ებრძოლათ წლების განმავლობაში დიდი ძალისხმევის შემდეგობით ალფრედმა დაამპყრობლები ედინგტონის ბრძოლაში დაამარცხა.

მეფე ალფრედი არა მარტო უნიჭიერესი მეომარი და ორგანიზატორი, არამედ თავდადებული სწავლულიც იყო. დანიელებზე გამარჯვების შემდეგ ის ხელს უწყობდა განათლებას, ხსნიდა სკოლებს არისტოკრატებისათვის და სთხოვდა სწავლულებს ინგლისურ ენაზე ეთარგმნათ მსოფლიო ლიტერატურის შედეგები: მისი საკუთარი თარგმანები ლათინური ენიდან ინგლისური ლიტერატურის ადრეული ხანის ნაწილს წარმოადგენს. ცნობილია, აგრეთვე, მის მიერ ბიბლიაზე დაყრდნობით შემუშავებული ინგლისური კანონები. მან დასაბამი დაუდო „ანგლო-საქსონურ ქრონი-

კას“, რომელშიც აღწერა თავის სამეფოში მომხდარი მოვლენები და რომელსაც შეიძლება ინგლისის პირველი ისტორია ეწოდოს.

მეფე ალფრედი ცნობილია, როგორც „ალფრედ დიდი“. ის ერთადერთი მონარქია ინგლისის ისტორიაში, ვისაც ეს სახელი უწოდეს.

69. QUEEN ELIZABETH I

Queen Elizabeth I (1533-1603), the last of the Tudor monarchs, was the daughter of Henry VIII. She received an excellent classical education. She could read Latin and Greek and spoke French and Italian fluently.

She became queen in 1558. Elizabeth was an intelligent, courageous and determined woman. People often called her "Good Queen Bess".

Elizabeth made her first task the settlement of England's religious affairs. She was determined to stop religious struggle. She tried to gradually spread Protestant religion without offending the Catholics too much. But the struggle between Catholics and Protestants continued and endangered Elizabeth's position. Some Catholic nobles wished to replace her with the queen of Scotland Mary Stuart, who was a Catholic. Mary, usually called Queen of Scots, was the heir to the English throne because she was Elizabeth's closest relation. Mary had powerful enemies in Scotland and had to escape to England. Elizabeth kept her in the Tower of London as a prisoner for nearly twenty years. During this time several Catholic plots were discovered which aimed at making Mary queen of England. Finally Elizabeth had to agree to Mary's execution in 1587.

During Elizabeth's reign England became a strong and united nation, a great sea power. The famous "Sea Dogs", such men as Drake and Raleigh, challenged the power of Spain at sea. They made daring raids on the Spanish colonies in America and captured Spanish ships that carried treasures from the New World to Spain. Although Elizabeth tried to avoid war she was fearless in emergency. When the Spanish invasion threatened she called the country to arms with the famous words: "I know I am a weak woman but I have the heart of a king – and a King of England too!" She said she was ready "to live or die amongst you for my God, and for my kingdom, and for my people..."

The two fleets, English and Spanish were fighting for six days, and on August 9, 1588, the Spanish Armada was defeated. Only half the ships of the Armada returned to Spain. It was a great victory for England.

Her long reign called the Elizabethan Era was one of the greatest periods of English literature. Edmund Spenser, Christopher Marlowe and William Shakespeare were only a few of the many writers who created their great works at that time. Elizabeth's court became a centre of culture for English musicians, poets, scholars and artists. The English were proud of their country and their queen.

69. დედოფალი ელიზაბეთი (ელიზაბეთი) I

დედოფალი ელიზაბეთი (ელიზაბეთი) I (1533-1601), ტიუდორების დინასტიის უკანასკნელი მონარქის, ჰენრი VIII-ის შვილი იყო. მან ბრწყინვალე კლასიკური განათლება მიიღო. კითხულობდა ლათინურ და ბერძნულ ენებზე, თავისუფლად ლაპარაკობდა ფრანგულად და იტალიურად.

1558 წელს ის დედოფალი გახდა. ელიზაბეთი ჭკვიანი, გაბედული და მტკიცე ხასიათის ქალი იყო. ხალხი მას „დედოფალ ბესს“ ეძახდა.

თავის პირველ ამოცანად ელიზაბეთმა რელიგიური საქმეების გადაწყვეტა დაიწყო. მას გადაწყვეტილი ჰქონდა რელიგიური ბრძოლის შეჩერება. სცადა თანდათანობით ისე გავერცელებინა პროტესტანტული რელიგია, რომ კათოლიკეებისათვის შეურაცხყოფა არ მიეყენებინა. მაგრამ ბრძოლა კათოლიკეებსა და პროტესტანტებს შორის გრძელდებოდა, რამაც საფრთხე შეუქმნა ელიზაბეთის მდგომარეობას. ზოგიერთ კათოლიკე დიდებულს სურდა მის ნაცვლად შოტლანდიის დედოფალი მარია (მერი) სტიუარტი აეყენა ტახტზე, რომელიც კათოლიკე იყო. მარია, მას, ჩვეულებრივ, შოტლანდიელთა დედოფალს უწოდებდნენ, ინგლისის ტახტის შემკვიდრე იყო, როგორც ელიზაბეთის უახლოესი ნათესავი. მარიას ძლიერი მტრები ჰყავდა შოტლანდიაში და იძულებული გახდა ინგლისში გაქცეულიყო. ელიზაბეთს ის ოცი წელი ლონდონის ტაუერში ჰყავდა დატყვევებული. ამ დროის განმავლობაში გამოამკარავდა კათოლიკეთა რამდენიმე შეთქმულება, რომელთა მი-

ზანი იყო მარიას აყვანა ინგლისის ტახტზე. ბოლოს ელიზაბეთი იძულებული გახდა 1587 წელს თანხმობა მიეცა მარია სტიუარტის სიკვდილით დასჯაზე.

ელიზაბეთის მეფობის დროს ინგლისი ძლიერი და შვერთობული ქვეყანა, დიდი „სახლავო სამეფო“ გახდა. ცნობილი „ზღვის ძაღლები“ — ისეთი ადამიანები, როგორც იყვნენ დრეიკი და რელი, ესპანეთის ძალაუფლებას ეცილებოდნენ ზღვაზე. მათ რამდენიმე გაბედული თავდასხმა მოაწვევს ესპანურ კოლონიებზე ამერიკაში, ხელთ იგდეს ესპანური გემები, რომელთაც „ახალი ქვეყნიდან“ ესპანეთში განძეულობა მიჰქონდათ. თუმცა ელიზაბეთი ცდილობდა ომი თავიდან აეცილებინა, გადამწყვეტ შემთხვევებში ის უშიშარი ხდებოდა. როდესაც ესპანელთა შემოსევის საფრთხე შეიქმნა, მან მოუწოდა ქვეყანას შეიარაღებისაკენ ცნობილი სიტყვებით: „ვიცი, რომ სუსტი ქალი ვარ, მაგრამ მეფის — ინგლისის მეფის გული მაქვს“. „სიცოცხლე ან სიკვდილი თქვენთან ერთად... ჩემი ღმერთის, ჩემი სამეფოსა და ჩემი ხალხისათვის...“

ინგლისისა და ესპანეთის ორი ფლოტი ექვსი დღის განმავლობაში იბრძოდა და 1588 წლის 9 აგვისტოს ესპანური „არმადა“ დამარცხდა. „არმადას“ გემების მხოლოდ ნახევარი დაბრუნდა ესპანეთში. ეს ინგლისის დიდი გამარჯვება იყო.

მისი მეფობის ხანგრძლივი პერიოდი, რომელსაც „ელიზაბეთის ხანა“ ეწოდება, ინგლისური ლიტერატურის ერთ-ერთ უდიდეს პერიოდად ითვლება. ელმუნდ სპენსერი, ქრისტოფერ მარლო და უილიამ შექსპირი მხოლოდ რამდენიმეა იმ მრავალრიცხოვან მწერალთა შორის, რომლებმაც უდიდესი ნაწარმოებები შექმნეს იმ ხანაში. ელიზაბეთის კარი ინგლისელ მუსიკოსთა, პოეტთა, სწავლულთა და მხატვართა კულტურის ცენტრი გახდა. ინგლისელები ამაყობდნენ თავისი ქვეყნით და თავისი დედოფლით.

70. QUEEN VICTORIA

Queen Victoria (1819-1901) ascended to the throne in 1837 on the death of her uncle William IV and reigned until her death in 1901. She was the longest-reigning monarch in English history. She married a German Prince Albert of Saxe-Coburg, and had four sons and five daughters by him. Prince Albert died at the age of forty-two in 1861. She

could not get over her sorrow at his death and for many years was on retirement, refusing to be seen in public and staying a good deal of time at Balmoral Castle in the Scottish Highlands and at Osborne House in the Isle of Wight, her favourite places, both designed by Prince Albert.

This was a dangerous thing to do, her opponents began to think that the monarchy would die and the newspapers criticized her. However, the queen's advisers persuaded her to take a more public interest in the business of the kingdom. The result was amazing. She soon became extraordinarily popular. By the time Victoria died the monarchy was better loved among the British than it had ever been before.

One important step to popularity was the publication in 1868 of the queen's book "Our life in the Highlands". The book was the queen's own diary, with drawings, of her life with Prince Albert at Balmoral Castle. It delighted the public, in particular the growing middle classes. They had never known anything of the life of the monarch, and they enjoyed being able to stare it. The queen also wrote about the servants as if they were members of her family.

In 1851 Queen Victoria opened the Great Exhibition of the Industries of All Nations in the Crystal Palace in London. The aim of the exhibition was to show the world the greatness of Britain's industry.

In 1867 she was proclaimed Empress of India by Disraeli, the then prime minister.

During her reign Britain's colonial expansion reached its zenith, though the older dominions, such as Canada and Australia were granted independence (1867-1901), respectively. Her diamond jubilee in 1897 became a historical event in Britain. She died at Osborne House and was buried at Windsor.

Queen Victoria was also popular in Europe. She became known as the Grandmother of Europe after marrying members of her family into many royal houses of Europe. Among her grandchildren were Emperor William II of Germany, and Alexandra, wife of Tsar Nicholas II of Russia.

70. დედოფალი ვიქტორია

დედოფალი ვიქტორია (1819-1901) ტახტზე 1837 წელს ავიდა, მისი ბიძის უილიამ VI-ის გარდაცვალების შემდეგ და მეფობდა სიკვდილამდე — 1901 წლამდე. ინგლისის ისტორიაში ის იყო მონარქი, რომელიც ყველაზე ხანგრძლივი დროის განმავლობაში მართავდა ქვეყანას. ვიქტორია ცოლად გაჰყვა გერმანულ პრინც ალბერტ საქს-კობურგელს და მასთან ოთხი ვაჟი და ხუთი ქალიშვილი ჰყავდა. პრინცი ალბერტი გარდაიცვალა 1861 წელს — ორმოცდარი წლის ასაკში. დედოფალი ძლიერ დაამწუხარა მისმა სიკვდილმა და მრავალი წლით განერიდა საზოგადოებრივ ცხოვრებას, უარს ამბობდა ხალხში გამოჩენაზე და დროის დიდ ნაწილს ატარებდა თავის საყვარელ ადგილებში — შოტლანდიის მთიანეთში მდებარე ბალმორალის სასახლეში და კუნძულ უაიტზე მდებარე ოსბორნ ჰაუსში; ორივე პრინცი ალბერტის პროექტით იყო აშენებული.

ეს კი მეტად სახიფათო იყო. მისი მოწინააღმდეგეები უკვე ფიქრობდნენ, რომ მონარქია მოკვდებოდა, გახეთქილი აკრიტიკებდნენ მას. მაგრამ დედოფლის პრეზენტებმა დაარწმუნეს ვიქტორია, რომ მეტი ინტერესი გამოეჩინა სამეფო საქმეებისადმი. შედეგი განსაკვიფრებელი იყო. ძალე ის ძალიან პოპულარული გახდა. იმ დროს, როდესაც ვიქტორია გარდაიცვალა, ბრიტანელებს მონარქია უფრო უყვარდათ, ვიდრე ოდესმე.

პირველი მნიშვნელოვანი ნაბიჯი პოპულარობისაკენ იყო დედოფლის წიგნის, „ჩვენი ცხოვრება მთიანეთში“, გამოქვეყნება 1868 წელს. ეს წიგნი დედოფლის დღიური იყო ჩანახატებით, სადაც აღწერილი იყო მისი ცხოვრების დეტალები პრინც ალბერტთან ერთად ბალმორალის სასახლეში. ამან აღაფრთოხანა ხალხი, განსაკუთრებით კი საშუალო კლასები. მათ არასოდეს არაფერი იცოდნენ მონარქის ცხოვრების შესახებ და ნასიამოვნები იყვნენ, რომ მისი გაცნობის შესაძლებლობა მიეცათ ამასთან, დედოფალი ისე წერდა მსახურების შესახებ, თითქოს ისინი მისი ოჯახის წევრები იყვნენ.

1851 წელს დედოფალი ვიქტორიას თაოსნობით გაიხსნა „ყველა ქვეყნის მრეწველობის დიდი გამოფენა“ ლონდონის „კრისტლ პალასში“ (ბროლის სასახლეში). გამოფენის მიზანი იყო მსოფლიოსთვის ბრიტანეთის მრეწველობის სიდიადის ჩვენება.

1867 წელს იმდროინდელმა პრემიერ-მინისტრმა დიზრაელმა დედოფალი ინდოეთის იმპერატორად გამოაცხადა.

მისი მეფობის დროს ბრიტანეთის კოლონიების ზრდამ ზენიტს მიაღწია, მიუხედავად იმისა, რომ ძველ კოლონიებს, როგორც იყო კანადა და ავსტრალია, დაშოუკიდებლობა ებოძათ 1867-1901 წ.წ. შესაბამისად. მისი ბრილიანტის იუბილე 1897 წელს ისტორიულ მოვლენად იქცა ბრიტანეთში. იგი ოსბორნ პაუსში გარდაიცვალა, დაკრძალულია უინძორში.

დედოფალი ვიქტორია პოპულარული იყო ევროპაშიც. ის ცნობილი გახდა, როგორც „ევროპის ბებია“ მას შემდეგ, რაც მისი ოჯახის წევრებმა ევროპის ბევრი სამეფო ოჯახის წევრებზე იქორწინეს. მისი შვილიშვილები იყვნენ გერმანიის იმპერატორი ვილჰელმ II და რუსეთის მეფის ნიკოლოზ II-ის ცოლი ალექსანდრა.

71. OLIVER CROMWELL

The 17th century was a time of great conflict between king and Parliament and in the end it came to an open fight.

The king of England was Charles I, a young man who wanted to rule without Parliament. He needed money for wars but Parliament refused to give it. In 1642 Charles I tried to arrest some members of Parliament but could not do it. Then he left Parliament and never came back as a king. Members of Parliament decided to build up an army to fight against the king and gave money to teach the soldiers. But courage alone was not enough to win the battles. It was necessary to have a strong leader who would train the army and lead it. And such a leader was found. It was Oliver Cromwell.

Oliver Cromwell was born in 1599, at the end of the reign of Queen Elizabeth, in one of the Eastern Counties of England. He was over forty-one when he first appeared in public life as member for the town of Cambridge in the Long Parliament which met at the end of 1640. He died eighteen years later in 1658, a little short of his sixtieth year. He was buried in Westminster Abbey but his body was removed in 1661 after the Restoration.

In these eighteen years in Parliament and outside he had wrestled with grave religious and political problems; he had made himself a great soldier and ridden from victory to victory in nine long years of war, from the middle of 1642 to the end of 1651; and finally, for the last five years

of his life, when he was already weary and spent, he had carried on his shoulders the general burden of government, as “His Highness the Protector of the Commonwealth of England, Scotland and Ireland”. And he raised England’s status once more to that of a leading European power from the decline it had gone through since the death of Queen Elizabeth I.

He was a rough man, unskilful as a speaker but known for his strength of character and his deep sincerity and religious feeling.

Cromwell trained his soldiers in complete obedience, filled them with the desire to fight for freedom, Parliament and religion.

Many thousands of soldiers were killed during the Civil War. In the battle near the town of York the Parliamentary army won a victory and the king’s army was defeated. Charles I was brought to trial in London and accused of having made war on his people and of being an enemy of his country. He was found guilty and sentenced to death. In January 1649 Charles I was beheaded. In the same month the Parliamentary government came to Power and proclaimed England a republic. And Cromwell got the title of Lord Protector.

Cromwell ruled the country firmly but he did not like to be contradicted and finally dismissed Parliament. During the last years of his life he became a dictator who ruled the country without the council of the people. The best that can be said for Cromwell is that this period was transitory. And, besides, he did it because he knew that this was the only means of bringing order and peace in England. Last year of his life was a period of the decline of military power, of return to the civilian traditions of English life.... but this period did not last, as Cromwell died. His death was followed by political instability which led to the demand for the restoration of monarchy. In 1660 the newly elected Parliament invited Charles II, the son of the executed king, to occupy the English throne. Thus, the English Republic, the first republic in Europe, did not justify the hopes of the people.

71. ოლივერ კრომველი

XVII საუკუნე მეფესა და პარლამენტს შორის მწვავე კონფლიქტის პერიოდი იყო, რომელიც ბოლოს აშკარა ბრძოლით დასრულდა.

ინგლისის მეფე ახალგაზრდა ჩარლზ I იყო, რომელსაც უნდოდა ქვეყანა პარლამენტის გარეშე ემართა. მას ფული სჭირდებოდა ომებისთვის, რაზედაც პარლამენტი უარს ეუბნებოდა. 1642 წელს ჩარლზ I-მა სცადა პარლამენტის რამდენიმე წევრის დაპატიმრება, მაგრამ ვერ შეძლო. ამის შემდეგ მან დატოვა პარლამენტი და უკან, როგორც მეფე, აღარ დაბრუნებულა. პარლამენტის წევრებმა გადაწყვიტეს მეფის წინააღმდეგ საბრძოლველად ჯარი შეეკმნათ. მათ გამოუყვეს ფული ჯარისკაცთა გასაწვრთნელად. მაგრამ მხოლოდ გამბედაობა არ იყო საკმარისი ბრძოლების მოსაგებად. საჭირო იყო ძლიერი ლიდერი, რომელიც გაწვრთნიდა და გაუძღვებოდა ჯარს და ასეთი ლიდერი გამოჩნდა. ეს იყო ოლივერ კრომველი.

ოლივერ კრომველი დაიბადა 1559 წელს, დედოფალ ელიზაბეთის მეფობის ბოლოს, ინგლისის ერთ-ერთ ადმოსაგლეთ საგრაფოში. ორმოცდაერთ წელს გადაცილებული იყო, როდესაც პირველად გამოჩნდა საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, როგორც კემბრიჯის წარმომადგენელი „გრძელ პარლამენტში“, რომელიც 1640 წელს შეიკრება. იგი ავრამეტი წლის შემდეგ, 1658 წელს გარდაიცვალა, როდესაც სამოც წელს გადააბიჯა. დაკრძალეს უესტმინსტერის სააბატოში, მაგრამ რესტავრაციის შემდეგ, 1661 წელს იქიდან გადაასვენეს.

ამ თვრამეტი წლის განმავლობაში ის შეუპოვრად ებრძოდა სერიოზულ რელიგიურ და პოლიტიკურ პრობლემებს, როგორც პარლამენტში, ასევე მის გარეშე; თავისი თავიდან დიდი ჯარისკაცი შექმნა, რომელიც ომის ცხრა გრძელი წლის განმავლობაში, 1642 წლის შუა ჩანიდან 1651 წლის ბოლომდე, გამარჯვებიდან გამარჯვებისკენ მიდიოდა და, ბოლოს, თავისი ცხოვრების უკანასკნელი ხუთი წლის განმავლობაში, როდესაც უკვე დაღლილი და დაუძლურებული იყო, თავის მხრებზე ატარა მთავრობის ტვირთი, როგორც „მისმა უმაღლესობამ ინგლისის, შოტლანდიისა და ირლანდიის თანამეგობრობის პროტექტორმა“. მან შეძლო კიდევ ერთხელ აეწია ინგლისის, როგორც წამყვანი ევროპული ქვეყნის, სტატუსი იმ დაკნინებული მდგომარეობიდან, რაც ქვეყანაში დედოფალ ელიზაბეთ I-ის გარდაცვალების შემდეგ შეიქმნა.

კრომველი უხეში კაცი და უგერგილო ორატორი იყო, მაგრამ ცნობილი იყო ძლიერი ხასიათით, დიდი გულწრფელობით და რელიგიური გრძნობით.

კრომველს თავისი ჯარისკაცები სრულ მორჩილებაში ჰყავდა; ის აღაფხვბდა მათ სურვილით ებრძოლათ თავისუფლების, პარ-

ლამენტისა და რელიგიისათვის.

მრავალი ათასი ჯარისკაცი დაიდუპა სამოქალაქო ომში. ქალაქ იორკის მახლობლად პარლამენტის არმიამ ბრძოლაში გამარჯვება მოიპოვა და დაამარცხა მეფის ჯარი. ჩარლზ I ლონდონში გაასამართლეს. მას ბრალი დასდეს, როგორც თავისი ქვეყნის მტერს, რომელმაც თავის ხალხს ომი მოახვია თავს. იგი დამნაშავედ ცნეს და სიკვდილი მიუსაჯეს. 1649 წლის იანვარში ჩარლზ I-ს თავი მოკვეთეს. იმავე თვეში ძალაუფლება პარლამენტურმა ხელისუფლებამ აიღო ხელში და ინგლისი რესპუბლიკად გამოაცხადა, კრომველმა კი ლორდ პროტექტორის ტიტული მიიღო.

კრომველი ქვეყანას მტკიცედ მართავდა, მაგრამ წინააღმდეგობას ვერ იტანდა. ბოლოს მან პარლამენტი დაითხოვა. თავისი ცხოვრების უკანასკნელ ხუთი წლის განმავლობაში კრომველი დიქტატორად იქცა და ქვეყანას ხალხის სათათბიროს გარეშე მართავდა. კრომველის სასარგებლოდ მხოლოდ იმის თქმა შეიძლება, რომ ეს გარდამავალი პერიოდი იყო. მაგრამ, გარდა ამისა, მან იცოდა, რომ ეს ერთადერთი საშუალება იყო ინგლისში წესრიგისა და მშვიდობის დასამყარებლად. მისი ცხოვრების უკანასკნელ წელს მოხდა სამხედრო ძალაუფლების შესუსტება, ინგლისის ცხოვრების სამოქალაქო ტრადიციებისაკენ შემობრუნება. მაგრამ ეს პერიოდი არ გაგრძელებულა; კრომველი გარდაიცვალა. მის სიკვდილს ქვეყანაში პოლიტიკური დესტაბილიზაცია მოჰყვა, რამაც გამოიწვია მონარქიის აღდგენის მოთხოვნა. 1660 წელს ახლად არჩეულმა პარლამენტმა სიკვდილით დასჯილი მეფის ვაჟი, ჩარლზ II, ინგლისის ტახტზე მიიწვია. ამრიგად, ინგლისის რესპუბლიკამ, პირველმა რესპუბლიკამ ევროპაში, ხალხის იმედი ვერ გაამართლა.

72. SIR WINSTON CHURCHILL

Sir Winston Churchill, grandson of the Duke of Marlborough, was born in 1874. His father was Lord Randolph Churchill and his mother was an American.

Young Winston did not like school much, but he enjoyed reading, and English became his favourite subject. Already at school he was an excellent essay writer. Sixty years later, in 1953 he received the Nobel Prize for Literature in recognition of his historical studies (The History

of the English-speaking People).

At the age of twenty Churchill became an officer in the British army. It was a time when the great British Empire had reached the height of its power, and for most Englishmen the future seemed happy and bright. "All the days were good and each day better than the other", said Churchill.

In 1899 war broke out in South Africa between the Boers, the descendants of Dutch settlers, and the English. The Boers, who were farmers, saw English gold-diggers coming in large numbers into their country and determined to drive them out. Churchill was appointed war correspondent. When he reached South Africa, the Boers had already won several battles. Churchill travelled to the front at once. After hard fighting he was taken prisoner by the Boers. For Churchill, who could not live without action, prison life was terrible and with nothing in his pocket but a little money, he climbed out of prison and escaped. He reached the British lines and to his own surprise was looked upon as a hero. When he returned to England he decided to enter politics and he was elected Member of Parliament at the age of twenty-six. His first speech in the House of Commons was in favour of the Boers. He always showed generosity towards a beaten enemy.

In 1911 the Prime Minister made Churchill First Lord of the Admiralty. He held that position when the First World War began in 1914. Since then Churchill held various positions in the government.

In 1940 during the Second World War, Churchill became Prime Minister and Parliament heard him make his famous appeal for greater effort: "I have nothing to offer but blood, toil, tears and sweat"... "You ask, what is our aim? I can answer in one word: Victory – victory at all costs, victory in spite of all terror, victory however long and hard the road may be, for without victory there is no survival"... Churchill gave the courage to fight. He ordered the Royal Air Force to clear the sky over England of German planes and made Hitler give up his plan of landing in Britain. For a whole year Churchill and the British people stood alone against Germany until in 1941 first Russia and then the USA became Britain's allies. During the war he travelled endlessly, establishing close ties with the leaders of other nations and coordinated a military strategy which finally brought about Hitler's defeat.

His tireless efforts gained admiration from all over the world. Yet during the 1945 elections he was defeated by the Labour Party, which ruled until 1951. Churchill regained his power in 1951 and led Britain

once again until 1955 when ill health forced him to resign.

After the war Churchill made a number of speeches in which he strongly supported the idea of a united Europe. In recognition of his work for Europe he was awarded the "Karl's Prize".

Sir Winston Churchill died in 1965 at the age of 90, mourned by his country and honoured by the whole world. His death marked the end of an era in British history.

72. სპრ უინსტონ ჩერჩილი

სერ უინსტონ ჩერჩილი, პერცოვ მარლბოროს შვილიშვილი, დაიბადა 1874 წელს. მამამისი ლორდ რანდოლფ ჩერჩილი იყო, დედა ამერიკელი ჰეიკა.

პატარა უინსტონს სკოლა დიდად არ უყვარდა, მაგრამ სიამონებებით კითხულობდა და ინგლისური მისი საყვარელი საგანი გახდა. ჯერ კიდევ სკოლაში შესანიშნავად წერდა ესეებს. 60 წლის შემდეგ, 1953 წელს მან ნობელის პრემია მიიღო ლიტერატურაში, ისტორიული ნაშრომისათვის „ინგლისურ ენაზე მოლაპარაკე ხალხთა ისტორია“.

ოცი წლის ასაკში ჩერჩილი ბრიტანეთის არმიის ოფიცერი გახდა. ეს იყო დრო, როდესაც ბრიტანეთის დიდმა იმპერიამ ძალაუფლების ზენიტს მიაღწია და ინგლისელთა უმრავლესობისათვის, მისი მომავალი ბედნიერი და ნათელი უნდა ყოფილიყო. „ყოველი დღე კარგი იყო და ყოველი მეორე დღე — უკეთესი“, — ამბობდა ჩერჩილი.

1899 წელს სამხრეთ აფრიკაში ბურებს, პოლანდიელთა ჩამომავლებსა, და ინგლისელებს შორის ომი დაიწყო. ბურებმა, რომლებიც ფერძერები იყვნენ, ნახეს, რომ ინგლისელი ოქროს მაძიებელი დიდი რაოდენობით ჩადიდნენ მათ ქვეყანაში და გადაწყვიტეს მათი განდევნა. ჩერჩილი ომის დროს კორუსონდენტად დაინიშნა. როდესაც სამხრეთ აფრიკაში ჩავიდა, ბურებს უკვე მოკლებული ჰქონდათ რამდენიმე ბრძოლა. ჩერჩილი მაშინვე ფრონტზე გაემგზავრა. მძიმე ბრძოლის შემდეგ ბურებმა ის ტყვედ აიყვანეს. ჩერჩილისათვის ტყვედ ყოფნა საშინელი იყო, რადგან მას არ შეეძლო ცხოვრება უმოქმედოდ, და მხოლოდ რამდენიმე გროშით ჯიბეში, ის გამოიქცა ციხიდან. ფრონტის ხაზს მიაღწია და თავისდა გასაოცრად, ისე შეხვდნენ, როგორც გმირს. როდესაც ინგლისში

დაბრუნდა, გადაწვევითა პოლიტიკაში ჩაბმულიყო და ოცდაექვსი წლის ასაკში პარლამენტის წევრი გახდა. თმთა პალატაში მისი პირველი გამოხვევა ბურჟუაზიის მხარდასაჭერად იყო მიმართული. ის ყოველთვის იჩენდა კეთილშობილებას დამარცხებული მტრის მიმართ.

1911 წელს პრემიერ-მინისტრმა ჩერჩილი საადმირალოს პირველ ლორდად დანიშნა. ამ თანამდებობაზე იყო, როდესაც პირველი მსოფლიო ომი დაიწყო 1914 წელს. მას შემდეგ ჩერჩილი სხვადასხვა თანამდებობაზე მუშაობდა მთავრობაში.

1940 წელს, მეორე მსოფლიო ომის დროს, ჩერჩილი პრემიერ-მინისტრი გახდა და პარლამენტში გაიხმა მისი პირველი ცნობილი მოწოდება დიდი ძალისხმევით: „მე ვერაფერს შემოგთავაზებთ, გარდა სისხლის, მძიმე შრომის, ცრემლებისა და ოფლისა“. „თქვენ მეკითხებით, თუ რა არის ჩვენი მიზანი? მე შემიძლია ერთი სიტყვით გიპასუხო: გამარჯვება — გამარჯვება ყველაფრის ფასად, გამარჯვება მიუხედავად ტერორისა, გამარჯვება, რაგინდ გრძელი და ძნელი იყოს გზა მისკენ, რადგან გამარჯვების გარეშე ვერ გადავრჩებით“. ჩერჩილმა ხალხს საბრძოლველად მოუწოდა. მან უბრძანა სამეფო საპაეო ძალებს გერმანული თვითმფრინავებისაგან გაეთავისუფლებინათ ცა ინგლისის თავზე და აიძულა პიტლერი უარი ეთქვა ბრიტანეთში ჯარების გადასხმის გეგმაზე. მთელი წლის განმავლობაში ჩერჩილი და ბრიტანელი ხალხი მართლ იბრძოდნენ გერმანიის წინააღმდეგ, სანამ 1941 წელს პირველად რუსეთი და შემდეგ შეერთებული შტატები არ გახდნენ ბრიტანეთის მოკავშირეები. ომის დროს ის განუწყვეტლევ მოგზაურობდა, მჭიდრო კავშირებს ამყარებდა სხვა ქვეყნების ხელმძღვანელებთან და ახორციელებდა სამხედრო სტრატეგიის კოორდინირებას, რამაც საბოლოოდ პიტლერი დაამარცხა.

მისი დაუღალავი მცდელობით მთელი მსოფლიო იყო აღფრთოვანებული. მიუხედავად ამისა, 1945 წლის არჩევნებში ის ლეიბორისტთა პარტიამ დაამარცხა, რომელიც ქვეყანას 1951 წლამდე მართავდა. ჩერჩილმა ძალაუფლება 1951 წელს დაიბრუნა და ბრიტანეთის კიდევ ერთხელ ჩაუდგა სათავეში, ვიდრე 1955 წელს შერეულმა ჯანმრთელობამ არ აიძულა გადამდგარიყო.

ომის შემდეგ ჩერჩილი თავის არაერთ გამოსვლაში მტკიცედ უჭერდა მხარს შეერთებული ევროპის იდეას. მის მიერ ევროპისათვის გაწეული სამსახურის აღიარების ნიშნად ის „კარლის პრიზი“ დაჯილდოვდა.

სერ უინსტონ ჩერჩილი 1965 წელს 90 წლის ასაკში გარდაიცვალა. მთელი ქვეყანა გლოვობდა, მთელი მსოფლიო პატივს სცემდა მას. მისი სიკვდილით ბრიტანეთის ისტორიაში ერთი ეპოქა დასრულდა.

73. MARGARET THATCHER

Margaret Thatcher was born in 1925 in Lincolnshire. The daughter of a shopkeeper, was an enormously industrious girl. She was an excellent student and won a scholarship to Oxford to study chemistry. She took two degrees — in chemistry and law. For a time she worked as a research chemist until she met and married Denis Thatcher, a successful businessman. Her fascination with politics led her into Parliament at age 34 in 1959. From 1970 to 1974 she was Secretary of State for Education. Her quick mind led her up through the Tory ranks. In 1975 she became leader of the Conservative Party which was the Opposition. In 1979 she beat the Labour Party and took office as Prime Minister, Britain's first woman Prime Minister.

Thatcher privatized publicly-owned industries and made cuts in State education, hospitals, and welfare benefits. Among her first fights was a struggle against Britain's out-of-control trade unions which had destroyed three governments in succession. Thatcher turned the nation's anti-union feeling into a handsome parliamentary majority and a mandate to restrict union privileges by a series of laws that effectively ended Britain's trade-union problem once and for all: 'Who governs England?' She famously asked as unions struggled for power. By 1980, everyone knew the answer: Thatcher governs.

After the union citadel had been stormed, Thatcher set about privatizing the nationalized industries. And it worked. British Airways, that very seldom showed a profit, was privatized and transformed into one of the world's best and most profitable airlines.

By the mid-1980s, privatization was a new term in world government and by the end of the decade more than 50 countries, on almost every continent had set in motion privatization programs. Governments sent administrative and legal teams to Britain to study how it was done. It was perhaps Britain's biggest contribution to practical economics in the world. In 1982 Britain became involved in war with the Falklands

which ended in an undeclared victory of Britain in the Falklands. After the victory in the Falklands, she had an image of a strong, authoritative leader. In the 1983 election campaign, she won with a large majority of votes. In 1987 she won her term as Prime Minister defeating the Labour Party; She resigned in 1990.

Thatcher became a world figure not only for her politics. She was called the 'Iron Lady'. She combined a flamboyant willpower with evident femininity. It attracted universal attraction. Fidelity like courage, loyalty and perseverance were cardinal virtues to her, which she possessed in the highest degree. People from all over the world began to look at her methods and achievements closely and to seek to imitate them.

73. მარგარეტ ტეტჩერი

მარგარეტ ტეტჩერი დაიბადა 1925 წელს, ლინკოლნშირში. მადანიის მეპატრონის ქალიშვილი საოცრად შრომისმოყვარე გოგონა იყო. ბრწყინვალე სტუდენტმა შესძლო მოეპოვებინა სტიპენდია, რათა ოქსფორდში ქიმიის შეესწავლა. მან ორი დიპლომა აიღო — ქიმიასა და იურიზპრუდენციის. ერთხანს მეცნიერ-ქიმიკოსად მუშაობდა, სანამ წარმატებულ ბიზნესმენს — დენის ტეტჩერს შეხვდებოდა. პოლიტიკით გატაცებამ ის 1953 წელს — 34 წლის ასაკში პარლამენტში მოიყვანა. 1970-1974 წწ განათლების სახელმწიფო მდივანი იყო. სხარტი გონების წყალობით ტორის რიგებში მოხვდა. 1975 წელს იმ დროს ოპოზიციური კონსერვატორული პარტიის ლიდერი გახდა. 1979 წელს დაამარცხა ლეიბორისტული პარტია და პრემიერ-მინისტრი გახდა — ბრიტანეთის პირველი ქალი პრემიერ-მინისტრი.

ტეტჩერმა მოახდინა სახელმწიფო საკუთრებაში მყოფი საწარმოების პრივატიზირება და შეუმცირა დახმარება სახელმწიფო განათლებას, საავადმყოფოებსა და სხვა ორგანიზაციებს. მან თავიდანვე ბრძოლა გამოუცხადა ბრიტანეთის „კონტროლის გარეშე“ მყოფ ტრედუნიონებს (პროფკავშირს), რომლებმაც ზედმეტად საშიშიაგრობა დაამხო. ტეტჩერმა ქვეყნის ანტიკავშირისადმი მიმართული გრძნობა საპარლამენტო უმრავლესობად და მანდატად აქცია, რათა შეეზღუდა ტრედუნიონების პრივილეგიები, რამაც კანონების მთელი სერიის მეშვეობით ეფექტურად გადაწვევითა ეს პრობლემა ერთხელ და სამუდამოდ. „ვინ მართავს ინგლისს?“ და-

სვა მან ცნობილი შეკითხვა იმ დროს, როდესაც ტრედუნიონები ძალაუფლებისათვის იბრძოდნენ. 1980 წლისთვის პასუხი ყველამ იცოდა: ტეტჩერი მართავს.

მას შემდეგ, რაც მოწინააღმდეგის ციტადელი აღებულ იქნა, ტეტჩერმა ხელი მიჰყო ნაციონალიზირებული საწარმოების პრივატიზირებას და ამან შედეგი გამოიღო. ბრიტანეთის ავიახაზები, რომლებიც მოგებას იშვიათად იძლეოდა, პრივატიზირებულ იქნა და მსოფლიოს ერთ-ერთ საუკეთესო და ყველაზე მოძველებიან ავიახაზებად იქცა.

1980-იანი წლების შუახანებისათვის პრივატიზაცია ახალი ტერმინი იყო მსოფლიოს მთავრობებში. ათასწლეულის ბოლოს 50-ზე მეტმა ქვეყანამ აამუშავა პრივატიზაციის პროგრამა. მთავრობები აღმინისტრაციულ და კანონმდებელ გუნდებს გზავნიდნენ ბრიტანეთში, რათა შეესწავლა, თუ როგორ განხორციელდა ის. ეს, ალბათ, ბრიტანეთის უდიდესი წვლილი იყო მსოფლიოს ეკონომიკაში. 1982 წელს ბრიტანეთი ჩათრულ იქნა ფოლკლენდის ომში, რომელიც ბრიტანეთის გამოუცხადებელი გამარჯვებით დამთავრდა. ამ გამარჯვების შემდეგ ტეტჩერს უკვე ძლიერი, ავტორიტეტული ლიდერის იმიჯი ჰქონდა. 1983 წლის საარჩევნო კამპანიაში, მან ხმითა დიდი უპირატესობით გაიმარჯვა. 1987 წელს მან არჩევნები ლეიბორისტთა პარტიის დამარცხებით დაამთავრა. ის 1990 წელს გადადგა.

ტეტჩერი მსოფლიო ფიგურაა არა მარტო მისი პოლიტიკის გამო. მასში მგზნებარე ნებისყოფა დიდ ქალურობასთან იყო შერწყმული. მას „რკინის ლედის“ უწოდებდნენ. მარგარეტ ტეტჩერმა მსოფლიო ყურადღება მიიპყრო. ერთგულება, ისევე როგორც გაბეღულება და შეუპოვრობა, მისი კარდინალური თვისებებია. მთელი მსოფლიოს ხალხები დაინტერესდნენ მისი მეთოდებით თუ წარმატებებით და ცდილობდნენ მიეზამათ მისთვის.

74. WILLIAM SHAKESPEARE

The last half of the 16th and the beginning of the 17th centuries are known as the golden age of English literature. It was the time of the English Renaissance and sometimes it is even called "the Age of Shakespeare".

William Shakespeare, the greatest and most famous of English writers and probably the greatest playwright who has ever lived, was born

in Stratford-on-Avon on April 26, 1564. It is paradoxical that in spite of his fame very little is known about his life.

He attended Stratford's grammar school which still stands. When little over eighteen he married Anne Hathaway and had three children, a boy and two girls.

We do not know when or why Shakespeare left Stratford for London or what he was doing before becoming a professional actor or dramatist in the capital. He probably arrived in London in 1586 or 1587.

Later, Shakespeare became an actor and joined one of the chief acting companies. Soon he began to write plays for this company and in a few years became a well-known author.

In 1599 the company of actors with which Shakespeare worked built a new theatre, the "Globe" which started the golden age of the theatre in England. It was built on the south bank of the Thames. The "Globe" theatre is most closely associated with Shakespeare's plays. Most of Shakespeare's plays were not published in his lifetime. So some of them may have been lost in the fire when the "Globe" burned down in 1613.

Shakespeare's experience as an actor (though he usually acted only small parts), his knowledge of the stage and, of course, his poetical genius mainly made his plays the most wonderful ones ever written. He, more perhaps than any other writer, made full use of the great resources of the English language. Most of the English use about five thousand words in their normal employment of English. Shakespeare in his works used about twenty-five thousand! Every Englishman (and not only an Englishman) has some knowledge, however slight, of the work of this greatest writer. Words, phrases and quotations from Shakespeare's writings have become part of the common property of English-speaking people.

Shakespeare wrote poetry (sonnets) and 37 plays. Among them are deep tragedies, such as "Hamlet", "King Lear", "Othello", "Macbeth"; light comedies, such as "The Merry Wives of Windsor", "All's Well That Ends Well", "Twelfth Night", "Much Ado About Nothing", historical dramas, such as "Henry IV", "Richard III".

Shakespeare spent last years of his life in Stratford where he died in 1616, and was buried in "Holy Trinity Church" in Stratford. A monument was erected to the memory of the great playwright in the Poet's Corner in Westminster Abbey.

Shakespeare created a new epoch in world literature. No other writer or poet of the world has ever had popularity of such an astounding scale. No other writer or poet has evoked a tithe of the editions, commentaries and speculations. For nearly four centuries Shakespeare has remained one of the best known playwrights and poets in the world. His poetry and people (Macbeth, Othello, Hamlet, Falstaff and all the others) have long delighted not just the English but lovers of literature everywhere. As his contemporary Ben Jonson once said, Shakespeare, (Swan of Avon as he was called by Ben Jonson), "belongs not to the century but to all times."

William Shakespeare has been voted the Man of the Millennium for Britain. He is considered to have been the most influential figure in Britain for the last millennium.

74. უილიამ შექსპირი

XVI საუკუნის მეორე ნახევარი და XVII საუკუნის დასაწყისი ცნობილია, როგორც ინგლისური ლიტერატურის ოქროს ხანა. ეს იყო ინგლისური რენესანსის პერიოდი და ზოგჯერ მას „შექსპირის ხანასაც“ უწოდებენ.

უილიამ შექსპირი, უდიდესი და ყველაზე ცნობილი ინგლისელი მწერალი და ალბათ, მსოფლიოს უდიდესი დრამატურგი, დაიბადა ეფონის სტრადფორდში 1564 წლის 26 აპრილს. პარადოქსია, მაგრამ მიუხედავად მისი ასეთი აღიარებისა, ცოტა რამაა ცნობილი მისი ცხოვრების შესახებ. დადიოდა სტრადფორდის კლასიკურ სკოლაში, რომელიც ახლაც დგას. თერამეტ წელზე ოდნავ მეტი ხნის იყო, როდესაც ცოლად შეირთო ენ ჰეთუუი და ჰყავდა სამი შვილი: ერთი ბიჭი და ორი გოგო.

არ ვიცით, თუ როდის ან რატომ გაემგზავრა შექსპირი სტრადფორდიდან ლონდონში, ან თუ რას აკეთებდა დედაქალაქში, სანამ პროფესიონალი მსახიობი ან დრამატურგი გახდებოდა. ლონდონში ის 1586 ან 1587 წელს უნდა ჩასულიყო.

მოგვიანებით შექსპირი მსახიობი გახდა და ერთ-ერთ წამყვან მსახიობთა დასს შეუერთდა. მან პიესების წერა დაიწყო თავისი დასისათვის და რამდენიმე წელში უკვე ცნობილი ავტორი იყო.

1599 წელს დასმა, რომელთანაც შექსპირი მუშაობდა, ააშენა

ახალი თეატრი „გლოუბ“ ტემზის სამხრეთ ნაპირზე, რათაც დაიწყო თეატრის ოქროს ხანა ინგლისში. თეატრი „გლოუბ“ ყველაზე მჭიდროდ ასოცირდება შექსპირის პიესებთან. შექსპირის პიესების უმეტესობა მის სიცოცხლეში არ გამოქვეყნებულა. ასე რომ, შესაძლებელია ზოგიერთი კიდევ დაიკარგა ხანძრის დროს, როდესაც თეატრი დაიწვა, 1613 წელს.

შექსპირის, როგორც მსახიობის, გამოცდილებამ (თუმცა ის, ჩვეულებრივ, მხოლოდ პატარა როლებს ასრულებდა), სცენის ცოდნამ და, რა თქმა უნდა, უპირველესად, მისმა პოეტურმა გენიამ განაპირობა ის ფაქტი, რომ შექსპირის პიესები ყველაზე მშვენიერია მათ შორის, რაც კი ოდესმე დაწერილა. მან, ალბათ უფრო მეტად, ვიდრე რომელიმე მწერალმა, სრულად გამოიყენა ინგლისური ენის დიდი რესურსები. ინგლისელთა უძრავლესობა ზუსტად ისევე სიტყვას იყენებს. შექსპირმა თავის ნაწარმოებებში დაახლოებით ოცდახუთი ათასი სიტყვა გამოიყენა! ყველა ინგლისელი და არა მარტო ინგლისელი ცოტათი მაინც იცნობს ამ დიდი მწერლის შემოქმედებას. სიტყვები, ფრაზები და ციტატები შექსპირის ნაწერებიდან ინგლისურ ენაზე მოლაპარაკე ხალხის საერთო საკუთრებად იქცა.

შექსპირმა შექმნა ზონეტები და 37 პიესა. მათ შორისაა დიდი ტრაგედიები, როგორცაა „ჰამლეტი“, „მეფე ლირი“, „ოტელო“, „მაკბეტი“, მსუბუქი კომედიები, როგორცაა „უინძორის მხიარული ქალები“, „ფეფლაფერი კარგია, რაც კარგად მთავრდება“, „მეთორმეტე ღამე“, „აურზაური არაფრის გამო“, ისტორიული დრამები, როგორცაა „ჰენრი IV“, „რიჩარდ III“.

ცხოვრების უკანასკნელი წლები შექსპირმა სტრადფორდში გაატარა, სადაც 1616 წელს გარდაიცვალა. დაკრძალულია სტრადფორდის „წმინდა სამების ეკლესიაში“. დიდი დრამატურგის ხსოვნის პატივსაცემად უესტმინსტერის სააბატოს პოეტის კუთხეში ძველი აღიმართა.

შექსპირმა ახალი ეპოქა შექმნა მსოფლიო ლიტერატურაში. მსოფლიოს არც ერთ სხვა მწერალსა თუ პოეტს არ ჰქონია ისეთი გასაციარი მასშტაბის პოპულარობა, როგორც შექსპირს. არც ერთ სხვა მწერალსა თუ პოეტს არ შექმნილა გამოცემათა, კომენტარებისა და ნააზრუვის მეთოდით კი. უკვე თითქმის ოთხი საუკუნეა შექსპირი მსოფლიოს ყველაზე ცნობილი პოეტად და დრამატურგად ითვლება. მისი პიესა და პერსონაჟები (მაკბეტი, ოტელო, ჰამლეტი, ფალსტაფი და სხვა) აღაფრთოვანებდა და აღაფრთოვანებს არა მხოლოდ ინგლისელებს, არამედ ლიტერა-

ტურის მოყვარულებს ყველგან. როგორც მისმა თანამედროვე ბენ ჯონსონმა ერთხელ თქვა: შექსპირი — („ეიზონის გედი“ როგორც მას ბენ ჯონსონი უწოდებდა), „არა მარტო ამ საუკუნეს, არამედ ყველა დროს ეკუთვნის“.

უილიამ შექსპირი აღიარებულ იქნა ბრიტანეთის „ათასწლეულის ადამიანად.“ ის ითვლება ყველაზე გაგლენიან ფიგურად ბრიტანეთში უკანასკნელი ათასწლეულის განმავლობაში.

75. SHAKESPEARE'S BIRTHPLACE

Stratford-on-Avon, where Shakespeare was born, is now one of the most popular tourist centres. But it was not so many years ago. In the 18th century only a few relics of Shakespeare were left - his tomb, New Place (a large house which was built in place of Shakespeare's own house), the mulberry tree that he had planted and his birthplace.

People from London and other places came to see these relics. Most of them came to New Place where they wanted to see the famous mulberry tree in the garden.

The owner of New Place wasn't much interested in Shakespeare. He didn't like the fact that so many visitors came to his house asking to see the mulberry tree. So in 1756 he cut down the tree and his life became quiet.

But it didn't last long. The people who came to Stratford-on-Avon to see Shakespeare's tree at first were surprised, then they got so angry that the owner of New Place had to leave Stratford.

After Stratford lost one of the most famous relics of Shakespeare, the city fathers decided to do something to attract people there. They asked the greatest actor of the time David Garrick to organize a festival in Stratford.

Garrick planned to do it in the first week of September, 1769. He wanted the festival to be the greatest outdoor festival staged in England.

At six o'clock in the morning on Wednesday September 6 the festival was opened. Many people came to Stratford. The first day was successful and Garrick was happy. On the second day it rained hard. The second-day evening ended as it began - in the rain.

On the third day all the people left Stratford, Garrick returned to London very sad. But his festival was the beginning of a tradition. Strat-

ford is now famous for its Shakespeare festivals. Every year a lot of people come to Stratford for the Festival season which lasts from April to September.

Today the world travels to the Avon, a river which Shakespeare never mentioned by name. Avon water has been solemnly bottled and sent over to America to anoint the foundations of a new theatre. There is no other such literary or theatrical pilgrimage in the world, no comparable Mecca of the Muse.

75. შექსპირის დაბადების ადგილი

ეფონის სტრატფორდი, სადაც შექსპირი დაიბადა, ახლა ერთ-ერთი ყველაზე პოპულარული ტურისტული ცენტრია. მაგრამ მრავალი წლის წინ ასე არ იყო. XVIII საუკუნეში შექსპირის მხოლოდ რამდენიმე რელიკვია იყო იქ შემონახული — მიხი საფლაო, „ნიუ პლეისი“ (დიდი სახლი, რომელიც შექსპირის საკუთარი სახლის ადგილზე აშენდა), თუთის ხე, რომელიც მან დარგო და მისი დაბადების ადგილი.

ხალხი ღონღონიდან თუ სხვა ადგილებიდან მიდიოდა ამ რელიკვიების სანახავად. უმრავლესობა ნიუ პლეისში მიდიოდა, სადაც მათ ცნობილი თუთის ხის ნახვა უნდოდათ.

ნიუ პლეისის მეპატრონე არ გახლდათ შექსპირით დიდად დაინტერესებული ადამიანი. მას არ მოსწონდა, რომ ამდენი მნახველი მიდიოდა თუთის ხის სანახავად. 1756 წელს მოჭრა თუთის ხე და მისმა ცხოვრებამ ერთხანს შვეიდი ხასიათი მიიღო.

მაგრამ ეს დიდხანს არ გაგრძელდებოდა. ადამიანები, რომლებიც შექსპირის ხის სანახავად მიდიოდნენ, ჯერ გაკვირვებული დარჩნენ, მაგრამ შემდეგ ისე განრისხდნენ, რომ ნიუ პლეისის მეპატრონე იძულებული გახდა სტრატფორდი დაეტოვებინა.

მას შემდეგ, რაც სტრატფორდმა შექსპირის ერთ-ერთი ყველაზე ცნობილი რელიკვია დაკარგა, ქალაქის მამებმა გადაწყვიტეს რაიმე ელონათ, რომ ხალხი იქ ისევ მიეზიდათ და იმ დროის უდიდეს მსახიობს ლევილ გერიკს სთხოვეს ფესტივალი მოეწყო სტრატფორდში.

გერიკმა გადაწყვიტა ეს 1769 წლის სექტემბრის პირველ კვირას გაეკეთებინა. მას უნდოდა, რომ ეს ეოფილიყო ინგლისის უდიდესი ფესტივალი ღია ცის ქვეშ.

6 სექტემბერს, ოთხშაბათს, დილის ექვს საათზე ფესტივალი გაიხსნა. უამრავმა ხალხმა მოიყარა თავი სტრატფორდში. პირველი დღე წარმატებული აღმოჩნდა, გერიკი ბედნიერი იყო. მეორე დღეს კი დიდი წვიმა მოვიდა. მეორე დღის საღამო ისე დამთავრდა, როგორც დაიწყო — წვიმით.

მესამე დღეს ხალხმა დატოვა სტრატფორდი. გერიკი ღონღონში შეწუხებული დაბრუნდა. მაგრამ მისმა ფესტივალმა ტრადიციას დაუღო სათავე. სტრატფორდი ახლა ცნობილია შექსპირის ფესტივალებით. ყოველ წელს უამრავი ხალხი ჩადის სტრატფორდში ფესტივალის სეზონზე, რომელიც აპრილიდან სექტემბრამდე გრძელდება.

დღეს მთელი მსოფლიოს ხალხები მიდიან მდინარე ეფონის სანახავად, იმ მდინარის, რომელიც შექსპირს თავის ნაწარმოებებში ერთხელაც არ უხსენებია. ეფონის წყალი საზეიმოდ ჩამოასხეს ბოთლებში და აშერიკაში გაგზავნეს, რათა ახალი თეატრის საპირკველისთვის ეს სურუბინათ. არ არსებობს მსოფლიოში მომლოცველთა ასეთი ლიტერატურული თუ თეატრალური სვლა, მუზის ასეთი შეუდარებელი მექა.

76. CHARLES DICKENS

Charles Dickens is one of England's greatest novelists. Born into a poor family, he became both rich and famous during his lifetime. Charles Dickens, like Shakespeare before him, only intended to write in order to make a good living and please the most number of readers, but the product far exceeded the purpose and many would consider Dickens the foremost novelist of the language.

Charles Dickens was born in 1812 into the family of a clerk. He got his primary education at a small school in Chatham and from his mother who was a well-educated woman. His father was a very clever man but he always spent more money than he received. When Charles was 10 years old his family moved to London. Mr. Dickens was heavily in debt and finally was taken to a debtors' prison. So little Charles began to work at a blacking factory in the East End of London. That was the beginning of Charles' hard life and was the most unhappy time of all his life. Later he learned shorthand and did some reporting in the House of Commons for newspapers. He went all over the country, getting news,

writing stories and meeting people.

In 1837 he published his first novel "The Posthumous Papers of the Pickwick Club". The book was a great success and the young reporter became a famous writer. Then he published novel after novel — "Oliver Twist", "Dombey and Son", "Nicholas Nickleby", "David Copperfield" and others. At the same time he was editing newspapers and magazines, visiting America, Italy, Switzerland, France. In the last years of his life he began to meet with his readers and to give public readings from his books.

His books tell us about the hard life of the common people in England of that time who he loved humorously and understandingly. He shows a great moving picture of everyday life and everyday people. And we believe in his characters because he believed in them himself. His novels are a sharp criticism of social injustice. He had seen much evil as a child and burned with the desire to fight it. When we read his books, we sometimes laugh but we often want to cry.

The writer's continual work brought about his sudden death in 1870. He was buried in Westminster Abbey and as he wished it, with nothing on the stone except his name "Charles Dickens".

Charles Dickens had popularity in his own days, he has it in ours too and it is believed that he will keep that popularity as long as English is read.

76. ჩარლზ დიკენსი

ჩარლზ დიკენსი ინგლისის ერთ-ერთი უდიდესი რომანისტია. ის ღარიბ ოჯახში დაიბადა, მაგრამ სიცოცხლეშივე გამდიდრდა და ცნობილი გახდა. ჩარლზ დიკენსმა, ისევე როგორც მასზე ადრე შექსპირმა, მხოლოდ იმიტომ განიზრახა წერა, რათა საარსებო საშუალება მოეპოვებინა და მკითხველთა დიდი ნაწილისათვის სიამოვნება მიენიჭებინა; მაგრამ შედეგმა დიდად გადააჭარბა მიზანს და მრავალნი დიკენსის ინგლისური ენის უდიდეს რომანისტად მიიჩნევენ.

ჩარლზ დიკენსი 1812 წელს კლერკის ოჯახში დაიბადა. დაწყებითი განათლება ჩეთემის პატარა სკოლასა და, აგრეთვე, დედამისისაგან მიიღო, რომელიც განათლებული ქალი იყო. მამამისი ძალზედ ჭკვიანი კაცი იყო, მაგრამ მულამ იმაზე მეტს ხარჯავდა,

ვიდრე შოულობდა. როდესაც ჩარლზი 10 წლის იყო, ოჯახი საცხოვრებლად ლონდონში გადავიდა. მისტერ დიკენსი ვალებში იყო და ძვეალეთა ციხეში მოხვდა. ასე რომ, პატარა ჩარლზი იძულებილი გახდა მუშაობა დაეწყო „ვაქსის“ — ფეხსაცმლის კრემის დამამზადებელ ფაბრიკაში, ისტ ენდში, ლონდონში. ეს ჩარლზის მძიმე ცხოვრების დასაწყისი და ყველაზე მძიმე ხანა იყო მის ცხოვრებაში. მოგვიანებით სტენოგრაფია შეისწავლა და თუმცა პალატაში გაზეთებისთვის მასალას აგროვებდა. მთელ ქვეყანაში მოგზაურობდა, ახალ ამბებს იგებდა, მოთხრობებს წერდა და ხალხს ხვდებოდა.

1837 წელს გამოქვეყნდა მისი პირველი რომანი „პიკვიკის კლუბის ჩანაწერები“. წიგნს დიდი წარმატება ხვდა და ახალგაზრდა კორესპონდენტი ცნობილ მწერლად იქცა. შემდეგ მან შედისხელ გამოაქვეყნა რომანები — „ოლივერ ტვისტი“, „დომბი და მისი ვაჟი“, „ნიკოლას ნიკლბი“, „დევიდ კოპერფილდი“ და სხვა. ამჟვე დროს თან გაზეთებსა და ჟურნალებს გამოსცემდა, მოგზაურობდა ამერიკაში, იტალიაში, შვეიცარიაში და საფრანგეთში. ცხოვრების უკანასკნელ წლებში შეხვედრები დაიწყო მკითხველებთან და თავად კითხულობდა ნაწევრებს თავისი წიგნებიდან საჯაროდ.

მისი წიგნები მოგვითხრობს იმდროინდელი ინგლისის უბრალო ხალხის შესახებ, ვინც მას უყვარდა და ვისაც ის დიდი გაცუბითა და იუმორით ეკიდებოდა. დიკენსი ქმნის ყოველდღიური ცხოვრებისა და ჩვეულებრივი ხალხის ერთიან დიდ მოძრავ სურათს და ჩვენ გვჯერა მისი პერსონაჟების, რადგან მას თვითონ ხვეროდა მათი. მისი რომანები სოციალური უსამართლობის მკაცრი კრიტიკაა. დიკენსმა ბავშვობაში ბევრი ბოროტება ნახა და სურვილი ელავდა ებრძოლა მასთან. როდესაც მის ნაწარმოებებს ვკითხულობთ, ზოგჯერ ვიცივით, მაგრამ ხშირად ტირილი გვინდა.

მწერლის თავდაუზოგავმა მუშაობამ 1870 წელს მისი უეცარი სიკვდილი გამოიწვია. ის დაკრძალულია უესტმინსტერის სააბატოში და, როგორც თავად ისურვა, საფლავის ქვაზე მხოლოდ მისი სახელია ამოკვეთილი — „ჩარლზ დიკენსი“.

ჩარლზ დიკენსი პოპულარული იყო თავის ხანაში, პოპულარულია ახლაც და გვჯერა, რომ ყოველთვის პოპულარული იქნება — ხანამ ინგლისურ ენაზე წაიკითხავენ.

Robert Burns, a famous Scottish poet, was born in Scotland in 1759. His father was a poor farmer. There were seven children in the family and Robert was the eldest. His father was a kind person and knew the value of good education. He tried to give his children the best education he could afford. His mother had a beautiful voice and often sang songs and told many folk-tales to her children. Robert remembered his mother's songs and stories all his life.

He was sent to school at the age of six. He liked reading and read whatever he could lay his hands on. His favourite writers were Shakespeare, Smollett, Robert Fergusson a talented Scottish poet whose tragic fate deeply touched Burns and he devoted many verses to Fergusson.

He began to write poetry when he was fifteen. He composed verses to the melodies of old folk songs, of mountains, woods and field of his native land. He wrote about people, about everyday life. Some of his poems were published in 1786 and the success was complete. Robert Burns became well-known and popular.

Then Burns moved to Edinburgh, the capital of Scotland. A new and enlarged edition of his poems was published. But he didn't stay there for a long time and returned to his native village with enough money to buy a farm and marry the woman she loved - Jean Armour. Burns devoted to Jean many beautiful poems, such as "I love my Jean", "Bonny Jean".

Robert Burn's poems were very popular even in his lifetime, but he always remained poor. He worked hard and destroyed his health. He died at the age of 37 in 1796.

Robert Burn's poems and verses inspired Beethoven, Schuman, Mendelson and other composers who wrote music to them.

He took part in creating a book of old Scottish folk songs, writing words for many melodies. He is the author of the words of the song "Auld Lang Syne", which Scottish people sing on the New Year Day.

The most popular poems by Robert Burns are: "The Tree of Liberty", "My Heart is in the Highlands", "A Red, Red Rose" and many others.

რობერტ ბერნსი, ცნობილი შოტლანდიელი პოეტი, დაიბადა შოტლანდიაში 1759 წელს. მამამისი ღარიბი ფერმერი იყო. ოჯახში შვიდი ბავშვიდან რობერტი ყველაზე უფროსი იყო. მამამისი ყოთილი ადამიანი იყო და იცოდა კარგი განათლების ფასი. ცდილობდა თავისი შვილებისათვის, რამდენადაც შეეძლო, კარგი განათლება მიეცა. დედამისს მშვენიერი ხმა ჰქონდა, ხშირად უმღეროდა და ბევრ ზღაპარს უყვებოდა თავის ბავშვებს. რობერტს დედამისის სიმღერები და ზღაპრები მთელი სიცოცხლე ახსოვდა.

სკოლაში ის ექვსი წლის ასაკში გაგზავნეს. კითხვა უყვარდა და რაც ხელში მოხვდებოდა, ყველაფერს კითხულობდა. მისი საყვარელი მწერლები იყვნენ: შექსპირი, სმოლეთი, რობერტ ფერგიუსონი — ნიჭიერი შოტლანდიელი პოეტი, რომლის ტრაგიკულმა ბედმა ძლიერ იმოქმედა ბერნსზე; მან ბევრი ლექსი მიუძღვნა ფერგიუსონს.

ლექსების წერა თხუთმეტი წლის ასაკში დაიწყო. ლექსებს ძველი ფოლკლორული სიმღერების მელოდიებზე, მშობლიური ქვეყნის მიუბზე, ტყეებსა და მინდვრებზე თხზავდა. უბრალო ხალხზე, ყოველდღიურ ცხოვრებაზე წერდა. მისი ზოგიერთი ლექსი 1786 წელს გამოქვეყნდა და სრული წარმატება ჰქონდა. რობერტ ბერნსი ცნობილი და პოპულარული გახდა.

შემდეგ ბერნსი შოტლანდიის დედაქალაქში — ედინბურგში გადავიდა საცხოვრებლად. გამოიცა მისი ლექსების ახალი, მოზრდილი კრებული. მაგრამ დიდხანს ვერ დარჩა იქ და მშობლიურ სოფელში დაბრუნდა საკმაო თანხით, რათა ფერმა ეყიდა და ცოლად შეერთო ქალი, ჯინ არმორი, რომელიც უყვარდა. მრავალი მშვენიერი ლექსი უძღვნა ბერნსმა ჯინს, როგორცაა: „მიფარს ხეში ჯინი“, „ღამაში ჯინი“ და სხვა.

რობერტ ბერნსის ლექსები ჯერ კიდევ მის სიცოცხლეშივე იყო პოპულარული, მაგრამ ის ყოველთვის ღარიბი იყო. ბევრს მუშაობდა და ჯანმრთელობა შეერყა. გარდაიცვალა 1796 წელს — 37 წლის ასაკში.

რობერტ ბერნსის ლექსებითა და პოემებითა შთაგონებული ბეთ-პოვენი, შუმანი, მენდელსონი და სხვა კომპოზიტორები მუსიკას თხზავდნენ მის ლექსებზე.

რ. ბერნსმა მონაწილეობა მიიღო ძველი შოტლანდიური ხალ-

ხური სიმღერების კრებულის შედგენაში და ბევრ მელოდიაზე სიტყვები თვითონ დაწერა. ის ავტორია ცნობილი სიმღერის „Auld Land Syne“ ტექსტისა, რომელსაც შოტლანდიელები ახალ წელს მღერაან.

რობერტ ბერნსის ყველაზე პოპულარული ლექსებია: „თავისუფლების ხე“, „ჩემი გული მთებშია“, „წითული, წითელი ვარდი“ და სხვა.

78. CHARLOTTE BRONTE

Charlotte Bronte was born in a small town in England in 1816. Her father was a clergyman, Charlotte and her sisters, Emily and Ann had a very hard life, from early childhood they knew poverty and very hard work. As children, the sisters were kept at home for much of the time and had very little contact with their people in the village. They and their brother made up stories for each other of imaginary people who did wild, exciting and dangerous things. This imaginary world which Charlotte called “the place beneath” became a way of escaping from their dull and limited world. Another way of escape was through reading. All three sisters became writers and their books are published in many countries.

Charlotte received her education at an orphanage (which she described in her novel “Jane Eyre”). After that she worked as a governess and a teacher.

The works of Charlotte Bronte, together with Charles Dickens, William Thackeray and Elizabeth Gaskell are considered to belong to the fine school of English realism of the first half of the 19th century.

In her works she wrote about the society she lived in and criticised it. Her first novel “The Professor” was published only after Charlotte’s death.

The best novel “Jane Eyre” published in 1847, is partly biographical. Many of the first readers of “Jane Eyre” thought it was very shocking, particularly when they discovered that it had been written by a woman (Charlotte first published it under another name). In 1849 the novel “Shirley” was published. The last novel came out in 1853.

Charlotte Bronte died from tuberculosis in 1855.

78. შარლოტა ბრონტა

შარლოტა ბრონტე ინგლისის პატარა ქალაქში დაიბადა 1816 წელს. მამამისი მღვდელი იყო. შარლოტას და მის დებს: ემილისა და ანას მძიმე ცხოვრება ჰქონდათ. ბავშვობის ადრეული ხანიდან დები ძირითადად შინ იყვნენ და ძალიან იშვიათი კონტაქტი ჰქონდათ სოფლის მცხოვრებლებთან. ისინი და მათი ძმა ერთმანეთისათვის თხზავდნენ ამბებს იმ ადამიანებზე, რომლებიც გიჟურ, ამაღელვებელსა და სახიფათო საქმეებს ჩადიოდნენ. ეს წარმოსახვითი სამყარო, რომელსაც შარლოტამ „ფარული ადგილი“ უწოდა, მოსაწყენი და შეზღუდული ცხოვრებისაგან თავის დაღწევის საშუალება იყო, მეორე საშუალება კი კითხვა იყო. სამივე და მწერალი გამოვიდა და მათი წიგნები ბევრ ქვეყანაშია გამოცემული.

შარლოტამ განათლება ობოლთა თავშესაფარში მიიღო, რომელიც მან აღწერა რომანში „ჯეინ ეარი“. ამის შემდეგ ის აღმზრდელად და მასწავლებლად მუშაობდა.

შარლოტა ბრონტეს ნაწარმოებები ჩარლზ დიკენსის, უილიამ თეკერისა და ელიზაბეთ გასკელის ნაწარმოებებთან ერთად XIX საუკუნის პირველი ნახევრის ინგლისური რეალიზმის სკოლას განეკუთვნება.

თავის წიგნებში ის წერდა საზოგადოების შესახებ, რომელშიც ცხოვრობდა და აკრიტიკებდა მას. მისი პირველი რომანი „პროფესორი“ მხოლოდ შარლოტას სიკვდილის შემდეგ გამოქვეყნდა.

მისი საუკეთესო რომანი, „ჯეინ ეარი“ გამოქვეყნებული 1847 წელს, ნაწილობრივ ავტობიოგრაფიულია. „ჯეინ ეარის“ ბევრი პირველი მკითხველი მიიჩნევდა, რომ ის ძალზედ თამამი იყო, განსაკუთრებით კი მას შემდეგ, როდესაც მათ გაიგეს, რომ ქალმა დაწერა (შარლოტამ ის პირველად სხვა სახელითა და გვართ გამოაქვეყნა). 1849 წელს გამოქვეყნდა რომანი „შირლი“. უკანასკნელი რომანი კი 1853 წელს გამოვიდა.

შარლოტა ბრონტე ტუბერკულოზით გარდაიცვალა 1855 წელს.

Sherlock Holmes first appeared in a book called "Study in Scarlet". He became famous in "The Adventures of Sherlock Holmes", first published in the "Strand Magazine". After that came a whole series of books about him: "The Memoirs of Sherlock Holmes", "The Return of Sherlock Holmes", "The Hound of the Baskervilles", and many others. Many thousands of the Sherlock Holmes books are still sold every year.

Who invented Sherlock Holmes? Arthur Conan Doyle was his inventor. Arthur Conan Doyle was born in Scotland, of Irish parents. He was a doctor. In 1882 he moved from Scotland to England, to Southsea, near Portsmouth, to set up a practice. One of the doctors he worked for, Dr. Joseph Bell, was the model for Sherlock Holmes's friend, Dr. Watson. Conan Doyle's medical knowledge was a great help to him in his detective stories.

Conan Doyle started the fashion of the detective story. Today the fashion goes on – with Simeon's Inspector Maigret stories and the stories of other writers.

And what sort of man is Sherlock Holmes? We learn a lot about him from the stories in which he appears. He has a thin face and intelligent eyes. He smokes a pipe (he has a collection of them). He plays the violin. He lives at 221 "B" Baker Street in London.

If you go to London, you will not be able to find 221 "B" Baker Street. But instead, you can go to a pub called "The Sherlock Holmes" in Northumberland Street (near Trafalgar Square). In the pub there is a room like Sherlock Holmes's room at 221 "B" Baker Street, as described in Conan Doyle's stories. There is also a stuffed head of a hound. It is said to be the original "hound of the Baskervilles".

After more than hundred years Sherlock Holmes is still the most famous detective in the world.

Sir Arthur Conan Doyle first created his famous character, Sherlock Holmes, in 1885. Six years later, when he wrote another group of stories about the detective, Sherlock Holmes was the name that everybody knew.

შერლოკ ჰოლმსი პირველად გამოჩნდა წიგნში „აღიხვერი კაბინეტი“. ის ცნობილი გახდა „შერლოკ ჰოლმსის თავგადასავლებით“, რომელიც პირველად „სტრანდ მაგაზინ“-ში გამოქვეყნდა. ამის შემდეგ გაჩნდა წიგნების მთელი სერია მის შესახებ: „შერლოკ ჰოლმსის მემუარები“, „შერლოკ ჰოლმსის დაბრუნება“, „ბასკერვილების ძაღლი“ და მრავალი სხვა. ყოველწლიურად შერლოკ ჰოლმსის ათასობით წიგნი იყიდება.

ვის გამოიგონა შერლოკ ჰოლმსი? ართურ კონან დოილია მისი გამომგონებელი. იგი დაიბადა შოტლანდიაში, ირლანდიელი მშობლების შვილია. იგი ექიმი იყო. 1882 წელს შოტლანდიიდან ინგლისში გადავიდა და კერძო პრაქტიკას მიჰყო ხელი. ერთ-ერთი ექიმი, დოქტორი ჯოზეფ ბელი, ვისთანაც ის მუშაობდა, შერლოკ ჰოლმსის მგობობის, დოქტორ უოტსონის პროტოტიპია. ა. კონან დოილის სამედიცინო განათლება დიდ დახმარებას უწევდა მას თავისი დეტექტიური მოთხრობების წერის დროს.

კონან დოილმა დეტექტიური მოთხრობების მოდას დაუდო საფუძველი. დღეს ეს მოდა გრძელდება — სიმენონის ინსპექტორ მეგრესა და სხვა მწერლების მოთხრობებთან ერთად.

ვის არის შერლოკ ჰოლმსი? ჩვენ ბევრ რამეს ვიგუბთ მის შესახებ იმ მოთხრობებიდან, რომლებშიც ის ჩნდება. მას თხელი სახე და გონიერი თვალები აქვს, ჩიბუხს ეწევა (ჩიბუხების მთელი კოლექცია აქვს), ვიოლინოზე უკრავს. ცხოვრობს ბეიკერ სტრიტის 221 "B"-ში.

თუ ლონდონში მოხვლებით, ბეიკერ სტრიტის 221 "B"-ს ვერ იპოვნიო. ამის ნაცვლად შეგიძლიათ წახვიდეთ პაბში, სახელწოდებით „შერლოკ ჰოლმსი“, რომელიც ნორთემბერლანდის ქუჩაზე, ტრაფალგარის მოედანიდან ახლოს მდებარეობს. იქ არის ოთახი, რომელიც ჰგავს კონან დოილის მოთხრობებში აღწერილ შერლოკ ჰოლმსის ოთახს 221 "B" ბეიკერ სტრიტზე. იქვეა ძაღლის თავის ფატული, რომელიც, როგორც ამბობენ, „ბასკერვილების ძაღლის“ ფიტულია.

ასზე მეტი წელი გავიდა, შერლოკ ჰოლმსი, კი, ისევ მსოფლიოში ყველაზე ცნობილი დეტექტივია.

სურ ართურ კონან დოილმა ეს ცნობილი პერსონაჟი — შერლოკ ჰოლმსი 1885 წელს შექმნა. ექვსი წლის შემდეგ, როდესაც მან მოთხრობების კიდევ ერთი სერია დაწერა, შერლოკ ჰოლმსის სახელი ყველამ იცოდა.

80. GEORGE GORDON BYRON

*"He was himself the beginning, the middle, and
the end of all his poetry, the hero of every tale, the
chief object in every landscape".*

T.B. Macauley

George Gordon Byron, one of the greatest Englishmen, is not limited by the age he lived in and like Shakespeare belongs to all time. Byron stands as the symbol of liberty and the European Romantic movement both as a man and as a poet.

Lord Byron was born on 22 January, 1788 in an old aristocratic but poor family. His father was known as "Mad Jack" Byron as scandal of one sort or another followed him through life. His mother, Catherine Gordon of Gight, was Scottish. His father died penniless in 1791. The widow with her three-year-old child had to return to her native Scotland, Aberdeen, where Byron lived until 1798. At the age of ten he inherited the title of Lord and returned to England. He lived in the family castle which was situated near Nottingham. He went to school in Dulwich and then to Harrow. In 1805 he went up to Trinity College, Cambridge. When he was 21, he became a member of the House of Lords.

In 1815 he married Arabella Milbanke, but they were separated after a year. Then his enemies seized the opportunity and began to persecute him. His relationship with his half sister Augusta became the talk of the society, Byron was accused of immorality and in 1816 he left England and went to Switzerland where he made friends with his great contemporary, the poet Percy B. Shelley. Then he settled in Italy where he supported Italian revolutionary movement against the Austrian rule. In 1823 he left for Greece to fight for the liberation movement from Turkish oppression. There he contracted a fever, fell seriously ill and died on April 19, 1824. Deeply mourned all over Greece, he became a symbol of liberation struggle and Greek national hero.

Byron's creative work can be divided into four periods. During the London period (1807-1816) he wrote his first collection of poems "Hours of Idleness" that was well received, but with the publication of the first two cantos of "Childe Harold's Pilgrimage" in 1812 he became famous overnight. As one of his contemporaries commented: "Lord Byron came into fashion", he awoke to find his book on every table. In this period he

created his famous lyrics "Hebrew Melodies" and "Oriental poems".

In the Swiss period (1816 May-October) Byron wrote the third canto of "Childe Harold's Pilgrimage", "The Prisoner of Chillon" and the philosophic drama "Manfred".

During the Italian period (1816-1823) he created the last canto of "Childe Harold's Pilgrimage" and novel in verse "Don Juan", which contains all Byron's best qualities: his magnificent, ironic detachment, his humour, his vitality and his zest for life. Few poets could express love so forcibly as he did. The book takes in the whole of European society as Byron leads his hero through a series of adventures, ranging from Spain to Turkey and from Russia to England and gives a great satirical panorama of the society of his time.

During the short months of the Greek period (1823-1824) Byron wrote some lyrical poems one of which is - "On This Day I Complete My Thirty-Sixth Year", the last year of his life.

A "luminary, dynamic force", such was Byron to his contemporaries. The greatest poet and personality, aristocrat who rebelled against social injustice, a loyal friend and trenchant satirist, a man who not only spoke about liberty but worked for it - such has remained Byron to all the next generations to the present time.

80. ჯორჯ გორდონ ბაირონი

*„ის თავად იყო საკუთარი პოეზიის საწყისი,
ვაგრძელება და დასასრული, თითოეული ზღაპრის
გმირი, თითოეული პეიზაჟის მთავარი საგანი“.*

ტ.ბ. მაკოლეი

ერთ-ერთი უდიდესი ინგლისელი პოეტი, ჯორჯ გორდონ ბაირონი, სცილდება იმ ეპოქის საზღვრებს, რომელშიც ცხოვრობდა და, როგორც შექსპირი, ყველა დროს ეკუთვნის. ის თავისუფლებისა და ევროპული რომანტიკული მოძრაობის სიმბოლოა, როგორც პიროვნება და როგორც პოეტი.

ლორდ ბაირონი 1788 წლის 22 იანვარს დაიბადა არისტოკრატიულ, მაგრამ ღარიბ ოჯახში. მამამისს იცნობდნენ როგორც „შმაგ ჯეკ“ ბაირონს, რადგან მას მთელი სიცოცხლის განმავლობაში თან

სდევდა ესა თუ ის სკანდალი. დედამისი, ქეიარინ გორდონი, შოტლანდიელი იყო. მამამისი 1791 წელს სრულიად უსახსროდ გარდაიცვალა. ქვრივი თავისი სამი წლის შვილით იძულებული იყო დაბრუნებულიყო შშობლიურ შოტლანდიაში, აბერდინში, სადაც ბაირონი 1798 წლამდე ცხოვრობდა. ათი წლის ასაკში ბაირონმა მემკვიდრეობისა ლორდის ტიტული მიიღო და ინგლისში დაბრუნდა. ის საოჯახო სასახლეში ცხოვრობდა; ჯერ დალვიჩის, შემდეგ კი პაროუს სკოლაში დადიოდა. 1805 წელს შევიდა ტრინიტის კოლეჯში, კემბრიჯში. 21 წლის ასაკში ლორდთა პალატის წევრი გახდა.

1815 წელს ცოლად შეირთო არაბელა მილბენკი, მაგრამ ერთი წლის შემდეგ ისინი ერთმანეთს დაშორდნენ. მისმა მტრებმა შესაძლებლობა ხელიდან არ გაუშვეს და დევნა დაუწყეს. შემდგომში ბაირონის ურთიერთობამ თავის ნახევარ დასთან, ოგასტასთან, აალაპარაკა საზოგადოება. ბაირონი ამორალურობაში დაადანაშაულეს და 1816 წელს მან ინგლისი დატოვა.

1816 წლის მაისში ბაირონი შვეიცარიაში გაემგზავრა, სადაც თავის დიდ თანამედროვეს — პოეტ პერსი ბიში შეღის დაუმეგობრდა. შემდეგ იტალიაში დასახლდა, სადაც იტალიურ რეოლოგიურ მოძრაობას უჭერდა მხარს აუსტრიელთა მმართველობის წინააღმდეგ. 1823 წელს გაემგზავრა საბერძნეთში, რათა მონაწილეობა მიეღო გამაიაყისუფლებელ მოძრაობაში თურქთა ბატონობის წინააღმდეგ. იქ ცივბის სერიოზულად ავად გახდა და 1824 წლის 19 აპრილს გარდაიცვალა. მთელი საბერძნეთი გლოვობდა მას. იგი გამაიაყისუფლებელი მოძრაობის სიმბოლო და საბერძნეთის ეროვნული გმირი გახდა.

ბაირონის შემოქმედება, პირობითად, ოთხ პერიოდად შეიძლება დაიყოს.

ლონდონში ყოფნის პერიოდში (1807-1816) მან დაწერა ლექსების პირველი კრებული „მოცალებობის ჟამს“, რომელიც საზოგადოებამ კარგად მიიღო, ხოლო „ჩაილდ პაროლდის მოგზაურობის“ პირველი ორი სიმღერის გამოქვეყნებისთანავე (1812), კი, ის ერთბაშად ცნობილი გახდა. როგორც ერთმა მისმა თანამედროვემ შენიშნა: „ღორდ ბაირონი მთაში შემოვიდა“, მან გაიღვიძა, და ნახა, რომ ყველგან მაგიდაზე მისი წიგნი იდო. ამ პერიოდში შექმნა თავისი ცნობილი ლირიკული ნაწარმოებები: „ებრაული მელიოდიები“ და „აღმოსავლური ლექსები“.

შვეიცარიაში ყოფნისას (1816 წლის მაისი-ოქტომბერი) ბაირონმა დაწერა „ჩაილდ პაროლდის მოგზაურობის“ მესამე სიმღერა,

„შილიონის პატიმარი“ და ფილოსოფიური დრამა „მანფრედი“.

იტალიაში ყოფნის დროს (1816-1823) შექმნა „ჩაილდ პაროლდის მოგზაურობის“ უკანასკნელი სიმღერა და რომანი ლექსად „ღონ ჟუანი“, რომელშიც გაერთიანდა ბაირონის, როგორც პოეტის, ყველა საუკეთესო თვისება: მისი ბრწყინვალე სარკაზმი და იუმორი, მისი ცხოველუნარიანობა და ენთუზიაზმი. ყველა პოეტს როდი შეეძლო გადმოეცა სიყვარული ისე ძლიერად, როგორც მას. წიგნში წარმოდგენილია მთელი ფროპული საზოგადოება. ბაირონი თავის გმირს, თავგადასაყვების მთელი სერიით, ესპანეთიდან თურქეთში, რუსეთიდან ინგლისში ამოგზავრებს და ქმნის თავისი თანამედროვე საზოგადოების დიდ სატირულ პანორამას.

საბერძნეთში ყოფნის მოკლე პერიოდის განმავლობაში (1823-1824) ბაირონმა დაწერა ლირიკული ლექსები, მათ შორის „ღღეს შემისრულდა ოცდაოქტესმეტი წელი“ — მისი სიცოცხლის უკანასკნელი წელი.

„მანათობელი, დინამიკური ძალა“, ასეთი იყო ბაირონი თავისი თანამედროვეებისათვის. უდიდესი პოეტი და პიროვნება, არისტოკრატი და სოციალური უსამართლობის წინააღმდეგ მკამბოხე, ერთგული მეგობარი და ენამახვილი სატირიკოსი, ადამიანი, რომელიც არა მარტო ლაპარაკობდა თავისუფლების შესახებ, არამედ იბრძოდა მისთვის, ასეთად დარჩა ბაირონი ყველა მომდევნო თაობისათვის დღემდე.

81. OSCAR WILDE

“The gods have given me almost everything...” - wrote Oscar Wilde, famous playwright and poet, author of “The Picture of Dorian Gray” - his only novel and beautiful fairy tales; art critic and essayist. And in all his works he expressed his aesthetic approach to life and art. Indeed, he was the most popular spokesman in the late 19th century advocating the doctrine of aestheticism which insisted that art should be primarily concerned with “art for art’s sake” and not with politics, religion, science, morality. He was one of the best narrators, master of paradoxes and attracted the attention of his audiences by the brilliance of his conversation and his knowledge. He was called “Lord of Language” by his contemporaries.

Oscar Wilde was born in Dublin on October 16, 1854. His father

was a famous Irish surgeon and his mother was well-known in Dublin as a writer of verse and prose.

At school and later at Oxford he displayed gift for art and the humanities, winning prizes and medals. While at the University, Wilde became one of the most famous personalities of the day, he wore his hair long, decorated his room with different beautiful things. His witty sayings were well known among the students.

After graduating from the university, Wilde turned his attention to writing, travelling and lecturing.

He earned the reputation of being the leader of the Aesthetic Movement and an apostle of beauty: "Beauty is higher, indeed, than Genius as it needs no explanation. The true mystery of the world is the visible, not the invisible".

His most famous works appeared over the next ten years. The most popular are "The Happy Prince and Other Tales", "The Picture of Dorian Gray", his comedies "Lady Windemere's Fan", "An Ideal Husband", "The Importance of Being Earnest".

In his works, especially in his tales, he glorifies not only beauty, but love, unselfishness, kindness and generosity and despises egoism and greed.

At the height of his popularity and success tragedy struck. He was accused of immorality and sentenced to two years' imprisonment. When released from prison in 1897, he settled in Paris. He died in 1900, at the age of forty-six. His tomb, sculptured by Sir Jacob Epstein is in Pere-Lachaise Cemetery, Paris.

81. ოსკარ უაილდი

„დამერთებმა თითქმის ყველაფერი მიბოძეს...“, წერდა ოსკარ უაილდი, ცნობილი დრამატურგი და პოეტი, ერთადერთი რომანის „დორიან გრეის პორტრეტის“ და უმშვენიერესი ზღაპრების ავტორი, ხელოვნების კრიტიკოსი და ესეისტი. და ყველა ნაწარმოებში გამოხატავდა თავის ესთეტიკურ დამოკიდებულებას ცხოვრებისა და ხელოვნებისადმი. ის იყო XIX საუკუნის მეორე ნახევრის ყველაზე პოპულარული ორატორი, რომელიც ქადაგებდა და იცავდა ესთეტიზმის დოქტრინას, რომ ხელოვნება, უპირველესად, უნდა იყოს „ხელოვნება ხელოვნებისათვის“ და არ უნდა ეხებოდეს პო-

ლიტიკას, რელიგიას, მეცნიერებასა თუ მორალს. იყო საუკეთესო მთხრობელი, პარადოქსების ოსტატი და აუდიტორიას იზიდავდა თავისი ბრწყინვალე ლექციებით და ცოდნით. თანამედროვენი უაილდს „ენის ლორდს“ უწოდებდნენ.

ოსკარ უაილდი დაიბადა დუბლინში, 1854 წლის 16 ოქტომბერს. მამამისი ცნობილი ირლანდიელი ქირურგი იყო, ხოლო დედამისი დუბლინში ცნობილი პოეტი და მწერალი იყო.

სკოლაში, შემდეგ კი, ოქსფორდში გამოავლიანა მან თავისი ნიჭი ხელოვნებისა და ჰუმანიტარული მეცნიერებებისადმი და არაერთი პრიზი და მედალი მოიპოვა. ჯერ კიდევ უნივერსიტეტში ყოფნისას, თავისი დროის ერთ-ერთი ყველაზე პოპულარული პიროვნება გახდა: გრძელ თმას ატარებდა, თავის ოთახს სხვადასხვა ღამაში საგნით რთავდა. მისი მახვილგონივრული გამონათქვამები ცნობილი იყო სტუდენტებს შორის.

უნივერსიტეტის დამთავრების შემდეგ უაილდმა ხელი მიპყრო წერას, მოგზაურობასა და ლექციების კითხვას. მან რეპუტაცია მოიპოვა, როგორც ესთეტიკური მოძრაობის ლიდერმა და მშვენიერების მქადაგებელმა. „მშვენიერება სინამდვილეში გენიაზე უფრო მაღლაა, რადგან ის ახსნას არ საჭიროებს. სამყაროს ჭეშმარიტი საიდუმლოება ხილულია, და არა უხილავი.“

მისი ყველაზე ცნობილი ნაწარმოებები 10 წელიწადში შეიქმნა. მათ შორის ყველაზე პოპულარულია: „ბელნიერი უფლისწული და სხვა ზღაპრები“, „დორიან გრეის პორტრეტი“, კომედიები: „ღვიძლი უინდერმერის მარაო“, „იდეალური ქმარი“, „იყო სერიოზული — ეს მნიშვნელოვანია“.

თავის ნაწარმოებებში, განსაკუთრებით კი ზღაპრებში, ის ადვოკატს არა მარტო მშვენიერებას, არამედ სიყვარულს, უანგარობას, სიკეთესა და კეთილშობილებას და კიცხავს ეგოიზმსა და სიჩარბებს.

პოპულარობისა და წარმატების ზენიტში მას ტრავმული დაატყდა თავს. ამორალურობაში დაადანაშაულებს და ორი წლით თავისუფლების აღკვეთა მიუსაჯეს. 1897 წელს, ციხიდან განთავისუფლების შემდეგ, პარიზში დასახლდა. გარდაიცვალა 1900 წელს, ორმოცდაექვსი წლის ასაკში. მისი საფლავი, სერ ჯოზეფ ვისტენის მიერ შექმნილი სკულპტურით, მდებარეობს პერ-ლაშეზის სასაფლაოზე პარიზში.

Agatha Christie is known all over the world as the Queen of Crime. She wrote 78 crime novels, 19 plays and 6 romantic novels under the name of Mary Westmacott. Her books have been translated into 103 foreign languages. Many of her novels and short stories have been filmed.

Agatha Christie was born at Torquay, Devonshire. She was educated at home and took singing lessons in Paris. Her father was called Frederick Miller, so she was born as Agatha Miller. In 1914 she married Archie Christie. In 1926 they divorced. After the divorce she married a British archaeologist, Man Mallowan. This marriage proved to be a happy one. Agatha wanted to stop using her former husband's name. But her publishers said that it would not be wise because the name Agatha Christie had already become well known to the public. So she remained Agatha Christie to her readers for the rest of her life. She began writing at the end of the First World War. Her first novel, "The Mysterious Affair at Styles", was published in 1920. That was the first appearance of Hercule Poirot, who became one of the most popular private detectives since Sherlock Holmes. This little Belgian with the eggshaped head and the passion for order amazes everyone by his powerful intellect and his brilliant solution to the most complicated crimes.

Agatha Christie became generally recognised in 1926, after the publishing of her novel "The Murder of Roger Ackroyd". It is still considered her masterpiece.

After Hercule Poirot she invented Miss Marple, a deceptively mild old lady with her own method of investigation.

Agatha Christie's success with millions of readers lies in her ability to combine clever plots with excellent character drawing and a keen sense of humour with great power of observation. Her plots always mislead the reader and keep him in suspense. He cannot guess who the criminal is. Fortunately evil is always conquered in her novels.

Agatha Christie's language is simple and good.

აგათა კრისტო მთელ მსოფლიოში ცნობილია, როგორც „დანაშაულის დედოფალი“. მან 78 დეტექტიური რომანი, 13 პიესა და 6 რომანტიკული რომანი დაწერა მერი უესტმაკოტის სახელით. მისი წიგნები 103 უცხო ენაზეა თარგმნილი. ბევრი მისი რომანი და მოთხრობა ეკრანიზებულია.

აგათა კრისტო ტორკეში, დევონშირში დაიბადა. განათლება შინ მიიღო, მუსიკის გაკვეთილებს კი პარიზში იღებდა. მამამისი ფრედერიკ მილერი იყო, ასე რომ მისი სახელი აგათა მილერი იყო. 1914 წელს ცოლად გაჰყვა არჩი კრისტს. 1926 წელს ისინი ერთმანეთს დაშორდნენ. განქორწინების შემდეგ აგათა ცოლად გაჰყვა ბრიტანულ არქეოლოგ მაქს მალოუანს. ეს ქორწინება ბედნიერი აღმოჩნდა. აგათას აღარ უნდოდა პირველი ქმრის გვარზე ყოფნა, მაგრამ გამომცემლებმა თქვეს, რომ ეს არ იქნებოდა გონივრული გადაწყვეტილება, რადგან სახელი აგათა კრისტო საზოგადოებისათვის უკვე ცნობილი იყო. ასე რომ, ის მკითხველებს ისათვის სიცოცხლის ბოლომდე აგათა კრისტად დარჩა. წერა პირველი მსოფლიო ომის დროს დაიწყო. მისი პირველი რომანი „საიდუმლო საქმე სტაილსში“ 1920 წელს გამოქვეყნდა. აქ პირველად გამოჩნდა ჰერკულ პუარო, რომელიც ერთ-ერთი პირველი პოპულარული კერძო დეტექტივი გახდა შერლოკ ჰოლმის შემდეგ. ეს პატარა ბელგიელი, კვრცხისებური ფორმის თავით და ბრძანებების გაცემის სიყვარულით, ყველას აოცებს თავისი ძლიერი ინტელექტითა და ყველაზე დახლართული დანაშაულებების ბრწყინვალედ ამოცნობით.

აგათა კრისტო საყოველთაოდ ცნობილი 1926 წელს გახდა, რომანის „როჯერ ეკროიდის მკვლელობის“ გამოქვეყნების შემდეგ. იგი დღემდე მის შედევრად ითვლება.

ჰერკულ პუაროს შემდეგ მან მის მარპლი გამოიგონა, ერთი შეხედვით წყნარი მოხუცი ლედი, რომელსაც გამოძიების საკუთარი მეთოდი აქვს.

აგათა კრისტის წარმატების საიდუმლოს მილიონობით მკითხველი ხედავს მის უნარში, შეუთავსოს ერთმანეთს ჭკვიანური შინაარსი და ბრწყინვალედ დახატული პერსონაჟები, იუმორის გრძნობა და დაკვირვების დიდი უნარი. მის შინაარსს ყოველთვის შეცდომაში შეჰყავს მკითხველი და ბოლომდე გაურკვეველობაში ამყოფებს. მკითხველს უჭირს გამოიცნოს, თუ ვინ არის დამნაშა-

ვე. საბედნიეროდ, მის რომანებში ბოროტება ყოველთვის მარცხდება.

აგათა კრისტის ნაწარმოებები სადა და კარგი ენითაა დაწერილი.

83. IMPORTANT PEOPLE - BUILDERS OF THE BRITISH EMPIRE

Explorers, adventurers, seamen, soldiers, business men and politicians – such were the men who built the British Empire and held it together for more than three hundred years.

1. Sir Walter Raleigh (1552-1618). One of the most brilliant men at the court of Queen Elizabeth I was Sir Walter Raleigh. As a young man he fought in the Netherlands and Ireland. Then with the approval of the Queen, he planned to found the first English colonies in North America. His expedition failed, but Raleigh never lost interest in the idea and formed a company to found colonies in the New World. His efforts prepared the way for late colonists.

Later Raleigh explored South America in a vain hope of finding the legendary "City of Gold", El Dorado, and in 1596-1597 he led two successful attacks against the Spaniards, Britain's great rivals for sea power. The death of Elizabeth meant Raleigh's downfall, for King James I, who followed her, distrusted the bold adventurer and, after an unfair trial, Raleigh was sentenced to death for treason.

For more than 12 years Raleigh lived as a prisoner in the Tower of London, writing his History of the World. But all his efforts to gain the King's favour failed and he was executed in 1618.

2. Captain Cook (1728-1773). James Cook, the son of a Yorkshire farm worker, was apprenticed to a shopkeeper, but soon left this work to go to sea. He was a good seaman and quickly rose to the rank of captain.

Cook made many scientific expeditions to the Pacific. On one of these he became the first white man to land on New Zealand. He also explored the east coast of Australia, named it New South Wales, and took possession of it in the name of his king. Today Australia and New Zealand are both important members of the Commonwealth.

On all his expeditions Cook showed a friendly interest in the natives, and his kindness usually won their confidence. Yet it was at their hands that he finally met his death. In 1779 he made his last expedition to the Pacific, where he discovered the Hawaii Islands. One day a small boat was stolen from his ship, and Cook landed and demanded that the boat should be given back. The natives suddenly attacked him, and before he could return to his ship, he was struck down and killed.

3. Robert Clive (1725-1774). "An ill-mannered good-for-nothing." That was what people called young Robert Clive. He had to remove from four different schools because of his bad behaviour, and at last his father decided to send the boy overseas to earn his living. So at the age of 18, Robert Clive sailed to India as a clerk in the East India Company.

Thus began the career of the man who laid the foundation of the British Empire in India. At that time India was divided into a number of small states, and the French and British East India Companies were fighting for power. Clive, who was fearless and a born soldier, joined the army and soon became a captain. After a number of brilliant victories against the French, Clive succeeded in defeating the powerful and cruel Nawab of Bengal. By treaties of friendship with other Indian rulers he gradually built up British power in other parts of India, and in 1765 the East India Company officially took over the government of Bengal, with Clive as its governor.

Clive was hungry for power. He also made a huge fortune, and his enemies accused him of dishonesty in his dealings with the Indian rulers. His last years were spent in disgrace, but no one could deny that he had been a just administrator, a great ruler, and a brilliant soldier.

4. Cecil Rhodes (1853-1902). Because of bad health Cecil Rhodes was sent to South Africa at the age of 16. Within two years he had made a fortune in the South African diamond rush; within five years he was in control of big gold-mining interests. In 1881 he entered politics, and nine years later he was Prime Minister of the Cape and the richest and most powerful man in South Africa.

At that time the struggle for colonies in Africa was in full swing. Rhodes believed passionately that British rule was the best for the people of Africa and he used great power to gain large territories for British including Bechuanaland and Rhodesia, which was named after him. Rhodes' efforts to extend British rule led to war with the Dutch colonists in South Africa. Out of this war a new state arose – the

Union of South Africa. But Rhodes did not live to see it. He died in 1902 and was buried in Matoppo Hills of Rhodesia. His last words were, "So much to do, so little done".

Rhodes left his huge fortune to found the Rhodes Scholarships at Oxford for students from the Commonwealth, the USA and Germany.

5. Jan Smuts (1870-1950). Born in South Africa of Dutch descent, Jan Smuts went to Cambridge in 1891 to study law. In 1895 he returned to South Africa, where he became a strong opponent of British colonial policy. During the Boer War (1899-1902) he fought against the British. Later, as a minister of the new South African government, he worked for better understanding between the Boers and the British.

During the first World War Smuts gave his full support to Britain and in 1919 he became Prime Minister of South Africa. In 1924 he was defeated by the Nationalist Party, which was strongly anti-British. At the beginning of the Second World War he was returned to power and brought his country into the war on the side of Britain.

He became the first Commonwealth officer to hold the rank of Field Marshal.

In 1945 Smuts helped to draw up the charter of the United Nations and a year later led his country's delegation to the UN. In 1948 he was once again defeated by the Nationalists. Smuts spent the last two years of his life as the leader of the opposition, protesting strongly against the government's policy of racial segregation. All his efforts, however, were in vain. Eleven years after his death South Africa left the Commonwealth because of her racial policy, and declared herself a republic.

83. გაბრიელის ალაფინაპი - ბრიტანეთის იმპერიის მუხარაბი

მკვლევარები, თავგადასავლების მამიებლები, მუხარაბები, ჯარისკაცები, ბიზნესმენები და პოლიტიკოსები — ეს ის ხალხია, ვინც ააშენა ბრიტანეთის იმპერია, რომელმაც სამს წელზე მეტ ხანს გაძლო.

1. სერ უოლტერ რელი (1552-1618) — დედოფალ ელიზაბეთის კარზე ერთ-ერთი ყველაზე ბრწყინვალე ადამიანი იყო. ახალგაზრდობაში ნიდერლანდებსა და ირლანდიაში იბრძოდა. შემდეგ დედოფლის სანქციით გადაწყვიტა პირველი ინგლისური კოლო-

ნიის დაარსება ჩრდილოეთ ამერიკაში. მისმა ექსპედიციამ ეს ვერ შეძლო, მაგრამ რელის ეს აზრი არ ასვენებდა და შექმნა კომპანია, რათა კოლონიები „ახალ ქვეყანაში“ დაეარსებინა. მისმა მცდელობამ გზა გაუკვალა მოსავალ კოლონიზატებს.

შემდგომ რელი სამხრეთ ამერიკას იკვლევდა ფუჭი იმედით, ეპონა ლეგენდარული „ოქროს ქალაქი — ელდორადო“, 1536-1537 წლებში ორ წარმატებულ თავდასხმას უხელმძღვანელა ესპანელების, ზღვაზე ბრიტანეთის მთავარი მეტოქეების, წინააღმდეგ.

ელიზაბეთის სიკვდილი რელის დაცემას მოასწავებდა, რადგან ჯეიმზ I, ვინც ელიზაბეთი შეცვალა, არ ენდობოდა თავგადასავლების მამაც მამიებებს და უსამართლო სასამართლო პროცესის შედეგად რელის დაღატაკებისათვის სიკვდილი მიუსაჯეს.

12 წელზე მეტი ხნის განმავლობაში რელი ლონდონის ტაუერში იყო დაპატიმრებული; ის „სოფლიოს ისტორიას“ წერდა. მაგრამ ყველა მისი ცდა მეფის გული მოეგო, უშედეგოდ დამთავრდა და 1618 წელს ის სიკვდილით დასაჯეს.

2. კაპიტანი კუკი (1728-1779). ჯეიმზ კუკი, იორკშირელი ფერმის მსახურის შვილი, შევიდად მელუქნეს მიაბარეს, მაგრამ მან სამუშაო მიატოვა და ზღვაზე წავიდა. კარგი მეზღვაური იყო და კაპიტნის ჩინს მალე მიაღწია.

კუკმა ბევრი სამეცნიერო ექსპედიცია ჩაატარა წყნარ ოკეანეში. ერთ-ერთი ექსპედიციის დროს ის პირველი თეთრი ადამიანი აღმოჩნდა, რომელიც ახალ ზელანდიაში ჩავიდა. მან, აგრეთვე, გამოიკვლია ავსტრალიის აღმოსავლეთ სანაპირო, უწოდა მას „ახალი სამხრეთ უელსი“, და მეფის სახელით მიისაკუთრა ის. ამჟამად ავსტრალია და ახალი ზელანდია „თანამეგობრობის“ მნიშვნელოვან წევრებს წარმოადგენენ.

ყველა ექსპედიციის დროს კუკი მეგობრულ ინტერესს იჩენდა ადგილობრივი მცხოვრებლების მიმართ და თავისი სიკეთით მათ ნდობას მოიპოვებდა. და მაინც სწორედ მათი ხელით დაიღუპა. 1779 წელს მას უკანასკნელი ექსპედიცია აქონდა წყნარ ოკეანეში, სადაც ჰავაის კუნძულები აღმოაჩინა.

ერთ დღეს მისი გემიდან პატარა ნაგი მოიპარეს. კუკი ხმელეთზე გადავიდა და მოითხოვა, რომ ნაგი დაებრუნებინათ, მოულოდნელად ადგილობრივი მცხოვრებლები მას თავს დაესხნენ, და სანამ გემზე დაბრუნდებოდა, ძირს დააგდეს და მოკლეს.

3. რობერტ კლაივი (1725-1774) „ცუდი მანერების მქონე არაფრის მაქნისი“ — ასე ეძახდნენ რობერტ კლაივს. ოთხი სხვადასხ-

ვა სკოლიდან მოუხდა გადასვლა თავისი ცუდი ყოფაქცევის გამო, და ბოლოს მამამისმა გადაწყვიტა საზღვარგარეთ გაეგზავნა, რათა თვითონ ერჩინა თავი. ასე რომ, 18 წლის ასაკში, რობერტ კლაივი ინდოეთში გაემგზავრა, რომ „ისტ ინდია კომპანიაში“ კლერკად ემუშავა.

ასე დაიწყო იმ კაცის კარიერა, რომელმაც საფუძველი ჩაუყარა ბრიტანეთის იმპერიას ინდოეთში. იმ დროს ინდოეთი მთელ რიგ პატარა სახელმწიფოებად იყო დაყოფილი და ფრანგული და ბრიტანული „ისტ ინდია კომპანიები“ ძალაუფლებისათვის იბრძოდნენ. კლაივი, რომელიც უშიშარი და სულით ხორცადვე ჯარისკაცი იყო, ჯარში შევიდა და კაპიტანი გახდა. ფრანგების წინააღმდეგ რამდენიმე ბრწყინვალე გამარჯვების შემდეგ, კლაივმა მოახერხა ძლიერი და უღმობელი ბენგალელი ნაყაბის დამარცხება.

სხვა ინდოელ მმართველებთან მეგობრული შეთანხმებებით მან თანდათანობით დააფუძნა ბრიტანეთის ძალაუფლება ინდოეთის სხვა მხარეებში და 1775 წელს „ისტ ინდია კომპანიმ“ ოფიციალურად ხელთ იგდო ბენგალის მთავრობა, კლაივი გუბერნატორი გახდა.

კლაივი ძალაუფლების დაუცხრომელი მოყვარული იყო. მან დიდი ქონება დააგროვა და მისი მტრები ადანაშაულებდნენ მას ინდოელ მმართველებთან უპატიონსო გარიგებებში. ცხოვრების უკანასკნელ წლებში სახელი გაუტყდა, მაგრამ ვერაუბნ უარყოფს, რომ სამართლიანი ადმინისტრატორი, დიდი მმართველი და ბრწყინვალე ჯარისკაცი იყო.

4. სეხილ როულზი (1853-1902). ცუდი ჯანმრთელობის გამო სეხილ როულზი 16 წლის ასაკში სამხრეთ აფრიკაში გააგზავნეს. ორ წელიწადში სამხრეთ აფრიკული „ბრილიანტის ციებ-ცხელებების“ დროს გამდიდრდა; ხუთი წლის შემდეგ ოქროს საბადოებს აკონტროლებდა, 1881 წელს პოლიტიკას მიჰყო ხელი და ცხრა წლის შემდეგ კეპაის პრემიერ-მინისტრი და სამხრეთ აფრიკაში ყველაზე მდიდარი და ძლიერი კაცი გახდა.

ამ დროს აფრიკაში კოლონიებისთვის ბრძოლა იყო გაჩაღებული. როულზს მგზნებარედ სწამდა, რომ ბრიტანეთის მმართველობა საუკეთესო იყო აფრიკის ხალხისათვის და თავისი ძალაუფლება გამოიყენა, რათა ბრიტანეთისათვის დიდი ტერიტორიები მოეპოვებინა ბენუანალენდისა და როდეზიის ჩათვლით; ამ უკანასკნელს მის საპატოუსაცემოდ ეწოდა ეს სახელი.

როულზის მცდელობამ, გაეგრძელებინა ბრიტანეთის მმართველობა, ომი გამოიწვია პოლანდიელ კოლონისტებთან სამხრეთ აფრიკაში. ამ ომის შედეგად წარმოიშვა ახალი სახელმწიფო — სამხრეთ აფრიკის კავშირი. მაგრამ როულზი მას ვეღარ მოესწრო. ის 1902 წელს გარდაიცვალა და როდეზიაში მატოპოს გორებზე დაკრძალეს. მისი უკანასკნელი სიტყვები იყო, „რამდენი რამეა გასაკეთებელი, ისე ცოტაა გაკეთებული“.

როულზმა დიდძალი ქონება დატოვა ოქსფორდში „როულზის სტიპენდიის“ დასაარსებლად „ერთი თანამეგობრობის“, შეერთებული შტატებისა და გერმანიის სტუდენტებისათვის.

5. იან სმუტსი (1870-1950). პოლანდიური წარმომავლობის სამხრეთ აფრიკაში დაბადებული იან სმუტსი 1831 წელს კემბრიჯში შევიდა იურისპრუდენციის შესასწავლად. 1895 წელს სამხრეთ აფრიკაში დაბრუნდა, სადაც ბრიტანული კოლონიალური პოლიტიკის ძლიერი ოპოზიციონერი გახდა. ბურების ომის დროს (1899-1902) ბრიტანელთა წინააღმდეგ იბრძოდა. შემდგომ, როგორც სამხრეთ აფრიკის მთავრობის მინისტრმა, დიდი მუშაობა გასწია ბურებსა და ბრიტანელებს შორის უკეთესი ურთიერთგაგების მისაღწევად.

I მსოფლიო ომის დროს სმუტსი მოღიანად ბრიტანეთს უჭერდა მხარს და 1919 წელს სამხრეთ აფრიკის პრემიერ-მინისტრი გახდა. 1924 წელს ნაციონალისტურმა პარტიამ, რომელიც ძლიერ ანტიბრიტანული იყო, ის დაამარცხა. II მსოფლიო ომის დასაწყისში სმუტსი ხელისუფლებაში დაბრუნდა და თავისი ქვეყანა ბრიტანეთის მხარეს დააყენა. ის „ერთი თანამეგობრობაში“ პირველი ოფიცერი იყო, რომელმაც ფელდმარშალის ჩინი მიიღო.

1945 წელს სმუტსმა მონაწილეობა მიიღო „გაერთიანებული ერების“ ქარტიის შედგენაში და ერთი წლის შემდეგ ის თავისი ქვეყნის დელეგაციის ხელმძღვანელი იყო „გაეროში“. 1948 წელს ნაციონალისტებმა კიდევ ერთხელ დაამარცხეს. სიცოცხლის ორი უკანასკნელი წელი ოპოზიციის ლიდერი იყო, დიდ წინააღმდეგობას უწევდა მთავრობის პოლიტიკას რასობრივი სეგრეგაციის წინააღმდეგ. მაგრამ ყველა მისი მცდელობა ფუჭი აღმოჩნდა. მისი სიკვდილიდან II წლის შემდეგ სამხრეთ აფრიკამ დატოვა „თანამეგობრობა“ რასობრივი პოლიტიკის გამო და რესპუბლიკად გამოცხადდა.

84. THE PROBLEM OF ENVIRONMENTAL PROTECTION AND ECOLOGICAL ACTIVITY

Mankind long believed that whatever we did, the Earth would remain the same. Now we know that it is untrue. Nature is under threat. One country's pollution can be every country's problem. So we all need to work together to safeguard our environment.

We have a moral duty to look after our planet and hand it on in good order to future generation. That does not mean trying to halt economic growth. We need growth to give us the means to live better and healthier lives. We must not sacrifice our future well-being for short-term gains, nor pile up environmental debts which will burden our children. Where there are real threats to our planet we have to take great care as prevention can often be better and cheaper than cure.

Environmental protection is an international issue of great importance and Great Britain pays much attention to it. There are nearly 500 000 protected buildings and 7000 conservation areas of architecture and of historical interest in Great Britain. The government supports the work of the voluntary sector in preserving the national heritage.

Total emissions of smoke in the air have fallen by 85 per cent since 1960. Most petrol stations in Britain stock unleaded petrol. The Government is committed to the control of gases emission which damage the ozone layer. They also contribute to the greenhouse effect, which leads to global warming and a rise in sea levels, Britain stresses the need for studying the science of climate changing.

Green belts are areas where land should be left open and free from urban sprawl. The Government attaches great importance to their protection. National parks cover 9 per cent of the total land area of England and Wales. The National Rivers Authority protects island waters in England and Wales. In Scotland the River purification authorities are responsible for water pollution control. Great Britain takes care of its environment for themselves and next generations.

The Government is supporting international efforts for a global agreement to protect species of plant and animal life. The Government is also supporting projects to conserve endangered species of wild life such as the black rhino and the African elephants.

Britain attaches particular importance to the environmental policy of the European Community and since Britain joined, the Community

has adopted some 200 environmental measures including far-reaching legislation to combat acid rains, curb pollution from cars and industry, conserve wild life, ensure public access to information about the environments etc.

84. გარემოს დაცვის პრობლემა და ეკოლოგიური მოღვაწეობა

კაცობრიობას დიდხანს სჯეროდა, რომ რაც არ უნდა გაეკეთებინა, დედამიწა უცვლელი დარჩებოდა. ახლა ვიცით, რომ ეს ასე არ არის. ბუნება საფრთხეშია. ერთი ქვეყნის დაბინძურება შეიძლება ყველა ქვეყნის პრობლემად იქცეს. ამიტომ ყველამ ერთად უნდა ვიმუშაოთ ჩვენი გარემოს დასაცავად.

ჩვენი მორალური ვალდებულებაა ვიზრუნოთ ჩვენს პლანეტაზე და შევუნარჩუნოთ იგი მომავალ თაობებს კარგ მდგომარეობაში. ეს არ ნიშნავს ეკონომიკის ზრდის შეჩერების ცდას. ეკონომიკური ზრდა აუცილებელია, რათა უკეთ ვიცხოვროთ და უფრო ჯანმრთელი ვიყოთ, მაგრამ ჩვენი მომავალი კეთილდღეობა მოკლევადიანი შენაძენებისათვის არ უნდა გავწიროთ, ასევე არ უნდა დაგაგრძოთ ვალი ბუნების წინაშე, რომელიც ჩვენ შეიძლება ტვირთად დააწვეს. იქ, სადაც ჩვენს პლანეტას საფრთხე ემუქრება, დიდი სიფრთხილე უნდა გამოვიჩინოთ, რადგან პროფილაქტიკა ხშირად უკეთესი და უფრო იაფია, ვიდრე მკურნალობა.

გარემოს დაცვა უდიდესი მნიშვნელობის მქონე საერთაშორისო საქმეა და დიდი ბრიტანეთი დიდ ყურადღებას უთმობს ამ საკითხს. დიდ ბრიტანეთში დაახლოებით 500 000 შენობაა, რომლებსაც სახელმწიფო იცავს და 7000 დახურული ზონაა, რომლებიც არქიტექტურულ და ისტორიულ ინტერესს წარმოადგენს. მთავრობა ხელს უწყობს მონალისეთა მუშაობას ეროვნული მემკვიდრეობის დაცვაში.

1960 წლის შემდეგ გამონაბოლქვის მთლიანი რაოდენობა ატმოსფეროში 85%-ით შემცირდა. დიდ ბრიტანეთში ბენზინ-გასამართი სადგურების უმრავლესობა ისეთ ბენზინს ყიდის, რომელიც არ შეიცავს ტყვიის მინარევს. მთავრობა აკონტროლებს იმ გაზების გამოყოფას, რომლებიც აზიანებს ოზონის ფენას. ეს ერთგვარად ხელს უწყობს გლობალურ დათბობასა და ზღვის დონის ამაღლებას. ბრიტანეთი ხაზს უსვამს კლიმატის

ცვალებადობის შესწავლის აუცილებლობას.

„მწვანე სარტყელები“ ის სფეროებია, სადაც ქალაქები თავისუფალი უნდა იყოს განაშენებისაგან. მთავრობა დიდ ყურადღებას უთმობს მათ დაცვას. ეროვნული პარკები ინგლისის და უელსის მთელი ფართობის 9%-ს შეადგენს. „ეროვნული მდინარეების დაცვის საზოგადოება“ იცავს კუნძულის წყლებს ინგლისსა და უელსში. შოტლანდიაში „მდინარეების გაწმენდის საზოგადოება“ აკონტროლებს წყლის დაბინძურებას. დიდ ბრიტანეთში ზრუნავენ გარემოს დაცვაზე როგორც თავისთავის, ასევე მომავალი თაობებისათვის.

ბრიტანეთის მთავრობა მხარს უჭერს საერთაშორისო შეთანხმებას მცენარეთა და ცხოველთა სამყაროს იშვიათი ჯიშების დაცვის შესახებ. მთავრობა, აგრეთვე, მხარს უჭერს პროექტებს ველური ბუნების იმ სახეობათა დაცვის შესახებ, რომლებსაც გადაშენება ემუქრებათ, როგორცაა, მაგალითად, შავი მარტორქა და აფრიკული სპილო.

ბრიტანეთი განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს გარემოს დაცვის პოლიტიკას, რომელსაც ევროპული თანამეგობრობა ახორციელებს. და მას შემდეგ, რაც ბრიტანეთი თანამეგობრობის წევრი გახდა, 280-მდე წინადადება იქნა მიღებული გარემოს დაცვის შესახებ, მათ შორის: ხანგრძლივი შეთანხმება მგაჯური წვიმების წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ, ავტომობილების და მრეწველობით გამოწვეული დაბინძურებისა და ცოცხალი ბუნების დაცვის შესახებ, აგრეთვე, გარემოს მდგომარეობაზე საზოგადოების ინფორმაციით უზრუნველყოფის შესახებ და სხვა.

85. YOUTH ORGANIZATIONS

Youth and youth organizations have always been an important factor in the life of the country. In Britain there are numerous voluntary youth organizations uniting young people from all classes and sections of the population. Some organizations deal with ecological problems, some protest against nuclear weapon tests, sea and soil pollution etc. Some young people work in their church organizations: help elderly people or work in hospitals. There are even some groups where young people help released prisoners to start their life anew.

In Britain each school has its School or College Council that orga-

nizes the social and cultural life at the school. There are also many clubs and societies. Most clubs meet regularly: daily, weekly or monthly, at lunch time or after school. Extracurricular activities include various outings, visits to places of interest and dances. School choirs and orchestras give regular concerts. Sport clubs are very popular too: running, jogging, swimming, football, soccer, badminton, acrobatics, rugby etc.

But the largest youth organizations, as you have probably read, are the associations of the Boy Scouts and the Girl Guides. There are about 1,300,000 boys and girls in them.

The movement of Boy Scouts was founded by General Baden-Powell in 1908 and began to spring up in almost every town and village of the British Isles.

Its aim is to help a Scout (a boy from 8 to 18) to develop into a good man and a useful citizen. He must be able to handle sails, to use a compass, to light a fire out of doors, he must know first aid and develop his interest in music, literature, drama, arts and films. A Scout is a friend to animals, he is "clean in thought, word and deed". He must obey the Scout Law.

The Girl Guides Association was founded by Lord Baden-Powell in 1910. It is divided into three sections: Brownies (from 7,5 to 11), Guides (age 11-16) and Rangers. The programme of training is planned to develop intelligence and practical skills, including cookery, needlework and childcare. The training and the Law are much the same as those of the Scouts. Like a Scout, a Girl Guide must be a friend to animals. She must be "pure in thought, word and deed". She must be loyal to God and the Queen.

There are several youth organization associated with political parties that organize mass rallies and meetings, demonstrations, marches of protest, festivals. There are also pre-service organizations – (the Sea Cadet Corps, Army Cadet Force and Air Training Corps) whose activities are related to the work of the armed forces.

85. ახალგაზრდული ორგანიზაციები

ახალგაზრდობა და ახალგაზრდული ორგანიზაციები ყოველთვის მნიშვნელოვანი ფაქტორია ქვეყნის ცხოვრებაში. ბრი-

ტანეთში მრავალი ნებაყოფლობითი ახალგაზრდული ორგანიზაციაა. ისინი მოსახლეობის ყველა კლასისა და ფენის ახალგაზრდობას აერთიანებენ. ზოგიერთი ორგანიზაცია ეკოლოგიურ პრობლემებზე მუშაობს, ზოგიერთი პროტესტს გამოთქვამს ბირთვული იარაღის გამოცდის, ზღვისა და ნიადაგის დაბინძურების წინააღმდეგ და ა. შ. ზოგიერთი ახალგაზრდა საეკლესიო ორგანიზაციების წევრია. ისინი ემხროებიან მოხუცებს თუ პოსპიტალში მუშაობენ. არის კიდევ ჯგუფები, რომლის წევრებიც გათავისუფლებულ პატიმრებს ახალი ცხოვრების დაწყებაში ემხროებიან.

ბრიტანეთში თითოეულ სკოლას ჰყავს სკოლის ან კოლეჯის საბჭო, რომელიც ხელმძღვანელობს სოციალურ და კულტურულ ცხოვრებას სკოლაში. არის, აგრეთვე, ბევრი კლუბი და საზოგადოება. კლუბების უმრავლესობა რეგულარულად იკრიბება: ყოველდღე, ყოველ კვირას ან ყოველ თვეს, საუზმის დროს ან სკოლის შემდეგ. პროგრამის დამატებითი საქმიანობა მოიცავს სხვადასხვა სახის ღამეობებს, კინოტებს საინტერესო ადგილებში, ცეკვებს. სკოლის გუნდები და ორკესტრები რეგულარულად ატარებენ კონცერტებს. ძალზედ პოპულარულია, აგრეთვე, სპორტული კლუბები: სარბილი, ძუნძულით სიარული, ფეხბურთი, ბადმინტონი, აერობიკა, რაგბი და სხვა.

მაგრამ უდიდესი ახალგაზრდული ორგანიზაციები, რის შესახებაც, ალბათ, წავიკითხაით, არის „ბოისკაუტებისა“ და „გაიდების“ ასოციაციები. მათში დაახლოებით 1.300.000 ბიჭი და გოგონაა გაერთიანებული.

„ბოისკაუტების“ მოძრაობა გენერალ ბადენ-პაუელმა დააარსა 1908 წელს და ისინი ბრიტანეთის კუნძულების თითქმის ყველა ქალაქსა და სოფელში გავრცელდა. ამ მოძრაობის მიზანია დაეხმაროს „სკაუტს“ (ბიჭს 8 წლიდან 18 წლამდე) კარგ მამაკაცად და სახარებლო მოქალაქედ ჩამოყალიბდეს, შეძლოს იალქიანი ნავის მართვა, კომპასის ხმარება, ცეცხლის დანთობა ღია ცის ქვეშ; იცოდეს პირველი დახმარების გაწევა, განავითაროს თვისი ინტერესები მუსიკაში, ლიტერატურაში, დრამაში, ხელოვნებასა და ფილმებში. სკაუტი ცხოველების მეგობარია, ის „სუფთაა (პატიოსანია) ფიქრით, სიტყვითა და საქმით“. ის უნდა დაემორჩილოს „სკაუტების კანონს“.

„გაიდების ასოციაცია“ დააარსა ლორდ ბადენ-პაუელმა 1910 წელს. ის სამ სექტორად იყოფა: „ბრაუნები“ (7,5 წლიდან 11 წლამდე), „გაიდები“ (11 წლიდან 16 წლამდე) და „რეინჯერები“ (16 წლ-

იდან 21 წლამდე). სწავლების პროგრამა ისეა დაგეგმილი, რომ განვითარდეს ინტელექტი და პრაქტიკული უნარ-ჩვევები, როგორცაა მათ შორის საჭმლის მომზადება, კრფა, ბაეშუკის მოვლა. სწავლება და კანონი ძირითადად ისეთივეა, როგორც „ბოისკაუტების“. როგორც „სკაუტი“, ასევე „გაიდი“ ცხოველებს მეგობარია. ის უნდა იყოს „სუფთა ფიქრით, სიტყვითა და საქმით“. უნდა იყოს დიქტოსა და დელოფლის ერთგული.

არის კიდევ პოლიტიკურ პარტიებთან დაკავშირებული ზოგიერთი ახალგაზრდული ორგანიზაციები, რომლებაც აწვობენ მასობრივ გამოსვლებსა და მიტინგებს, დემონსტრაციებს, საპროტესტო მარშებს, დღესასწაულებს. არის, აგრეთვე, ჯარში სამსახურის მოსამზადებელი ორგანიზაციები (სამსუდრო ორგანიზაციები ინგლისურ სკოლებში, რომლებიც ამზადებენ 14-18 წლის ახალგაზრდებს ჯარში სამსახურისათვის), რომელთა საქმიანობა შეიარაღებული ძალების საქმიანობას უკავშირდება.

86. THE BRITISH COMMONWEALTH OF NATIONS

For centuries British sailors and merchants travelled all over the world, discovered new lands and claimed them for England. Large territories in North America, Africa, the whole continent of Australia, New Zealand, India and a lot of islands in the ocean got under British rule. Thus, gradually in the course of centuries, the huge British Empire came into being. After World War II with the growth of national liberation movement in the world, the countries which were dependent on Great Britain and formed parts of the British Empire began claiming independence. As a result of the movement, the British Empire fell apart. However, centuries-long economic, cultural and political ties of these former colonies and dominions with Great Britain were too strong for them to completely break away from each other.

Thus the Empire slowly developed into the Commonwealth with Britain no longer its ruler but an equal partner of the other free countries. The British Commonwealth of Nations is an association of about 50 independent states which were formerly parts of the British Empire. It occupies nearly a quarter of the world's surface and has a total population of over 913 million. Since 1945 only four countries have left the

Commonwealth - Burma, Eire (Southern Ireland), Southern Eyemen and Pakistan. The British Commonwealth of Nations encourages trade and friendly relations among its members. The Queen Elizabeth II is the official head of the Commonwealth.

86. ბრიტანეთის ერთა თანამეგობრობა

საუკუნეების განმავლობაში ბრიტანელი მეზღვაურები და ვაჭრები მთელ მსოფლიოში მოგზაურობდნენ. მათ აღმოაჩინეს ახალი მიწები და ისინი ინგლისის საკუთრებად იქცა. ამის შედეგად, დიდი ტერიტორიები ჩრდილოეთ ამერიკაში, აფრიკაში, ავსტრალიის მთელი კონტინენტი, ახალი ზელანდია, ინდოეთი და უამრავი კუნძული ოკეანეში ბრიტანეთის მმართველობის ქვეშ მოექცა. ამგვარად, თანდათანობით, საუკუნეების განმავლობაში იქმნებოდა ბრიტანეთის იმპერია. მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ, მსოფლიოში ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის ზრდასთან ერთად, იმ ქვეყნებსა, რომლებიც დიდ ბრიტანეთზე იყვნენ დამოკიდებული და ბრიტანეთის იმპერიის ნაწილს შეადგენდნენ, დაიწვეს დამოუკიდებლობის მოთხოვნა. ამ მოძრაობის შედეგად ბრიტანეთის იმპერია დაიშალა. მაგრამ ყოფილი კოლონიებისა და დომინიონების საუკუნებრივი ეკონომიკური, კულტურული და პოლიტიკური კავშირები დიდ ბრიტანეთთან მეტისმეტად ძლიერი იყო იმისათვის, რომ მათ მთლიანად გაეწყვიტათ კავშირი დიდ ბრიტანეთთან. ამდენად, იმპერია თანდათანობით ბრიტანეთთან ერთად „ერთა თანამეგობრობად“ იქცა. ბრიტანეთი უკვე აღარ იყო მათი მმართველი, ის თავისუფალი ქვეყნების თანასწორი პარტნიორი გახდა. „ბრიტანეთის ერთა თანამეგობრობა“ დაახლოებით 50 დამოუკიდებელი ქვეყნის ასოციაციაა, რომლებიც ადრე ბრიტანეთის იმპერიის შემადგენლობაში იყვნენ. მას მსოფლიოს თითქმის მეოთხედი უჭირავს და მისი მოსახლეობა 913 მილიონს აღემატება. 1945 წლის შემდეგ მხოლოდ ოთხი ქვეყანა გამოვიდა „თანამეგობრობიდან“ — ბირმა, ყარი (სამხრეთ ირლანდია), სამხრეთ იემენი და პაკისტანი. „ბრიტანეთის ერთა თანამეგობრობა“ ხელს უწყობს სავაჭრო და მეკობრულ ურთიერთობებს თავის წევრებს შორის. დედოფალი ელიზაბეთი II „თანამეგობრობის“ ოფიციალური მეთაურია.

87. NEW ZEALAND

New Zealand is a South Pacific country located midway between the Equator and the South Pole, and approximately 1600 kilometers east of Australia. Its nearest neighbours to the north are New Caledonia, Fiji and Tonga, all about the same distance away as Australia.

With a land area of 268. 105 sq kilometres, New Zealand is similar in size to Japan, Britain or Italy. There are two main islands, the North and South Islands, separated by Cook Strait.

New Zealand was discovered and settled more than a thousand years ago by the Maori people who migrated from the Polynesian Islands of the South Pacific. The first Europeans to see the land were the Dutch navigator Abel Tasman in 1642, and the English explorer James Cook in 1769. Organized European settlement began in the mid-19th century after the establishment of British sovereignty in 1840, marked by the signing of the treaty of Waitangi between leading Maori chiefs and the British government. In the 1860's land disputes between European settlers and Maori led to fighting in some areas. At the same time gold discoveries in the South Island brought a temporary economic boom period, but it was the growth of the pastoral industry following the first successful shipment of frozen meat to Britain in 1882 that laid the basis for a more permanent period of economic prosperity. Agricultural products have since provided the major source of New Zealand's export income.

The landscape is notable for its variety and particularly its mountainous nature. Amid permanent snowfields and many glaciers of the South Island rise the southern Alps that include 19 peaks exceeding 3000 metres. The central volcanic region with still active volcanic peaks and hot springs, geysers and boiling mud pools is in the North Island. Both major islands contain fertile low-land areas of pastoral land, large forests (natural and man-made), many sandy beaches and short rivers. The chief rivers are the Waikato and the Wairu. Numerous lakes exist in both islands.

Lying within the South Temperate Zone, New Zealand has an oceanic climate, without extremes of heat or cold. Most parts of the country enjoy ample sunshine and rainfall, although the weather is rather changeable. Winter brings extensive snowfalls in the Southern Alps.

There are various species of native animals in the country. One of

them is kiwi. This interesting bird lives in the wet part of the thick bushes. In the daytime the bird does not go out. It comes out only at night to find food. Kiwis cannot fly. Many years ago they were hunted for food. Now the government does not permit the hunting of kiwis. The kiwi is now the symbol of the New Zealand people. Small children are often called "kiwis".

New Zealand is a self-governing state. The Parliament consists of one House only, the House of Representatives. The Prime Minister is the head of the government.

New Zealand has heavy industry. There are a lot of plants in the country. Paper and rubber industries are developed too. New Zealand exports apples and honey.

The capital of the country is Wellington. It is a financial centre too. The city was founded in 1840.

87. ახალი ზელანდია

ახალი ზელანდია წყნარი ოკეანის სამხრეთით მდებარე ქვეყანაა, იგი ეკვატორსა და სამხრეთ პოლუსს შორის, ავსტრალიიდან დაახლოებით 1600 კმ აღმოსავლეთით მდებარეობს. ჩრდილოეთით მასი უახლოესი მეზობლები არიან: ახალი კალედონია, ფიჯი და ტონგა. ყოველი მათგანი დაახლოებით იმავე მანძილითაა დაშორებული მისგან, როგორც ავსტრალია.

ახალი ზელანდიის ფართობი 268,105 კვ. კმ. ზომით იგი იაპონიის, ბრაზილიისა თუ იტალიის ტოლია. ორი მთავარი კუნძულისაგან — ჩრდილოეთ და სამხრეთ კუნძულებისაგან შედგება, რომლებიც კუკის სრუტითაა ერთმანეთისაგან გამოყოფილი.

ახალი ზელანდია აღმოჩენილი და დასახლებული იქნა ათას წელზე მეტი ხნის წინ მაორის ხალხის მიერ, რომლებიც სამხრეთ წყნარი ოკეანის პოლინეზიის კუნძულებიდან იქ გადასახლდნენ. პირველი ევროპელები, რომლებმაც ეს მიწა იხილეს, იყვნენ 1642 წელს პოლანდიელი მეზღვაური, აბელ ტასმანი და 1769 წელს ინგლისელი მკვლევარი, ჯეიმს კუკი. ორგანიზებული ევროპული დასახლება დაიწყო XIX საუკუნის შუა ხანებიდან, 1840 წელს ბრიტანეთის სუვერენიტეტის დამყარების შემდეგ, რაც მაორის ბელადებსა და ბრიტანეთის მთავრობას შორის უაითანგის ხელშეკრულების დადებით აღინიშნა. 1860-იან წლებში მიწის დანაწილების

გამო ევროპელ მოსახლეთა და მაორის შორის ზოგიერთ რეგიონში მოხდა ბრძოლა. იმავე დროს ოქროს აღმოჩენამ სამხრეთ კუნძულზე გამოიწვია დროებითი ეკონომიკური ბუმი, შემდეგ განვითარდა მეცხვარეობა, რომელსაც მოჰყვა გემით გაყვნილი ხორცის პირველი წარმატებული გადატანა ბრიტანეთში, 1882 წელს, რამაც საფუძველი ჩაუყარა უფრო ხანგრძლივი ეკონომიკური აყვავების პერიოდს. სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტები ახალი ზელანდიის ექსპორტის შემოსავლის ძირითად წყაროდ იქცა.

ქვეყნის პეიზაჟი მრავალფეროვანია, განსაკუთრებული ბუნებით გამოირჩევა სამხრეთ კუნძულზე მუდმივი თოვლით დაფარულ მინდვრებსა და მყინვარებს შორის აღმართული სამხრეთ ალპები, რომლებიც 3000 მეტრზე მაღალ 19 მწვერვალს მოიცავს. ცენტრალური ვულკანური რეგიონი ჯერ კიდევ აქტიური ვულკანური პიკებითა და ცხელი წყაროებით, გეიზერებითა და მღუღარე ტალახის გუბეებით, ჩრდილოეთ კუნძულზე მდებარეობს. ორივე ძირითად კუნძულზე არის ნაყოფიერი ვაკე ადგილები მეცხვარეობისათვის, ვრცელი ტყეები (ბუნებრივი და ხელოვნური), მრავალი ქვიშიანი პლაჟი და მოკლე მდინარეები. მთავარი მდინარეებია უაიკატო და უაირუ. ორივე კუნძული მდიდარია ტბებით.

ახალ ზელანდია ზომიერ სამხრეთ სარტყელში მდებარეობს, მისი კლიმატიც ზომიერია, იქ არც ძლიერ ცხელა და არც ძლიერ ცივა. ქვეყნის უმეტეს ნაწილში უხვად არის როგორც მზიანი დღეები, ასევე წვიმიანიც, თუმცა ამინდი საკმაოდ ცვალებადია. ზამთარში სამხრეთის ალპები სოფლით იფარება.

ქვეყანაში ცხოველებისა და ფრინველების მრავალი ჯიშით ბინადრობს. მათ შორის აღსანიშნავია კივი. ეს საინტერესო ჩიტო ცხოვრობს ხშირი ბუნქნარების სველ ნაწილში. დღის განმავლობაში გარეთ არ გადის. საკვების საშოვნელად მხოლოდ ღამით გამოდის. კივი არ დაფრინავს. მრავალი წლის წინ მასზე ნადირობდნენ და საკვებად იყენებდნენ. ახლა მთავრობის მიერ კივიზე ნადირობა იკრძალება. ამჟამად კივი ახალ ზელანდიელთა სიმბოლოა. პატარა ბავშვებს ხშირად „კივის“ უწოდებენ.

ახალი ზელანდია თვითმმართველი სახელმწიფოა. პარლამენტი მხოლოდ ერთი პალატის — წარმომადგენელთა პალატისაგან შედგება. სახელმწიფოს მეთაური პრემიერ-მინისტრია.

ახალ ზელანდიას აქვს მსხვილი მრეწველობა. ქვეყანაში უამრავი მცენარეა. განვითარებულია ქაღალდისა და რეზინის მრეწველობაც. ახალი ზელანდია ვაშლისა და თაფლის ექსპორტს აწარმოებს.

ქვეყნის დედაქალაქია ველინგტონი. ის, აგრეთვე, ფინანსური ცენტრიცაა. ქალაქი დაარსდა 1840 წელს.

88. CANADA

Canada covers all of the North American continent to the North of the USA except Alaska and the small French islands of St Pierre and Miquelon near the Atlantic coast. Canada is washed by three oceans: the Atlantic, the Pacific and the Arctic. The population of Canada is about 26 million people. The country occupies the territory of 9976 thousand square kilometres. The capital of Canada is Ottawa with a population of more than 300 thousand people.

Canadians are a nation composed of two linguistic and cultural groups: French and English. That's why the two official languages of Canada are English and French. "We have two races, two languages, two systems of religious belief, two sets of laws... two systems of everything", said one Canadian journalist. The majority of French Canadians live in Quebec. They are keen on preserving their national culture. There is a time when Quebec Province decided to separate from Canada and form an independent state. Fortunately, the movement has waned.

There is also a small native population of Indians and Eskimos, who were the first inhabitants of the American continent.

The interior of the country is a plain. The plain extends from the rocky mountains to the Appalachian Mountains. In the North the plain ends in the islands of the Arctic Ocean, and in the south it continues into the USA and carries on beyond the Missouri River and the Great Lakes to the Gulf of Mexico.

Canada shares with the USA four or five Great Lakes- Superior, Huron, Erie and Ontario, and the fifth lake - Michigan - is entirely on US territory. Besides the Great Lakes there are also Great Bear Lake, Great Slave Lake, Lake Winnipeg and many small ones. The most outstanding sight which attracts tourists from all over the world is the Niagara Falls.

All parts of the country have cold weather in winter. The winter in Canada lasts from 4 to 5 months with heavy snowfalls. It rains more in the east and west than in Central Canada.

Canada is a federal state. The official head of state is the English

Queen, represented in Canada by the Governor-General.

Canada has a parliament. The Canadian Parliament is made up of the House of Commons and the senate. The leader of the party that wins the largest number of seats in a newly elected House of Commons is asked to form the government.

Despite its small population Canada is a great industrial country and manufacturing is the foremost sector of its economy. Canada is an important producer of oil, gaz, pulp, paper and electricity from hydroelectric stations.

The main industries are food and beverages, transport equipment, textiles, clothing and machinery. Agriculture is also very important for the Canadian economy. Canada traditionally exports wheat, oats, sugar beet, soy-beans, tobacco, potatoes.

Canada consists of ten provinces. The largest cities are: Vancouver, Edmonton, Regina, Toronto, Montreal, Quebec, Halifax. All the main cities are situated in the south of the country near the USA border.

88. კანადა

კანადას მთელი ჩრდილოეთ ამერიკის კონტინენტი უჭირავს ამერიკის შეერთებული შტატების ჩრდილოეთით, გარდა ალასკის, სენტ პიერის და მიქლონის პატარა ფრანგული კუნძულებისა, რომლებიც ატლანტიკის სანაპიროზე მდებარეობს. კანადას გარს ერტყმის სამი ოკეანე: ატლანტის, წყნარი და ჩრდილო-ყინულოვანი ოკეანე. კანადის მოსახლეობა დაახლოებით 26 მილიონია. ქვეყნის ტერიტორია 9976 ათასი კვადრატული კილომეტრია. დედაქალაქია ოტავა, მისი მოსახლეობა 300 ათასია.

კანადელები წარმოადგენენ ერს, რომელიც ორი ენობრივი და კულტურული ჯგუფის: ფრანგულსა და ინგლისურისგან შედგება. ამიტომ კანადაში ორი სახელმწიფო ენაა: ინგლისური და ფრანგული. „ჩვენ გვყავს ორი ერი, გვაქვს ორი ენა, რელიგიური რწმენის ორი სისტემა, კანონების ორი წყება. ყველაფრის ორი სისტემა“, — თქვა ერთმა კანადელმა ჟურნალისტმა. ფრანგულ ენაზე მოლაპარაკე კანადელების დიდი ნაწილი კვებეკში ცხოვრობს. ისინი ცდილობენ შეინარჩუნონ ენობრივი კულტურა. კვებეკში არის პარტია, რომელიც კანადისაგან გამოყოფასა და დამოუკიდებელი სახელმწიფოს შექმნას მოითხოვდა. საბედნიეროდ, ეს მოძრაობა შე-

ჩერდა.

არსებობს, აგრეთვე, მცირერიცხოვანი მკვიდრი მოსახლეობა: ინდიელები და ესკიმოსები, რომლებიც ამერიკის კონტინენტის პირველი მოსახლეები იყვნენ.

ქვეყნის დიდი ნაწილი ვაკეა. ის გადაჭიმულია კლდოვანი მთებიდან აპალაჩებამდე. ჩრდილოეთით ვაკე ჩრდილო-ყინულოვან კუნძულებთან მთავრდება, ხოლო სამხრეთით ის აშშ-ის ტერიტორიაზე გრძელდება მდინარე მისურისა და დიდი ტბების გასწვრივ მექსიკის ყურემდე.

ხუთი დიდი ტბიდან ოთხს — ზედას, პურონს, ერისა და ონტარიოს — კანადა აშშ-თან ინაწილებს, ხოლო მესამე ტბა — მიიგანი — მილიანად აშშ-ის ტერიტორიაზე მდებარეობს. გარდა დიდი ტბებისა, კანადაში არის, აგრეთვე, დიდი დათვის ტბა, დიდი მონის ტბა, ტბა ფინიპეგი და ბევრი პატარა ტბა.

ყველაზე დირსმესანიშნავი სანახაობა, რომელიც მთელი მსოფლიოს ტურისტებს იზიდავს, ნიაგარის ჩანჩქერია.

ზამთარში ქვეყნის ყველა ნაწილში ცივა. კანადაში ზამთარი 4-5 თვე გრძელდება, იქ ყოველთვის დიდი თოვლია. კანადის აღმოსავლეთისა და დასავლეთის რეგიონებში უფრო ხშირად წვიმს, ვიდრე ცენტრალურ ნაწილში.

კანადა ფედერაციული ქვეყანაა. ქვეყნის მეთაური ინგლისის დედოფალია, მისი წარმომადგენელია გენერალ-გუბერნატორი.

კანადაში მოქმედებს პარლამენტი, რომელიც თერთა პალატისა და სენატისაგან შედგება. იმ პარტიის ლიდერს, რომელიც ახლად არჩეულ თერთა პალატაში უმეტეს ადგილებს მოიპოვებს, ევალება მთავრობის შექმნა.

მიუხედავად მცირერიცხოვანი მოსახლეობისა, კანადა მსხვილი ინდუსტრიული ქვეყანაა და წარმოება მისი ეკონომიკის მოწინავე სექტორია. კანადა ნავთობის, გაზის, ქაღალდის მსხვილი მწარმოებელია, ელექტროენერგიას პიდროელექტროსადგურებიდან გამოიმუშავებს. წარმოების ძირითადი დარგებია: პროდუქტები და სასმელები, სატრანსპორტო აღჭურვილობა, საფეიქრო ნაწარმი, ტანსაცმელი და მანქანათმშენებლობა. ეკონომიკაში მნიშვნელოვან როლს თამაშობს სოფლის მეურნეობაც. ტრადიციულად, კანადა უწყა ხორბლის, შერის, შაქრის ჭარხლის, სოიოს, თამბაქოსა და კარტოფილის ექსპორტირებას.

კანადაში ათი პროვინციაა. უდიდესი ქალაქებია: ვანკუვერი, ედმონტონი, რეჯაინა, ტორონტო, მონრეალი, კუებეკი, ჰელიფაქსი.

89. AUSTRALIA

The Commonwealth of Australia is a self-governing federal state. It has got six states: New South Wales, Victoria, Queen Island, South Australia, Western Australia, Tasmania and two infernal territories. It is situated in the south-west of the Pacific Ocean.

Australia was discovered by the Dutch in 1606, but the continent was not settlable till captain Cook discovered the east in 1770.

When settlement of Australia began in 1788 the continent was inhabited by about 300 000 people who are now called aborigines. These people generally had black, wavy hair and brown skin. They kept no domestic animals except the dingo and used weapons made of wood and stone. They had no permanent homes but moved about hunting and gathering food.

Now there are only about 60. 000 of them left. Some of them are on mission stations, others are employed as stockmen on the ranches of northern Australia. Many of them still live a difficult nomadic life in the desert region.

The first white settlers were convicts, soldiers and a few free men from England. In the early years people depended upon farming and sheep raising for a living. Merino sheep were brought to Australia from Africa in 1797. This breed raised for its high quality wool, now makes up about 80 per cent of Australia's sheep.

In 1850 gold was discovered and a large migration to Australia began. Some of the gold seekers who were unsuccessful turned to cattle or sheep raising or to farming. Others began exploring elsewhere in Australia for minerals.

Before World War II more than 95 per cent of the population was of English descent; since then, however, people from other nations have moved to Australia in growing numbers.

The area of the country has got 7,687,000 square kilometres. Australia is the largest island in the world and it is the smallest continent.

Nearly twenty million people live in Australia.

Australians boast that they can sleep out-of-doors all the year round. Australia is situated in the southern hemisphere and that's why it has summer when we have winter and it has winter when we have summer. It is interesting to know that January is the hottest month in Australia. Snow and ice are rare, except in the high mountains. There is not much rain, and drought is a constant anxiety.

The animals in Australia have a lot of original. The dingo is one of Australia's wild animals. It is reddish, brown or yellow. The dingo is a wild dog which kills other animals at night, sheep, for example.

One can see the kangaroo there. The kangaroo has got the pouch in which it carries her cub. There are many birds in the country, too. One can see parrots and cockatoos. The emu is the most interesting bird in Australia. It is big and can't fly.

Australia is sometimes called the lucky country. One reason is the wonderful riches under the earth: coal, nickel, iron, silver, zinc, gold and many precious metals. Modern factories and plants work in the country. Australia is one of the most important producers of metals and minerals. It exports wool production, meat, fruit, sugar. Income from the export enables Australians to have high standard of living, Australia is one of the world's highly developed countries.

Australia is a constitutional monarchy like Great Britain. The nation is administered under written constitution. The British monarch Queen Elizabeth II, is also queen of Australia and country's head of state. But the queen has little power in the Australian government. She serves mainly as a symbol of long historical tie between Great Britain and Australia.

The capital of the country is Canberra. The city became the capital in 1927. Federal Government works in Canberra in the government buildings. The population of Canberra is about 300,000 people.

The country is situated near the ocean. Melbourne, Sidney, Brisbane are the ports of the country.

89. ავსტრალია

ავსტრალიის ფედერაცია არის თვითმმართველური ფედერალური სახელმწიფო. მასში ექვსი შტატია: ახალი სამხრეთ უელსი, ვიქტორია, კუინსლენდი, სამხრეთ ავსტრალია, დასავლეთ ავსტრალია, ტასმანია და ორი ტერიტორია. იგი წყნარი ოკეანის სამხრეთ-დასავლეთში მდებარეობს.

ავსტრალია პოლანდიელებმა აღმოაჩინეს 1606 წელს, მაგრამ კონტინენტზე დასახლება მაშინ დაიწყო, როდესაც კაპიტანმა კუკმა 1770 წელს აღმოსავლეთ სანაპირო აღმოაჩინა.

1788 წელს, როდესაც ავსტრალიის დასახლება დაიწყო, კონტინენტზე დაახლოებით 300.000 ადამიანი იყო, რომელთაც დღეს

აბორიგენებს უწოდებენ. მათ, ჩვეულებრივ, შავი, ტალღოვანი თმა და ყუვისფერი კანი ჰქონდათ. დინგოს გარდა სხვა შინაური ცხოველები არ ჰყავდათ, ხმარობდნენ ხისა და ქვისაგან დამზადებულ იარაღს. არ გააჩნდათ მუდმივი საცხოვრებელი და მომთაბარეობდნენ, ნადირობდნენ და საკვებს აგროვებდნენ.

ახლა მათგან მხოლოდ 60.000-ია დარჩენილი. ზოგიერთები მისიონერთა სადგურებში ცხოვრობენ. სხვები მეცხვარეებად არიან დაქირავებულნი ჩრდილოეთ ავსტრალიაში. ბევრი მათგანი კვლავ რთულ მომთაბარე ცხოვრებას ეწევა უდაბნოს რეგიონში.

პირველი თეთრკანიანი მოსახლეები იყვნენ დამნაშავენი, ჯარისკაცები და რამდენიმე თავისუფალი ადამიანი ინგლისიდან. აღრეულ წლებში ხალხის საარსებო საშუალება სოფლის მეურნეობა და მეცხვარეობა იყო. მერინოს ცხვარი ავსტრალიაში 1797 წელს აფრიკიდან ჩამოიყვანეს. ეს ჯიში მოაშენეს მისი მაღალი ზარისხის მატყლის გამო და ახლა ავსტრალიის ცხვარის 80 %-ს შეადგენს.

1850 წელს ოქრო აღმოაჩინეს და დაიწყო დიდი მიგრაცია ავსტრალიაში. ზოგიერთმა ოქროს მაძიებელმა, რომელსაც ხელი მოეცარა, ისევ მსხვილფეხა რქოსანი საქონლისა და ცხვრის მოშენებას მიჰყო ხელი ან სოფლის მეურნეობას მიუბრუნდა. სხვები მიუღ ავსტრალიაში მინერალებს ვებდნენ.

მეორე მსოფლიო ომამდე მოსახლეობის 95%-ი ინგლისური წარმომავლობის იყო; მას შემდეგ ბევრი სხვა ეროვნების ხალხიც გადავიდა ავსტრალიაში საცხოვრებლად.

ქვეყნის ფართობი 7.687.000 კმ²-ია. ავსტრალია მსოფლიოში უდიდესი კუნძული და უმცირესი კონტინენტია.

დაახლოებით ოცი მილიონი ადამიანი ცხოვრობს ავსტრალიაში.

კლიმატი ავსტრალიაში მშრალი და თბილია. ავსტრალიელები ამაყობენ, რომ შეუძლიათ ღია ცის ქვეშ ეძინოთ მთელი წლის განმავლობაში. ავსტრალია სამხრეთ ნახევარსფეროში მდებარეობს და ამიტომ როდესაც ჩვენთან ზამთარია, იქ ზაფხულია, ხოლო, როდესაც ჩვენთან ზაფხული შემოდის, იქ ზამთარი დგება. საინტერესოა, რომ იანვარი ყველაზე ცხელი თვეა ავსტრალიაში. თოვლი და ყინვა იშვიათია, გამონაკლისია მაღალი მთები. წვიმა იშვიათად მოდის, გვალვა, კი, მუდმივად აწუხებთ.

ავსტრალიაში ბევრი საინტერესო ცხოველია. ერთ-ერთი გარეული ცხოველია დინგო. ის მოწითალო, ყუვისფერი ან ყვითელია. დინგო ველური ძაღლია, ღამით ის ცხვარს ან სხვა ცხოველებს კლავს.

იქ კენგურუსაც ნახავთ. კენგურუს აქვს ჩანთა, რითაც თავის შვილს ატარებს. ქვეყანაში ბევრი ჩიტი, თუთიყუში და კაკალუა. ემუ ყველაზე საინტერესო ფრინველია ავსტრალიაში. ის დიდი და ვერ დაფრინავს.

ავსტრალიას ზოგჯერ „ბედნიერ ქვეყანას“ უწოდებენ. ამის ერთი მიზეზი მიწისქვეშ არსებული საოცარი სიმდიდრეა: ქვანახშირი, ნიკელი, რკინა, ვერცხლი, ცინკი, ოქრო და ბევრი სხვა ძვირფასი მეტალი. ქვეყანაში მუშაობს მთელი რიგი ფაბრიკა-ქარხნები. ავსტრალია მეტალებისა და მინერალების ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი მწარმოებელია. საექსპორტოდ აწარმოებს მატყლის პროდუქციას, ხორცს, ხილს, შაქარს. ექსპორტიდან მიღებული შემოსავალი შესაძლებლობას აძლევს ავსტრალიელებს, რომ ცხოვრების მაღალი დონე ჰქონდეთ. ავსტრალია მსოფლიოში ერთ-ერთი მაღალგანვითარებული ქვეყანაა.

ავსტრალია, ისევე როგორც დიდი ბრიტანეთი, კონსტიტუციური მონარქიაა. ქვეყანა იმართება დაწერილი კონსტიტუციით. ბრიტანეთის მონარქი დედოფალი ელიზაბეთ (ელისაბედ) II ავსტრალიის დედოფალიცაა და სახელმწიფოს მეთაურიც. მაგრამ დედოფალს მცირე ძალაუფლება გააჩნია ავსტრალიის მთავრობაში. ის, ძირითადად, დიდ ბრიტანეთისა და ავსტრალიის ხანგრძლივი ისტორიული კავშირის სიმბოლოა.

ქვეყნის დედაქალაქია კანბერა. ქალაქი დედაქალაქად 1927 წელს იქცა. ფედერალური მთავრობა მუშაობს კანბერის სამთავრობო შენობებში. კანბერის მოსახლეობა დაახლოებით 300.000-ია.

ქვეყანა ოკეანესთან მდებარეობს. მელბურნი, სიდნეი, ბრისბანი ქვეყნის საპორტო ქალაქებია.

96. ENGLISH AS A WORLD LANGUAGE

The modern world is becoming smaller all the time. Every day distances between different countries seem less. And here is a great argument in favour of learning foreign languages, especially English.

Today English is one the major languages in the world – one billion people speak English – i. e. about 20% of the world's population. Besides.

English is the language of politics and diplomacy, science and technology, business and trade, sport and pop music.

80% of all information in the world's computer is in English.

75% of the world's letters and faxes are in English.

60% of all international telephone calls are made in English.

More than 60% of all scientific journals are written in English.

Geographically it is the most widespread language on earth. It is the first language in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, the United States of America, Australia and New Zealand. It is one of the official languages in Canada, the Irish Republic and the Republic of South Africa.

As a second language, English is spoken in more than sixty countries. It is used by the government, business and universities.

English is taught throughout the world – it is studied at schools (sometimes even at nursery schools), colleges and universities.

The total number of languages in the world is from 2500 to 5000, English is the most popular among all of them and is spoken all over the world. It has become the language of the planet, the first truly global language because of its establishment as a mother tongue outside England in all the continents of the world and in the three main oceans – the Atlantic, the Indian and the Pacific. The exporting of English began in the 17th century with the first settlements in North America (until then it was spoken only in what is now Great Britain) and, above all, it is the great growth of population in the United States, assisted by massive immigration in the 19th and 20th centuries that has given the English language its present standing in the world.

To know English today is absolutely necessary for every educated person, for every good specialist. It is the language for better understanding, and cooperation in the world. People have long been interested in having one language - international language – that could be spoken in the world. And, nowadays, this international language is English.

90. ინგლისური - მსოფლიო ენა

თანამედროვე მსოფლიო სულ უფრო და უფრო მჭიდროვდება. მანძილი სხვადასხვა ქვეყანას შორის ყოველდღიურად უფრო მცირედ გვეჩვენება და ეს უდიდესი არგუმენტია უცხო ენების, განსაკუთრებით კი, ინგლისური ენის შესწავლის სახარებლოდ.

დღესდღეობით, ინგლისური ენა ერთ-ერთი ძირითადი ენაა მსოფლიოში – 1 მილიარდი ადამიანი ლაპარაკობს ინგლისურად.

ანუ მსოფლიო მოსახლეობის 20%. გარდა ამისა:

ინგლისური არის პოლიტიკისა და დიპლომატიის, მეცნიერებისა და ტექნოლოგიის, ბიზნესისა და ვაჭრობის, სპორტისა და პოპ მუსიკის ენა.

ინფორმაციის 80% კომპიუტერში ინგლისურ ენაზეა.

მსოფლიო წერილებისა და ფაქსების 75% ინგლისურ ენაზეა.

საერთაშორისო სატელეფონო ზარების 60% ინგლისურ ენაზეა.

გეოგრაფიულად, ის ყველაზე ფართოდ გავრცელებული ენაა დედამიწაზე. ის სახელმწიფო ენაა დიდი ბრიტანეთისა და ჩრდილოეთ ირლანდიის შეერთებულ სამეფოში, ამერიკის შეერთებულ შტატებში, ავსტრალიასა და ახალ ზელანდიასში. ერთ-ერთი ოფიციალური ენაა კანადაში, ირლანდიის რესპუბლიკასა და სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკაში.

ინგლისური ძეგრე ენაა სამოცზე მეტ ქვეყანაში. მას იყენებენ მთავრობაში, ბიზნესში, უნივერსიტეტებში. ინგლისურ ენას მთელ მსოფლიოში ასწავლიან — სკოლებში (ზოგჯერ საბავშვო ბაღებშიც), კოლეჯებსა და უნივერსიტეტებში.

მსოფლიოში ენათა რაოდენობა 2500-დან 5000-მდეა. ინგლისური ენა ყველაზე პოპულარულია მათ შორის, მასზე ლაპარაკობენ მთელ მსოფლიოში. ის პლანეტის ჭეშმარიტად პირველ გლობალურ ენად იქცა, რადგან დამკვიდრდა, როგორც მშობლიური ენა ინგლისის გარეთ, მსოფლიოს ყველა კონტინენტზე და სამ მთავარ ოკეანეში — ატლანტის, ინდოეთისა და წყნარ ოკეანეებში. ინგლისური ენის ექსპორტი XVII საუკუნეში დაიწყო, როდესაც პირველი დასახლება გაჩნდა ჩრდილოეთ ამერიკაში (მანამდე ინგლისურად მხოლოდ დღევანდელი დიდი ბრიტანეთის ტერიტორიაზე ლაპარაკობდნენ). ამასთან ერთად, ინგლისური ენის დღევანდელი მდგომარეობა მსოფლიოში არის შეერთებული შტატების მოსახლეობის უდიდესი ზრდის შედეგი, გამოწვეული მასობრივი იმიგრაციით XIX და XX საუკუნეებში.

დღესდღეობით ინგლისური ენის ცოდნა აბსოლუტურად აუცილებელია ყველა განათლებული ადამიანისა და ყველა კარგი სპეციალისტისათვის. ეს არის თანამშრომლობის ენა მთელ მსოფლიოში. დიდი ხანია ხალხი დაინტერესებულია კქონდეს ერთი ენა, საერთაშორისო ენა, რომელზედაც ილაპარაკებს მთელი მსოფლიო, და ამჟამად, ეს საერთაშორისო ენა ინგლისური ენაა.

APPENDIX დასაბამო

SOME FACTS ABOUT ENGLISH

There were 23 letters in the Latin alphabet when it was adopted by the English. The J and V came into being during the Middle Ages as consonantal variants of I and U. The W was developed by doubling U and so the English alphabet was brought to its present complement of 26 letters.

There were only 30.000 words in Old English. Modern English has the largest vocabulary in the world — more than 600.000 words.

There are about 60.000 words in common use.

70 per cent of the English vocabulary are loan words and only 30 per cent of the words are native.

There are words from 120 languages in English (including Arabic, French, German, Greek, Italian, Russian and Spanish).

The most frequently used words in written English are: the, of, and, to, a, in, that, is, I, it, for and as.

The most frequently used word in conversation is I.

The commonest letter is "e".

The most overworked in English is the word set. It has 126 verbal uses and 58 noun uses.

The largest English-language dictionary is the 20-volume Oxford English Dictionary - definitive historical dictionary of the English language (abbreviated to OED). The idea of this dictionary was first suggested to the Philological Society (London) in 1857, and the collection of materials began soon thereafter. It was published in 1884 in 10 volumes as New English Dictionary on Historical Principles. In 1933 its corrected and updated version appeared in 12 volumes under the title "The Oxford English Dictionary". The OED provides an inventory of words in use in English since the mid-12th century. The definitions are illustrated with about 2.400.000 quotations from English-language literature. It accepts about 4000 new words (or new meanings) every year.

ზოგი რამ ინგლისური ენის შესახებ

ლათინურ ანბანში 23 ასო იყო, როდესაც ინგლისელებმა ეს ანბანი მიიღეს. ასოები J და V შუა საუკუნეებში გაჩნდა როგორც I-სა და U-ს თანხმომხური ვარიანტები. W U-ს გაორკეცებით წარმოიშვა და ასე მიიღო ინგლისურმა ანბანმა თავისი დღევანდელი დასრულებული სახე — 26 ასო.

ძველ ინგლისურში მხოლოდ 30.000 სიტყვა იყო. თანამედროვე ინგლისურს მსოფლიოში უდიდესი ლექსიკონი აქვს — 600.000-ზე მეტი სიტყვა. ჩვეულებრივ, დაახლოებით 60.000 სიტყვას იყენებენ.

ინგლისური ენის ლექსიკონის 70% ნასესხები სიტყვებია, ადგილობრივი წარმოშობის სიტყვები კი მხოლოდ 30%-ს შეადგენს.

ინგლისურ ენაში სიტყვები 120 ენიდანაა შემოსული (მათ შორის: არაბული, ფრანგული, გერმანული, ბერძნული, იტალიური, რუსული და ესპანური ენებიდან).

ინგლისურში წერილობით ყველაზე ხშირად შემდეგი სიტყვები იხმარება: the (განსახლ. არტიკლი), of (წინდებული, მიუთითებს, რომ მომდევნო არსებითი სახელი ნათესაობით ბრუნდება), and (და — კავშირი), to (წინდებული — წინ უძღვის ადგილის გარემოებას და მიუთითებს მიმართულებას), a (განუსახლ. არტიკლი), in (წინდებული — ში), that (ის, რომ), is (არის), I (მე), it (ის — საშ. სქესი), for (კავშირი — რაღაგანაც, ვინაიდან, წინდებული — თვის) და as (წინდებული — როგორც, ისე; სანამ; ვინაიდან).

ყველაზე ხშირად სასაუბრო ენაში იხმარება I (მე).

ყველაზე გავრცელებული ასოა "e".

ყველაზე ძრავალი მნიშვნელობის მქონე სიტყვაა set. აქვს 126 მნიშვნელობა, როგორც ზმნას და 58, როგორც არსებით სახელს.

უდიდესი ინგლისურენოვანი ლექსიკონი არის 20-ტომიანი ოქსფორდის ინგლისური ენის ლექსიკონი.

ინგლისური ენის განმარტებითი ისტორიული ლექსიკონის (შემოკლებით OED) შექმნის იდეა პირველად „ფილოლოგიურ საზოგადოებაში“ (ლონდონი) 1857 წელს წამოაყენეს, და მალე ამის შემდეგ მასალების შეგროვება დაიწყო. 1884 წელს გამოიცა „ისტორიულ პრინციპებზე აგებული ახალი ინგლისური ლექსიკონი“ ათ ტომად. 1933 წელს გამოქვეყნდა მისი გასწორებული და გადამუშავებული ვარიანტი სახელწოდებით „ოქსფორდის ინგლისური ლექსიკონი“. ლექსიკონში მოცემულია ინგლისურ ენაზე ხმარებული სიტყვები, ანბანური თანმიმდევრობით დალაგებული XII საუკუნიდან დაწყებული დღემდე. განმარტებებს თან ახლავს 2.400.000 ციტატა ინგლისურენოვანი ლიტერატურიდან. ყოველ წელს ლექსიკონს 4000 ახალი სიტყვა (ან ახალი მნიშვნელობა) ემატება.

BRITISH MONARCHS ბრიტანელი მონარქები

1. Saxons and Danes

საქსები და დანიელები

- Egbert ეგბერტი 827-839
Ethelwulf ეთელვულფი 839-858
Ethelbald ეთელბალდი 858-860
Ethelbert ეთელბერტი 858-865
Ethelred ეთელრედი 865-871
Alfred (Great) ალფრედ (დიდი) 871-899
Edward (the Elder) ედუარდი (უფროსი) 899-924
Athelstan ათელსტანი 927-939
Edmund I ედმუნდი I 939-946
Eadred იდრიდი 946-955
Eadwig იდვიგი 955-959
Edgar ედგარი 959-975
Edward (the Martyr) ედუარდი (წამებული) 975-978
Ethelred II ეთელრედი II 978-1016
Edmund II ედმუნდი II 1016 (7 months-7 თვე)
Canute the Dane კანუტი დანიელი 1016-1035
Harold I ჰაროლდი I 1035-1040
Hardicanute ჰარდიკანუტი 1040-1042
Edward II (the Confessor) ედუარდი II (აღმსარებელი) 1042-1066
Harold II (Godwinsson) ჰაროლდი II (გოდვინსონი) 1066 (9 months - 9 თვე)

2. The House of Normandy

ნორმანები

- William I (the Conqueror) უილიამ I (დამპყრობელი) 1066-1087
William II (Rufus) უილიამ II (რუფუსი) 1087-1100
Henry I ჰენრი I 1100-1135
Stephen (Count of Blois) სტეფენი (ბლუას გრაფი) 1135-1154

3. The House of Anjou (Plantagenets)

პლანტაგენეტთა დინასტია

Henry II ჰენრი II 1154-1189
Richard I (Coeur de Lion) რიჩარდ I (ლომბეული) 1189-1199
John (Lackland) ჯონ (ლაკლანდი) 1199-1216
Henry III ჰენრი III 1216-1272
Edward I (Longshanks) ედუარდ I (1272-1307)
Edward II ედუარდ II 1307-1327
Edward III ედუარდ III 1327-1377
Richard II რიჩარდ II 1377-1399

4. The House of Lankastar

ლანკასტერების დინასტია

Henry IV ჰენრი IV 1399-1413
Henry V ჰენრი V 1413-1422
Henry VI I ჰენრი VII 1422-1461, 1470-1471

5. The House of York

იორკების დინასტია

Edward IV ედუარდ IV 1461-1483
Edward V ედუარდ V 1483 (2 months) (2 თვე)
Richard III რიჩარდ III 1483-1485

6. The House of Tudor

ტიუდორების დინასტია

Henry VII ჰენრი VII 1485-1509
Henry VIII ჰენრი VIII 1509-1547
Edward VI ედუარდ VI 1547-1553
Jane ჯეინი 1553 (9 days-9 დღე)
Mary I (Bloody Mary) მარია (მერი) I (სისხლიანი მერი)
1553-1558
Elizabeth I ელიზაბეთ (ელისაბედ) I 1558-1603

7. The House of Stuart

სტიუარტების დინასტია

James I (VI of Scotland) ჯეიმზ I (შოტლანდიის VI) 1603-1625
Charles I ჩარლზ I 1625-1649

Commonwealth

რესპუბლიკა

Oliver Cromwell, Lord Protector ოლივერ კრომველი,
ლორდ პროტექტორი 1653-1658
Richard Cromwell, Lord Protector
რიჩარდ კრომველი, ლორდ პროტექტორი 1658-1659

The Restoration of Stuarts

სტიუარტების რესტავრაცია

Charles II ჩარლზ II 1660-1685
James II (VII of Scotland) ჯეიმზ II (შოტლანდიელი VII)
1685-1688
William III and Mary II უილიამ III და მერი (მარია) II 1689-1702
Anne ანა 1702-1714

8. The House of Hanover

ჰანოვერების დინასტია

George I გორჯ I 1714-1727
George II გორჯ II 1727-1760
George III გორჯ III 1760-1820
George IV გორჯ IV 1820-1830
William IV უილიამ IV 1830-1837
Victoria ვიქტორია 1837-1901

9. The House of Saxe-Coburg

საქს-კობურგთა დინასტია

Edward VII ედუარდ VII 1901-1910

10. The House of Windsor

უინძორთა დინასტია

George V ჯორჯ V 1910-1936

Edward VIII ედუარდ VIII 1936 (325 days - 325 დღე)

George VI ჯორჯ VI 1936-1952

Elizabeth II ელიზაბეთ II (ელისაბედ) 1952-

Prime Ministers პრემიერ-მინისტრები	Party პარტია
1945-1951 Attlee ეტლი	Labour ლეიბორისტული
1951-1955 Churchill ჩერჩილი	Conservative კონსერვატიული
1955-1957 Eden იდენი	Conservative კონსერვატიული
1957-1963 Macmillan მაკმილანი	Conservative კონსერვატიული
1963-1964 Home ჰორნი	Conservative კონსერვატიული
1964-1970 Wilson უილსონი	Labour ლეიბორისტული
1970-1974 Heath ჰიითი	Conservative კონსერვატიული
1974-1976 Wilson უილსონი	Labour ლეიბორისტული
1976-1979 Callaghan კალაგანი	Labour ლეიბორისტული
1979-1990 Thatcher ტეტჩერი	Conservative კონსერვატიული
1990-1997 Major მეიჯორი	Conservative კონსერვატიული
1997- Blair ბლერი	Labour ლეიბორისტული

British (Imperial) and Metric (International)

Units of Weights and Measures

წონისა და ზომის ბრიტანული (იმპერიული) და მეტრული (საერთაშორისო) ერთეულები

1. Linear Measure – სიგრძის საზომი

1 inch (დუიმი) = 2,54 სმ

1 foot (ფუტი) = 12 დუიმს = 30,48 სმ

1 yard (იარდი) = 3 ფუტს = 91,44 სმ

1 mile (მილი) = 1760 იარდს = 1609 მ

2. Square Measure – ფართობის საზომი

1 square inch (კვ. დუიმი) = 6,45 სმ²

1 square foot (კვ. ფუტი) = 144 კვ. დუიმს = 929 სმ²

1 square yard (კვ. იარდი) = 9 კვ. ფუტს = 0,836 სმ²

1 acre (აკრი) = 4840 კვ. იარდს = 0,405 ჰა

1 square mile (კვ. მილი) = 640 აკრს = 259 ჰა

3. Cubic Measure – კუბური ზომები

1 cubic inch (კუბ. დუიმი) = 16,4 სმ³

1 cubic foot (კუბ. ფუტი) = 1,728 კუბ. დუიმს = 0,028 მ³

1 cubic yard (კუბ. იარდი) = 27 კუბ. ფუტს = 0,76 მ³

4. Capacity Measure – ფხვიერი და თხევადი სხეულების საწყაო

1 pint (პინტა) = 0,568 ლ

1 quart (კვარტა) = 2 პინტას = 1,136 ლ

1 gallon (გალონი) = 4 კვარტას = 4,546 ლ

1 peck (პეკი) = 2 გალონს = 9,092 ლ

5. Weights – მასის ერთეულები

1 ounce (უნცია) = 28,35 გ

1 pound (გირვანქა) = 16 უნციას = 0,453 კგ

1 stone (სტონი) = 14 გირვანქას = 6,36 კგ

1 quarter (კვარტერი) = 28 გირვანქას = 12,7 კგ

1 hundredweight (ცენტნერი) = 4 კვარტერს = 50,8 კგ

1 long ton (გრძელი ტონა) = 20 ცენტნერს = 1016 კგ

1 short ton (ძოკლე ტონა) = 907,18 კგ

Temperature Equivalents
ტემპერატურის ეკვივალენტები

Celcius (C) ცელსიუსი Fahrenheit (F) ფარენჰეიტი

Boiling point – დუღილის წერტილი	
100	212
50	122
40	104
30	86
20	68
10	50
Freezing point – გაყინვის წერტილი	
0	32
-10	14
-17,8	0
-20	-4
-30	-22
-40	-40

Absolute Zero აბსოლუტური ნული
 -273,15 -459,67

To convert Celcius or Centigrade temperature into Fahrenheit:
 multiply by 9/5 (nine-fifths) and add 32.

To convert Fahrenheit temperature into Celcius or Centigrade:
 subtract 32 and multiply by 5/9 (five-ninths)

ცელსიუსის ტემპერატურის გადაყვანა ფარენჰეიტის ტემპერატურაზე:

გამრავლეთ 9/5-ზე და მიუმატეთ 32.

ფარენჰეიტის ტემპერატურის გადაყვანა ცელსიუსის ტემპერატურაზე:

გამოაკელით 32 და გაამრავლეთ 5/9-ზე.

LIST OF GEOGRAPHICAL NAMES
გეოგრაფიული სახელწოდებების სია

Aberdeen [ˌæbəˈdiːn] ებერდინი	Nations [ˈbrɪtʃ ˈkɑːmənweɪl əv ˈneɪʃnz] ბრიტანეთის ერთა თანამეგობრობა
Afganistan [æfˈɡɑːnɪstɑːn] ავღანეთი	British Empire [ˈempaɪə] ბრიტანეთის იმპერია
Africa [ˈæfrɪkə] აფრიკა	British Isles [aɪlz] ბრიტანეთის კუნძულები
Aldeburgh [ˈɑːldbɜːrə] ოლდებურგი	Burma [ˈbɜːmə] ბირმა
America [əˈmerɪkə] ამერიკა	Calais [ˈkæleɪ] კალე
Anglesey [ˈæŋɡlɪsɪ] ინგლსი	Cambridge [ˈkeɪmbɪdʒ] კემბრიჯი
Appalachian Mountains [ˌæpəˈleɪtʃiən ˈmaʊntɪnz] აპალაჩის მთები	Canada [ˈkænədə] კანადა
Arctic Ocean [ˈɑːktɪk ˈoʊʃn] ჩრდილოეთ ყინულოვანი ოკეანე	Canterbury [ˈkæntəbəri] კენტერბერი
Asia [ˈeɪʃə] აზია	Cardiff [ˈkɑːdɪf] კარდიფი
Assyria [əˈsɪrɪə] ასურეთი	Caribbean Sea [ˈkærɪˈbiːən siː] კარიბის ზღვა
Atlantic Ocean [ətˈlæntɪk ˈoʊʃn] ატლანტიკის ოკეანე	Chatham [ˈtʃætəm] ჩეტემი
Australia [əˈstreɪliə] ავსტრალია	Clyde [klaɪd] კლაიდი
Avebury [ˈeɪvbəri] ევბერი	Colchesber [ˈkɒltʃɪstə] კოლჩესტერი
Avon [ˈeɪvən] ეივონი	Cornwall [ˈkɔːnwəl] კორნუოლი
Babylon [ˈbæbɪlɔːn] ბაბილონი	Crecy [ˈkresɪ] კრესი
Bath [bæθ] ბათი	Culloden [kəˈlɒdɪn] კალოდენი
Belfast [ˈbelˈfɑːst] ბელფასტი	Cumbrian Mts [ˈkʌmbriən] კემბრიის მთები
Belgium [ˈbeldʒɪəm] ბელგია	Darlington [ˈdɑːlɪŋtən] დარლინგტონი
Ben Nevis [ˈben ˈneɪvɪs] ბენ-ნევისი	Denmark [ˈdenmɑːk] დანია
Berkshire [ˈbɜːkʃɪr] ბერკშირი	Derbyshire [ˈdɜːbɪʃɪr] დერბიშირი
Birmingham [ˈbɜːmɪŋɡəm] ბირმინგემი	Devonshire [ˈdevnʃɪr] დევონშირი
Bradford [brædˈfɒd] ბრედფორდი	Dorchester [ˈdɔːtʃɪstə] დორჩესტერი
Britannia [brɪˈtænjə] ბრიტანია	Dover [ˈdɔːvə] დუვერი
Brisbane [ˈbrɪzbeɪn] ბრისბანი	Dublin [ˈdʌblɪn] დუბლინი
Bristol Channel [ˈbrɪstl ˈtʃæniːl] ბრისტოლის სრუტე	Dulwich [ˈdʌlɪtʃ] დალვიჩი
Britanny [ˈbrɪtəni] ბრეტანი	Dundee [ˈdʌndiː] დანდი
Britain [ˈbrɪtɪn] ბრიტანეთი	
British Commonwealth of	

Dunkirk [ˈdʌŋkɪk] დიუნკერკი
 Edinburgh [ˈɛdɪnbərə] ედინბურგი
 Edington [ˈɛdɪŋtən] ედინგტონი
 Edmonton [ˈɛdməntən] ედმონტონი
 Egypt [ˈiːdʒɪpt] ეგვიპტე
 Eire [ˈeɪə] ეირე
 Eistedfodd [aɪsˈteɪdəd] აისტედვოდი
 England [ˈɪŋɡlənd] ინგლისი
 English Channel [ˈɪŋɡlɪʃ ˈtʃæniəl] ინგლისის სრუტე (ლამანში)
 Erse [ɪəːs] ერსი
 Erie Lake [ˈɪəriːk ˈleɪk] ერის ტბა
 Falklands Islands [ˈfɑːklənz ˈaɪləndz] ფილკლენდის კუნძულები
 Fiji [ˈfiːdʒiː] ფიჯი
 France [frɑːns] საფრანგეთი
 Germany [ˈdʒɜːmənɪ] გერმანია
 Gloucester [ˈɡlɔːstə] გლოსტერი
 Gulf of Mexico [ˈɡʊlf əv ˈmeksɪkəʊ] მექსიკის ყურე
 Grampian Mts [ˈɡræmpjən] გრამპიანის მთები
 Great Britain [ˈɡreɪt ˈbrɪtən] დიდი ბრიტანეთი
 Greece [ɡriːs] საბერძნეთი
 Harrow [ˈhærəʊ] ჰაროუ
 Hastings [ˈheɪstɪŋz] ჰასტინგსი
 Havana [həˈvæniə] ჰავანა
 Hebrides [ˈhebrɪdiːz] ჰებრიდის კუნძულები
 Heidelberg [ˈhaɪdɪlbɜːg] ჰაიდელბერგი
 Highlands [ˈhaɪləndz] ჰაილენდი (ბრიტანეთის მთიანეთი)
 Holland [ˈhɒlənd] ჰოლანდია
 Hungary [ˈhʌŋɡərəɪ] უნგრეთი
 India [ˈɪndiə] ინდოეთი
 Ireland [ˈaɪələnd] ირლანდია

Irish Republic [ˈaɪrɪʃ ˈrɪˌpʌblɪk] ირლანდიის რესპუბლიკა
 Irish Sea [ˈaɪrɪʃ ˈsiː] ირლანდიის ზღვა
 Italy [ˈɪtəli] იტალია
 Japan [dʒəˈpæni] იაპონია
 Kent [kent] კენტი
 Lancashire [ˈlæŋkʃაɪə] ლანკაშირი
 Lancaster [ˈlæŋkəstə] ლანკასტერი
 Leeds [liːdz] ლიდსი
 Leicester [ˈleɪstə] ლესტერი
 Lincoln [ˈlɪŋkɔːn] ლინკოლნი
 Liverpool [ˈlɪvəpʊl] ლივერპული
 Llangollen [ˈlæŋˈɡɔːləŋ] ლანგოლენი
 Loch Lomond [ˈlɒk ˈlɔːmənd] ლოკ ლომონი
 London [ˈlɒndən] ლონდონი
 Manchester [ˈmæntʃɪstə] მანჩესტერი
 Melbourne [ˈmɛlbɔːni] მელბურნი
 Mediterranean Sea [ˌmedɪtəˈreɪniən ˈsiː] სმელტამუა ზღვა
 Mercia [ˈmɜːʃiə] მერსია
 Mexico [ˈmeksɪkəʊ] მექსიკა
 Middlesex [ˈmɪdlseks] მიდლსექსი
 Midlands [ˈmɪdləndz] მიდლენდი
 Middle East [ˈmɪːdl ˈiːst] ახლო აღმოსავლეთი
 Missouri [mɪˈzʊəri] მისური
 Montreal [ˌmɒntriːˈæl] მონრეალი
 Netherlands [ˈnɛdələndz] ნიდერლანდები
 New Caledonia [ˈnjuː kæləˈdɔːniə] ახალი კალედონია
 Newcastle [ˈnjuː kɑːsl] ნიუკასლი
 Newfoundland [ˈnjuː fəndlənd] ნიუფაუნდლენდი
 Newport [ˈnjuː pɔːt] ნიუპორტი

New Zealand [ˈnjuː ˈziːlənd] ახალი ზელანდია
 Niagara [ˈniːəɡɔːrə] ნიაგარა
 Norfolk [ˈnɔːfək] ნორფოლკი
 Normandy [ˈnɔːmændi] ნორმანდია
 Northern Ireland [ˈnɔːrðən ˈaɪələnd] ჩრდილოეთ ირლანდია
 North Sea [ˈnɔːθ ˈsiː] ჩრდილოეთის ზღვა
 Northumberland [[ˈnɔːθ ˈæmბələnd] ნორთუმბერლენდი
 Northumbria [ˈnɔːθ ˈæmბrɪə] ნორთუმბრია
 Norway [ˈnɔːweɪ] ნორვეგია
 Norwich [ˈnɔːrɪtʃ] ნორიჯი
 Nottingham [ˈnɒtɪŋɡəm] ნოტინგემი
 Nottinghamshire [ˈnɒtɪŋɡəmʃაɪə] ნოტინგემშირი
 Ontario Lake [ˌɒntəˈrɪoʊ ˈleɪk] ონტარიოს ტბა
 Orkney Islands [ˈɔːkni ˈaɪləndz] ორკნის კუნძულები
 Ottawa [ˈɒtəwə] ოტავა
 Pacific Ocean [pəˈsɪfɪk ˈoʊʃən] წყნარი ოკეანე
 Pakistan [ˌpɑːkɪˈstɑːn] პაკისტანი
 Palestina [ˌpæliˈstɑːn] პალესტინა
 Paris [ˈpærɪs] პარიზი
 Pennine Mts [ˈpenaɪn] პენინის მთები
 Plymouth [ˈplɪməθ] პლიმუთი
 Poland [ˈpɒlənd] პოლონეთი
 Portugal [ˈpɔːtʃugəl] პორტუგალია
 Portsmouth [ˈpɔːtsməθ] პორტსმუტი
 Prussia [ˈprʊʃiə] პრუსია
 Quebec [kwɪˈbeɪk] კეებეკი
 Rome [raʊm] რომი
 Roman Empire [ˈrəʊmən ˈaɪmpaɪə] რომის იმპერია

Russia [ˈrʌʃiə] რუსეთი
 Salisbury [ˈsælzბəri] სოლსბერი
 Sandhurst [ˈsændhʌst] სენდჰურსტი
 Scandinavia [ˌskændɪ ˈnɜːviə] სკანდინავია
 Scilly [ˈsɪli] სცილის კუნძულები
 Scotland [ˈskɒtlənd] შოტლანდია
 Severn [ˈsevən] სევერნი
 Sheffield [ˈʃeɪfɪld] შეფილდი
 Shetland Islands [ˈʃetlənd ˈaɪləndz] შეტლანდის კუნძულები
 Sidney [ˈsɪdni] სიდნი
 Snowdon [ˈsnəʊdən] სნოუდონი
 Spain [speɪn] ესპანეთი
 St Albans [snt ˈælbənz] სენტალბანსი
 Stockton [ˈstɒktən] სტოკტონი
 Stonehenge [ˈstəʊnhændʒ] სტონჰენჯი
 Stratford-on-Avon [ˈstrɑːfdɔː ən ˈɔːvən] ეივონის სტრადფორდი
 Strait of Dover [ˈstreɪt əv ˈdɔːvə] დუერის სრუტე (ჰადეკალე)
 St Vincent [snt ˈvɪnsənt] სენტ ვინცენტი
 Suez Canal [ˈsuːz kəˈnæl] სუეცის არხი
 Sundenland [ˈsʌndələnd] სანდერლენდი
 Superior Lake [leɪk ˌsjʊəriə] ტბა სუპერიორი
 Sussex [ˈsʌsɪks] სასექსი
 Switzerland [ˈswɪtsələnd] შვეიცარია
 Swansea [ˈswɑːnzɪ] სვანსი
 Taff [tæf] ტაფი
 Tasmania [təzˈmæniə] ტასმანია
 Thames [tɛmz] ტემზა
 Tonga [ˈtɒŋɡə] ტონგა

Toronto [tə'ɒntəʊ] ტორონტო
Torquay [ˈtɔːkɪ] ტორკეი
Trafalgar [trə'fælgə] ტრაფალგარი
Trent [trent] ტრენტეი
Turkey [ˈtɜːki] თურქეთი
Turkish Empire [ˈtɜːki ˈempaɪə] თურქეთის იმპერია
Tyne [taɪn] ტაინი
Ulster [ˈʌlstə] ოლსტერი
United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland [jʊˈnaɪtɪd ˈkɪŋdəm əv ˈɡreɪt ˈbrɪtən ənd ˈnɔːðən ˈaɪələnd] დიდი ბრიტანეთისა და ჩრდილოეთ ირლანდიის შეერთებული სამეფო

United States of America [jʊˈnaɪtɪd ˈsteɪts əv əˈmerɪkə] ამერიკის შეერთებული შტატები
Vancouver [ˈvæŋkəvə] ვანკუვერი
Vienna [viˈena] ვენა
Wales [ˈweɪlz] უელსი
Waterloo [ˌwɔːtə ˈluː] ვატერლოო
Wessex [ˈwesɪks] უესექსი
West Indies [ˈwest ˈɪndɪz] უესტ-ინდოეთი
Wight Island [ˈwaɪt ˈaɪlənd] უაიტის კუნძული
Windsor [ˈwɪnzə] უინძორი
Winnipeg [ˈwɪnɪpeɪ] უინიპეგი
York [jɔːk] იორკი
Yorkshire [ˈjɔːkʃɪə] იორკშირი